Manuscript Nr. 5
Inventarium I.

Manuskrypt pisany
Sub Nro 114.
5A f/64
prospekt naprawy Rzeczy
pospolitej

Restauracja rękopisu
i oprawy – „Starodruk” 1964 r.

ma [illegible] od [illegible]

NB Baiorek Złoty po Czeskich 40. Łot.
Blaszki Złote po Czeskich 45 Łot.

AW poz 2

Regestr Postow na Seym Walny Grodzienski w Roku 1744 obranych.

Woiewodztwo Krakowskie

Wielopolski Cześnik koronny
Adam Małachowski Sta Oświecim.
Łętowski Podstoli Krakow. Sędzia Grodzki Biecki
Gabryel Sierakowski Sta Mszanski
Linowski Starosta Lipnicki.
Kussocki Obersztelejtnant Regimentu pieszego Buławy W.K.

Xięstwo Zatorskie y Oświecimskie. Vacat

Woiewodztwo Poznan.

Prokop Lipski Oboźny koronny.
Jakub Działynski Chorąży Kaliski.
Antoni Rogalinski Sędzia Z. Wschowski
Andrzey Łakszewski Podczaszy y Surrogator Grodzki Poznanski
Franciszek Garczynski Kasztelanic Kaliski Marszałek Seymikowy
Michał Skorzewski.

Woiewodztwo Wilenskie

Horain Podczaszy Wilenski
Tyzenhaus Sta Inturski.

Powiat Oszmianski

Sulistrowski Marszałek Oszmianski
Fryczkiewicz Sędzia Z. Oszmianski

Powiat Lidzki Vacat

Powiat Wilkomierski

Tyzenhauz Sta Wilkomierski
Sienicki Marszałek Wilkomirski

Powiat Brasławski

Rudomina Podkomorzy Brasław.

Łopacinski Podczaszy Mścisławs.

Woiewodztwo Sendomirs.

Opolinski Sta Bzynski.
Sołtyk Chorąży Sendomirski
Jozef Potocki Sta Szczerzycki.
Kietlinski Sędzia G. Radomski.
Antoni Tyminski Skarbnik y Sędzia Grodzki Chęcycki.
Maryan Radziętkowski Chorąży Opoczynski
Maciey Lanckoronski Starościc Stobnicensis.

Woiewodztwo Kaliskie.

Władysław Szołdrski Starosta Zgdyecki
Antoni Gajewski Sta Koscianski.
Alexander Mirosławski Sędzia Z. Inowrocławskiey Starosta Kłecki
Jan Koszutowski.
Zygmunt Grodzicki.
Mikołay Swinarski.

Woiewodztwo Trockie

Pociey Oboźny W.X.Litt. Sta Olkien.
Chrzptowicz Stolnik Nowogrodzki

Powiat Grodzienski

Massalski Sta Grodzienski
Baranowicz Strażnik Polny W.X.L.

Powiat Kowienski

Zabieło Kapitan.

Powiat Upitski

Puzyna Starosta Z Upitskiey.
Straszewicz Podstarosci.

Ex Libris Alexandri Walewski.

Województwo Sieradzkie.

Walewski Chorąży Piotrkowski.
Lubienski Stolnik Rawski Sędzia Grodzki.
Walewski Stolnik Brzezinski
Xże Józef Lubomirski Wojewodzic Sendomirski.

Ziemia Wielunska.

Błeszynski Pisarz Iewardziany Czesnik Sieradzki.
Kożuchowski Czesnik Wielunski

Województwo Łęczyckie.

Malinski Podkomorzy Łęczycki.
Kossowski Stà Brzedzicki
Grabski Chorąży Łęczycki.
Skarbek Wdzic Łęczycki.

Xięstwo Żmudzkie.

Sołłohub Stà Jezierzyski
Bilewicz Stà Roszynski

Województwo Brzeskie Kujawskie Vacat.

Wdztwo Kijowskie

Xże Stanisław Lubomirski Podstoli Koronny.
Trypolski Podkomorzy Koronny
Woronicz Chorąży Owrucki.
Stugocki Stolnik Chełmski
Stecki Kawaler Maltanski.
Jelenski Stà Rzenski

Wdztwo Inowrocławskie Vacat.

Ziemia Dobrzynska

Podoski Stà Dobrzynski.
Zboinski Kasztelanic Dobrzynski Kapitan w Regimencie Gwardyi Konney

Województwo Ruskie

Ziemia Lwowska.

Potocki Stà Lwowski.
Xże Stanisław Lubomirski Wdzic Czerny.

Ziemia Przemyska.

Hamiecki Stà Gąsewski.
Wieniawski Chorąży Przemyski.

Ziemia Sanocka.

Piotr Boreyko.
Gumowski.

Ziemia Chełmska.

Rzewuski Referendarz Koronny.
Zamoyski Stà Lubelski.

Ziemia Halicka.

Potocki Stà Kaniowski.
Benue Instygator Koronny.
Szumlanski Stolnik Trembowl.
Koziobrodzki Łowczy y Sędzia Grodzki Halicki.
Skrzetuski Podczaszy Przemyski.
Szumanczewski Łowczy Trembowl.

Wodztwo Wołhynskie

Sapieha Podskarbi Nadw. Litt.
Xże Woroniecki Podkomorzy J. K. Mści.
Olszanski Stà Owrucki
Woynarowski Sędzia Włodzimi.
Ledóchowski Starościc Włodzimi.
Czacki Kasztelanic Wołhyn Starszy.

Wdztwo Podolskie

Hamiecki Stolnik Koronny
Xże Lubomirski Stà Kazimierski.
Gurowski Stolnik Podolski
Markowski Pisarz Z. Podolski.
Kajetan Hrabia Tarnowski.
Kazmierz Boreyko Łowczy Lwowski

Województwo Smolenskie.

Buszynski Instygator W. X. Litt.
Dunin Referendarzyc Koronny

Powiat Starodubowski.

Brzezdziecki Pisarz W. X. Litt.
Czarnecki Stà Połutynski

Województwo Lubelskie
Wybranowski Chorąży Lubelski
Potocki Sta Tłumacki
Nowosielski Sta Łukowski

Wdztwo Połockie
Hłasko Sędzia Z. Połocki.
Szczyt Sta Markowski.

Wdztwo Bełzkie
Olszewski Chorąży Lubaczews.
Komorowski Podczaszy Buski
Gąsecki Sędzia G. Grabowiecki.
Koc Chorąży Bełski.

Wdztwo Nowogrodzkie
Vacat.

Powiat Słonimski
Zamieyski Chorąży Słonims.
Brzostowski Sta Dauganski.

Powiat Wołkowyski
Sapieha Łowczy W. X. Litt.
Massalski Sta Wołkowyski.

Wdztwo Płockie
Jaroszewski Sędzia Z. Płocki
Jezewski Stolnik Płocki
Szydłowski Sędzia G. Warszaws.
Karczewski Sta Budziszewski

Wdztwo Witebskie
Ogiński Pisarz W. X. Litt.
Hurko Pisarz Z. Witebski.

Powiat Orszanski
Józefowicz Sta Orszanski
Chrapowicki Podkom Smolenski

Wdztwo Mazowieckie
Ziemia Czerska.
Gordski Kuchmistrz Koronny.
Pułaski Sta Warecki.

Ziemia Warszawska.
Karwowski Podczaszy Wiski.
Wilczewski Podkomorzy Wiski

Ziemia Wyszogrodzka.
Szymanowski Starosta } Wyszogrodzcy.
Nałkwaski Pisarz }

Ziemia Zakroczymska.
Kazimierz Poniatowski Podkomorzy Koronny.
Maciey Grabowski Podskarbi Nadworny Koronny.

Ziemia Ciechanowska.
Narzymski Chorąży Ciechanowski.
Duczymiński Podstoli Zawkrzyński

Ziemia Łomżyńska
Vacat.

Ziemia Rożanska
Podoski Podkomorzy } Rożanscy.
Bieradowski Starosta }

Ziemia Liwska.
Zaborowski Woyski Liwski
Sędzia Grodzki Czerski
Cieszkowski Konie Liwski
Kapitan w Regimencie Gwardyi pieszey koronney.

Ziemia Nurska.
Opoliński Chorąży Nad. Koron.
Brzeziński Chorąży Nurski

Wdztwo Podlaskie
Ziemia Drohicka.
Kisiel Stolnik Podlaski
Kuczyński Stolnik Mielnicki

Ziemia Bielska
Kamiński Generał
Alexander Opoliński Podkomorzy Jgo JeMci.

Ziemia Mielnicka.

Butler Stá Opolinski Podczaszy } Mielniccy

Wdztwo Rawskie

Ziemia Rawska.

Łassocki Stá Gostynski.

Lanckorowski Stá Rawski.

Ziemia Sochaczewska.

Vacat.

Ziemia Gostynska.

Szczawinski Podkomorzy Gostynski

Wodzinski Podstoli Inowroctawski.

Wdztwo Brzescianskie.

Vacat.

Powiat Pinski Vacat.

Wdztwo Chełminskie.

Vacat.

Wdztwo Mscistawskie

Hołynski Woyski Mscistawski

Pleszczewski Stá Mihałowski

Wdztwo Malborskie.

Vacat.

Wdztwo Bracławskie

Xże Czertwertynski Podkomorzy Bracławski.

Jaroszynski Stolnik Bracławski

Krewinski Stá Olchowiecki

Chołoniewski Pisarz Grodzki Łucki.

Krzyzewski

Marcin Radziminski Pisarz Grodzki Winnicki.

Wdztwo Pomorskie Vacat.

Wdztwo Minskie Vacat.

Powiat Mozerski.

Wolbek Podkomorzy Mozerski

Bzybora.

Powiat Rzeczycki.

Skorobohaty

Chwaszcz.

Wdztwo Inflantskie z korony

Sieżen Podkoniuszy W. X. Litt.

Moszczenski Stá Brzeski Kujawski.

Z Litwy.

Sapieha Pisarz Polny W. X. Litt.

Plater Stá Gegobrodzki.

Z Inflant.

Plater Stá Dyneburski.

Sołtan Podstoli Bracławski

Wdztwo Czerniehowskie

Gostynski Chorąży Czerniechowski

Cieszkowski Cześnik Czerniechowski

Oranski Podkomorzyc Czerniechowski

Czacki Koniuszy Wołynski.

GŁOS WOLNY

Wolność Ubespieczaiący.

Legem pone mihi Domine, dirige manum meam ad Magnificandum Nomen tuum in Populo tuo.

PRZEMOWA.

Należałoby mi wprzód niż podam in lucem publicum, to co mi dictat miłość Oyczyzny moiey, starać się o approbacyą, przez którą według Zwyczaiu, każdy Author daie y czyni authoritatem Pismu swemu na początku, ale się iey nie spodziewam y na końcu. Wiem owszem że to co piszę, nie uydzie nie tylko Strictam Censuram, ale nawet y krytycznych Interpretacyi. Wiem że Xięga Correctionis Status iest inter Libros prohibitos, nie godzi się w tey materyi mówić iak z Turczynem o Alkoranie; wiem że to próżne słowa, chcieć racyami perswadować to co dotąd fatalna experyencya rerum Magistra nie dowiodła, tam zwłaszcza gdzie stat pro ratione voluntas. Chcieć dopiero Prawa warować, gdzie ie wolno impune łamać, chcieć zbawienne wprowadzać obyczaie tam, gdzie Statutum prawie za Artykuł Wiary, rządzi się moribus Antiquis. Chcieć dobry porządek zalecać tam, gdzie nieszczęsne axioma w przysłowie poszło: że Polska nierządem stoi. Naostatek chcieć podawać sposoby do ratunku tam, gdzie summa libertas etiam perire volentibus. Zgoła iest to chcieć leczyć pacyenta, który mocney swoiey naturze dufaiąc y konstytucyi dobrego temperamentu, lekkie sobie waży śmiertelne Symptomata, y owszem brzydzi się tym coby go ratować mogło, lubo wie, że się trudno pozbyć choroby, tylko lekarstwem zdrowiu pożytecznym choć przykrym y przeciwnym smakowi. Poszliśmy na owych Heretyków, którzy po długich kontrowersyach, lubo convicti o swoich błędach inszey racyi pospolicie nie maią w nich perseverare, tylko że w tey wierze chcą umrzeć, w którymem się urodził. Albo na tych którzy ex pietate ku Antecessorom swoim w starych budynkach mieszkaiąc, nie chcą ich nawet poprawić,

choć się

choć się zdarty, że ich przywalić mogą, z tey tylko racyi: Oyciec to moy Dziad albo Pradziad budował, iak on mieszkał tak ia mieszkać chcę bez żadney odmiany. Rzecz dziwna godna każdy in particulari przyznaie, że ta wspomniona Rzeczypospolitey naszey Fabryka, mole propria ruit, że optimi pessima corruptio; każdy in colloqvio familiari convenit, że ratunku potrzebuie, owszem że bez tego długo subsistere nie może, a nikt in publico congressu dostatecznie nie radzi, iak ią skutecznie ratować. Rzecze kto omnis mutatio periculosa, uchoway Boże pomyśli de mutatione Status, ale o tym owszem, aby go ugruntować tak, iż by go żadna vicissitudo odmienić nie mogła. Może ieszcze kto mieć non vanum scrupulum aby chcąc ten stary Gmach poprawić, wcale go nie obalić, tego się y ia obawiam, ieżeli iak dotąd czyniemy na Radach naszych y Seymach, którzy tylko bedziemy y łatać, słabe coraz podpory daiąc, żeby się tandem cała Struktura nie obaliła; którą coraz kto chce destruit, aedificat mutat qvadrata rotundis. Ieżeli tedy chcemy wystawić Opus Seculorum, rzućmy się Unanimiter do restauracyi tego walącego się budynku, y że tak allegorice rzekę, do poprawy fundamentów Scian y dachu, wszystkie Części tak reaedificando, aby iedna z drugą mocno związana gruntownie y nienaruszenie go konserwowała, osadziwszy się nayprzód na iak nayważnieyszym gruncie, nie na piasku, na którym Prawa nasze pisane, lada wiatr zwieie, ani na iakim trzęsawisku, na którym iak trzcina naylepsze postanowienia się chwieią, żadney bespieczney nie maiąc konsystencyi; ale na nieporuszoney od wszelkich szturmów Opoce, przez które iako dotąd Oyczyzne varios casus luctantem exercuit usus, tak żeby in posterum iako skała nie przełomana circumlatrantes dissipet Undas mole sua. Zażyjmy potym tych wszystkich które mamy z łaski Pana Boga Materialia, iako to: Naród Waleczny, talenta w nim sposobne do wszelkiey Cnoty, do Woyny, do Rady, mamy Państwo obszerne, żyzność obfitych krajów, Przykłady Przodków naszych, Prawa Domowe, Zwyczaie Obcych Narodów, a osobliwie experyencyą Seculi nostri ad eligendum bonum et reprobandum malum, nadewszystko zas wolność, przy którey iako możemy co chcemy, tak chcieymy tylko to co nam nayporyteczniejszego. Tą y ia prerogatywą wolności wsparty biorę śmiałość podać ad trutinam ten Abrys, którego niech każdy poczciwy Polak uważy delineamenta, y osądzi ieżeli ta się proporcya w nim

znayduie

znayduie, ktorą z pilnością obserwuie, y ta aequalitas podiedną linią, ktorą powinno czynic w doskonałey Strukturze decus & robur. I tak zeby bydz ktędy doskonałey roboty Rzemieslnikiem, trzeba naśladować Artem Snycerską y Malarską, iedna uczy z prostego drzewa wiory nie potrzebne ocięsuiąc, druga nowych co raz kolorow przydaiąc, iako uymowac co superfluum, a przydawac co defectuosum, aby Figurę ktorą sobie kto pro Idaea załozył przywiesc do należytey doskonałosci Symetryi. Te proporcyą dobrze miarkowali Przodkowie nasi, Zakładaiąc fundamenta tak wyborney Rzeczypospolitey Fabryki in justo aequilibrio, inter Libertatem & Majestatem, Strzegąc aby krol Majestate Gubernij hamował excessum exorbitantem wolnosci, a wolnosc Authoritate Praw, aby tamowała Ambitiem krolow despotice regnandi. Ale upadła ta fundacya, bo coz za skutek tak rozsądnego postanowienia? zkąd ta lukta ustawiczna Majestatis ad opprimendam Libertatem & Libertatis ad reprimendam Majestatem, zkąd ta incompatibilitas Monarchici Status cum Democratico; zkąd woyny Domowe, Scyssye, Rokosze, konfederacye, Związki y insze niezgody pochodzące z ewolucye, z tąd nayprzod ze dobrzy krolowie nie maią u nas władzy bydz cum utilitate dobremi, źli zas y nad to stac się naygorszemi; zkąd potym ze na powsciągnienie naturalney krolow Ambicyi, Stan Szlachecki proznemi często wetami, bardziey ich irritat niz coercet, nie zazywaiąc formam debitam zwierzchnosci, ktorą ma nad Panami swoiemi, daiąc im tylko ustawiczną okazyą przez tumulty, fakcye, dyssensye, piscari in turbido, y do szey pseudopolityczney maximy Divide, & Impera, Krolowie nasi za kontraktem panuią. Iezeli umowionych per Pacta conventa kondycyi nie dotrzymuią, nasza wina gdy sobie sprawiedliwosci z nich nie czyniemy. Ale zeby ad hanc extremitatem nie przychodziło, y zeby do niey krol przez złe panowanie okazyi dac nie mogł, iezeli na nim mamy załozyc Fundament Rzeczy, satius hunc lapidem Angularem tak ociosac y okrzesac zeby pod iego ciezarem suspicax & diffidens zawsze Libertas nie cięzała, raczey w taką go formę wprawic, zeby się na nim bespiecznie wspierała, to iest takie przed się wziąć sposoby, zebynam y naygorszy krol szkodzic nie mogł, do czego przyisc

snadno

Snadno, bo nam wolno y mamy wolnosc, krola opisac Secundum exigentiam bespieczenstwa naszego; ale mało natym trudniey temu zabiezec, zeby exorbitans libertas, a raczey degenerata in humanam licentiam mogła się pohamowac y pomiarkowac. Uchodząc bowiem tego periculum, ktorego się zawsze od panuiących nad sobą obawia, nie ma sobie za nic tego, co ią z samey siebie czeka, tak ią ten metus occupat, tak pavor etiam auxilia formidat, tak nie ufnosc agitat, ze nie widzi tey nad ktorą stanęła przepasci, iako ten ktory chroniąc się przed mocnieyszym y slepo biegąc, w sam ogien gotow wskoczyc, y w oczywistey samey zgubie ratunku szukac, multos in Summa pericula misit, venturi timor ipse mali. Coz na to za sposob! snadniey ptaka w swym locie ręką uchwycic, snadniey rzeki bystrey impet zatamowac, niz wolnosc w swym biegu zatrzymac; Lubo na nie kazdy miec powinien troiakie wędzidła, Sumnienie ktore miłosc zobopolną y zgodę powszechną zaleca. Rozum ktory nas do dobrego porządku prowadzi, naturalnie do własney konserwacyi zachęca; Prawo bez ktorego obserwancyi y posłuszenstwa nayprzesza przy wolnosci niewola. Kochamy się w wolnosci y słusznie, ieżeli ią szacuiemy per Privilegia, nad ktore niemasz nic zacnieyszego iako urodzic się szlachcicem Polskim! bo coz moze bydz za kondycya szczęsliwsza dla Partykularnego, iako bydz sobie Panem wielowładnym, miec Jus vitæ & Necis, nad poddanym swoim, miec moc pro libitu suo w Dobrach swoich składac podatki, miec per liberam vocem Prawo radzic o sobie. Niewyliczam inszych Prerogatyw, ktore nie w tym Consistunt quod placet licet, nie w tym, aby to Prawem było co się komu zda in particulari sine ullo Respectu na dobro pospolite, y na wolne Braci zdanie; Poniewaz par super parem nie powinien miec potestatem. A dopieroz nie w tym, aby tę władzę usurpasc nad samą Rzeczą pospolitą iako się co dzien dzieie, gdy kto resistit Prawu, na ktore się wszystkie stany nemine Contradicente zgadzaią. Lubo kazdy powinien myslec to co ow Zelant: pro Patria nunquam volui me plus posse quam Universam Rempublicam. Ten albowiem co sobie Jus Gubernij przywłaszcza, pamietacby powinien, ze bene ordinata

dinata

dinata wolność, też in Corpore Rzeczypospolitey sprawować powinna, co wola w Ciele ludzkim, która wszystkim Członkom tak rowną distribuit Activitatem, że iednakowo y zgodnie wszystkie cooperantur do wykonania iey. Boymy się aby chcąc ieden drugim rządzić nie wszyscy iednostaynie z sobą. Naucza nas nie wzięta chcieć (: uchoway Boże :) bydź od iednego rządzeni, tak iak Rzeczpospolita Rzymska kiedy nie mogąc exorbitantias wolności uskromić y zabiegaiąc fatalnym z tey dyssolucyi konsekwencyom, ad Supremam zwyczaynie dictatoriam potestatem rekurs czyniła. Uydziemy przy łasce Bozey tam extremum Casum, ieżeli tę Dictatoriam potestatem Samey Rzeczypospolitey zostawiemy, którey Supremum Dominium należy. Ieżeli w tym raz mocno Conwicti będziemy, że iey powaga Constituit y ubespiecza każdego in particulari wolność. Ieżeli każdy kontentować się będzie voce deliberativa, a przy niey będzie in pleno Iure decisivo, ieżeli takie wynaydziemy sposoby, aby Rzeczpospolita miała zupełną libertatem in Sancitis, a my Sancitorum observantiam; ieżeli z iedney strony będzie Iusta & moderata Magistratuum Iurysdykcya, a z drugiey rigida & exacta omnium Subordinatio, ieżeli naostatek miasto prożney waśni między sobą, y daremnego narzekania super Crimina Status grontownie się raz na zawsze postanowi, że ich nikt nie będzie mogł impune popełniać, a ieżeli przez to dystynkcya się stanie złego od dobrego, nie iak dotąd iest u nas ubi malus est nemo; pytam się quis bonus esse potest? Rzecze: że warowne założemy Fundamenta; Iako wszystka okazya złego, z passowania się tego Majestatis cum Libertate, et ex hoc Unico Studio kto kogo przetrzymie, tak nie trzeba się spodziewać żadnego Dobra pospolitego, póki hanc Basim Solide nie ugruntuiemy, żeby Krolowie nasi inszey Securitatem doskonałości Stawy Berła Swego nie mieli, tylko in manutentione Swobody Wolności naszey a Status Equestris uwolniony ab omni metu opprimentis Majestatis, Integritatem swoię, nie inaczey konserwował, tylko per debitam Krolom y Prawom fidelitatem. Druga Cyrcumstancya rzymuiącey się Structury Rzeczypospolitey naszey, są Ściany przez które rozumiem Securitatem externam. Uważmy proszę co nas za Sąsiedzi

opasali.

opasali; co ich od nas dzieli? co im wstręt czyni? żeby się na nas ustawicznie nie zakomieli, y przynaymniey nie podchlebuiąc sobie, że nie iesteśmy sami przez się in statu żadnemu oprzeć się z nich, bo w siły nasze tak mierne nie podobno ufać; Traktatom trudno wierzyć, w których codzienne wiarołomstwo widziemy, tak że aditum nocendi perfido praestat ipsa fides. Dopieroż na tey niepewney trudno się fundować polityce, że Sąsiedzi dla własnego swego Interessu, zginąć nam niedopuszczaią, gdyż widziemy, że się na tey Opinij zawiodły y straciły swą wolność Królestwa Czeskie, Węgierskie y inne, a za tym y nas to czeka, że nas abo ieden posiędzie, albo wszyscy między sobą zgodziwszy się rozszarpią. Rzecze kto też to są Narody co się ich Przodkowie nasi nie bali, prawda: ale volvenda aetas commutat tempora rerum. Insze teraz w nich rządy, insze zwyczaie, inszy modus bellandi, temu wszystkiemu się nie oprzemy, ieżeli tym sposobem nie chwyciemy się Nowych do obrony zwyczaiów, które nova saecula producunt do wymierzenia Państw y Królestw. Jest to rzecz dziwna, że co starych zwyczaiów u nas tak Religiosa observantia, bo ieżeli brzydziemy się Novitatibus, dla tego że in tanta Observantia mamy Antiquitates, toć ten świat teraźnieyszy bardzey konsyderować należy, bo im daley tym starszy, y tym daleko lepszey y większey experyencyi we wszystkim nabywa, niż te które miał przy młodszych y dawnieyszych wiekach. Ista u nas niemniey szkodliwa prezumpcya, że się naylepiey nad Innych rządziemy, niedbaiąc y nie pytaiąc się nawet co za Rządy y co w nich za emolumenta. W cudzych Państwach nasze maximy że nam się przed oczyma zdadzą się naylepsze, maxima qua videt quisque haec ingentia putat, ani się pytamy co za defectus w inszych Państwach, przez co zginęły y giną, żeby wiedzieć czego się strzedz y czego naśladować; byle rzecz iaka cudza, zda nam się zaraz że cudowna, y poszlimy na owego który cuncta miratur quibus est mirabilis ipse. Rzecze ieszcze kto że szabla Polska rozprzestrzeniła Granice, prawda: ale to w ten czas było, kiedy Monarchowie nasi wielowładnie panowali, nim się wyzuli ze wszystkiey mocy, ale iak wolność nie rządem zmocniona poczęła iść w górę, tak Potencya Królestwa naszego na dół, każdy Obywatel nie znaiący władzy nad sobą, zakłada bezpieczeństwo swoie w obronie intaminatae Libertatis, siedzi iak za mocnemi okopami, za zasłoną udzielney Kondycyi swoiey, rozumie że go sama immunitas, iak od naiazdu

nieprzyiaciela

Nieprzyiaciela, tak ab ictu Sąsiada ubespieczy. Nie dba czy Rzeczplta
uboga, czy słaba, ma się za invulnerabilem, choć ią widzi inermem
y bronie go incapacem, iakoby konserwacya partykularnego non
consistat in salute publica, y iakoby ieden Członek mogł subsistere,
gdy całe Ciało umiera. Pytam się co za bespieczeństwo Scian na-
szych, wrota zewsząd otwarte, nieprzyiaciel wchodzi, po wnętrzno-
sciach Oyczyzney grasuie, po kraju się rozpościera, kontrybucye
nakłada, pali, w niewolą zabiera, coż my na to bez piechot, bez
Artyleryi, bez Fortec, bez Prowiantow, sine ullo Nervo belli; zgoła bez
żadnego do naturalney obrony sposobu. Udaiemy się zwyczaynie
do Rady, do Seymu, albo konfederacyi, a potym do Traktatu kiedy
nas za gardło trzymaią, przez ktore okupuiąc życie y puste gron-
ta, ustępuiemy wszystkiego co się tylko Nieprzyiacielowi podo-
ba nam imponere. W czym poszliśmy na tego, ktory w starości
stara się naypilniey o konserwacyą Zdrowia, kiedy życie na
schyłku, albo na owego marnotrawnego, ktory wszystko straci-
wszy zaczyna bydź oszczędnym, kiedy iuż nie ma co tracić.
Słyszałem często y zgorszyłem się z tego, że w Polszcze nie po For-
tecach, że Polak od pola ma swoią definicyą, że mu się nie trzeba
między wałami zamykać, racyą tego, że nieprzyiaciel dobywszy
Fortecy tak się w niey osadzi, że go z niey trudno potym wyrugo-
wać; Nie znaią tey nie uważney racyi Obce Narody y polityki,
ktore przez Fortece provident bespieczeństwo Granic swoich.
Trzeba mieć Fortece, ale przytym trzeba mieć czym ie osadzić,
y czym im succurrere kiedy są oblężone. Słyszałem y tę nie-
rozsądną maxymę, że bić się nie trzeba Polakom wstępnym
boiem tylko urywczą infestować Nieprzyiaciela. Mógł by to
zganić tak walecznemu Narodowi naszemu ow woiennik
ktory powiedział: Malo me fortunæ pæniteat, quam victoriæ
pudeat. A zatym hunc modum woiowania zostawmy Tata-
rom, kozakom, Wołochom, a naśladuymy godnieysze w przykła-
dach Narody, funduiąc się in Apparatus bellicos, abyśmy tak
iak oni aperto marte mogli woiować. Eventus bowiem probat
iakie nasze progressus woienne z tey nieszczęśliwey u nas
starych preokkupacyi zwyczaiow. Należy y to do repara-
cyi Scian naszych, to iest do ugruntowania Securitatis externæ

żeby mieć

żeby mieć kolligaye z postronnemi pro tempore & opportunitate dla uczynienia dywersyi Nieprzyiaciełowi, o które nie będzie trudno, ieżeli będziemy in hoc statu, że tyż pomocą będziemy kolligatom którą oni nam, a zwłaszcza tym których Interess zobopolny naturalnie z nami wiąże, alias iako się zwyczaynie dzieie, ieżeli w ten czas posiłkow zaciągać zechcemy, kiedy się sami ratować nie będziemy mogli, drogo ie okupuiąc więcey stracimy przez kolligaye, a niż przez klęski z Nieprzyiacielem. Nadto trzeba mieć posłow, a przynaymniey ustawicznych Rezydentow u Dworow Cudzoziemskich, aby zawsze wiedzieć dokumentalnie nie przez Gazety co się dzieie, co za Negocyacya między postronnemi, co za konjunktury, co za kombinacya Interessow, a nie bydź iako dotych czas iesteśmy obcych Narodow igrzyskiem, ktore często o nas bez nas, a prawie zawsze nami rządzą. Trzecia Cyrkumstancya potrzebuiąca restauracyi tego budynku, po założonych Fundamentach y wyniesionych Scianach iest Dach, przez ktory rozumie się Securitas interna. Niezgod naszych wichry odarty ten Dach, nic nas nie zasłoni a tempestate ustawicznych Inkursyi zewnętrzney, tak dalece że tak rzekę: iak w starym y zbutwiałym Gmachu zewsząd na nas kapie. Przykrycie naybezpiecznieysze powinna by bydź Protekcya Boska, ktorey się spodziewać nie możemy, ieżeli vitia pospolite w Narodzie naszym nie wykorzeniemy, iako to: krzywoprzysięstwa, Rozwody, Oppressye ubogich, krzywdy bliźniego, Nieszczerość, Zawziętości, y inne zbytki. A przy tym ieżeli się nie chwyciemy tego wszystkiego na czym w inszych pospolitościach Securitas interna zawisła, to iest na Dobrych Radach, na Exekucyi Praw, na powadze & fideli administratione Magistratuw, a zwłaszcza na zgodzie powszechney y dobrym porządku. Prawda że u nas nie schodzi na dobrych Radach, coż potym, kiedy ich prywaty słuchać nie dopuszczaią kiedy zwyczaynie sensus malevolorum praevalet. Nieschodzi na Prawach, ale iaka forma stanowienia ich, iaka potym ich Obserwancya, fatalis eventus probat. Nieschodzi na Powadze Urzędow tak dalece, że zdey częściey zarywamy na Oppressyą słabszych, niż na sprawiedliwe exercitium zdey powinności, do ktorey nas rozne Funkcye obligant. Co zgody y porządku spodziewać

się nie podobn

się nie podobna in tanta dissolutione, bo taki Status iako nasz Anielskiey bardzey naturze żadnym Passyom nie podlegaiącey nie ludzkiey convenit. Gdyż to rzecz nie pojęta, iako może Krolestwo Subsistere bez Sprawiedliwości w Sądach, bez zgody w Radach, sine Disciplina militari w woyskach, bez Pieniędzy w Skarbie, y bez żadnego porządku in Politie. Zgoła iako expedit do perfekcyi każdey Struktury żeby ab extra miała wspaniałość y Securitatem, ab intra zaś wszelkie wygody y ozdoby; Starayżmy się aby Rzeczpospolita nasza mogła reprezentować (: tak rzekę :) przez facyatę swoię respectabilem Imperij Majestatem, wewnątrz zaś żeby w sobie zamykała wszelką dulcedinem, ktora się tylko znaleść może, przy wolności naszey in Societate Civili. Niechże sam Pan Bog będzie Architektem tak pożądaney Restauracyi, ten ktory Swiat fluctibus e tantis tantisq tenebris in tam tranqvilla & tam clara luce locavit. Niech rzecze, y nad tym naszym confusum chaos iak przy stworzeniu Swiata, Fiat lux, aby się każdy przeyrzał w oczywistey zgubie y przepaści swoiey; My zaś przy Swiętey Jego pomocy, będźmy inter rudera nie oszacowanych Skarbow naszych na Tę Fabrykę, tak żeby się z niey Obce Narody budowały. Niech w niey pobożność, Cnota, Sprawiedliwość, Męstwo, zgoda, Miłość zobopolna y Obfitość spokoyna sobie założą Rezydencyą. Niech się stanie nieprzyiaciołom naszym Fortecą nie dostępną, a swym Obywatelom Oyczystym Domem.

CLERUS

Każdego Ziemianina naypierwsza powinność mieć pieczą o Siebie bądź dobrym Chrześcianinem, regulować wszystkie Akcye do Boga, tanqvam ad Terminum Universalem, y mieć pro principali Objecto w Państwie osobliwie Katolickim żeby Chwała Jego Swięta y wiara nasza iako naybardzey słyneła, ktora nie tylko do Zbawienia Dusze iest potrzebna, ale y w rzeczach doczesnych

snych & in omni Statu Civili constituit Dobro pospolite; in Libero zwłaszcza etiam qvo ad temporalia, y z racyi nawet politycznych Wiara święta dobrego rządu bydz powinna fundamentem y podporą. In Monarchico niech ieden Krol według Wiary y Praw Boskich rządzi, żadne Scelera mieścić się nie mogą, bo y naygorszy dobremu Panu bydz musi posłuszny, w Rzeczypospolitey zaś wolney ieden Czasem zły żadnemi pospolitemi Prawami nie powściągniony wszystkim naycnotliwszym zaszkodzi, ieżeli się wiary Obserwancyą Miarkować nie będzie, ktora iest naymocnieyszym węzłem wszystkich pospolitości. Ta utwierdza powagę posłuszeństwa iako y submissyą posłuszney dependencyi, ta wszystkich Cnot Szacunkiem, iako y wszystkich zbrodni obrzydzeniem, ta Miłość powszechną utrzymuie, iako y nienawiść uśmierza, ta Zbytnią prosperitatem Miarkuie iako też nayciezszą Calamitatem słodzi. Jeżeli zaś Wolność snadno za sobą depravationem morum pociąga y w niebezpieczny Obyczay obraca, czym tego skutecznie przełamać, ieżeli tylko nie Wiarą Tajemnic Swiętych, ale oraz y Praktyką Cnot Chrześciańskich, przy ktorych naydoskonalsze zawsze będą Swiatowe Rządy, bo każdy będzie dobrym Statystą byle był dobrym Chrześcianinem. To prawda że Wolności nic tak drogą nie czyni, iako to że iest ex instituto Divino; wiemy że Bog stworzywszy Człowieka dał mu liberum Arbitrium, ale wiemy że ad salutarem ejus Usum dał Reguły Prawa, aby tą Wolnością Człowiek lekkomyślnie y na zgubę swoią nie szafował. In Statu nawet Civili Bog dał wolność Ludowi swemu, nim mu nadał Krolow na karę, ale oraz wystawił Arkę w ktorey Prawa Jego Swięte złożone. Rzeczpospolita Izraelska miała zawsze przed Oczyma; Co bowiem pierwszemu Legislatorowi uczyniło Authoritatem Imperij, ieżeli nie regularis Observatio Cultus Divini. Zginęła Rzeczpospolita Lacedemonska, Athenska, Karthaginenska y inne z Pogańskiemi zabobonami, zginie y nasza, ieżeli Ewangelia Swięta u nas naypierwszym nie będzie Statutem. Staraymy się tedy nadewszystko bydz posłusznemi Domino Dominantium. Bog Prawodawca każe bydz Sprawiedliwym, Cnotliwym, każe osobliwie Zwierz

chności

chnosci słuchac, Bliźnego kochac, podleyszemu krzywdy nie czy-
ni, kto nie przyzna że na tych czterech Artykułach wßyßtka
vis Guberniy zawisła Civilis. Że te trzy święte Przykazania Religi-
ose obserwuięc, Respekt nad sobą Przełożonym, Miłość przeciwko
równym y politowanie nad podleyszym, wßystkie pospolito-
sci trwac będą w zgodzie powszechney, a przy niey każdy Status
prosperabitur. Tu się reflektuymy ieżeliby nam Izaiaß nie mogł
zarzucic: Opus Dei non respicitis nec opera manuum ejus consi-
deratis; To iest ieżeli sobie przeciw ko tym trzem maxymom zba-
wiennym od Boga postanowionym nie postępuiemy, kiedy czę-
sto w tym Wolnosci zakładamy, aby żadney Iurysdykcyi nam legi-
time przełożoney nie bydz posłusznym, w tym honor aby przez nie-
godziwe emulacye, a raczey zazdrosci cum detrimento bliźniego
wynosic się, w tym fortuna, aby się przez ruinę y oppressyą bli-
źniego zbogacic. To założywßy że Wiara Swięta y same Przyka-
zania Boskie powinny nas do Cnot politycznych tak potrze-
bnych do dobrego Królestwa Rządu sposobic. Pytam się co do ży-
wey wiary pobudzic powinno, ieżeli nie należyty Cultus Divi-
nus, co ad Cultum Divinum ieżeli nie Sacrum Ministerium
Duchowienstwa, tak żeby sobie żaden z nich obijcere nie mogł op-
probria exprobrantium tibi ceciderunt super me. A ponieważ
ad sanandum Corpus całey Rzeczypłtey nie mogą tylko singula
Iey vulnera producere; Niechże mi się godzi mowic tam, gdzie
dyssymulowac nie podobna, że Wiara Swięta y Chwała Boska
nie będzie nigdy należycie promowowana, ieżeli Iey Promotores
Duchowienstwo samo się non reformabit ad regulam, ktorą im
nadał Zbawiciel nasz per primam Institutionem, ktorey trzy-
maiąc się ad literam, mogłoby się dopiero spodziewac, że ten Cha-
rakter tak respectabilis Impressyą żywą, uczyni w Sercu ka-
żdego ad Venerationem Wiary S. & Zelum augebit na Obronę
Iey, a osobliwie same przykłady pobożne, admonicye quo ad
spiritualia pobudziłyby nieuchybnie każdego ad praxim
tego czego nas Wiara uczy, co dictat sumnienie, zgoła co my
Bogu y Oyczyznie powinni. Przebierzmy wßystkich Panstw

zewolneye

rewolucye y upadki, nie inszą ich znaydziemy przyczynę, tylko Ambicyą y chciwość. Te naturalne w Człowieku Passye, w nas często wolność nie pomiarkowaną tym bardzey fomentuią, przy ktorey ieden się nad drugiego & supra ipsam aequalitatem wynosi, a wyniosszy luxus przychodzi do chciwego fortuny nabycia. Czymże compescere tak szkodliwe do wszystkiego złego motiva, ieżeli nie observancyą Prawa Boskiego, ale iakoż ie przy ułomności naszey obserwować, ieżeli nauczyciele tego przez Zbawiciela Sami praktykę nie będą do dobrego przykładu powodem, a raczey iako nie widząc żadnego szlaku pokory y ubostwa Chrystusowego nie iść za wyuzdanemi chciwości y ambicyi passyami, takich przed sobą maiąc przewodnikow, trudno iak owi Bałwochwalcy, ktorzy Crimina swoie authorizabant per scelera Bożkow swoich Culpa mihi placuit, quae Iove digna fuit. Niech się nikt nie gorszy że mieszam Sacra profanis, iże inter Civilia reformanda kładę Duchownych. Rzecze kto, że to mieysca nie ma w Polszcze naszey, non formant Seorsivum iako w niektorych Panstwach Statum, prawda; ale azaż y u nas nie zaczynaią się wszystkie Statuta: My Rady Duchowne y Swieckie, azaż nie zasiadaią na wszystkich publicznych Kongressach: na Seymach Seymikach y kommissyach. a za tym maiąc partem w Rządach Swieckich, powinny nas te lumina oswiecić we wszystkich Cnotach Chrześciianskich: Vos estis lux mundi. Ale przez coż naybardzey należą ad Statum Civilem quo ad temporalia, a to przez to że wielką krolestwa Cześć possident. Uchoway Boże! żeby się Rzeczpospolita do tego miała mieszać, co agitatą w Kapitułach, Konsistarzach, Synodach, albo quocunque Titulo do tego co należy ad Regimen Spirituale, w czym ieden Bog ma Jurisdykcyą nad Kosciołem, Kościoł zaś nad Nami. Niech to będzie inviolabiter Sacrosanctum uchoway Boże tykać także Praw kościelnych, ktorych owszem immunitatem powinna Rzeczplita tak naybardzey trzeć, nie mniey y co do obyczajow należy, na ktore dobrze disciplina Kościelna postanowiona Anatema Sit, y pomyślić o tym, aby Swiecka potestas miała w czymkolwiek dominari Jurisdikcyi Kościelney, y aby śmiele to ważył per Brahium Seculare oponere manum ad Thuribulum. Ale quo ad profanum Usum Dobr doczesnych na-

danych

danych od pobożnych Fundatorow na Samę Chwałę Boską nie na pompę Swiatową, na wyniesienie Kosciołа, nie koscielnych wielka to potrzebna dystynkcya. Godzi się rozumiem Salvo omni Charactere Duchownego Respektu, starac się aby był in omni puritate, ktora mu należy zachowany. A za tym in vim Representationis pytam się; Co za installacya Apostołow do Zbawiciela Naszego Nolite possidere Aurum & Argentum in Zonis vestris, toc trzeba koniecznie porzucic Swiat, dostatki fastum y wszystkie Mamoną Jego przez Professyą Uczniow iego Panskich, albo się Stanu swego stac nie godnym według wyraznych słow Chrystusowych, qui non renuntiat omnibus quae possidet, non potest esse meus Discipulus. Poczym ieszcze tych Uczniow rozeznawa Paweł Swięty, y ktorych liczy miedzy prawdziwemi? iezeli nie tych ktorzy utuntur hoc mundo tanquam non utantur. Niż na wokacyą na Stan Duchowny nadzieia dobrego bytu, nastąpienia Prałatury zabrania Skarbow, wyniesienia Familij, czy może się to dziac bez Ambicyi, bez Chciwosci, bez przywiązania do swiata, czy mogąsz takie przykłady pobudzic Swieckich do Cnoty, do pobożnosci? w inszym stanie iezeli się znayduią iakie Scandala, to przynaymniey Skrypta, w Duchownych zas ex abusu Dobr doczesnych tak iawne, ze ie każdy ma przed Oczyma. Sami tylko Duchowni nie widzą tego, a co naywiększa ze Authoritate złego zwyczaiu maią Sobie pro re licita to co im wyraznie Prawo Boskie y kanony zakazuią. Nie darmo za tym Grzegorz S. mowi: Nullum puto Fratres magis ab alijs praejudicatum quam a Sacerdotibus tolaret Deus, quando eos quos ad Correctionem posuit aliorum, clare de se exempla privatis cernit. I tak iest ze to perpetuum Scandalum widziec na wielu mieyscach Rezydencye Duchowne wspanialsze niż koscioły, Skarbce pełnieysze niż Zakrystye assystencyi Sieta na dworach ubogich, ieszcze wieccy po gnoiach, a co większey godna animadwersyi, ze Dobr Duchownych zbiory, na Samę Chwałę Bozą poswieconych staie się codzien Sacrilegus Usus, przez Sekularyzacyą iak w Panstwach Heretyckich lubo insensibiliori, ale nie mniey illicito modo, kiedy po zmartym Duchownym dostaią się Sukcessorom Swieckim zebrane z Dobr Duchownych zbiory, y tak zwyczaynie obracaią się te poswiecone Bogu dochody, albo ze ie Ducho

wny za żywota na świątowości przmarnuie, albo to co zbierze Kre-
wnym zostawi y wszelako Kościoł krzywdzi, od ktorego sinegra
vi Scrupulo nie powinienby nic bynaymniey alienare, pamie
taiąc że iest tylko Administratorem Dobr Duchownych non pro-
prietarius, że Panu Bogu powinien dać rachunek ex potissima
Regni portione, ktorą Duchowienstwo possidet, z ktorey ani Bog
chwały ani Oyczyzna należytego subsidium, ani ubogi ktore-
go to iest Patrimonium nie ma posiełku. Pytay się kto cie kawy cze-
mu teraz Sukcessorowie Apostołow nie czynią cudow, dano mu ra-
cyą że nie mogąc, a z S. Piotrem mowić Kalece żebrzącemu Argen-
tum & Aurum non est mihi, dlategoż też Cudow tego czynić nie
mogą y mowić skutecznie Surge & ambula. Chcemy li wie-
dzieć florentissimum Guberniy Statum, niechże się każdy na swo-
im znaydzie mieyscu, niech z niego nie wykroczy nigdy, gdy go
na nim opatrzność Boska osadzi przez Professyą, na ktorą się po-
święci: Unus quisq́ sua noverit ire via. A tak przypilnuie ten
ktory o samą chwałę Boską starać się ma, aby co na iey wywyższe-
nie destinatum nie szło na ofiarę Principi tenebrarum, ktory
iako Zbawicielowi (kusząc go.) tak Duchownym daie omnia
Regna mundi, si cadentes adoraverint eum. Ja tak sądzę że
upaść w tey Czartowskiey pokusie, dać się ułowić świata dosta-
tkami, iest czynić mu adoracyą. Należałoby się Duchowienstwu
reflektować, że iako w Starym Testamencie P. Bog doczesnemi
Dobrami błogosławił Ludowi swemu de rore Coeli & de pinguedi-
ne terrae, tak w nowym gdzie Regnum meum non est de hoc mun-
do, Beati pauperes. Poczym poznać Uczniow Chrystusowych. nie
po dostatkach y pompie świątowey, ale po Ubostwie, pokorze y
Cierpliwym krzyża dzwiganiu. A tak czym Wiara S. powstała
tym się konserwować powinna. Stanowiąc ią bowiem Funda-
tor Jey Zbawiciel nasz nie zalecał Ani Potencyi, ani dostatkow,
ani żadnych świątowych powab. Ja to sobie myślę uważaiąc
przeciwność w maxymach, ktore świat zakłada ci, przeciwko
ktorym wiara woiuie, że zażywać Dobr Duchownych doczesnych
na świątowości przeciwko ktorym pugnari powinni, iest pła-
cić Zołnierzowi aby mego Nieprzyiaciela bronił miasto mnie
owszem żeby mnie moim własnym orężem woiował in prudens

agit

cogit in sua vulnera ferrum militans Ecclesia Woysko Chrystu-
sowe ieżeli Ambicyą y Chciwością się uzbroi co za tryumfu Wiara
Swięta może się spodziewać y co zaʒwycięstwa nad Swoim Nie
pʒyiacielem Czartem y Swiatem, ktorych owszem pokorą
pychę zetrzeć trʒeba Fastum & luxum Ubostwem, mądrość pro
stotą, wykręty prawdą Ewangeliczną, Potencyą Słabością, Apostol
ska Roskoszy umartwieniem y prʒesladowaniem Cierpliwo-
scią. Pytam się gdzie Apostołow Copiosa merces? Ewangelia mo-
wi in Cœlis, a pytam się znowu a za co? za wzgardę y porzuce-
nie Swiata, iako y za obrʒydzenie wʒystkich iego Splendorow.
A iakoż potym dwiema Panom służyć Deo & mammonæ, ia
ko nadgrody szukać w doczesnosciach, iakiem Sumnieniem
mieć do nich prʒywiązanie, kiedy się ich koniecznie przez
Charakter Duchowny & Apostolicum Ministerium wyrzec
potrʒeba. Ta Contrarietas chcieć nabyć fortuny wyrʒekaiąc
się iey iest podobna temu Authorowi, ktory od Swey Xiędze za-
kłada Contempta prozney chwały, lubo w tym samym iey szu-
ka że ią contemnit, y tym sposobem chce iey nabyć, przez kto-
ry zdaie się dobrowolnie nie dbać o nie. Ale prʒeciez kto qui al-
tari servit ex altari vivit, nic nad to słuszniey rzecz bydź
się tym kontentować co honesta sustentatio Zycia potrʒe-
buie. I tu znowu kto rzecze że operarius dignus mercede
sua, na to odpowiadam, że gdyby pretium według Swiata naʒna-
czyć y zatrzyć chciano ministerio tak swiętego Charakte-
ru wʒystkie iego dostatki nie okupiłyby tak drogich Skar-
bow ktore distribuit ręką kapłanską, ale że nie powinien
dbać o Skarby Ziemskie, kto Niebieskiemi szafuie, ani się
spodziewać nadgrody doczesney ten, ktory dla wiecʒney pra-
cuie, toć dobry Pasterʒ nie powinien bydź Mercenarius
ani ullo titulo pretendować nadgrody. Bo daymy że będzie
Prałat nayslusznieyszy w kościele Bożym, ia rozumiem że ta
Iego naywiękʒa zasługa, kiedy o zapłatę doczesną nie stoi,
y kiedy bez żadnego Interessu swiatowego sam dostatecʒnie
Chwałę Boską promowuie. Nie może zatym bydź większa pro-
stytucya Dobr kościelnych, iako kiedy się niemi bogacą ci, kto-
rych Profesya obliguie nie dbać o nie. Tak właśnie zaszłym
Dobrodziejowi

Zolnierzowi w nadgrodę fatyg Jego chciał dać pełną Xięgę Biblio-
otekę, którą według swoiey wokacyi za nic sobie ma, bo może
być że y czytać nie umie, albo temu co życie na Placu tra-
wi dać Zolnierskie Oręże których on zażyć nie umie, ani ich
Usum znać powinien. Jeżeli gdzie Qvalitatem salva digni-
tate Prelatur, to w stanie Duchownym zachować by potrze-
ba, przy iednakowey którą mu in Sacris S. Kapłaństwo czy-
ni potestatem. Wszak tenże Charakter w Naylichszym
Plebanie, co w wyniosłym Pratacie, taż Swiątobliwość w ie-
dnym Zakonie co y w drugim, tenże Cultus Divinus w
Nayspalniayszych Kathedrach, co y w naymizernieyszych
Parafiach, zgoła tak miła Bogu Dusza Krwią Jego Swiętą
odkupiona Nayuboższego Chłopa iako naywiększego Monarchy,
A przecie iak wielka disparitas że na iednych mieyscach
więcey Xięży niż Obywatelow, a na drugich trzeba o kilka
mil Xiędza szukać do chorego, iedni Xża obfitują we
wszystko, a drudzy potrzebney nie maią Sustentacyi, w
iednych kościołach drogie apparaty, w drugich cynowe
kielichy; racya tego że należytego nie masz pomiarko-
wania w kościelnych dochodach, a ztąd dwoiakie Scan-
dala, iedne a Superfluo excessu, a drugie a Nimio defe-
ctu. Ta proporcya na Chwałę Boską snadno by się znala-
zła, gdyby każdy Duchowny konsyderował, iako powinien
Dobra Kościelne, Skarbem samego kościoła nie swoim,
gdyby nimi szafował secundum veram Jego exigentiam,
y gdyby był convictus, że poświęciwszy się na ten stan, nie
powinien niczego nad potrzebę pragnąć, ani się żadnym
Interessem światowym uwodzić, tak iako było za Apo-
stołów in primitiva Ecclesia y długo potym, kiedy wszystkie
Dobra Chrześcian były in Communi, y iako się dzieie do
tąd w Zakonach, klasztor będzie bogaty, Zakonnik ubo-
gi, niemniey obserwujący paupertatem którą vovit, nie
maiąc nic in particulari nad samę potrzebę. Słowem gdyby
pospolity Interess Kościoła był pro obiecto, nie prywatny
kościelnych; ale że Generalna Administracya Dobr kościel-
nych, wielkie by po te czasy znalazła trudności, czemuż by stan
Duchowny nie miał się pomiarkować według tey rowności, kto

rą

ry po wszystkich Mieyscach exigit Chwała Boska, y iednak huius ministerii prerogatywa, uczyniwszy z sobą porządek w prowentach, inter excessum illicitum & indecentem insufficientiam. Convenit bowiem temu Charakterowi, żeby go ani zbytek niepomiarkowany nie odrywał a cura Spirituali, ani sollicitudo temporalium et egestas nie była przeszkodą do wypełnienia należytych powinności; To iest gdyby każdy Biskup zamierzoną miał Intratę secundum exigentiam tak Biskupiey iako y Senatorskiey Godności y funkcyi; Opat tyle ile potrzebuie ad regimen swoich Zakonników, nie będąc od żadney expensy tak Duchowney iako y Swieckiey obligowany; kanonik każdy tyle aby mógł żyć honeste inszey powinności nie maiąc, tylko pilnować Choru, y rezydować przy swoiey katedrze, tyle na ostatek każdy Klasztor według proporcyi, ile reqvirit qvantitas sustentowania Zakonników. Co zaś nad to gdy by wnoszono do Skarbu Duchownego, żeby kościoł y Wiara S. miała pożytek, y inne pilne a Bogu przyiemne potrzeby. Są inne niektore oprocz tey pro principali kładę sustentacyą dostateczną Osob duchownych na Usługę Boską poświeconych, ktora sustentacya niech by była ad satietatem, ale tak, iak kiedy Zbawiciel nasz z Opatrzności swoiey nakarmiwszy lud dostatecznie, kazał okruszyny zbierać do koszow, z tych tedy okruszyn, to iest co kto ma nad potrzebę należałoby Skarb Duchowny formare & impendere na prawdziwą Chwałę Boską, według Sprawiedliwey Dystrybucyi. Kładę nayprzod na subsidium Charitativum Woyska Rzeczypospolitey, aby miało o czym Wiary S. bronić, tu należy się reflektować na oppressyą od wiekow Dobr Duchownych, w ktorych Żołnierz pospolicie iak in hostico żyie, y nie dziw, bo to co duchowni daią na zapłatę Żołnierza nie wystarczaiąc, musi szukać Mercedem in Rapina, lubo Duchowni przez to więcey tracą, co im się gwałtem wydziera, niż przez to co by mogli proportionate od Intrat

swoich

swoich contribuere, a Rzeczplta cierpi dwoiako; raz przez mały kwotę z mizerney Hiberny którą odbiera, a drugi przez dezolacyą kraiu, gdy Żołnierz gwałtem sobie wydziera zapłatę, z tey także okazyi u nas Rolandumo, że nie w cale Duchowienstwo nie płaci Rzeczyplitey, bo żaden nic sobie nie uymuie z Intraty na podatek, na Chłopa to ubogiego ten się wszystek ciężar zwala. Według zas tego Porządku, ktorego życzę, gdyby do iedney massy zebrane były Superflua z Intrat Duchownych, było by czym y znaczną kwotę Woyska żywić, y potrzebom Kościoła subvenire, ugodziwszy się zas raz z Duchowienstwem, expedit suowo zabierać temu, aby Dobra kościelne nie miały ullum gravamen w konsystencyach y przechodach woyskowych. Dystrybucya potym tego Skarbu powinna bydź na Erekcyą kościołow, gdzie ich nie masz, iako y na reparacyą tych które są Seminaria, żeby w każdey Dyecezyi były, y żeby się nie godziło święcić, tylko tych, ktorzy będą in Seminario tyle czasu, ile potrzebuią należyte nauki do Instrukcyi kleryków. Przytym na Szpitale tak żeby się miedzy Chrześcianinami żaden zebrak nie znaydował. Horret bowiem Chrześciańska Dusza widząc po gnoiach Członki Chrystusowe ubogich, ktorych Patrimonia cum tanto luxu Duchowienstwo zażywa. Item na Missye, na wykupienie niewolnikow, z rąk Pogańskich, y na insze których daley nie wyliczym sacros usus, tam gdzie prawdziwy Interess Chwały Boskiey, Wiary Swiętey, y ratunku bliżniego zachodzi. Takiego Skarbu co raz by wiecey przybywało, bo pobożny Fundator maiąc wolą co dać kościołowi, da z większą ochotą wiedząc o nim, że to sacrum depositum kościoła; kościelni fideliter administrant, y wiedząc że się bespieczniey będzie mogł spodziewać partem meritorum, z tak sprawiedliwey według Boga y Sumnienia repartycyi. Takowe postanowienie by było w całym Chrześciaństwie przykładne, bo ten scandalosissimus abusus iest wszędzie pospolity. Wokacya na Stan Duchowny bez Interessu doczesnego od samego Ducha Swiętego pochodziła, a tym

by pewniey

by pewnie inspiraret respectum Populo; Cura Animarum by była zawsze, gdy ustała w każdym Duchownym Chciwość Bonorum temporalium, a zatym Oyczyzna nie omylnie prosperaretur, gdy by Clerus za nią non inquinatas Manus podnosił do Boga iako mowi Augustyn S. Charakter Kapłański stał by się ze wszystkich miar respectabilior, y mniey Swiatowościami decoraretur, ktorych go blask ani zdobi, ani go zacnieyszym czyni; Owszem Oczy ludzkie w nim się przeyrzeć nie mogą, iako w Zwierciadle Cnot Chrześciańskich, ani on sam z sobą rozeznać się nie mogąc z owocow ktore przynosi ex fructibus eorum cognoscetis eos. Powinien by mowić z Augustynem S. Domine ostende mihi meipsum. Ieżeli kto rzecze żeby to było przeciwko Intencyi Fundatora, gdyby dochody na insze mieysca przenoszono, y na insze potrzeby Fundacyi Erekcyi, nie wyrażaney obracono. Prawda gdyby się taka znalazła, ktoraby nie wystarczała, y ktorey nie superfluum nie zostawało nad to co Sustentacya Duchownych ad Sacra officia fundowanych exigit, ale gdzie sprawiedliwa Redukcya pokaże possibilitatem do przyłożenia się tak zbawiennego skarbu Duchownego salva executione tego co Fundator postanowił, ktorego pewnie nie była Intencya aby iego pia legata były spendowane ad profanos Usus, czemuż by ich na pilnieysze nie applikować potrzeby Kościoła powszechnego, aby urzędy ex Communi Fundo provideat tak ad Cultum Wiary S. iako y na Chwałę Boską. Tak iako to widziemy w wszystkich Panstwach katolickich, gdzie za konsensem Stolicy Apostolskiey przenoszą często Intraty Duchowne z iednego Mieysca na drugie, gdzie sądzą być potrzebnieysze. Wiem że tak Swiątobliwego postanowienia bardzo trudna exekucya bo Usus Universalis prevaluit, że Duchowni sine ullo Scrupulo Dobr kościelnych na doczesności zażywaią. Wiem nawet co rzeką na taką propozycyą że qvocunq titulo mieszaiąc się Swieckim do Interessow Duchownych iest to same oppugnare Wiarę S. Pytam się czyli tantum potuit Religio svadere malorum lubo ta mowa nulla authoritate legitima porzważyła żyby;

owszem

owszem tego, co y wiara uczy, y co wokacya od kazdego requirit, ktora według rozmaitey kondycyi sprawowac się powinna, bo Zołnierza wyciągaiąc aby woiował, po Magistracie aby sądził, po rolniku aby orał, po duchownym aby wszelkie Swiatowosci z Stanem Swieckim porzucił, y szczegulnie tę Profesyą exerceat, na ktorą się poswięcił. Rzekę y to pewnie noli te tangere Christos meos, słusznie, gdyby to był tak bezbożny żeby się Swiat łakną tego Sacrarium na prozne y iakieś Swiatowe potrzeby. Wiem że w inszych katolickich Panstwach tak religiose immunitas Dobr koscielnych observat, że to nawet co Contribuunt na publiczną Status potrzebę, nie zawsze się podatkiem ale donum gratuitum. Mogą się tacy znaleść co to samo ochrzczą Herezyą, ktora zawsze zaczynała Dominium Suum, rozpoczerac per Usurpatam Dobr koscielnych Possessionem. Ale na tę lekką objekcyą y fałszywy pretex snadna odpowiedź: Przekładaiąc bowiem przed oczy Prawa Boskie y kanony, a zwłaszcza że tu non agitur, żeby Swieccy mieli co Duchownym uymowac, ale żeby koscielni na swieckie potrzeby koscioła nie krzywdzili dochodow indebite zażywaiąc, a raczey żeby immunitas Dobr Duchownych była, tak bespiecznych od samych koscielnych iako iest y bydz powinna od Swieckich. Apello bowiem do Sumnienia kazdego ieżeli w typo instytucyi apostolici ministerii aby się godziło usurpare, co cudzego, gdyż to cudze, co Duchowny nad swoię potrzebę zażywa. Fundator zelo Chwały Boskiey ductus Dzieciom substancyi uymuie, a kosciołowi zapisuie, czy może bydz większa Usurpacya iako takiego łaknące się Skarbu na prożnosc Swiatową. Pytym się czy się godzi przywłaszczyc sobie, co samemu Bogu należy. a więcey rzekę czy wolno z Uymą y krzywdą Chwały Boskiey zażywac tego, co na wyniesienie iey poswięcono! na Swieckiego Exkommunika pewna, gdy się waży koscioły zedrzec a Duchownym abusus sym niezrzeszliwy dare Privilegium ad committendum ustawicznie sacrilegium. Aza

Tym

tym miasto Cenzury, tak tuszę że każdy wiarę kochaiący przy-
zna że moia propozycya zgadza się z Nauką Iey, iże prezentu-
iąc Duchowieństwo Samego Chrystusa w Osobach ubogich, kto-
ry takmie aby go nakarmili; ktory pragnie aby go posilić, kto-
ry ięczy w niewoli Pogańskiey aby go wyzwolić, ktorego po tak
wielu kraiach bluźnią, aby Imie y chwałę Iego rozszerzyć,
ktory błędami zarażonych aby ie wykorzenić że sami respektować
się będą, na co się poświęcili; do czego przez Professyą swoią są obli-
gowani, co by za pożytek ex Ministerio suo przyniesli Kościo-
łowi Swiętemu, wierze, Chwale Boskiey y bliźniego ratunkowi.
A zaz nie masz wielu takich ktorzy kontentuią się przystoy-
ną Sustentacyą, miarkuią według kondycyi swoiey Intraty
a nie według Swiata. Nie ieden in particulari to, co ma bydź
na potrzebę dispersit dedit pauperibus, a czemuż tak dobry
przykład nie miałby extendi in Universali. Kto sobie mo-
że czynić excepcyą aby go nie naśladować, tak aby się mo-
gło mowić o całym Duchowieństwie omnia habentes & nihil
possidentes. Czemuż z ochoty dobrowolnie per mutuum Con-
sensum miedzy sobą, nie sakryfikować co superfluum Utili-
tati Kościoła Swiętego, ktoremu bez żadnego Interessu y Nadziej
fortuny doczesney służyć powinni, tak aby Sanctitatem & Maje-
statem iego repraesentando, wyzuwaiąc się z wszelkiey światowo-
ści, y nas pobudzili swym samym przykładem, abysmy nim
powściągnieni, nie zatapiali się w nich z nadwerężeniem Cnot
Chrześciańskich, bez ktorych nie możemy służyć ani Bogu
z Iego Swiętą Chwałą, ani Oyczyźnie z pożytkiem. Uważyć
na ostatek potrzeba że im więcey Status Spiritualis ditatur
tym bardziey Secularis uboższe, y gdy więcey co raz ubogich
przybywa, to cim trzeba sucursere, a tandem nie będzie o czym
ani Wiary S. bronić, ieżeli tak wielka część Dobr Ziemskich
obracać się będzie w Duchowne, bez żadney prawie ani Oyczy-
źnie, ani ubogiemu pomocy. Na iedne tylko zbytki niepotrze-
bne, albo niektorych Familij zbogacenie. Iezeli Duchowień-
stwo nie zechce nowey Fundacyi erigere z Dochodow swoich
według zbawienney, ktorey życzą miedzy Kościołem y kościelnemi

repartycyi

repartycyi; zgoła to powinno bydz Principale Objectum in Regimine, żeby nigdy Wiara S. rozdzielona nie była z Dobrem pospolitym; Prawo nasze z Przykazaniem Boskim, Posłuszeństwo nasze z władzą Kościoła, y Jego Duchowieństwo z konserwacyą Oyczyzny. Co nie omylnie subseqvetur, ieżeli każdy według Swoiey Profes- syi zadosyć uczyni tey do ktorey obligatur powinności.

KROL

Rzeczpospolita Nasza będąc z trzech Stanow z Tronu, w nim że Krol Representat pierwszy, a zatym powinniśmy mu omnem Venerationem, y ten Respekt ktory Pomazania Boskiego & Dignitas Majestatis po nas wyciąga. Powinniśmy Honor y Sławę krolow Naszych iako naybardzey wywyższać w nich oraz naszę władzę zakładać, y tę im fidelitatem świadczyć per innatam Generositatem, ktorą maią inne Narody ku Panom Swoim per vilem Servitutem; aby Panowie nasi umieli Sobie szacować tę Naszę Obserwancyą, pochodzącą bardzey z affektu, niż z iakiego przymuszu, y aby ten affekt pamiętaiąc, gdy nie maią żadnego z Urodzenia Prawa do korony Naszey, nabywaiąc Jey per Suffragia wolnych Narodow, stali się godnemi Panowania przez tyle Cnot ile maią Vota Populorum. Ale trudno się na Naszym wybieraniu y Ich wdzięczności zasadzać; wywyższenie krolow Naszych iest to iak exhalacya z Ziemi, ktorą ledwo co Słonce per suam Operationem wyniesie, aż pod samo Niebo, zaraz się w ciemny obłok obracaiąc obfuscant Jego splendorem, ledwo co się ex Sinu Ziemi urodzi, aż zaraz przeciwko niey Piorunami się zbroi. Tak też ledwo co Panow naszych nad głowy nasze wyniesiemy, aż zaraz zadziby po karkach naszych deptali, radziby aby przy zaćmieniu wolności naszey (: ktora ich wywyższyła:) Sami tylko świecili: Zawiodłby się ktoby rozumiał że każdy panuiący w koronie, zakłada Terminum & Satietatem wyniosłości Swoiey; Uczą nas bowiem Domowe przykłady, że Tron wstępuiącym nyni iest pierwszym tylko do nie pomiarkowaney Ambicyi Stopniem,

a zwłaszcza

AU

a zwłaszcza nasz na którym wolnosc y Prawa rozpościerać się nie pozwalaią. Iest to Despotyczniei powietrze trzymać, które się bardzey wydziera im go bardzey przyciskasz, y nigdy tym sztermem wiatr nie wiecie spatio diffusus inani, iako gdy mu się co opiera; Supponendum tedy że rzadki taki Krol, któryby honoru y sławy swoiey w tym nie zakładał, aby to przełamał co władzy Iego rezistit; A niech będzie y naylaskawszy trudno temu wierzyć, żeby Oyczyznę bardzey kochał niż własne Potomstwo in favorem którego będzie myslał zawsze ex Regno electivo uczynić Haereditarium. To perpetuum na Rzeczpłtą periculum stanie się inevitabile, ieżeli temu nie zabieżymy obwarowaniem tale Status Nostri, żebyśmy mogli z wszelką ufnością z dobrym Panem cooperari do dobrego, a złego żebyśmy tak okryśli, aby na ieden krok nie mogł exzedere w Imprezach swoich extra Sphaeram powinności swoiey. Więcey rzekę żeby ani Krol żadney nie miał okazyi ią transgredi, ani my ad non praestandam złemu krolowi obedientiam. A to dwoiakim sposobem: Pierwszy trzeba tak Statutem Rzeczypłtey postanowić; żeby Krol większą sobie sławę zakładał panować nad wolnym Narodem, niż nad Niewolniczym, żeby był bene persvasus, że ieżeli Respekt powinniśmy Jego Charakterowi, to estymę Miłosc samey tylko Cnocie. Drugi tak formam Guberniy obwarować, żeby Krol sam przez zgędu własney woli swoiey w niczym nie mogł jo naruszyć, zgoła trzeba Ambicyą krolow tymi dwiema motivis ograniczyć Amore & timore, bo szczerze mowiąc bez extraordynaryiney Cnoty krolowie nasi nie maią inszey racyi Wolności naszey ani się kochać, ani się Jey obawiać, kochać naturalnie nie mogą, bo przy Jey nierządzie Krol sam naywiększym Niewolnikiem, co proponit to zawsze Suspectum, dopieroż to co proprio Nutu czyni to illicitum. Obawiać się także nie mogą, bo tenże Jey nierząd miasto poskromienia, wszystkie krolow contra Statum crimina tuetur & fovet, y owszem daie do nich okazyią; Ale niech tylko Krol widzi że przez rozsądne y pożyteczne postanowienie może sobie y Rzeczypłtey ucżynić tę reputacyą którą w inszych Panstwach aestimatur, chwyci się inseparabiliter prawdziwych Jeh Interessow, mogą be-

Spiecznie

bespiecżniey te Reputacyą attribuere Imieniowi y panowaniu Swemu. A tak Amor proprius stanie się Vinculum Miłości pospolitey, ktorą winien Oyczyźnie. Nazbawienniejszym iednak Gubernij postanowieniem należy, aby się Krolowie mieli nie tylko czego się obawiać, ale nie śmieli sine periculo Dostojeństwa Swego y pomyśleć o złych y szkodliwych Oyczyźnie Intencyach, do ktorych potrzeba aby dobry porządek raz na zawsze zagrodził im drogę, alias Subsistens zawsze w słuszne racye dyffidencyi do Panow naszych, przy ktorych naypilnieysze około Dobra pospolitego Starania, obrocą się w te iedyne sine ullo fructu Conatus, z naszey Strony iako się strzegących, a Ich iakiemi podeyść Sztukami strzegących się. O! gdyby Krolowie nasi nie przez Oppressyą Wolności, nie przez Praw przestępowanie, ani per Arbitrariam Potestatem wynosili Ambicyą swoię, gdyby nim zaczną panować nad Nami, panowali nad Passyami swoiemi, gdyby nie to co się ich woli sprzeciwia, ale raczey też samę wolą to iest Samych Siebie umieli zwyciężać, takiey stawszy się Serc naszych Panami godnemi ufności naszey; Panowaliby sine detrimento Libertatis wielowładnie nad Nami, gdyby się to o nim mogło mówić, co o iednym dawnieyszych wiekow Krolu, ktory rzekł gdy mu iakiś Podchlebca exponował, aby z większą władzą panował: Ego facio quaecunque volo, quia nihil volo nisi quod iustum est. Niechay nasz będzie iako ten bene intentionatus, y prawdziwie kochaiący Oyczyznę, czy nie znaydziesz Posłuszeństwa w woyskach, byle go tylko na samę obronę Oyczyzny zażywał; Zgody w Radach, byle ich sam nie mieszał; Sprawiedliwości w Sądach, byle się sam w niey kochał; Przezorności w Senacie, byle Jey szczerze potrzebował; Czujności w Ministrach, byle Jey sam doziérał; Ochoty w Rycerstwie, byle sam do niey był powodem; Miłości na ostatek y wierności w poddanych, byle Jey był godzien, y byle się im stał iako powinien Oycem. Coż może naypotężnieyszy Monarcha in despoticissimo Dominio, dla nasycenia Sławy swoiey więcey pretendować, y ktoreż są nad to Iura Regalia Majoris momenti, gdyby się niemi Panowie nasi kontentować chcieli, y gdyby uznali że mają przez to salva omni libertate rozprzestrzenienie się w Ambicyi swoiey, y w niey przyyść ad hunc Supremum prosperitatis

Gradum

Gradum, ale że nie trudno tylko o takich Panow, lecz co naywiększa nasz presens Status, albo naylepszych zepsowac może, albo Im bydź z taką przeszkodą, że nam w niczym choćby chcieli prodesse nie mogą; Jako Chorzemu przy osłabioney Naturze naywyśmienitsze lekarstwo. Otoż się koniecznie starać potrzeba, aby nie tylko musieli y mogli bydź cum Utilitate Krolowie Nasi, ale żeby choć y naygorsi ullatenus szkodzić nigdy nie mogli; według odpowiedzi iednego Polaka: Ktoremu pewny Cudzoziemiec chcąc exagerare limitatam Krolow Potestatem zarzucił, Vos Poloni non habetis Regem. Mądry Polak odpowiedział; Imo habemus, sed vos Rex habet; Takiego nam tedy trzeba, żebyśmy go w Ręku y mocy naszey zawsze mieli. Mało na tym, że Rzeczpospolita warnie sobie przez swoie dziurawe Prawa Securitatem od Panow swoich, kiedy sposobu nie ma przywieść Ich do Exekucyi y zabieżeć temu co nas à Fato & Sorte Krolow Elekcyi naszych czeka. Ten co chce nad nami panować, niechże będzie bene persvasus, że Prawa nad nim Majori Authoritate panować powinny. Niech ma moc y władzę do dobrego a ręce związane do złego. Niechay będzie Panem wolnego Narodu, ale tą niezbitą kondycyą, oraz żeby się stał Oycem nie Tyranem swoich poddanych, ktorzy mu się na to poddaią, aby żeden człowiek przez swoie Cnoty, czynił szczęście całego ludu, a nie żeby ten wszystek lud, przez swoie Mizerye, niewolą y Uciemiężenia wynosił Pychę y prozną chlubę iednego człowieka: iako Bernard S. mowi; Praesis ut non de subditis crescas, sed Ipsi de te. Żebyśmy tedy według tey Definicyi mogli żyć, pod tak łaskawym y szczęśliwym Panowaniem. Trzy sposoby podaię dla dobrych Panow szczerze kochaiących Oyczyznę pożyteczne, przeciwko złym, Arcypotrzebne, dla wolności naszey tak bespieczne, żeby żadney nie mogła mieć do Panuiących nad sobą diffidencyi, y boiaźni, przy ktorey nigdy się nie trzeba spodziewać pacatum & solidum Regimen Rzeczypospolitey, ale ustawicznego iak dotych czas iest zamieszania, Cuncta fert qui cuncta timet. Kładę pierwszy aby Ministeria Status ugruntować w tey powadze y mieć in hoc exercitio iako ie Rzeczpospolita ipso instituto postanowiła, ad moderamen abusivae Krolow Potestatis; Ci Naturales Legum Custodes.

Custodes, żeby przestrzegali aby krol nic nie czynił bez Ich Rady & participatione, żeby mieli Prawo y moc resistendi gdy widzą co nociwi, aby Rzeczpospolita, mogła petere rationem, nie tylko z krola zle panującego, ale y ministrow zle mu panowac pozwalaiących. Przez co stanie się Kombinacya Powagi krolewskiey z Niebespieczenstwem Rzeczypospltey powagi tey, ktorą krol powinien miec per Activitatem & Solam Jurisdictionem Ministrow, kiedy się staną Unica Instrumenta Sławy y Szczęsliwego Jego Panowania y bespieczenstwa; kiedy Rzeczplta przy Czuynosci Ministrow nie będzie mogła diffidere krolowi, owszem ufaiąc mu rowno z nim & eodem Spiritu zechce zawsze cooperari do konserwacyi swoiey. Jeden Cesarz Rzymski za nic sobie miewał pochwały, kiedy mu je dawano, za Sprawiedliwe Jego Rządy, mowiąc: Gauderem si ab Iis laudarer, quos & vituperare posse adverterem. Krol u nas przeciwnie moze bydz bespieczny y pełen Chwały podlebstwu nie podległey, kiedy będzie miał dobrych swoich Rządow approbacyą od tych co mu zganic zle mogą. Drugi sposob żeby perpetuum subsistat Regimen Rzeczypltey, iako o tym szerzey subseqventer sub Articulo Forma Consiliorum, każdy bowiem rozsądny nie moze tylko Condemnare Arcyszkodliwy Zwyczay, kadencyi Seymow naszych co dwielecie, y to na sześc Niedziel tylko, a dopiero kiedy się Seym zerwie, o ktorym moze się tylko mowic, Fremuerunt Gentes & Populi meditati sunt inania. Co za egzystencya Rzeczypospolitey, co moze się dziac dobrego in hoc Interstitio Imperiosa Potestas przy Krolu ad apparentiam, składa Senatus Consilium, albo pod inszym Tytułem Rady, ktore formuie z kreatur swoich, decidit według okkurencyi pro libitu in gravissimis Negotiis, ktore potym ex post facto prozno na seymie agitarsi. Ponieważ mu tedy radząc iest to suppeditare Arma Krolowi, aby sam bez inszych Stanow o Oyczyznie według woli swoiey radził, a tym samym sposobem despotice panował, tą się słuszną bronią racyą, że Rzeczplta będąc omni destituta Consilio, naturaliter ad beneplacitum Jego devolvit krolestwa Regimen. W takowey Cyrkumstancyi wystawiwszy nayporządnieyszego iako tylko mozemy sobie krola życzyc, im lepszy tym scrupulosior będzie

w naymnieyszym

w naymnieyszym Praw naruszeniu. Naruszyłby że zas pewnie
gdyby bez Seymu & participatione drugich Stanow proprio Mo-
tu rządził, y tak pod nayleṕszym Krolem ktoryby miał dobre In-
tencye & Capacitatem requisitam do Rządow, Natura Status No-
stri nie dopuszcza ratowac Oyczyzny etiam in Casu nie necessa-
rissimo. W czym mogłaby bydz owa Ewangelicznych Phary-
zeuszow Zbawicielowi exprobracya, że się nie godzi w Sabath
leczyć chorego, to iest że się nie godzi o Rzeczypospolitey radzić bez
Seymu, kiedy vacat a Consilio. Wystawiwszy e converso Kro-
la złego, co za lepszy ma mieć Sposob do wykonania złych
Intencyi swoich, et despotice Regnandi, iako amovendo Rzecz-
pospolitą a Consilio, albo przez Zrywanie Seymow, albo przez
tak długą do dwu letnią ~~Sessiow~~ kadencyą. Trzeci Sposob
uważmy, co za Potestas Krolow praejudiciosa naszych, przez
Dystrybucyą Wakansow & Bonorum Regalium, iednych
trzymac in Servili obsequio, spe nadgrody drugich konten-
towac, samą nadgrodą, a wszystkim per hanc Supremam
Potestatem mieć, odeymowac libertatem recte & incorru-
pte Sentiendi pro bono publico. Pytym że naypierwiey co za po-
żytek z tego in publicum, że Krol ma co rozdawac. Rzeczpospolita
żadney nie ma z tyd korzyści, co prywatny zyska, a prze-
cie powinnismy Interessa Jey praeferre nad partykular-
ne. A potym co tego za potrzeba aby Krol sobie czynił
kreatury, kto bowiem Oyczyznę kocha, więcey mu powinien
Obligacyi za dobre y łaskawe panowanie, niż za prywa-
tne Donatywy, y tak wszystkim powinien opiekę y
Staranie, tak wszyscy mu wzaiem affekt y Miłość mo-
gąc bydz, powinien bydz korzystał wiernosci podda-
nych, że mogąc bydz pewien, że nie kupuiąc Jey bespie-
cznie(y) na niey będzie mógł polegac, kiedy nie będzie
przedayna. Co do Urzędow tak Duchownych iako y Woy-
skowych sine dubio, że do dyspozycyi krolewskiey nale-
żą; Ale co ad Officia Civilia, tebym tylko życzył krolowi
zostawic, ktorych funkcya nie czyni Activitatem in Con
silijs

siliis publicis, ale te ktore component totum Corpus Rzeczypltey, nie
powinny by zadney mieć dependencyi od Krola, ale ab Electione wszy-
stkich nierozdzielnie Stanow, Rzeczplta bydąc wolna nie powin-
na in gremio Suo Cierpieć takich, ktorych albo fawor albo
Interess, albo iakiżkolwiek Respekt osadzi. Cię zasad Bona Regа-
lia codzienna uczy experyencya, iako ich niesprawiedliwa
dzieie się dystrybucya, y tak nadaremna potężnemi Rzeczy
pltey Fundi dyssypacya, kto bowiem naywięcey possidet ex
hoc pane benevolentium iezeli nie Faworyci Dworscy. Wdo-
wy albo Dzieci, a naywięksi Panowie, ktorych kredyt wypi-
ska do Donatywy, aby się ktoś z JchMściow w ich wexie o-
kupił. Ten ktory traci fortunę na Usłudze Rzeczypltey,
nie kosztuie tego Chleba, iezeli z niego dworskie Inte-
ressa żadnego Emolumentum spodziewać się nie mogą.
Zgoła ta Justitia distributiva znosi Aequalitatem, kie-
dy często iednych fawor bez zasługi wynosi, a drugich
nienawiść bez Respektu na zasługi poniża. To założy-
wszy życzę żeby obrocić in meliorem Usum Dobra kro-
lewskie wszystkie, to iest in Proventum ubogiey naszey
Rzeczypltey per Administrationem Skarbu Intraty z nich
pomiarkowawszy proporcyonalnie przyłączyć do Urzędow,
aby ci ktorzy in Officiis Civilibus & Militaribus Actu
służą Oyczyznie, mięsto Expektatywy często nie pewney
mieli iustam zasług swoich mercedem; A tak słusznie
nazwie się panis benemeritorum. Co ex residuo zo-
stanie, przydadzą na zapłatę Woysku, albo insze potrzeby
publiczne, na ktore choć nay pilnieysze Skarb nigdy nie
wystarczy. Krol iezeli na tym traci nie maiąc co rozda-
wać, zyska inszym Sposobem bo zwyczaynie iednego de-
winkuiąc Setnych Sobie Nieprzyiacioł robi. A do tego
zawodzi się krol na tym, gdy rozumie że mu kto na
wielką obligacyę za to, za konferowaną krolewszczyznę;
Azaż on Jey iest proprietarius co daie nie z swego ale
z Dobr Rzeczypospltey, ktorych tylko iest Dyspensator

prywatny:

prywatny; także nie strati który czuwana iaką Krolewszczyznę, bo dostąpiwszy Urzędu Intratnego, będzie miał y chleb y honor, we wszytkich zas ustanie Spiritus mercenarius. Krol nie będzie miał czym handlowac, Salutem publicam, a Szlachcie okazyi do Sprzedania Jey, ustanie y dificiencya do Krolow, odięwszy im Sposoby do Korrupcyi, ustaną na ostatek inwidye, machinacye, szkodliwe zawziętosci między Konkurrentami o nie, a z nich zwyczayna pomsta przeciwko Krolowi, tych którzy się w Konkurrencyach swoich zawadzą, bo często mierzyc meritorie seu rendem ausum & temeritatem dostąpienia wakansow każdy sobie myśli. Nemo est qui factis meis aequiparare queat. Im iest smielszy y obrotnieyszy, tym się zda że powinien bydz naygodnieyszy y nayszczęśliwszy. Pytam się co za pozytek Rzeczypltey one same eget, y czy nieslusznieysza rzecz, aby ci którzy Corpus Jey componunt, albo ci którzy Jey Actu służą, mieli należyte z Dobr Krolewskich Subsidium. Azaliż przy tym do Urzędow Intratnych niebyła by większa Emulacya, a przez nię nie rownie większa applikacya ad Capacitatem. Gdyż kto takiego Urzędu dostąpi, ieszcze się nyn anticipative nie zasłużywszy, miał by przynaymniey okazyą benemerendi in posterum per exercitium Funkcyi swoiey; nie tak iako się często trafia, że ten który się stara o Krolewszczyznę a nie zasłużył Jey, ani ey otrzymawszy myśli odsłużyc. I to do uwagi podaię że ten tak wielki kapitał Rzeczypltey Dobra Krolewskie obracaią się prawie in Bona haereditataria, spadaiąc successive per tot generationes z Oycow na Synow, & perennando w Familiach, za konsensami Antecessora, których Krol bez trudnosci odmienic nie może, y tak w iednym Domu czasem żadnych zasług nie masz, a przecie kilka albo kilkanascie Starostw; Senator zas Minister Status, Urzędnik, Poseł, Deputat, Kommisarz, y Officyalista Woyskowy trafia się że żadnego Woytostwa nie ma, proprio Sumptu służy Oyczyźnie, nie dziw że Jey y często źle służy, y że y w zgubie Jey nadgrody szuka, żeby zas sine gravamine stała się rekuperacya Dobr Krolewskich, a Possessoribus, trzeba na to czasu, wszak pretium Krolewszczyzn iest to że wynosi Szescioletnią Intratę. Niech że a data Konstytucyi ieszcze trzymaią Szesc lat Possessorowie, po których expiracyi niech Skarb odbiera in Usum tam Salutarem Rzeczypltey iako wakuiące in hoc Interstitio. Dla czego Consensus ad cedendum ustać by powinny, y dystrybucya dalsza wakuiących in hoc interstitio a Termino Konstytucyi, y to by m zysk był, aby Ekonomie Krolewskie były także in administratione Skarbow, z których aby regulariter dochodziła quantitas, iaką Rzeczpltа naznaczy na Subsystencyą należytą Krolewską

secundum dignitatem Majestatis: a to dla dwu racyi. Pierwsza aby Rzecz plta miała zawsze Panow swoich w ręku. Druga żeby Krolowie nie mieli żadnego starania Ekonomicznego y nie myśleli tylko o tym iako dobrze gospodarowac in Regimine Krolestwa. Przy tych wszystkich warunkach nayogromnieysze bespieczenstwo nasze dependet od Nas Samych. Niech będzie Rzecz plta Constituta w tey mocy, żeby nie tylko ab extra postronnym Nieprzyiaciołom mogła dac odpor, ale y ab intra z tych Panow Ambicyi. Niech przytym będzie zgoda z porządkiem w Radach & rigor in executione Prawa, naygorszy Krol nam nie zaszkodzi, chyba się samemu, Dobry zas y wdzięczen Oyczyznie za wyniesienie na tron dosyc sławy nabędzie. inszey nie szukaiące tylko iak w nayświększey reputacyi wolnych narodow dosc posłuszeństwa, ieżeli tego przypilnuie, że się wszystko stanie co Prawo każe. Zgoła Krol u nas prawdziwie dobry przy wszelkiey wolności naszey będzie, miał żadnę prerogatywę Udzielnego Monarchy, byle chciał exercere Authoritatem Imperij z całą Rzeczyp ltą. Jeżeli tu kto rzecze, że nazbyt obarczona by była Potestas Regia, niech proszę uważy w tym samym bespieczenstwie, ktore sobie od Krola warujemy, iego własne dostoienstwo zakładamy, gdyż to co Tron iego składać powinno bydz principale, na ktorym tym pewniey się osiedzi, kiedy nie będzie mogł dac żadney okazyi do irrytowania przeciwko sobie Rzpltey, ani sposobu nawet maiąc wykonac z tych Intencyi swoich, do ktorych łatwa w każdym panuiącym dyspozycya, bo nie maiąc żadney mocy wykroczyc przeciwko Dobru pospolitemu, y będąc przez to extra omnem Suspicionem, czyż nie będzie pewien trwałego szczęśliwego y spokoynego Panowania, kiedy wszelki metus u nas, a z niego ustawiczna okazya do nieukontentowania ustanie, tak dalece że o Krolu naszym w takiey go Sytuacyi zostawiwszy, będzie mogło z Respektem mowic merumq timeri, nihil metuere, smiele panuiąc, bo nie maiąc się czego obawiac. Niech że to sobie każdy uważy, że u nas abusus Regiae Majestatis z tey racyi w Krolu naszym, że rozumie się bydz Panem Rzpltey, gdyby było nie powinien by status nasz zaszczycac się Imieniem Rzpltey, ale za łaską Pana Boga Konserwuiemy go do tych czas iusto titulo. Niech że Krol wie y convictus będzie, że iest tylko pierwszym stanem Componens z drugiemi integritatem Rzpltey indissolubilem, ktora iest Simbolum Troyce Przenayswiętszey. Trzy stany a iedna Rzplta, a w niey individua trzech stanow Potestas. A ieżeli tak iest toc per naturam Gubernij Nostri nie powinien Krol żadney partykularney uzurpowac władzy, y żadnego prywatnego mieć Interessu, owszem życzyc powinien co bydz nie może, ieżeli ią personaliter extendere zechce. Trzeba

tedy

tedy Konieczne ią wiąc particularem Krolowi, aby ią miała iako należy Uni-
versalem Rzplta, Krol iako głowa będzie ią miał nie mniey zupełną z tą
tylko nader potrzebną dystynkcyą, żeby to co sam przez się czyni było nulli-
tatis, a co wespoł z Rzpltą absolutæ Potestatis, tak żeby tylko w iego sa-
mey iednostayności subsistat Authoritas Imperij, y żeby ani nabycie
Sławy, ani żadnego Interessu motivum nigdy nie odrywało Krola od
Rzpltey. Atuż przy dochodzącym dobrego porządku postanowieniu, Krol
nie będzie miał woyska licznieyszego y bitnieyszego, Skarbu obfitsze-
go, czysz się nie będzie miał czym nasycić Ambicyi swoiey, byle tylko swo-
ia tego, ktore się wszystkich panuiących do sławy powagi zażyć chciał
in rem in vim wespoł z Rzpltą. Staraymy się tedy iako naypilniey
ufundować tą iednostayności trzech Stanow, a w niey zupełną moc y
władzą nie rozdzielney Rzpltey uznawszy w przod że wielka Potestas
seorsiva w Krolu znosi formam & essentiam Jey Constitutivam, co pal-
pabiliter demonstrat, kiedy Krol co czyni tak independenter o Rzpltey,
iako żadney z nią nie miał relacyi y konnexyi, bo przez osobną Juris-
dykcyą stanie od niey odszczepieńcem, iako y przez partykularne swo-
ie Interessa publicznym przeciwnikiem. Per unionem zaś tych
trzech Stanow co adonanda Jura Regalia cum Juribus Reipubli-
cæ nie rownie większa będzie sine ullo præjudicio, bo legitima
Potestas Regia. żeby ią bowiem Krol miał doskonałą, nie będzie się
mogł ani chciał oderwać tak od władzy, iako y od prawdziwych
Oyczyzny Interessow, widząc że nie może być szczęśliwym tylko per
communem z Oyczyzną prosperitatem.

MINISTRI STATUS.

Każdego Panstwa Status y Rząd wszelkich pospolitości dzieli się na
cztery części, y nie masz żadney materyi in Gubernio całego świata
ktoraby non reducat do tey czworaki Repartycyi, zaczym y nam
te cztery Objecta niech będą na celu, ktore są Sprawiedliwość, Woy-
na, Skarb y Polities, y iako cztery elementa mutuo confluunt ad con-
servationem Universi, y ożywiaią naturę każdego stworzenia, tak
wszystkie pospolitości tych czterech materyi powinny należy-
tą konnexyą subsistere, żeby iedna drugiey była skuteczną pomocą.
Y tak woyska nie podobno trzymać bez Skarbu, iako y Skarbu
dostatkowi Securitas krajow sub favore woyska provideri powin-
na, dobry porządek utrzymuie in Politie Sprawiedliwości, y tę sa-
mę Sprawiedliwość czyni dobry porządek. Mamy tego żywą repre-
zentacyą w Polszcze naszey przez czterech Ministrow Status kto-

rych

rych na to postanowiła Rzplta, aby kazdy z osobna wszystkie
Negotia regulując się do tych Czterech Punktow fundametalnych obser-
wował. I tak Hetman Minister Woyny, Kanclerz Sprawiedliwości, y
co do expedycyi tak Cudzoziemskich iako y domowych nalezy; Mar-
szałek Status Civilis y dobrego Porządku, Podskarbi Skarbu y wszy-
stkich generaliter Prowentow Rzeczypospltey; ze wszystkich Materyi
Cztery Capita, to iest woiowac, sądzic, dobrym Porządkiem in Civilibus
gospodarowac, y Skarbem władnąc, iako są in Statu Monarchico pu-
re Jura Regalia, tak mądrze Rzeczplta in libero distribuit miedzy Mi-
nistrow, aby przy Ich pilney attendencyi, ieżeliby w kroku iako
w Głowie naszey, szkodliwe zaszłe wzniecały zamysły, nie mogły nicze-
go dokazac, mając tym Sposobem Ręce obcięte, przez przyłączoną od
Ministeria Status Activitatem, ktorą są prawda brachia Krolow,
ale nie rozdzielnych od prawdziwych Interessow Rzpltey, y dobra po-
spolitego, owszem na Ich powadze Rzplta iako na Szali zawie-
siła Unionem Majestatis cum Libertate, aby iedna drugiey nie przewa-
zyła, y zeby przez hoc Justum & salutare aequilibrium, tak Krol wedlug
Praw Sprawiedliwie panuiący był wolny od niewolnych, y często prze-
ciwko Respektowi napaści, iako y wolnosc zeby była bespieczna
ab oppressione Majestatis, ktorey się nigdy nie powinnismy oba-
wiac, gdyby Ministri Status nalezytą mieli Powagę, y umieli Iey
pro opportunitate zazywac, poniewaz bez Ich kooperacyi nayggor-
szy Krol nayszkodliwszych swoich Intencyi wykonac nie moze, na
teyze Powadze Ministerium załozyła Rzplta Praw executionem, aby
to co raz decrevit bydz Prawem, Ministri Status przestrzegali
przywiesc do Skutku. Ale coz ze są Custodes Legum, postaciem
na Straz, ktoregoby kto chciał postawic pod Bokiem nieprzyja-
cielskim nie tylko bez zadnego Oręza y broni, ale nawet z zda-
tkanemi Uszyma, zasłonionemi Oczyma, z zawiązanemi Ręko-
ma, aby iako Pogańskie bałwany, ani widzieli ani słyszeli za-
dnego niebespieczenstwa, y ani mu zabiezec mogli; Aures ha-
bent & non audiunt, oculos & non vident, Manus & non palpa-
bunt. Bo na coz się przyda Prawa stanowic, ieżeli Ich observanti-
am nie podobna przestrzegac, iako ich zas mozna przestrzegac, iezeli
się na to Sposob nie znaydzie, y poki Ci ktorzy temu invigilare po-
winni, nie będą mieli tey władzy nie dopuszczac, aby ie impune prze-
stępowano. Jezeli tedy chcemy aby in Ministerijs Status iako
na mocnych Filarach wspierała się Vis Gubernij, potrzeba im po-
dac warowne podpory, y gruntowne fundamenta tak zeby kazdy prze-
strzegąc w kroku byc czyniąc praepediendum, aby w Wolnosci nad

Prawa

Prawa excessivum Powagy y mocy Urzędu swego miarkowali, co zas
potrzebnego & praescriptum a Lege approbatum skutecznie popierali.
Do czego wielky do tych przeszkody, że się involvimus często
in Jura Ministrow Status, iedni zaciągaiąc sobie naprzykład ludzi
woyskowych bez konsensu Hetmana, trzymaią ich w swoiey
kommendzie. Drudzy Paszporty zbyteczne daią in defraudationem
Skarbu, Inni bez konsyderacyi na Kanclerza Przywileie daią
Krolowi do podpisu, z tąd niezliczone pochodzą inconvenientia,
y ktorym obviaviando iak iak nayleppszey życzę konsyderacyi
w postanowieniu tych Jurysdykcyi, tak aby Krol w nich miał
do panowania fructuosam Activitatem, Rzeczpospolita niewzruszo-
ną Authoritatem, y każdy prywatny fortun y swobod swoich
Securitatem; alias ieżeli każdy Ministeryi Status nie będzie iako
należy, z iedney strony in Exercitio Funkcyi swoiey, a z dru-
giey przyznaię ieżeli nie będzie pomiarkowania in hac Omula
Majestatis Potestate, będzie zawsze po naszemu iako się do tych dzie-
ie że Ministri Status, będą iako iako vilia Mancipia Krolow,
albo z Sług Rzpltey staną się Panami. Czemu oboygu zabie-
gaiąc naypierwiey quo ad Instituendam Ich Authoritatem, nie widzę
lepszego sposobu, iako Sądy Ministeryalne, ktore są iuz ex
parte, Prawa przywiesc ad formam sufficientem, aby przez
nie trzymać in continuo rigore (: według repartycyi do ktorego
Ministerium należy :) to co przez Prawo Rzplta decydowała,
to iest żeby Authoritas tych Sądow manuteneat Statuta raz
na zawsze postanowione, nie tylko karząc przeciwko Pra-
wom delinqventes, ale y obserwuiąc oraz, aby in suo Cursu
Naturali nie wstawały wszystkie Prawa y dobre zwyczaie
do iak do Nayskonalszego Rządu należące. Te sądy żeby
się odprawowały tak pod czas Seymu, iako y po Seymie sub
praesidentia Krola & assistentia Prymasa Regni, Marszałka
Poselskiego, Senatorow y Posłow deputowanych ad hanc Stu-
bam seu Conclave, Czterech Seorsive Ministrow, ktorzy iako
Plenipotentiary Rzpltey y Procuratores Dobra pospolitego, będą powin-
ni mieć attendencyą wszystkich Spraw y Interessow Oyczyzny, ia-
ko o tym obszerniey sub Articulo Seymow. Tu tylko przydaię że te
Conclavia Ministerialia w Materyach dopiero promowowanych
nie powinni mieć tylko potestatem deliberativam, relative do de-
cyzyi całey Rzpltey per Formam Consilij; w decydowanych zaś y
Prawem obwarowanych directoriam per Formam Judicij. Jakom

zas sobie

zas sobie załozył pro principali objecto, należyto we wszystkim obser-
wowac Symetryę. Zadaię sobie questyę: iako to pogodzic zeby z iedney
strony w tak wielkich potrzebnych prerogatyw dogodzic Ministe-
ria Status dla bespieczenstwa Rzpltey, a z drugiey iako się nie oba-
wiac aby ta nimia Potestas nie była & praejudiciosa? Pytam się te-
dy & Custodem quis Custodiet; Warujemy sobie Securitatem od
jednego krola, strzezmy się abyśmy czterech miasto iednego nie mieli,
Confidendo im Jura Regalia, y składaiąc w Ręce ich tanquam
ad fidele depositum salutem publicam. O gdyby miedzy cztery
ministeria podzielić cztery prynacypalne Cnoty, stanowiąc kazde-
go krolestwa Szczescie, to iest gdyby w woysku to excellat Męstwo,
ktore wzbudza sławę narodu, obrona Oyczyzny nie nadętosc prywa-
tney Ambicyi, w Kancellaryi ta Prudencya, ktora non degenerat w
polityczney, a czasem Frantowskie wykręty, w Skarbie ta Temperan-
tia, ktora prospiciat potrzebom publicznym, zadnym się partyku-
larnym nie uwodząc Interessem, in Politie ta Vigilantia, ktora
z Ocu nigdy nie spuszcza Dobra pospolitego, nie mielibyśmy czego
się obawiac od Hetmana woyskiem według Ambicyi swoiey władną-
cego, od Kanclerza Sprawiedliwosci nie dozieraiącego albo publiczney
Negocyacyi nie swiadomego, od Podskarbiego fideliter Skarbu nie
administruiącego od Marszałka dobrym porządkiem variis casi-
bus Rzpltey nie zabiegaiącego. Mogłbym sieła przykładow cytowac,
ktore do Historyi odsyłam; iakie Rzplta często ponosiła Calamitates
albo per incapacitatem, albo per insufficientem authoritatem,
albo per abusivam Ministrorum Status Potestatem. Ale wszyst-
kich naszych Nieszczęśliwosci iako ta iest racya, iz nikt nie iest
Constitutus w swoiey Funkcyi, iako powinien, ktora kazdemu
in particulari tylko proficua, a Publico damnosa. Takowey
materyi solwuiąc questyę, ktorą sobie zadałem, podaię modera-
men tey zbyteczney władzy, ktora powinna bydz in Ministe-
riis, ale non personaliter w Ministrach. Jezeli mię kto spyta,
iako to rozdzielic odpowiadam snadno, kiedy ich władza y Po-
waga non eget proprio libitu, ale mocą y wolą Rzpltey. Pier-
wszy sposob ten życzę iako Rzplta dzieli się na trzy Prowincye
Wielkopolską Małopolską y Litewską, nieichze kazdy z osobna
na swoich Ministrow Curam Prowincyi swoiey, a tak przytym
podziałem Nimia Potestas zmnieyszy się. Emulacya zas dobrey in
Ministrorum Administracyi przybędzie, a przytym exercitium tak

wielkiey

wielkiey Funkcyi stanie się snadnieyszym, kazdy Minister swoiey pil-
nuiąc Prowincyi tylko Interessow. Drugi Sposob aby Ministri Status
nie byli iako są dozywotniemi. Rzplta Rzymska miała Consules, iako
wiemy, co za Potestatem mieli tak w Woyskach, iako y w Sądach y Ra-
dach, ale ich co Rok odmieniano aby nie dać więcey czasu na złe zazycie
Iurisdykcyi swoiey. Ale tak częste odmiany nie mogły by się dziać
bez ustawicznego zamieszania, niech by nasi Ministri byli Trzech
letni, dosyć Czasu tym ktorzy per Zelum & applicationem chcą prodes-
se Oyczyznie, a czas ktorzyby iey mogli szkodzić per abusum swoiey
władzy, albo nie mogli słuzyć skutecznie per incapacitatem, będą przy-
naymniey mieli zagrodzoną drogę per terminum limitatum z Prawa
funkcyi swoiey przez ten czas zamierzony. Kazdy się starać będzie
aby iako naylepiey claruscat w Administracyi swoiey, aby Imie
y przykład po sobie Sukcessorowi zostawił do naśladowania. Ali-
as co za sposob moze mieć Rzplta pozbyć się Ministra abusive Mini-
sterium administruiącego, y na zgubę swoy zawziętego, albo na takiego
ktory iednakowo szkodzi ob defectum potrzebnych ad Ministerium
talentow. Pierwszego moze prawda Sądzić & deponere, ale iako wszy-
stkie Crimina Status maią u nas swoie Patrocinia, takie Sądy mo-
głyby kiedy dać de rewolucyi okazyą, ktorey uchodząc: suppono,
ze zaden nie będzie tak zapamiętały, aby się nie reflektował na prę-
tką władzy swoiey expiracyą, y Rzplta snadniey tolerabit malum
transitorium. Drugiego nie masz za co skarać, propter incapacita-
tem, trzeba tedy cały wiek cierpieć, wszystkie z tąd pochodzące Inconve-
nientia, ieżeli będzie dozywotnim, y to rozumiem ~~de~~ Animad-
wersyi godno, w dozywotnim Ministerium administrabit go, kto
cum omni competenti dignitate będzie emeritissimus erga Patri-
am, tandem się zestarzeie przy podeszłych latach, iakoż moze czy-
nić usum, choćby naywiększych z przyrodzenia talentow, z właszcza
na przykład Hetman, ~~ktory~~, ieżeli ta w nim odwaga Rycerska ktorą
miał z młodu, ale nie ta activitas, nie ta przezorność, ktorą miał z mło-
du, ktora z laty tempieie, ktorey koniecznie potrzeba do kommendy Woy-
ska, turpe senex miles, a przecie chce umrzeć Hetmanem iakoż te-
mu mederi, inaczey tylko co trzech lat novo subsistendo Subiecta, kto-
rego czasu expiracyą przerwie, albo złą albo niesposobną Minister
Administracyą, przyzna kto że te racye godne są uwagi z iedney stro-
ny, ale z drugiey strony moze te uczynić obiekcyą, iż kiedy się trafi
Minister ad Vota & desideria publica, kiedy przez iego osobliwe qua-

litates

qualitates prosperant. Interessa Iego repartycyi kiedy experyencyi potrzebney nie będzie, nie mogłaby się sine gravi praejudicio zostać odmiana, przez którą zły po dobrym nastąpić może; Odpowiadam na to: Zacoż nie ma bydź wolno Rzpltey ieżeli będzie kontenta z takiego Ministra prolongare, do drugich sześciu lat Ministerium Iego per novum actum, byle tylko wiedział że czas Iego zamierzony, gdyż go to samo constituet bydź dobrym żeby sobie zasłużył na tę prolongacyą. Trzeci sposób żeby ministri Status nie byli ad solum beneplacitum Krola, ale iako każdego salus dependet a fideli exercitio ministeriorum, tak nie słuszniey- szego, żeby Ich Krol z Rzpltą obierał na Seymie, żeby ani faw or Dworski ani Respekt prywatny, ani fakcye, korrupcye nie miały mieysca na takowych Elekcyach, y uchodząc nie zgody zawziętości inter cives, czemużby non progredi w nich zwyczaiem Rzpltey Weneckiey per tacita suffragia, ktore mieć by były z tą dystynkcyą żeby Poseł dał iedną kryskę, Senator dwie, a Krol dziesięć, w nadgrodę tego, ieżeli dla racyi mianowanych y bespieczeństwa Oyczyzny transfertur Ius distributivae justitiae ad pluralitatem votorum całey Rzpltey. Nie tak że nie rozumiem słuszniejszego żeby Ministeria tak wielkiey konsyderacyi urzędy były praemia tylko samych Senatorow dobrze się na nie zasługuiących, tak żeby każdy vicissim mogł się spodziewać Iure aequalitatis przyyść do tey godności, ktorey rzadko albo nigdy choć naygodnieyszy nie dostąpi, poki Ministri będą perpetui, y pokąd Ministeria co sześć lat wakować nie będą. Żeby zaś z Senatu dubie- ktu tylko obierać, racya tego: że Senator supponitur bydź większey experyencyi in tractandis negotiis. Y iako szlachcic ma gradum do Senatu, tak Senat powinien by mieć per Iustitiam ad Ministeria Status. Taki porządek zachowuiąc, żeby ten Minister ktorego czas Ministerii exspirabit, wziął krzesło tego Senatora ktory na mieysce Iego będzie obrany na Ministerium. Dlaczego potrzeba na każdey Prowincyi Ministerium teyże tylko Prowincyi Senatora obierać. Takowa vicissitudo successu temporis uczyni tak z Senatora dobrego Ministra, iako z Ministra dobrego Senatora, zwłaszcza ieżeli się ten zwyczay wprowadzi ktorego życzę. żeby każdy Minister Status przy Exspiracyi Funkcyi swoiey podał in scripto ad Archivum Rzpltey per modum Diarii Relacyą Administracyi swoiey, iako ią przez sześć lat exercuit, & in quo statu składa ią. Co za emolumenta Rzpltey w Materyi Iego repartycyi przybyły. Co za obstacula & defectus znayduią się, y iako im na dalszy czas obviare, ażeby każdy brał z tąd lumen iako in ulteriori tra

ctu

tractu Negotiorum progredi. Sukcessor zas następuiący na Ministerium żeby nie tylko należytą z tąd miał informacyą, ale oraz y Emulacyą do starania się aby z tym większą applikacyą co obaczy dobrego, w swoim Antecessorze naśladować, a co z tego postrzeże naprawił. Czwarty Sposob Jezeli Krolowi nie godzi się nic czynić bez Ministrow, dopieroż Ministrom nie powinno bydź nic wolno in ullo Negotio repartycyi swoiey transire bez Krola, ktorego Consensus per formam usitatam & praxim Status Nostri koniecznie requiritur, y bez ktorego żadna decyzya nie powinna mieć walorų we wszystkich Sprawach publicznych. Integritas bowiem Rzpltey consistit in Unione Krola z drugiemi dwiema Senatami, Iurisdykcya zas Ministrow w tym aby przywieść do exekucyi to, co te trzy Stany zgodnie y rozdzielnie Prawem bydź postanowiły. Jezeli zaś kiedy iako się często trafia Minister Status nie dokładaiąc się Krola propria Authoritate agit, sine dubio znosi formam Constituentem Rzpltey y iest rebellis Prawu ktorego obserwancya aby była należycie skuteczna, trzeba żeby tak Ministri dozierali Krola iako y Krol Ministrow. Wziął sobie pewny Minister pro Lemmate Szachownicą z tym napisem: Ars uni attendere Regi. Ta y naszym bydź powinna Professya y w tym naypilnieysza applikacya, aby z temu Krolowi non suppeditare Arma do złego, a dobremu nie tylko bydź przeszkodą ale wielką pomocą do dobrego, doznawszy że w szczęśliwym Jego Panowaniu Salus Universi. Z tey racyi piąty Sposob, ktorym expedit zabierać zwyczaynie Inkonweniencyom bardzo Oyczyznie niebespiecznym. Pierwsza kiedy Krol z złą iaką praeoccupatur Intencyą chce ią etiam invita Republica wykonac, stara się devincere sobie Ministrow, ktorzy nie tylko go od niey nie odwodzą, ale owszem Authoritatem czynią naygorszemu przedsięwzięciu, popieraiąc go władzą y mocą Iurisdykcyi swoiey; Tak daleče że Rzplta wyzuta ex omni Suprema Potestate oprzeć się z trudnością nie może zawsze w tey iakiey nadwątlę zgubę Imprezie. Druga inkonweniencya è converso ieżeli Krol iako się często trafia dobrze życzący Oyczyznie utworzy sobie naylepsze Projekta, chciałby zażyć do tego naylepszych Konjunktur, tak pod czas Woyny iako y pokoiu. Widzi okazyą publicae Utilitatis, ni-

niczego nie dokaże, kiedy Minister Status albo z prywatnego Interessu, albo z nieukontentowania iakiego przeciwko Krolowi, zechce mu resistere sub specioso praetextu, y iakiey przeciwko Niemu suspicyi. Obojgu temu życzylibyśmy zabieżeć per formatum iakom namienił, y iako o tym fusię na inszym mieyscu Consilium Senatorow y Posłow przydanych do każdego z osobna Ministerium, aby ci byli zawsze Sędziami, czyto co Krol po Ministrach exigit ex salutare Rzpltey, invigilando żeby secundum praescriptionem Legis, wszystko się należycie działo per formam Consilij & Judicij, a non secundum beneplacitum, ani Krola samego, ani samych Ministrow. Tam bowiem Krol z Pieczętarzami Expedycye by czynił, tak Cudzoziemskie iako y domowe, tam z Hetmanami formowałby Imprezy woienne, tam z Podskarbiemi rachunkow by Skarbu doziera, y Ekonomią Rzpltey z pozytkiem Oney prowadził, tam by naostatek z Marszałkami dobry porządek in Regimine iako naylepiey utrzymywał. Zgoła tym sposobem Rzplta, trzymać zawsze będzie w mierze, tak Krolow iako y Ministrow Jurisdykcyą, żadnych Ich Akcyi nie spuszczaiąc z oczu, tak dalece iż moglibyśmy się spodziewać, że Ministeria Status, in hac Authoritate & Activitate constituta, stałyby się dobremu Krolowi efficacia Instrumenta do dobrego rządu, a Rzpltey dobrym warunkiem, aby się niczego od naygorszego obawiać nie mogła, stałyby się oraz y mocnym węzłem zgody powszechney y charmonij potrzebney inter Status prekaucyą zas przez ktore się zabiega, aby remedia nie były malis pejora ubespieczaią nas sufficienter, że żaden z tąd w niwczym abusus nie mogłby in praejudicium Rzpltey subseqvi.

SENAT

Przeyrzyzmy się w Panstwach, ktore się same sobą rządzą, y wystawmy sobie tak y terazmieysze, iako y dawnieysze Rzplte, przyznamy że zawsze y wszędzie Senat, repraesentabat Faciem liberi Guberni. Wiemy że y u nas nawet w Blizkie, sam Senat przez długi czas rządził Panstwem, teraz zas componit drugi Stan Rzpltey, a ponieważ godność iego ma praeeminencyi nad Stanem Rycerskim. Słuszna rzecz y nader potrzebna, aby powaga dego miała osobliwą dystynkcyą.

Zowiemy

Zowiemy pospolicie Senatorow według Rzymianow definicyi: Patres
Conscripti, y słusznie; bo Jch Instytucya iest, żeby sobie po Oycowsku z na-
mi postępowali, ucząc nas przez nabytą experyencyą, służyć dobrze
Oyczyznie, zachęcaiąc Nas przez przykłady swoie, do miłości y O-
brony Jey, będąc sami powodem do wszystkiego dobrego, reprimendo
Vitia & Corrigendo defectus. In Statu rozumiemy Jch także wierne
Rady, mało na tym że są Vox praeterea nihil, trzeba żeby były Dobru
pospolitemu pożyteczne; Zowie się ieszcze Senat Interpres Legum
supponendo że Jch ma perfectam Notitiam; Zowie się Ordo interme-
dius inter Majestatem & Libertatem, aby tak Krolow hamował U-
surpatam Potestatem iako y Licentiam Populi, aby iako naturalny
Medyator Compescat wszystkie dyffidencye, niezgody, zawziętości,
y motus Civiles. Te Senatu powinności żeby były tak skuteczne, ia-
ko są in libero gubernio potrzebne: Trzeba z naszey strony że-
byśmy z nim po synowsku postępowali, od czego nas aequalitas
dyspensować nie powinna, że Jch iako Oycow konserwować
będziemy, bo lubo syn może mowić że rowny w urodzeniu Oycu, 5
ale nie rowny in Ordine Naturae; a zatym trzeba im Respekt
należyty świadczyć, na Radach Jch polegać, przezornosci Jch ufać
y konsyderować Powagę Senatu tanquam Antemurale, za ktorym
wolność Nasza może bydź bespieczna, od wszelakich szkodliwych
Impetow, bo do Obrony Jey y utrzymania, nie tylko Senatora
miłość przyrodzona obligat, ale y sumnienie, przysięgaiąc quid
quid Nocivi videro Avertam; sam nawet partykularny Inte-
ress wiąże, widząc że go sama Integritas Wolności constituit, bez
ktorey Speciosum Nomen res ipsa inane. To założywszy pytym się:
w czym u nas consistit ta Senatu Praeminencya, aby mogła Oy-
czyznie salutares producere fructus? Ja nie widzę aby miał Sena-
tor inszy u nas, tylko że na Seymie w krześle siedzieć, u stołu wyżey
nad drugich, coż z tego za pożytek Dobru pospolitemu; Prawda że
ob defectum dobrego Porządku, mogą się znaleść tacy, ktorzy nie chcą
Oyczyznie iako zakonnicy Panu Bogu, o żebranym Chlebie służyć,
szukaią mercedem in detrimento boni publici, nie maiąc nic ex ora-
rio Rzpltey, ad Competentem według Funkcyi swoiey Subsistentiam.
I to prawda że się mogą znaleść y tacy, ktorzy żadney karze niepod-
legli, ale się iey boiąc wynoszą się nie tylko supra aequalitatem
ale & supra Leges impune postępuiąc, a tę przestępuiąc. Na pier

wszych

wszych potrzeba żeby Rzplta provideat sufficientes według proporcyi
expens, do których Senator z Urzędu swego obligowany, aby nie
mówił tak służę iak mi płacą. y aby z potrzeby która frangit legem
nie miał okazyi dać się skorumpować. Na drugich niech będzie
kara, & in praxi Prawo które ma Rzplta sądzić go, kiedy zasłuży, de-
ponere ex Senatoria dignitate, a tak założywszy praemium na
dobrych, & poenam na złych przez co wszyscy do dobrego animantur
a do złego coercentur, będziemy się mogli bespiecznie spodziewać
widzieć ugruntowaną przez nas Senatu majestatem Imperij & dul-
cedinem wolności. W siłu bowiem opinij bydź Senatorem, iest to
iedno co bydź zdraycą, ieżeli będzie ta godność in vilipendio iako
iest, dosyć exempla horrent za lada płonną suspicyą Senatorów
na Seymach y Seymikach traktowano cum ignominia nawet
Narodu. A daymy to że y przy Nayslusznieyszey racyi czemu nie
progredi juridice ad terrorem & exemplum drugich, aby Rzplta
cujus Juris est, sama na każdym sprawiedliwość czyniła, y aby iey
inkszy ni na kim nie ważył sobie czynić. Ja w dwoch pryncypal-
nych Punktach zakładam wszystkie commoda Oyczyzny które
mogą promanare ex debita Authoritate Senatu, y tak ie distinguo.
Pierwszy aby Senat na Seymie zgromadzony y reprezentujący
secundum Ordinem Rzpltey dobrze o niey radził do czego trzeba,
żeby nas z młodu zaraz applikacya nasza sposobiła ad Capacita-
tem, Capacitas do zasługowania się Oyczyźnie, a zasługi dopie-
ro czyniły godnymi ad tam respectabilia subsellia, które zwyczay-
nie w młodych latach occupamus, y miasto cobyśmy w nich zasia-
daiąc mieli tanquam ex Cathedra pronunciare Oracula, do Senatu
dopiero iak do szkoły Status Politici wchodziemy, zaczynaiąc się
uczyć Rudimenta Gubernij, a przecie Senat à Senio ma swoie de-
nominacyą. Drugi Punkt żeby po Seymie każdy Senator w swoim
Województwie cum assistentia naznaczonych do tego Deputa-
tów reducat ad Executionem, co się na Seymie postanowiło. Jasniey
rzekę niechay na Seymie Senat iako Secundus Ordo juncta z dru-
giemi Stanami Potestate Prawa stanowi, po Seymie zaś niechay
każdy Senator in particulari iako Minister Rzpltey w swym Wo-
iewództwie przywodzi do skutku, co raz Statutum pro Lege, któ-
ra jubet non disputat. Mało bowiem na tym, że Senator w swoim
Województwie iest primus Interpres, y ieżeli tyle tylko ma kredy-
tu ile umie

tu ile umie

tu ile umie captare sobie benevolentiaś, ad promovendum bonum pu-
blicum, żadney nie maią vi urzędowego powagi do praw utrzymania
y Exekucyi. Iako appello w tym do ustawiczney experyencyi, co
za oppozycyą nayczęstszy Senator znaydzie często, choc na Seymi-
ku materyą nayzbawienniejszą, samym Prawem potwierdzoną po-
mowie, wiele na to perswazyi potrzeba, aby bez żadney czasem
racyi kontradykcyą przełamać. Wiele prozby aby upor nieposło-
many zdewinkować, wiele na ostatek podarunkow, aby dla In-
teressu publicznego, prywatny skorumpować. Zabiegaiąc tedy z tym
ztąd pochodzącym konsekwencyom, przez większą niż te, ktorą
ma Senat powagę, y zakładaiąc w niey modum practicabilem
executionis Praw, na co żadney Refleksyi skuteczney nie czynie
my unice intenti, aby ie tylko stanowić nie uważaiąc, że od Exe-
kucyi Iey Utilitas dependet, bez ktorey mowić się może: Nil a-
ctum crede cum quid superest agendum. Tyższę aby zachować Uni-
formitatem in modo & forma Gubernij; to iest aby toż było Regi-
men in particulari w każdym Woiewodztwie in vim execu-
tionis Praw, ktore się postanowi w całey zgromadzoney Rzpltey
in vim Instructionis, y iako tam przy Krolu, Prymasie, Mar-
szałku Poselskim, Deputatach z Senatu y Izby poselskiey ge-
neralna Administracya Negotiorum podzielona na cztery Re-
partycye czterem Ministrom Status zlecone, tak dla dobrey Polity-
czney Ekonomij, aby było czterech assystentow w każdym Woiewo-
dztwie przydanych ad Consilium formandum perpetuum Se-
natora, na ktorym aby praesideat in praesentia Marszałka Seymi-
kowego, iako Tribunum populi cum sola hac Potestate, przywie-
dzenia ad executionem tego co na Seymie stanęło, sine minima
innovatione nowych iakich Proiektow nie promowowanych ie-
szcze, a dopieroż ieszcze nie decydowanych. Ci czterech Assysten-
ci ex Equestri Ordine, żeby byli z osmiu Posłow z Seymu powracaią-
cych, in hoc infallibili supposito, że powrocą plene instructi in
negotijs publicis, ktore na ostatnim Seymie agitabantur, y ktorych
iakoby Rzeczpospolita odesłała do Woiewodztw z Charakterem Kommis-
sarzow swoich dla przywiedzenia do Exekucyi tego co postano-
wili: Ci czterech Assystenci, trzeba żeby mieli każdy z osobna swo-
ię Iurisdykcyą, z tą dokładam dystynkcyą; aby ią non exerceat cum

plena

plena Potestate, ale tylko doyźrzał, żeby secundum Ordinantiam Prawa exerceatur od tego cujus Juris est. I tak naprzykład ten którremu zlecony będzie dozor Sprawiedliwości nie powinien sam sądzić, ale pilnować tego aby dobrze sądzono, y informować Kanclerza tanquam Supremum Sprawiedliwości Ministrum iako administrat w tego Województwie. Ten ktoryby miał Curam domowego Porządku, nie trzeba aby co Sponte Sua constituat in Politie, ale żeby miał baczność, ieżeli się zachowuie według instytucyi Seymu, y donosił Wielkiemu Marszałkowi, iako Gospodarzowi Rzpltey, co należy aby wiedział w tey materyi iego Repartycyi. Ten którremu będą zlecone Interessa Woyskowe, nie trzeba żeby tą częścią Woyska Komendował, ktora będzie miała albo zapłatę, albo konsystencyą w tego Województwie, ale żeby się starał o iak naypilnieyszą exakcyą tego co do konserwacyi tego, ad disciplinam Militarem & Securitatem Województwa należy, deferendo Hetmanowi exacte wszystkie ad Ministerium tego należące Cyrkumstancye. Ten naostatek ktory do Skarbowych Interessow będzie naznaczony, trzeba żeby invigilet nad regularnym Podatkow postanowionych wybieraniem supra fidelitatem Poborcow, y nad tym co tylko może facilitare Cursum Commerciorum, sam się skarbu nie tykaiąc, ale informuiąc regularnie o Administracyi swoiey Podskarbiego, iako Ministra Status y Skarbu Prowentow Rzpltey. Do tego Consilium żeby non multiplicare Entia sine necessitate. Życzyłbym przenieść Sądy Ziemskie y Grodzkie, y aby Wojewoda był oraz Starostą Generalnym Sądowym iako to practicat w Litwie y Prusiech na ktorych Sądach, aby Deputat Seymowy przytomny tym snadniey attendat Sprawiedliwości, tam transferat y Kommissya Skarbowa, na ktorey Deputat Skarbowy y w Woyskowych Interessach zasiadaiąc interponet Authoritatem Rzpltey aby się nie Contra mentem Jey nie działo. Deputat zaś ad Politicum Gubernium całe Województwa maiąc przed Oczyma, będzie mogł snadno przestrzegać, aby się ten Porządek we wszystkim utrzymał, ktory abo Konstytucye Seymowe in Generali, albo Lauda Seymikowe in particulari postanowią. W takiey Ordynacyi tego Consilij, niech prosze każdy rozsądny uważy, ieżeli się nie znaydzie ta prawdziwa Wolność, ktora w sobie wszelką zawiera dulcedinem, a oraz ta solida Stabilitas ktora ią zasczczyca y utrzymuie.

Bo ieżeli

Bo ieżeli w tym tylko zakładamy Privilegium Libertatis że nam wolno na Seymiku pro libitu zdania nasze promovere, bez nadziei przyprowadzenia ich do skutku iedno i z to iest iako ten ktory chce a nie zbiera, albo iako ten kto przy naywiększych dostatkach ubogi, ieżeli o nie nie dba; Nemo nisi bono Usu Possessionis non sola tantum Possessione felix. Bo coż po świetle y iasności temu co nie widzi, po przyiemnym wdzięku temu co nie słyszy, tak y nam co po wolności, ieżeli iey prożno y nadaremno zażywać będziemy; quo mihi fortuna si non conceditur Usus. Przez te zas konnexyę, ktorą czynią generalniey Sędy, z partykularną każdego Woiewodztwa spodziewać się możemy bespiecznie omnem Successum in desiderijs nostris, z ktoremi wyprawujemy Posłow naszych na Seym, kiedy ciż sami Postowie Posłami nie iako Rzpltey do nas powracaiąc, będą Prawem y mocą Ley authoritati iako szczepy ręką naszą sadzone obfite nam owoce przynoszą. Dla tey takze konnexyi y utrzymania w nieprzestanney powadze to salutare dla Dobra pospolitego Consilium przez wszelkie racye polityczniey zyczyłbym, aby Dwoch było Senatorow to iest Woiewodow w każdym Woiewodztwie eiusdem praeminentiae. Pierwsza tego racya aby alternatą ieden zawsze mogł bydz na Seymie ad formandum in suo Numero completum Senatum praesens, a drugi był continuus w Woiewodztwie na swoiey Radzie, to iest ten: ktory był na Seymie powracałby w Wdztwa z Posłami ktorzy byli na tym że Seymie cum plena cognitione tego co się na nim działo, a na iego mieysce na Nowy Seym succedent Kollega iego z Nowemi na Seymiku Posłami. Druga racya ktora subsequenter iasnie się pokaże grantae Utilitatis iest, aby perpetuum subsistat Regimen Rzpltey, inaczey zas nie może tylko iakowym Senatorow Podziałem iednego na Seymie, a drugiego w Wdztwie, ktore Wdztwo sama Racya dictat że nie powinna bydz iako rzecz ośiroćiała iest bez żadney Rady, bez żadnego porządku, y bez żadnego ktoreyby invigilet Securitati iego. Zkąd snadno generantur Crimina Status przeciwko Prawu, ktorym zabiegaiąc obracaią się wszytky nie przetrzymany zwyczay. Trzecia racya ieżeli w tey powadze constituendo Senat moglibyśmy się z naszey naturalney diffidencyi aby Senator non abutatur hac nimia Potestate, Tedy podzielona miedzy Dwoch iednakowa Iurisdykcya ubespiecza nas, że owszem ieden nad drugiego

pluralitem Votorum & tacita suffragia, tak iakom życzył obierać Mi-
nistrow na Seymie dla uyścia Invidyi. Respektow nie potrzebnych y szko-
dliwych Fakcyi, przez co zagrodzi się także droga do dyssydencyi
y zawziętości inter Cives, ktorą ten snadnie zawrze mie do tego, ktorego
kreska minie w takowych Elekcyach. Notandum przy tym, aby
ten ziazd do obierania Nowego Senatora, był solus actus Electionis, y
żeby na nim o inszey materyi nie godziło się traktować, ktoraby
mogła tamować, albo quocunq titulo zamieszać Elekcyą Senatora.
A iako założyłem sobie pro principali Objecto wszystkich Jurys-
dykcyi obserwować Moderamen bez czego żadna Rzplta wolna
y porządna bydź nie może, tak rozumiem że się zupełnie znay-
dzie w tym ktore kładę Senatu postanowienie; Itak z iedney
strony ubędzie krolom zbyteczna a często praejudiciosa Potestas,
Creandi pro libitu Magistratus a zwłaszcza Senatorskie, ktore
componunt Rzeczpltą, ta będąc wolna, powinna sama z siebie
zenasci, a zatym Natura takich Urzędow reqvirit, aby non de-
pendeant od Faworow Krola, ale pure à liberis suffragijs, że-
by subjekta na niey osadzone nie tracili wolności przez osobliwą
krolow obligacyą, staiąc się iey kreaturami; a z drugiey strony
Krol to zyska y te będzie miał nadgrodę, iż miasto iednego kto-
remu może conferre Krzesło Senatorskie, z ktorych czterech na
nie podane kandydatow sobie obligować będzie, sądząc ich go-
dnemi zasiadać w Senacie. Supponit przytym że Senator
będzie dobry, y owszem na wybor z naylepszych wybrany, kiedy
nie przez sam fawor Dworski ani przez zakie Intrygi y fakcye
w konkurencyach zwyczayne ale Arbitrio popularis Aurae & so-
la Justitia meritorum na krzesle będzie osadzony per suffragia
skryte, w ktorych wierzymy to poiąc że sama wolność agit, bez
żadnego do Respektu przymuszu. Eqvestri zas Ordini przy-
będzie z tąd nowa Prerogatywa obieraiąc sobie Senatorow,
y ścisleysza nastąpi per propriam productionem do Sena-
konfidencya, ustanie przynaymniey ta szkodliwa, ktorą czę-
sto mamy do Senatu awersya, kiedy ta godność będzie in sua
authoritate circumscripta, a raczey kiedy ta authoritas sta-
nie się społeczna z stanem Rycerskim, w ktorym także ocho-
ta żywa będzie aspirandi przez należytą applikacyą ad hunc
in Eqvitate supremum dignitatis gradum, każdy służąc
dobrze Oyczyźnie tam in Civili quam in Militari statu mogąc

się bespiecznie

zeince excellere przez Emulacyą nad sobą, aby Oyczyznie obadwa do-
brze słurzyli rowne maiąc Privilegia & Authoritatem tak w Senacie
iako y Wdztwie Praesidendo na Radzie na Seymach y na Administra-
cyi omnium Negotiorum, ktore im Prawo poda do Exekucyi. Przy
takim postanowieniu kazdy snadno osądzi ze się obeydziemy
bez kasztelanow albo iako ich zowiemy bez Senatorow drązko-
wych, bo co krzesłowi podług tey dyspozycyi podwoynych Senato-
row zostaliby się na swoim mieysc(u), ale co Kasztelanow powia-
towych nie widzę zadney potrzeby, ani pozytku z tak wielkiey Se-
natorow Multiplikacyi, doznaiąc co dziennie, co tenz byteczny Nu-
merus Consulentium sprawuie iak trudna miedzy tak wielu
zgoda, bez ktorey naylepsze Rady nie mieważą; owszem ia tak są-
dzę ze wszystkie Urzędy in Statu ktore nie są potrzebne, są iak
Ręka albo Noga Paralizem zarazona ktora Ciału tylko cięży, a
większą iest zawadą niz pomocą. A do tego widzimy iaka się przez
to Equestri Ordini dzieie krzywda, bo kiedy się na Seymach radzą wszy-
scy Kasztelani praevalent liczbą Posłow; a zatym zyczyłbym ich
zniesc totaliter Salvis modernis Possessoribus: Zwłaszcza iezeli Se-
natorowie będą mieli Intraty przyłączone do swych Urzędow
trzeba pomiarkowania aby tylko tym Rzplta placitu, ktorych al-
bo do Usług swoich, albo ad formandum Suum corpus potrzebu-
ie. Przy tym zas nie potrzebnym na Kasztelanow powiatowych
kosciel, większa by była z nich szkoda nie pomoc ad Manutenendam
Jurisdykcyi Senatorskiey regulam. Wiem ze ich Institutio regu-
latur originaliter Pospolitego ruszenia, aby kiedy convocatur
Kasztelan prowadził swoy Powiat, iezeli się tylko ad hunc Creati
Usum, poniewaz pokaze na swym mieyscu, iako Oyczyznie per-
niciosum, tusze ze abo ich Rzplta cum hoc modo bellandi pospolite-
go ruszenia zniesie, albo iezeli według dawnego zwyczaju zechce
konserwowac, zostawi Kasztelanow ad hunc solum Actum, odiąw-
szy im Usum Superfluum, Senatoriam Activitatem. In hac Activi-
tate Constituti Senatorowie nasi, niechciałbym aby byli Creati, ia-
ko są za Przywilejem Krolewskim, aby ta Godnosc nie od fawórow Dwor-
skich, ale a libera Braci electione dependeat, tym na przykład
Sposobem. Wakuie na przykład w ktorym Wdztwie Krzesło,
niech ze Krol ex instanti czterech Kandydatow poda z samych
tylko Wdztwa Obywatelow & bene Possessionatos. Nobilitas zas
zeby z nich tylko iednego miała facultatem obrac, per plurali-

tatem Votor(um)

Niech będzie naywybornieyszy Szczep na tym gruncie szcze-
piony, & sine ulla cultura zaniedbany degenerabit w leśne y dzikie
Drzewo. Niech się Kwiat naypiękniejszy pokaże, ieżeli go la-
da zła chwila y nie pogoda zwarzy, żadnego Owocu nie przynie-
sie. Niech będzie y nayprzednieyszy metal w złą formę ulany,
iako y Kamień drogi nie ociesany zostanie zawsze prostym głazem.
Toć się y z Nami dzieje, gdy nie szukamy Sposobow należytych,
ad Usum Salutarem tantarum qualitatum, ani nawet Czasu So-
bie nie daiemy, dosyć aby ie do iakiey przywieść doskonałości,
ani się o nie staramy przez nasze applikacyą, przez nabycie
potrzebney applikacyi a przez te ochotę, do ktorey gdzieindziey
stimulat każdego wspaniała ambicya dostąpienia honorow
y Fortuny. A to pospolicie z tey racyi że urodziwszy się Szla-
chcicem y widząc się bydź rowny temu, ktory predeminet w nay-
większey godności, myślemy sobie iatak dobry iako y ten, mogąc
tegoż honoru dostąpić nie zasługuiąc się ni[illegible] samym Imie-
niem, pretenduiąc mieć prawo do niego, y dla tego w nas ma-
jor sitis gloriæ quam virtutis. Tudziesz y fortuna u nas ża-
dnym nie iest powabem, aby ią sobie zarobić przez iakie me-
rita in Publicum, bo maiąc zwłaszcza Oyczystą Substancyą, z
niey wszystkie commoda vitæ ad luxum. Rzadki ten ktoremu
by było na nię pracować chciało widząc osobliwie że nigdzie
tak iak w Polszcze nie trzebaby bydź benemeritus aby bez pra-
cy y żadnych zasług nabydź snadno wielkiey fortuny. I tak
wyszedłszy ze Szkoł rozumiemy zaraz że to iedno bydź do-
brym Statystą co dobrym Rhetorem, iako świadczy zwyczay
że nasze mowy na Zjazdach publicznych, ktore nie innego
nie są tylko Oracye Szkolne & puerilia, więcey w nich słow
niż Sensu, więcey flores Eloquentiæ niż Owocow dobra pospo-
litego. Na te mowę przesadzaiąc się zażywamy czasu
Panegiryk chcąc się komu przypochlebić, albo na paszkwil,
chcąc komu zaszkodzić, materyi status o ktorey agitur nie wspo-
mniawszy. A przy tym presumpcya zbyteczna iako nas uwo-
dzi wiele w takich pierwszych raz będąc na Seymiku, á
na Seymie nigdy, zostaią Posłami nie bywszy na żadnym Try-
bunale, y żadney nie maiąc Notitiam Juris zostaią Deputata

mi nie

się bespiecznie spodziewać, że dostąpi honoru y chleba, Oyczyznie zaś qvanta utilitas z Senatora, niech tylko in plena Activitate w Senacie zasiadaiącego gdzie o niey sadzi, ale oraz in particulari w dzierżawie czuwaiącego, aby to wykonać co raz Statutum dla konserwacyi dobra pospolitego, które precise zakładam w tey dwoiakiey Senatora Funkcyi, aby to co uradzi z drugiemi, iako Pars Constituens Rzpltey przywiódł do Exekucyi iako Minister y Sługa Rzpltey, przestrzegaiąc in omni fidelitate et exactitudine tego co Rzplta Iurium suorum Domina Prawem bydź postanowiła, y w tey naostatek Sytuacyi Senat raz osadzuiący, przez ktorą powaga y Integritas Rzpltey powinna manutenери. Expediżna zawsze zmieść Senatu Consilia bo nie tylko złe y szkodliwe za sobą pociągaią konseqvencye, iakemy tego często doznali, kiedy krolowie przez nie albo dokazuią czego chcą, albo sub Authoritate Ich o Seymy nie dbaiąc pro libitu rządzą, albo osobliwie z tey racyi że takie Rady secundum formam Status Nostri nie powinny mieć ullam legitimitatem, gdzie się nie znaydzie Concursus tych trzech Stanow Constituentium ciały Rzpltey. Ponieważ zaś in Senatus Consilio Ordo Eqvestris żadnego nie ma mieysca, takowa Rada iest monstrosa ob defectum Nobilissimae Partis integri & Individui Corporis Rzeczypospolitey.

ORDO EQVESTRIS.

W Stanie naszym Rycerskiem wszystka Sława Narodu Krolestwa, Potencya y grontowna Rzpltey consistit Konserwacya, a gdyby w nim była taka applikacya ad exercenda talenta, iako iest to naylepszych sposobow dyspozycya, nie miałby w świecie Narod nasz Rownego; Gdyż niewidziałem żeby w ktorym pospolicie iak w naszym Polskim były te Cnoty przyrodzone, Zelus wiary, Pobozność, Męstwo, Kandor generositas, Rozum, y do wszystkiego dexteritas. Nic tego bardziey non probat że musiemy bydź nader Cnotliwemi. Jako to kiedy przy takim nie Rzunce iako iest u nas, monstra codzienne rządzą się przez daleko cudownieysze niż te ktore widziemy zewsząd. Ale cóż potym czego iesteśmy depravatio morum in Saeculo Nostro nie zepsowała, to tenże nierządnie szkłemy choć się kto urodzi cum hac innata indole, w młodości zaraz zaćmi; Paululum sepultae distat inertia celata Virtus.

niech bydzi

mi nie bywszy na żadney Kampaniy, maią Chorągwie Regimenty
wszedzie cum Spiritu dominandi, a przecie aby umięć rozka-
zywać trzeba wprzody bydź posłusznym, zgoła iakby na tym dosyć
było urodzić się Szlachcicem, żeby mięć bez żadnych zasług, á
często sine ulla Capacitate do nich y bez żadney experyen-
cyi infusam Scientiam aspirandi do wszelkich Rzpltey Go-
dności. Dwa są Status do których nas kondycya nasza Szla-
checka prowadzi y sposobi, Civilis & Militaris w obudwuch
powinniśmy gradatim postępować, a zwłaszcza nie razem
się ich chwytać, bo w porządney Rzpltey dystynkcya mię-
dzy niemi Arcypotrzebna. Rzadko się trafi żeby do tey dwoia-
kiey Professyi iednakową kto miał Capacitatem y był doskona-
łym tam in Sago quam in Toga, a choćby y to było trudno iedney y
drugiey wespół wystarczać pluribus intentus minor est ad sin-
gula Sensus. Dwoiakim tego w pospolicie widziemy, iako w Woy-
skach, gdzie Certare potrzeba nie ratiotinari status istam dieta
nie Żołnierzy a w Senatach gdzie paccata gravitas zasiadać powin-
na, przy chukach y chałasach Armatae rationes Status. A zatym
czy nie słusznieysza rzecz iest żeby każdy poradziwszy się inkli-
nacyi swoiey chuciu własney ochoty te sobie obrał Professyą w któ-
rey może służyć Oyczyźnie, y z tey pożytkiem y swoią Reputa-
cyą, mogąc nabyć zupełnie tey Satisfakcyi że sposobiąc się nale-
życie do tego na co się poświęci dosłużyć się czego będzie godzien.
Tym bowiem sposobem iedne subiecta inconsumata prudentia
ad Magistratus, drugie przy experyencyi woienney, do Urzę-
dów Woyskowych formabuntur, tak że każdy będzie mógł claresce-
re vel per Virtutem belli, vel per Sapientiam pacis, byleśmy
tylko do obojga nie zagradzali drogi, wprzód ią utorowawszy tam
ad Civilia quam militaria, bo ieżeli zostaną iako są in praesenti Sta-
tu naywymienitsza w nas sposobność do wszystkiego sterilescet,
nie mogąc nic dobrego przy naszym teraznieyszym nie rządzie
operari. Notandum że przez tę którą czynię dystynkcyą Status
Civilis & Militaris nie pretenduią dać exekucyą woyskowym
od Senatu, owszem trzeba żeby ta godność Senatorska była w ka-
żdey Professyi służącemu Oyczyźnie tak primum Votivum do
zasługowania się na nie, iako iest supremum praemium

dobrze

dobrze zastrzonemu. A przeto wolno bydz powinno w Woiewodztwie woyskowego obrac Senatorem, byle tego Urzędu a Urzędnika wraziwemy byle będąc osadzonym w Senacie żadnego Urzędu woyskowego non exerceat, chyba że będzie obrany ex Senatu na Ministerium Hetmanskie, iakom to sub Articulo Ministrorum Status wyraził. Siły sobie myslę co za przyczyna, że tak przy naturalnie dobrych y wielkich Narodu naszego talentach, Królestwo nasze nie iest iako bydz powinno y naypotężnieysze w siły y nayszczęśliwsze w wszystkie pomyślne sukcessa, nie inszą znayduię tylko te, że iednych nie potrzebna agitat diffidencya, żeby przez iakąkolwiek nayzbawiennieyszą odmianę nie naruszyć Statum, drugich zbyteczna wspiera ufnosc, że nas sam Pan Bóg, lubo oczywistym tylko Cudem dotąd konserwuie, bez żadney naszey do tego kooperacyi; we wszystkich zaś złych zwyczay praevalet, tak dalece że się staie consvetudo ipsa natura potentior. Kreteńczykowie życząc komu złego, takie ich było przeklenstwo prosić swoich Bożków, aby go w iaki zły zwyczay wprawili, widząc że nic nie iest naden szkodliwszego. A zatym nie rozumiemy, że iako Mitridatesowi sama trucizna do ktorey przyzwyczaiet nie szkodziła, y ieżeli chcemy uczynić Usum salutarem naturalnych do dobrego przymiotów trzeba Heroico Spiritu iako naypotrzebnieyszego Nieprzyiaciela zły nałóg zwycieżyć et tandem Assvetis Animum suspendere rebus. Nierząd sobie powszechny ad Nauseam przywiodziony dulcedine Boni publici obrzydzi, przy ktorym żebu wiary na nie się nie przyda ieżeli na obronę iey nie będzie dosyć mocy przeciwko sąmsiedzkim zażartym na nie pogańskim zabobonom y Heretyckim błędom, pobożnosc nasza nie będzie Panu Bogu miła, ieżeli się Sprawiedliwosc y miłosc Oyczyzny y bliźniego non dirigit męstwo y odwaga obroci się in temeritatem, ieżeli ią należyte siły wspierac nie będą, Kandor Staropolskiey Cnoty y Poczciwosc praevaricabunt snadno ieżeli subsistent Pseudo-polityczne Status Nostri Intrygi y fakcye, generositas Animi nie będzie chwalebna, ieżeli się da iednemu, co będzie wolno y drugiemu wydrzec, zgłupieie ieżeli w wszystkich Sprawach naszych non praesidebit Dexteritas, na koniec nasza y do wszystkiego sposobnosc nadaremną się stanie, ieżeli iey

nie będzie

nie będzie można na co pożytecznego impendere. Dowodem tego co mowie exorbitancye in Equestri, gdzie bowiem rebellie, z kąd Prawo, tumultuose przeciwnosc odprawuią się rady, Konfedera-cye, Rokosze, Sussye, dyspensye, często nie potrzebne do Krola, do Ministrow Status, do Senatu, ieżeli non ab inordinata Nostra licentia ktora rozumie że Zelat impetu consumit. Niech by się każdy Szlachcic domyślił na swoie prerogatywy, przyznałbym że im są majoris momenti & pretij tym ostrożniey nimi szafowac potrzeba. Mam głos wolny ale ieżeli go dobywac będę na zatłumienie y zagłuszenie melius sentientium, przyidzie do tego że sam w nim zamilknę. Mam immunitatem całey Rzpltey, nie obwarnie ieżeli ią tamowac będę nie pozwalaiąc nie pomiarkowaną wolnoscią. Radzie o niey sam się na własnych smieciach nie osiedzę. Jestem sobie Panem udzielnym nad moim poddanym, sam się tym poddanym stanę, ieżeli zwierzchnosci Prawa nie będę posłusznym; Zgoła iako naylepsze lekarstwo supra dosim wzięte obraca się w truciznę, tak wolnosci excessive w niewolę. Szukaymy fontem & Originem nieszczęsliwosci naszych, ia nie znayduię doswiadczenszey przyczyny tylko tę, że iako licentiosa libertas nie dopuszcza żadnego in Regimine porządku, w ktorey iest Anima rerum, tak nie rząd è converso samym natogiem authoritatis daie co raz większą y ustawiczną okazyę do wszelakich exorbitancyi, y tak per hunc Circulum vitiosum agitamur in Continuo motu, iak ten co mobilitate mali nequit sentire dolorem, nie mogąc nigdy trafic ad Centrum szczęscia pospolitego, choc do niego zmierząmy, tak przez naturalne, przyrodzenia Qualitates, iako y przez nayżyczliwszą ochotę benemerendi. Niech bowiem kto naprzykład przy naywiększey poczciwosci cum omni Zelo, y przy naypilnieyszey applikacyi chce służyc Oyczyźnie, ieżeli widzi że nakadach nie rząd prevalet, musi torrentem sequi, y stać się takim iak y drudzy, dum spectant laesos oculi laedunt & ipsi. Niech także naywiększey Reputacyi woiennik poydzie do woyska sam z swoiey woienney Cnoty, choćby w przepasc iak ow sławny Rzymianin za Oyczyznę wskoczył, niczego nie dokaże żołnierzem nielicznym, nie płatnym & non bene disciplinato. Iako nayprzednieyszy Doktor smiertelney choroby nie uleczy, tak nieumieiętny

naylepsze

naylepsze zdrowie popsuie. Podobnym sposobem ieżeli chcemy żeby ad Sananda Simptomata Status Capacitas nostra była proficiua, trzeba zarowno żeby tęż Simptomata niebyły nie uleczone, y nie tamowały modum possibilem & Sanitatem Capacitatis nostrae. Tamowac zas nie będą, kiedy wszystko w należytey będzie ryzie, kiedy nie będzie pole otwarte do wyuzdaney swywoli, kiedy wolnosci waga y miara będzie in Regula Prawa, & institutione dobrego Porządku in Gubernio, a gdy nie będzie mogł nikt nad swoie powinnosc wykroczyc, ktoż się znaydzie tak nierozsądny, żeby miał ultro y gwałtem isc w przepasc, widząc do niey drogę zagrodzoną. Jako bowiem wszystkie burze, szturmy, wichry, same nawet pioruny y naygwałtownieysze tempestates, miiaią z chmurami, nie tamuiąc Cursum Ordinarium Astrorum, tak nayburzliwsze wolnosci excessus y z nich pochodzące rewolucye, nie naruszą Oyczyzny firmamentu, byłesmy go in bene ordinato motu utwierdzili per firmam Imperij stabilitatem. W ten czas dopiero naturalne Cnoty nasze excellent in Arte & Scientia regnandi. Jako nayprzednieyszy Rzemieslnik w swoiey robocie, kiedy ma Warsztat y Instrumenta do niey sposobne, te Instrumenta nie są insze tylko chęc y wola nasza. Przyznac że Rana bolesnieysza kiedy ią cudza ręka, ktora nie czuie co boli dotyka, ale kiedy swą własną mogę do uleczenia iey przyłożyc, sam sobie zulgę folguiąc żadnego prawie bolu nie czuię. Nie powinnoby za tym nam bydz cieszko leczyc Rany nasze, gdyż do zagoienia ich, samey tylko woli naszey potrzeba, y własnych Rąk kooperacyi. W tych wszystkich sposobach, ktore tu podaię do uformowania iako nayszczęsliwszey Rzplitey, uzna rozumiem każdy że nie nato narzekam super excessus wolnosci, aby iey potrzeba co uiąc, gdyż wszystkę tę pracę moię na to impendo aby iey nay bardzey przyczynic, ale tego życzę że im więcey dey przydamy Prerogatyw, aby tym większego przyłożyc starania, żeby się przy tych Prerogatywach nie naruszenie utrzymała. Utrzyma się zas zapewne, ieżeli każdy iako z natury wolnosci iest Panem sobie, tak żeby z przyrodzoney do konserwacyi swoiey inklinacyi był Panem nad sobą. Należy sub Articulo Equestris Ordinis, przyłożyc co sądzę bydz każdego z godnym uwagi. Defi-

nicya

niiya Stanu naszego Rycerskiego, iako go pospolicie zowiemy, ztąd
iest, że za wydaniem Wici od Krola, powinien na koń wsiadać
ztąd sequitur że każdego Szlachcica Professya iest bydź Rycerzem.
Nic godnieyszego naszemu Stanowi iako tak znaczonym zaszczy-
cać się Imieniem, ale wolałbym aby do tey Professyi nie powin-
nościami Praw, ale naturalna woienna ochota była powodem. Każdy
bowiem in particulari może służyć w woysku, żeby zaś cała Nobilitas
była obligowana pospolitym ruszeniem formować woysko, nie wi-
dzę nadto nic Oyczyznie niebespiecznieyszego, gdyż tym sposobem
woiować, iest to podać na oczywistą zgubę Stan Szlachecki, a w nim ca-
łą Rzeczpltą, ktora uno fatali ictu w klesce od Nieprzyiaciela zgi-
nąć może, gdy to pewna iż ieżeli nas kto dotąd nie posiadł, nie inszey racyi
ludzkiey po Panu Bogu to przypisuię tylko teyże. Trzebaby wielkiey
bardzo potencyi, żeby tak liczną Nobilitatem ktora iest w Polszcze
subjugare, ad subjugandum zaś naylepszy sposob subpeditat pospo-
lite ruszenie, przez ktore cały Narod wolny iak w matnią zgroma-
dzony może może iść w niewolą. Instytucya pospolitego ruszenia od
Przodkow naszych stała się w tenczas, kiedy Żołdowego Żołnierza nie
było; każdy tak Narod nim się w iakim kraju osadził woiować musiał,
sam sobą viritim. Tak powstała Rzplta Rzymska, tak y nasza w
swych się granicach rozprzestrzeniła, z początku każdy Obywa-
tel częściey mieszkał pod Namiotem, niż pod Dachem, inszey nie
maiąc Possessyi tylko tę ktorą sobie zawoiował, a tak trzebabyło ko-
niecznie bydź Żołnierzem, aby było na czym bydź Ziemianinem. Na-
bywszy zaś tym sposobem obszernieyszych krajow, iakoż ie inaczey
konserwować, tylko tą generalną wszystkich Panow Ekonomią
w staraniu się aby Obywatel miał z czego płacić Żołnierzowi, a Żoł-
nierz aby miał za co bronić Obywatelow. Że zaś tę dystynkcyą sto-
ią wszystkie Krolestwa, uznała to dawno y nasza Rzeczplta, kiedy
skwarciane woysko erexit, reservando ad extremos casus pospoli-
te ruszenie. Ja zaś extremiorem na nię nie widzę, iako toż samo po-
spolite Ruszenie, ktorym ani ullatenus ani radzić ani woiować
zyszę. Co do Rady doznalismy tego cum ignominia Narodu, że tak
rzekę, iako się zwyczaynie przy wielkim zamieszaniu na scenie
iakiey fatalney takowe ziazdy konczyły, iako się snadno incognatas
acies obracaią, y ieżeli nie zawsze do woyny domowey mutuo Arma
ticoerunt

ti coeunt in vulnera Patres, to często do niebespiecznych Scyssyi
są okazyą. Co zaś do Boiu, czy iest ze podobna rzecz, żeby takowa
Milicya mogła inaczey woiowac, tylko na własną zgubę swoią, a na
tryumf pewny Nieprzyiacielowi, a przytym takie expensa nie
potrzebne obozowe na Szlachcica, iaki zawod Ekonomij domowey
na Ziemianina, iaka naostatek całego Kraiu desolacyą experien-
tia probat, a Konsequencya nieomylna daie przestrogę, iako in sta-
tu tego naybardzey pilnowac trzeba, żeby się kaźdy trzymał kon-
dycyi swoiey, to iest żeby Żołnierz nie mieszał się do Rady, a Ziemia-
nin do Woyny; Nauta de Ventis, de bobus narret Arator, & numeret
miles vulnera, Pastor oves. Uchowa nas Bog extremos Casus, kie-
dy przy iego świętey pomocy zabierzemy im dobrym postanowie-
niem, Rad skutecznych y Sił na Obronę naszą dostatecznych,
tak że się snadno obeyśc możemy, sine violento & periculoso po-
spolitego Ruszenia Subsidio, non enervando wszystkiey mocy
naszey, y nie wyrywaiąc z Korzenia, tak fructiferam Plantam
Rzpltey. Poniewaz iednak Stan Szlachecki dawnemi Prawami
y zwyczaiem obligatus do tego zaciągu, y poniewaz Instytucya
y nadanie Dobr dziedzicznych, originaliter od wszystkich
Xiąząt y Krolow iest na to, żeby Stan Szlachecki iako Rycer-
ski teneatur viritim do Woyny, nie chciałbym żeby Rzplta
te posiłki tracila, a zatym czemuż by Szlachcie okupuiąc ko-
szty, fatygi w Gospodarstwie, ruinę Kraiu y Życie ktore expo-
nit nie miał zastopic ten zniesiony modum bellandi, contribu-
endo cokolwiek ad aliud genus Żołnierza, ktore nie widzę con-
venientius Szlacheckiemu Stanowi, iako nasza Hussarya, nay-
przod Judicio wszystkich Woiennikow comprobatum,
że nie ma w żadnym Panstwie rowney Kawaleryi iako na-
sza Hussarya, Więc niech będzie robur praecipuum w obro-
nie Oyczyzny, a potym iako z Szlachtey consistit, tak co mo-
że bydz słusznieyszego iako to, żeby ubodzy Szlachta mieli z
tey Służby levamen, y z nas Subsidium, iako Synowie Bracia
y krewni nasi a żeby nie musieli (: iako się często trafia ex
egestate Infamią Imienia Szlacheckiego w nayspodleyszey
Służbie y Kondycyi szukac rekursu. A tak transformando

pospolite

pospolite ruszenie w Hussaryą, niechby każde Województwo miało non ad extremos Casus, ale na każdą Rzpltey potrzebę Sumpta Nobilitatis gotową Chorągiew Hussarską, według porządku który sam między sobą postanowi. Rozumiałbym że to Onus nie było by bardzo ciężkie, salutare zaś wielce w Exekucyi nieśmiertelnego Żołnierza, którego komput byłby zawsze zupełny. Podatek zaś który doszedł Hussarya sustentatur, obrócitby się na Część Woyska Cudzoziemskiego. Z tego Artykułu ta niech będzie Konkluzya, że zarówno trzeba, żeby y Rzplta ustała viam benemerendi Eqvestri Ordini porządkiem do tego, y Eqvestri Ordo żeby nie był pryncypalną przeszkodą do tego porządku. Spodziewałbym się zaś że nie będzie, ieżeli nie mogąc mieć dyffidencyi do Króla, do Ministrow, y do Senatu, nie miał by pewnie żadnego do exorbitancyi pretextu, sub favore którego przy ustawicznym Zamieszaniu, Wolność nasza tym się samym obruit, czym się zastania ab Impetu tak Panuiących nad sobą, iako y Rządzących o niey. Tuszę że Eqvestris Ordo nie będzie przeszkodą do tego zbawiennego porządku, kiedy raz dulcedinem tego zasmakowawszy, uzna że w postanowieniu tego consistet Prerogatyw naydelikatnieyszych Wolności Securitas, y kiedy obaczy przy sprawiedliwey Magistratuum Iurisdykcyi Powagę & Integritatem Rzpltey tak utwierdzoną, że ięy nie będzie mógł naruszyć bez pewnego Wolności Szwanku, obrzydzi zaczey sobie nierząd który tam(?) Oyczyzny y każdego w niey żyjącego Fortunę; widząc że każdy według naturalney Inklinacyi swoiey w tey Profesyi do ktorey ma ochotę excellere będzie mógł z sławą Narodu, y Pożytkiem tak dobra pospolitego, iako y swego partykularnego.

FORMA CONSILIORUM

Tu niech każdy przyzna że solo fato regimur ieżeli kto mniema Cud Opatrzności Boskiey że tak wszelkie Królestwo bez żadnego rządu subsistit. Niech się na to reflektuie że lubo się nigdy ta Święta Opatrzność bardzey non manifestavit iako w Rzpltey Izraelskiey nad Ludem Boskim, kiedy sam Pan Bog visibi-

literenim

liter nim rządził, a przecie przy tak iawney y skuteczney protekcyi chciał tego Pan Bog, aby nie tylko Przykazan Jego quo ad Cultum Divinum słuchano, ale żeby się oraz prawami politycznemi od Boga nadanemi rządzono. Swiadkiem tego kiedy im postanowił pierwszego Prawodawcę, potym Wodzow, Sędziow, tandem y Krolow, y poty Lud Boży w opiece był Boskiey, poki się nadanych od niego trzymał Instytucyi. Tego y po nas potrzebuie, abyśmy się przy Cudowney Jego Opatrzności po ludzku rządzili cum Jove manum move & humani a te nihil alieni puta. A zatym uważmy iaka u nas forma Consiliorum, y czy można humanitus dobrego iakiego z Rad naszych spodziewać się porządku y pożytku, nulla Majestas na Seymach y Seymikach, nulla Libertas recte sentiendi, co za konfuzya w promowowaniu materyi iakie zamieszania w deliberacyach, iaka nie zgoda w decyzyach, y iaka naostatek desideriorum elelusya. Wystawia nam się Oyczyzna na Radach naszych ze wszystkiemi swemi dolegliwościami, prezentuie rany y zwyczayne w sercach naszych znayduie kompassye, przez wszystek bowiem czas obrad naszych wyliczamy ię ale nie leczemy, owszem często co raz przydaiemy y te nayboleśnieysze które sami sobie zadaiemy heu patior talis vulnera facta meis, Zieżdżamy na poprawę defektow które się znayduią in Statu, natrzekamy na nierozrządek dobry dictat Errores non sunt allegandi sed corrigendi; a nie uwaga co raz nowych dodanie błędow. Zieżdżamy się aby z tym iakim zabieżec konseqvencyom, & imminentibus malis, przezorność czuła przekłada ię przed Oczy, a ślepota nasza na wszystko ię mruży y w tym omamieniu o nie nie dba, tylko żeby była caeca futuri mens hominum fati. Zieżdżamy się naostatek aby o tym radzić co nas instantanee premit, Zelus nas wszystkich animat do ratunku, a impet rożnych partykularnych Passyi tak prevalet że się płonną nadzieią uwodząc spodziewamy się z naywiększego niebespieczenstwa

stwa ductori, lekce ważąc to czegosmy się naybardziey obawiać powinni, byle tylko liceat spectare timenti. Zgoła nasze Rady, że tak rzekę piekłu się rownaią, z ktąd Oyczyznie nulla salus & redemptio, gdzie tylko wieczny nie rząd & stridor gentium, bo seymować u nas iest to ostrzyć sobie zęby ieden na drugiego. Wszystkie bowiem ziazdy zaczynaią się na wexach, na insultach, na prywatnych zawziętościach a kończą pospolicie tragice. Jasnie y tego dowodząc smiele mowić mogę że cogdzieindziey solidum & salutare constituit consilium, u nas wcale mieysca nie ma, gdzie każdy o wszystkim pretenduie generalnie radzić bez generalney w należytych materyach experyencyi, y ztąd bardziey szkodliwe niż ratuiące rady, gdzie każdy usurpat sententiam decisivam według swego partykularnego zdania, y ztąd niezgodne & cum oppressione liberi aliorum sensus rady gdzie się czas trawi in nullius momenti negotijs, gdzie curæ leves loquuntur ingentes stupent, y ztąd prozne y nadaremne rady gdzie bez żadnego porządku wyrwane agitantur materye, y ztąd bez żadney często a zawsze potrzebney decyzyi odprawuią się rady, gdzie naypoważnieysze ziazdy bez należytego respektu zgromadzony obraca się in tumultuosa conventicula, gdzie passye rozmaite sub favore wolności żadney uważney nie dopuszczaią deliberacyi; y ztąd arcy niebespieczne Rady gdzie arcana status promulgantur, y ztąd na nic się nie przydaiące rady, gdzie naostatek naylepsze statuta non observantur y nie służą pro regula, y ztąd znoszące same nawet prawa rady. Nie trzeba rozumiem daley tego wywodzić, ale raczey szukać sposobow, iako temu salva per omnia in integro libertate zabieżeć y starać się ne malum consilium sit consultori pessimum, bo to iest pewna iaką methodum weźmiemy in forma consilij, takiego z niego spodziewać się możemy pożytku, gdyż nie na tym nam schodzi, abysmy nie umieli o sobie radzić, są między nami consumata in prudentia & nobilissima subiecta, ale na tym że to iest rzecz nie podobna, abysmy nayle-

pszych obrad

przych obrad mogli uczynic Usum Salutarem. Jezeli forma
consulendi ta ktora ie dotąd tamecie Subsistet, y przez ktorą
zagrzebiemy naydrozsze wolnosci naszey Privilegia, y co o Nie-
bieskim, to o naszym Krolestwie moze się mowic: Simile est Re-
gnum thesauro abscondito, skarb to zakopany, ktorego do-
bydz koniecznie potrzeba. Podzmy nayprzod do Seymikow, gdzie
vota & desideria populorum congregantur, gdzie Prawa provinci-
aliter conduntur, gdzie per consequens nalezy naypierwszy
porządek w obradach postanowic. Zacznieymy a Subiectis,
ktore component Congressus publicos, y uwazmy czy expe-
dit młodzież ad Consilia przypuszczac, y co za szkodliwe
z tąd pochodzą Konsekwencye. W Rzpltey Rzymskiey nie
godziło się miec pewnych Urzędow tylko in aetate virili. Wiel-
kiz to u nas Urząd zasiadac in activitate w publicznych Ra-
dach, aby tymze przykładem nie przypuszczac do niego,
tylko Subiecta maturi Iudicii. Młody człowiek wyszedszy
ze Szkoł, zaraz chce się pokazac na Seymiku Statystą,
nie rozumieiąc by naymniey Statum ani mogąc miec
tego rozsądku y experyencyi, ktorey dopiero w doskonałym
wieku naturalnie nabyc moze. Zachuczy vivacitate nay-
starszego, ktoremu rownym się bydz kładzie w latach y
rozsądku, iak w Urodzeniu ma po sobie non bene distinctam
w tey mierze Aequitatem, ktora nie moze bydz w zadney
Nauce miedzy Uczniem y Nauczycielem, chyba zebysmy
rodzili cum infusa Scientia Rządow Rzpltey. Z tąd po-
chodzą levitates & puerilia na Seymikach, z tąd nieuwa-
zne y nie przełamane kontradykcye, z tąd optime Consu-
lentium & recte Sentientium daremne starania około Do-
bra pospolitego. Czemuzby młody nie miał przez iaki
czas vacare ab activitate, y nie cwiczył się wprzod
słuchaiąc co agitatur na Seymikach, publicznych Ob-
radach, albo służąc woynę, do ktorey młode lata nayspo-sob-
nieysze, pokiby nie dostąpił tych, coby mu były ex praescri-
pto Legis zamierzone; y dostąpiwszy ich niech by zasiadł
Stallum Consilij cum maturo Iudicio, y nabytą in tractandis
negotiis.

Negotijs experyencyą. Czy nie iest rzecz dziwu godna obwarowała
Prawo, aby się nie godziło młodemu ante Annos Competentes ad Acta
comparere, ani żadney w Grodzie czynić Transakcyi gdzie tylko
idzie o partykularną Substancyą, a tam gdzie o fortunę publiczną
włono młodemu, płocho pro libitu decidere de sorte Oyczyzny,
nie maiąc dosyć lat ad cognitionem præteritorum doszczęt-
ków ad iustum Moderamen præsentium, a nie dosyć do wy-
konania futurorum y przeniknienia, trafi się że sam ieszcze
nie wyszedł z opieki, a iuż się chce Rzeptą opiekować.
Podźmy ad Secundam Speciem Consulentium, ieżeli w każdym
porządnym Państwie powinna bydź dystynkcya inter Sta-
tum Civilem & Militarem, to iest kto służy w woysku aby nie
miał mieysca w obradach, iako ci którzy należą do Rady,
aby nie byli w służbie woienney, y aby tę Funkcyą każdy exer-
ceat na którą się poświęcił, iakom to iuż wyżey obszernie
wyraził. Dopiero u nas iako naylepiey tego przestrzegać
potrzeba, gdzie Senatores y inni Urzędnicy Civiles, a osobli-
wie Biskupi cum tanto præiudicio miewaią Regimenty, Cho-
rągwie, lubo powinność ich occupat, y lubo zdaie się incompati-
bile bydź, żeby Senator był Żołnierzem, to iest oraz Sługą y Pa-
nem. Niech Żołnierzowi ci do Woyska nie należą nie zagra-
dzaią drogi y promocyi, & ad gradum Rotmistrzostwa, Puł-
kownikostwa, Generalstwa, a Senator niech krzesła pil-
nie, y tego co mu ex lege præscriptum, nie mogąc dwoia-
kiey y sobie przeciwney powinności zadosyć uczynić. Iakoż
y Żołnierz niech Chorągwi pilnuie, a ieżeli chce według
prærogatyw Szlacheckich wnisć in Activitatem swoich
kondycyi Conditionum, niech że służbę woienną porzuci.
Napatrzełem się tego często kiedy iaki Officyalista Woyskowy
chce czego dokazać na Seymiku, sprowadzi Towarzystwo,
tak dalece że przy tey assystencyi Woienney leges luduntur
per legiones, y Rady pod obuchami odprawuią. Napatrze-
łem się z drugiey strony y tego, co za szczerbę służba Woien-
na ponosi, z Senatora, Rotmistrza albo Pułkownika, który
trafi się że w Woysku nie postoi, ale nawet przez życie swo

ie nie będzie

ie nie będzie widział chorągwi swoiey, a przy tym czy mo-
żna Viro ut supponitur Scelato wypełnić wszystkie powin-
ności woyskowe, kiedy na niego na przykład koley przyi-
dzie poyść do szturmu, albo na podiazd. Nie rozumię że w
Żołnierzu może bydź Prudentia consumata & requisita ad
Consilia, iako y w naywiększym Statyście, męstwo y odwaga,
ale powinna Professya tak rozmaita distingvi, ieżeli chcemy
aby wszystkie Cnoty y talenta nasze, per tam necessariam
disparitatem były na usługę Oyczyzny pożyteczne. Trze-
cia Species Activitate w obradach Carentium powinna by
bydź tych którzy Actu służą, supponuntur bowiem bydź Sub-
jecta mercenaria, wszak kto służy wolność traci. Pan które-
go na stai zaprowadzi na Seymik, assystencyą którey czasem
Numerus praevalet nad samych Obywatelów snadno dokaże
czego chce, a osobliwie cum depressione liberae Vocis. W in-
szych Państwach Szlachcic nayuboższy nie służy, tylko albo
swemu udzielnemu Panu, albo swoiey Oyczyznie, u nas zaś
równy równemu. Niechże się trafi że publiczne Interes-
sa nie zgadzaią się z prywatnemi tego Pana iego, czy można
rozumieć żeby tego nie popierał y nie szedł za wolą tego który
go karmi y chowa na to, aby go słuchał co mu każe, etiam
cum praejudicio Dobra pospolitego. Czwarta Species są non
Possessionati których Consilia, powinny bydź Respektu przez
to że nie maią co stracić, non ligantur ullo proprio vincu-
lo ad eam fidelitatem, z którą należy o Oyczyznie radzić
y którey zguby nie stoi taki, ani stać może o dobro pospo-
lite, własnego in particulari nie maiąc. Jeżeli fortuna za-
broni im Activitatem in Consiliis, mogą mieć według kon-
dycyi swoiey Szlacheckiey rekurs w służbie woienney,
gdzie iako mogą przy posłuszeństwie woyskowym prodes-
se Oyczyznie, tak tey szkodzić na radach nie może, cum
Spiritu dominandi. Piąta Species są Banniti & Iure
Condemnati, którym nie należy Prawa stanowić będąc
Prawa rebelles, iako ich dawno Prawa excludunt ab omni

activitate

kaźdy przyznać musi; co iest Oczywista prawda, nie masz żednak żadnego z nas kochaiącego się w Wolności, żeby tey fundament w tym nie zakładał, aby sobie nie pomyslił, malo periculosam Libertatem quieto Servitio, tey będąc perswazyi, że ię straci mocą Rwania publicznych obrad. Ale snadno u nas te preokupacyą z prozney boiazni pochodzącą przełamać, byśmy chcieli w tym się reflektować, że owszem przez rwanie Seymow y Seymikow, nikt nie iest wolnym, tylko ten co przy tey licencyi ma sobie za Wolność Imperium exercere nad drugiemi: Uchoway zas Boże tykać iako zrzenicy w oku, y naymniey naruszać pupillam Libertatis: liberum veto & Sancita, iako się Stanowie powinny nemine Contradicente. Na tych bowiem dwoch fundamentach wszystka się wolność wspiera, iako na niey wszystkie Oyczyste swobody, o to się tedy starać potrzeba żeby nic nie mogło wetaré liberum veto, żeby było in majori niżeli iest observantia, ale z tą dystynkcyą ktorą zakładam. Niech ma omnem vim & robur w materyi proponowaney, ktora dopiero agitatur, sufficiat temu ktory ma Activitatem rzec, nie masz zgody, na to, aby tym samym ta materya kontradykowana nie miała mieysca. Ale gdy kto per liberum veto chce znieść co iuz Prawem stanęło, takowa kontradykcya (: rerum sam dictat:) że powinna bydź nullitatis, to iest kiedy zaydzie przeciwko wyraznemu Prawu, na ktorego zniesienie albo iaką odmianę sama tylko Rzplta, nemine Contradicente ma Potestatem, bo cujus est condere Leges ejus & interpretari: Ale żeden partykularny przeciwko Prawu protestuiący staiąc mu się rebellis, iako może mieć Activitatem, ktorą owszem eo ipso tracić by powinien, a dopieroż kiedy się protestuie contra omnem Actum y gdy rzecze sisto Activitatem, pytam się co za Prawo, y co za ratio Status może authorizaré talem licentiam, co inszego przy prawie przy słuszności, przy wolnym swym zdaniu, wolno & salutare nie pozwalać, na iaką materyą specifice, ale dla zniesienia iedney materyi chcieć Protestacyą swoią annihilaré totum Actum, co iest inszego tylko się manifestaré takiemu zechcę, iże mu wolno zgubić Oyczyznę, destituendo ią omni

dnią omni

activitate. Jezeli tedy chcemy sobie obwarowac modum securum libere & utiliter Consulendi, życzyłbym a Consilijs amovere te pięcioraką Speciem Consulentium. Co założywszy pódźmy do Naszego porządku Seymikowania, mamy według zwyczaju trzy Genera Seymikow; ieden przedSeymowy, drugi Relationis, trzeci Deputacki. Nim do nich przyjdziemy znaydzię tamę nie przebitą, o ktorą się obiiaią naylepsze rady y naypilnieysze około Dobra pospolitego starania, to iest Rwanie Seymow, y Seymikow, ktore że nie tylko nie dopuszcza dobrze radzić, ale tollit omnem Consulendi modum. Zaczym nim ułożymy formam stabilem Consiliorum, trzebaby wprzod radzić de possibilitate Consulendi nie de Successu. Ziezdżamy się na Seymik przedseymowy, aby z Posłow formare Corpus Rzpltey, na Deputacki aby z Deputatow formare Trybunał reprezentuiący Rzpltę. Pytam się, iaka iey może bydz validitas na Seymie ad statuendas Leges, co za authoritas zupełna w Trybunale ad Justitiam administrandam ob Carentiam z tak wielu czasem Woiewodztw y Deputatow ktorzy ią powinni całą componere. Niechciec mieć Posłow na Seymie, gdzie radzą o mnie bezemnie, iest to chcieć się dobrowolnie exuere z nayosobliwszych wolnosci Prerogatywy, owszem iest to chcieć renuntiare omnibus Juribus Nobilitatis, o ktore przecie tak żwawo wołamy. Urodzenie moie w Stanie Szlacheckim, constituit mnie Partem & membrum Rzpltey, a Zerwanie Seymiku w Chłopa y Poddanego mnie obraca, bo muszę słuchac tego co insi o mnie postanowią, privando mnie principali wolnosci dulcedine, ktorą w tym naywiększą zakładam że mogę o Sobie radzić. Pewien iestem że nikt nie iest taki, ktoryby nie tylko nie widział nayfatalnieyszych z tąd Konsekwencyi, ale żeby nawet mogł się spodziewać aby kiedy Rzplta przy naygruntownieyszych Prawach, przy naywiększey Potencyi y przy naydoskonałszym de cetero porządku mogłaby bydz in securo statu tam abusiva & tam periculosa potestate Rwania Seymow y Seymikow, y poki na tey słabey nitce Sors Oyczyzny zawieszona będzie. Ale cóż chociaż

każdy przyznaw

do ię omni Consilio. Takowa licencya partykularnego, nie może się na-
zwać wolnością, gdy się obraca w Tyrannią nad całym Państwem.
Przydaię y to do warunku liberi veto, że nie będą in hoc Respectu
iako należy, daie często okazyą ad hunc abusum Rwania Seymow
y Seymikow. Widziałem to nie raz, Szlachcic nie ma czasem za-
dney woli z Protestacyą wpisać na Seymiku, albo Poseł na Seymie,
zaydzie materya która mu się nie zda, y na którą nie pozwala,
Ci co ią promovent miasto perswazyi, y dobrych ad convincendum
Racyi, chcą go zachęcić niedbaiąc na iego Kontradykcyą, y tan-
dem przywodzą go ad hanc extremitatem, że exacerbatus wy-
nidzie z Protestacyą, żeby iey pokazał validitatem, z kąd konse-
kwencya pewna ta, że tym samym liberum veto obwarowane bę-
dzie, bo w każdey materyi specifice subsistet bespieczniey,
kiedy modus Zerwania ustanie na zniesieniu wszystkich. Rze-
cze kto że nie może się trafić taka okazya, że koniecznie trze-
ba salvare Oyczyznę, Zerwaniem Seymu albo Seymiku. Odpo-
wiadam że chyba tak iak pewnemu Desperatowi, który cięzką
chorobą znudzony, chciał się koniecznie głodem umorzyć, y ten
głod obrocił mu się w pożyteczną Dyetę, która go do zdrowia przy-
prowadziła, ale non sunt facienda mala ut eveniant bona. Strzeż-
my się tak gwałtownego y niepewnego remedium, którym co raz
bardziey natura wolności naszey wypiła się y słabieie, y która sa-
ma się sobą gubi, iak pewne Insectum, co się swym żądłem zabija,
Vitam in vulnere ponit & nocituro aliis sese necat veneno. Ma-
to na tym że zniesiemy takowy zwyczay rwania Seymow Seymikow.
Weźmy ieszcze methodum, żeby żadney przyczyny, potrzeby, y pre-
textu do tego nawet nie było. I tak kładę Seymik Przedseymowy.
Wszak objectum iego y koniec ten bydź powinien; Posłow obrać na
Seym, zgodną dać im Instrukcyą, według którey powinni agere
na Seymie in rem tak całey Rzpltey, iako y Woiewodztwa swego.
Pytam się za co te dwa Objecta powinny podlegać iakiey kon-
tradykcyi, cum periculo Zerwania Seymiku, bo nayprzod Posłow
obieramy pluralitate Votorum, non Nemine Contradicente, w ta-
kowey Elekcyi, zaszkodzić żadna kontradykcya nie powinna;

Tymże

Tymże Sposobem zyszłbym obieraiąc y Marszałka Seymikowego, tak iako na Seymie obieramy Poselskiego, obviando temu, że iako się często trafia, że dla Marszałka Seymikowego Elekcyi, pierwey się Seymik skończył niż zaczął. Co do instrukcyi iak w różnych Materyach które powinna complecti, różne muszą bydź opinie, trudno zatym combinare discordes Sensus, zkąd snadna nie tylko do kontradykcyi, ale y do Protestacyi cum discrimine Seymiku. Czemużby nie wziąść przed się tego Sposobu, żeby Materye na ktore generalna y powszechna zgoda stanie, weszły w Instrukcyą, która iest Instrumentum publicum zgromadzonego na Seymik Woiewodztwa. Te zaś na ktore zaydzie iaka nie przełomana kontradykcya, mogłyby się seorsivè zebrać y bydź oddane Posłowi per modum Memoryału, aby uchodząc nie potrzebnych dysput, y kontrowersyi tamuiących obrady publiczne, dać przecię solatium Szlachcicowi, żeby to co libere sentit, y co mu się dobrym bydź zda, według iego opinij, mogł podać ad trutinam Rzpltey. Bo za coż ma bydź in aequalitate, większa wolność tego, co mi się zda salutare y Dobru pospolitemu congruum. Nie masz bowiem w żadnym Państwie, nawet w wielowładnym tak lichego poddanego, żeby mu nie wolno było exponere Panu swemu, co mu rozumie bydź pożytecznego, zwłaszcza że się to dziać może sine ullo praejudicio, bo Instrukcya na Seym nie iest żadnym Prawem, dopiero idzie ad examen Seymu, który finaliter decidendo, należy mu discernere tak z Instrukcyi zgodnego Wdztwa, iako y z Partykularnych Memoryałow, co dla dobra Oyczyzny służyć może nayleprzego. A tak żadneyby okazyi ani pretextu nie było do uporney kontradykcyi, a z niey do rwania Seymikow, ale supponendo nawet, czego uchoway Boże, żeby tego rwania usus subsistat, gdy się na żadną Instrukcyą zgodzić nie można; za coż Posłowie dla obwarowania Interessow Wdztwa, & ad formandum Corpus Rzpltey postani, mieliby privari Activitate na Seymie przez nieszczęsne rugi; których zwyczaju żadna ratio Status nie może legitimare, bo iako może dać aby całe Wdztwo, iak gdyby było Gangreną zarażone oddzieli ex Corpore Rzpltey, którey unitatem

iako

iako ten ktory suppeditat tylko Arma nieprzyiacielom & malevolis na zgubę Oyczyzny, bo iednoz to iest chciec y mieć bez obrony y Rady. Lauda na koniec ktore się stanowią dla pozytku domowego, iako expedit, zeby były nemine contradicente, tak tym ze sposobem snadnie będą, kiedy ta Materya na ktorą zaydzie kontradykcya nie będzie miała mieysca, byle non separentur inde, aby się godziło na iedną Materyę nie pozwalaiąc protestari contra totum Actum. Concludo finaliter ten Artykuł, podaiąc do uwagi ten prosty Argument, na ktory się kazdy zgadzi musi, y przyznac, ze cujuslibet Status w tym szczegulnie wszystka wolnosc zawisła, gdy sam o sobie moze wolno radzić, ze zas tak rwanie Seymow y Seymikow iako y forma Consiliorum według zwyczaiu naszego znosi omnem Consulendi modum, toc nie mogąc o sobie bespiecznie radzic w samey tylko Imaginacyi Wolnosc nasza consistit, w samey zas rzeczy iest ciężka niewola, przy ktorey in Regno despotico mam przynaymniey tę konsolacyą ze lubo mi nie wolno radzic o sobie, iest ten ktory mną rządzi co o mnie radzi, & hoc zas abusu na pozor tylko wolnosci naszey, kto mi ią realiter odeymuie, a raz nie rowny moy zadney nademną nie maiący zwierzchnosci. Jezeli się tedy kochamy w wolnosci, y iezeli prawdziwie chcemy bydz wolnemi, ugruntuymy formam practicabilem Consiliorum, abysmy o konserwacyi tak drogiego skarbu wolnosci naszey bespiecznie y skutecznie radzic mogli; zeby sors kazdego y całey Oyczyzny nie była podbita pod tak ciężkie iarzmo albo przekupioney, albo bez uwagi zapamiętałey na zgubę Jey Licencyi.

SEYM

Seym na ktorym Rzplta cum pleno & absoluto Jure zasiada, trzeba aby była in Numero całe sno completo, & Partium ktore ią componunt. Expedit bowiem, zeby Sancita nasze iako się stanowią Nemine contradicente, tak zeby były Nemine etiam absente; to iest zeby wszystkie Wdztwa miały swoich Posłow na

iako naybardzey chować należy, & à cujus integritate Salus Universi dependet. Dla czego praeveniendo hunc fatalem casum zerwania Seymiku, powinni Posłowie bydź obrani zaraz na początku Seymiku, ktorego zerwanie nie powinno by bydź naruszeniem Charakteru Poselskiego, alias mogłoby się trafić, żeby Seymu nie było, gdy by taki casus zaszedł, ktory może snadno dadź, żeby się po wszystkich Wdztwach Seymiki porwały. Seymik także Deputacki, iako iest pure na samo obieranie Deputatow, żadna także kontradykcya nie powinnaby mieć mieysca, na takowym ziezdzie, ponieważ także per pluralitatem Votorum obieramy Deputatow. Także Seymik zerwać iest to chcieć Sprawiedliwosci nie mieć, co może contradicens za Prawo allegate, y co za zażyć Status aby Sprawiedliwosci nie było, przez co niech proszę każdy extra vagantem abusum Rwania Seymikow uważy, gdyż ieden partykularny Szlachcic, więcey sobie impune władzy usurpat w wolnym Panstwie, niż nayudzielnieyszy Monarcha w wielowładnym Krolestwie, ktory nie długo by siedział na Tronie, gdyby swym poddanym deklarował, że nie chce mieć w swym Krolestwie żadney Rady ani Sprawiedliwosci. Seymik na ostatek Relationis, żadney nie tylko Protestacyi, ani kontradykcyi dopiero podlegać nie powinien, bo się nań ziezdżamy bez żadney renitencyi y kontrowersyi na przyięcie tego co Rzplta na Seymie postanowiła, chcąc Sancita tego znosić, lub odmieniać, iest to oczywista eversio Status & Rebellio Prawom, iest chcieć zniese Authoritatem Rzpltey raczey samę Rzpltę. Cavendum y to żeby żadnych Prywat do Obrad publicznych nie przypuszczać, się na to sądy; Trafi się zaysćie iakie o grunt, o chłopa, czasem o psa, y trzeba żeby się na tym Rady mieszały, Seymiki rwały, nie tylko cum periculo, ale y ze wstydem Narodu; Iako to co dzień doznaiemy, quantaq quam parvi faciunt discrimina motus. A ponieważ kontradykcya & liberum veto każdego Szlachcica byle nie przeciwko Prawu, może mieć iako powinna omnem vim & robur sine dissolutione congressus, Securitas Rzpltey exigit, aby ten tak szkodliwy zwyczay Seymikow rwania, iako znoszący media wszystkie powszechney zgody cale aboleatur, iako ten

ktory

na Seymie co nie chybi ieżeli iako Życzę ustanie perniciosus abusus
rwania Seymików, alias Seymowac bez należytego Kompletu,
iest oczywista eversio Status, ktorego validitas legitima consi-
stit in forma & Integritate Rzpltey. Zabranych ze wszystkich
Województw Ziem, y Powiatow, iest przytym nietylko niewola
ale Tyrannia na Województwa ktore Caret Activitate na Seymie
przyiąc od rownych sobie Konstytucye Seymowe, nie miawszy
ullam Partem w Stanowieniu Ich, gdyż omnes debent nosci qd
agitatur, quoties omnium Causa tractatur. Podźmy do porządku
naszego Seymowania. Pierwszy według zwyczaiu iest Actus obra-
nia Marszałka Poselskiego ad dandam Seymowi Activitatem,
ten prędko y spokoyny niech się odprawi, byle się nie godziło w
Izbie Poselskiey (: nie iak passim przeciwnie się dzieie:) w
żadney mowić materyi ani active ani passive, poki nie sta-
nie marszałek Poselski, y byle zaraz po zagaieniu przystąpio-
no ad Suffragia, ktorych pluralitas decidendo nie powinna ża-
dnych excitare Controwersyi. Po Marszałka obraniu następu-
ie Ceremonia powitania Krola, przez tegoż Imieniem Izby Po-
selskiey Marszałka do ktorey powraca Ordo Equestris, gdzie
zaczyna non semotis Arbitriis promulgare Arcana Status, kto-
re dosyc na tym wyiawić, aby o nich sine ullo Successu radzić.
Zaczyna potym non observato ullo Ordine każdy Poseł pro ul-
tima primis te materyę proponować, ktora mu nay pierwsza
przyidzie na myśl, nie te ktora do ratunku nay potrzebniey
sza, a czasem wszyscy zarem insistunt w tylu materyach, ile
iest Głow każdemu się zda, że ma tym wolnieyszy głos, im gło-
śnieyszy że racya tym ważnieysza im iest uporniey sza. I tak
przy hukach y chałasach bez zgody żadney pożyteczney Rady przez
Szesc niedziel agitantur negotia Rzpltey, y iako zwyczaynie finis
ab origine pendet, iako się zaczęty tak się konczą ostatniey dopie-
ro godziny, gdzie motus in fine velocior przy expiracyi Seymu,
Konstytucye cum nausea byle skonczyc stanowią się często subreptia-
li, sine ulla maiestate Przytomney Rzpltey, sine authoritate wolne-
go Głosu, bez żadney deliberacyi, y nie słuchaiące Protestacyi, chy-
ba że kto z nią wyidzie y Seym zerwie. Itak wszystkich Obrad

naszych

naßych Konkluzya, z ktorey nihil concluditur in vim Oyczyzny. Z tego krotkiego ale prawdziwego opisania Seymow naßych ten kto nie przyzna że nas kiedy kolwiek pewna zguba nasza czeka. Musi bydź owym Philozofem, ktory trzymał że żaden bol nie iest Sensibilis, y żeby się swoiey Sentencyi nie zaparł wielkie sam bole czuiąc wołał: nihil agis dolor quamvis sis molestus, nunquam te esse confitebor malum. Ale że nas ieszcze taka Gangrena nie opanowała, trudno nie widzieć y nie czuć tego co nas tak okrutnie y bolesno dolega. Spodziewam się za tym że każdy ulgi szukać będzie w staraniu się naysposobnieyßym, aby Vivam faciem Gubernij wystawić w iako naylepszym porządku Seymowania. Do czego nim przystąpię podaię do reflexyi Cztery Objecta indispensabilia bez ktorych Seym cum desiderato Successu bydź nie może, ani żadne dobre rady, ieżeli w nich Wolność nie zechce progredi, iako procedit Natura in productione urodzaiow swoich. Pierwsze Objectum constituens dobrą Radę iest Propozycya żeby ią założyć na dobrym fundamencie, tak naprzykład iako Drzewo trzeba starać się na dobrym groncie osadzić, żeby się szczyp dobrze przyiąwßy był sposobny do Kooperacyi Natury. Drugie Objectum iest deliberacya, około ktorey wolność pracować powinna, z uwagą, y z tąd się spodziewać pozytku, tak iako Natura Drzewa szczepionego, ktora agit według starania, ktorego potrzeba in cultura. Trzecie Objectum iest decyzya, przez ktorą Rada stanie się doyrzała iako owoc z tego Drzewa, ieżeli wolność Sprawiedliwością miarkowana uczyni ią doskonałą, ieżeli zgoda powszechna ztwierdzona przywiedzie ią ad Maturitatem, y ieżeli miłością Oyczyzny zagrzana uczyni ią fructuose doyrzałą. Czwarte Objectum iest exekucya, ktora powinna bydź iako owoc z tego drzewa pozytkuiący, ieżeli ią Wolność ad usum salutarem przyprowadzi, to iest ieżeli zechce wykonać nemine renitente, to co postanowi nemine contradicente. Podźmy do pierwszego Objectum do Propozycyi iako ad primum gradum dobrego Seymowania ktorey w nas żadnego prawie mieysca nie ma, gdyż często się

trafia

trafia że na pierwszey od kogo uczynioney Propozycyi, takie się wszczynaią kontrowersye, że inszym nie dopuszczaią promulgari, na iedney czasem materyi wszystek czas Seymu consumitur. A zatym życzyłbym nim się Posłowie powrocą z Senatu do Izby Poselskiey, aby Vota Senatorow zaczynały się a Ministris Status, aby każdy według swoiey Repertycyi informował Rzpltą, o czym na Seymie radzić. Z kąd także biorąc kumen Senatorowie ut moris est, niech swoie Vota maią, y na pismie compendiose zebrawszy zdania swoie w tym co od zem służy Marszałkowi Poselskiemu podadzą, alias nie podobna pamiętać, ani mieć dosyć attencyi nad tym co tak sita Senatorow w mowach swoich radzi, dopierosz trudno według tego każdemu swoie formować zdanie, co życząc secundum consumatam (ut supponitur in negotijs publicis) Notitiam. Miawszy zas na pismie przed oczyma co a Patres Conscripti sentiunt, dwoiaki z tąd będzie pozytek: Pierwszy że Senator z większą uwagą examinabit votum swoie daiąc go na Pismie litera scripta manet. Drugi że Posłowie tym sposobem plene instructi od Senatu będą mogli snadniey miarkować zdania swoie, maiąc przed oczyma pro Regula Senatorskie na zagajeniu Seymu, y tym skutecżniey in ulteriore tractu Consiliorum radzić pro opportunitate circumstantiis. Powrociwszy tedy do Izby Poselskiey tanquam ad Officinam Legum, niech by pierwszy Poseł każdego Województwa secundum suum gradum umowiwszy się z kollegami swemi dodał także Marszałkowi Votum swoie in Scripto, reguluiące się do propozycyi od Krola, na Seymik podany ad sensum Ministrow Status y Senatu do Instrukcyi swoiey & ad desideria swego Województwa, a na ostatek y do własney opinii swoiey ktorą tylko rozumie bydź pożyteczną Dobru pospolitemu. Przy tym porządku pierwszy gradus observabitur, gdy każdy będzie miał facultatem proponować to comu się będzie zdawało naylepszego. Notandum że puki te vota trwać będą, aby żadne się kontrowersye nie wszczynały w materyach proponowanych, gdyż to do deliberacyi należy, ktora aby była należyta, trzeba cierpliwie

wystrzegać

wysłuchać w propozycyą wysłuchawszy zaś przystąpić ad modum
desiderationis iako ad Secundum gradum wszystkich, ta powin-
na ponderare, aby iak naypilnieysza applikacya z tę z dobrym
wątpliwe z bespiecznym, szkodliwe z pożytecznym, niesłu-
szne z Sprawiedliwym, prywatne z dobrym pospolitym, a zwła-
szcza upor z umnieniem y Prawem; ta powinna combinare
materye, y iednoczyć wszystkie Contrarietates, ułatwiaiąc ię per
omnia practicabilia media do zgody powszechney, do czego ieżeli
się zda iaki porządek może bydź skutecznym y sposobnym. Niech
Marszałek Poselski cum assistentia Czterech Sekretarzow dla tey
uczyni Sinopsim votorum tak Senatorow iako y posłow, niech
rozdzieli wszystkie materye na Cztery Classes, albo iakom ię na-
zwał cztery Capita omnium in genere negotiorum, to iest z osobna
memoryał tego co należy do woyny, do Sprawiedliwości ad poli-
tiem seu Statum Civilem y do Skarbu, miasto zaś co naznaczemy
Deputatow do Konstytucyi niech Krol z Senatu a Marszałek
z Izby Poselskiey deputuie do traktowania seorsive tych czwo-
rakich materyi, to iest niech cały Senat y Izba poselska na
Cztery Części podzieli, nabędzie do uformowania czterech Izb
albo Cursus, aby iedna była Wojenna, gdzie Hetman trzech
Prowincyi woyskowe Interessa promovebunt sub praesidentia
iako y w drugich Krola & assistentia Prymasa y Marszał-
ka Poselskiego, Druga Judicialis consequenter ad ministerium
trzech Pieczętarzow należąca. Trzecia Marszałkowska do
trzech wielkich Marszałkow; a Czwarta Skarbowa do trzech
Podskarbiow, w każdey z tych Czterech Izb trzeba żeby każde
Wdztwo miało swoich dwoch Posłow z osmiu, ktorzy powin-
ni bydź na Seymie, na Marszałku należeć będzie Poselskim,
aby Subjecta Capacia dobierał secundum talenta w ktorych
z iakiey z tych Czterech materyi excellunt, y do ktorey Izbic
kogo będzie sposobnieyszym. Tak iako y Krol żeby distin-
guał między Senatorem ktory Senator gdzie naylepiey conve-
nit. Tym Sposobem Rzplta na Cztery Classes podzielona ad
normam tego, co często practicatur podczas Seymu przez ses-
sye Prowincyonalne. Marszałek Poselski poda każdey Izbie

Sinopsim

Sinopsim ktora Im służy zebraną ex votis Ministrorum Senatorow y Posłow. Iako z Instrukcyi wszystkich Województw danych Posłom na Seym co powinno służyć pro Regula do Obrad, iże tak rzekę za abrys do wybudowania tanti operis. Tam pierwszy Actus powinien bydź, Reassumpcya Sancitorum ostatniego Seymu, ieżeli są do skutku przywiedzione, aby na Seymie præteritis præsentia non obruantur, a potym aby przystąpić do deliberacyi bez tumultu y Konfuzyi, ale per familiare colloquium wszystkie Materye seorsive examinować, ktore tylko regulantur ad desideria Populorum, y do okoliczności Czasu, ten porządek do deliberacyi postanowiwszy, niechby Krol na Sessye czas Seymowania podzielił, iednego dnia zasiadając w Izbie Hetmanskiey, drugiego w Pieczętarskiey, trzeciego w Marszałkowskiey, a czwartego w Skarbowey. Tam przy powadze Maiestatu y Prymasa Regni, przy dozorze Ministrow Status każdego według swoiey repartycyi, przy experyencyi Senatorow y pilney Attendencyi Posłow Deputowanych pacata Consilia peragentur, iednym słowem examinuiąc solidè co Dobru pospolitemu Congruum, na tym skutecznie desudabit w tych czterech Izbach, aby Woysko, Sprawiedliwość Polities y Skarb in quam florentissimo Statu utrzymać, od czego Salus Prosperitas y wszelka Integritas Rzpltey zawisła. Na tych prywatnych Sessyach niechby Marszałek Poselski formował projecta do Konstytucyi za troiaką Dystynkcyą. Pierwsza ieżeli Izba na ktorą się zgodzi żeby adnotował Rationes Status, ktore tego exigunt. Druga ieżeliby ktora była Konstytucya controversa, ieżeli nie będzie można zgodzić na nię, aby przy niey w Protokule wyrazić racye contradicentes. Trzecia Dystynkcya ieżeli się trafi iaka materya proponowana do Konstytucyi, ktora nie iest albo ullius momenti, albo przeciwna Prawu y Dobru pospolitemu, iże ią Izba cale odrzuci, y te exkluzyą zapisać expedit w Protokole. Tu kto rzecze że tym podziałem krzywdaby się działa Senatorowi y Posłowi, ktory ma potestatem in omni genere Materyi radzić, gdyby tylko ad unam Speciem był deputowany, na przykład: Ten ktoryby miał

zyby miał

nyby miał Curam Interessow Woyskowych, byłby exclusus od Skar-
bowych y inszych; mogłby iescze kto rzec że te wszystkie ma-
terye, maią iaką z sobą konnexyą, że trudno o iedney bez drugiey
radzić, iako to o woynie sine relatione z Skarbem, ktora sufficy-
encya powinna Akty woyskowe miarkować. Na to odpowiadam
że lubo Materye w rozmaitych Izbach agitować się będą, trzeba
iednak żeby te Izby miały z sobą kommunikacyą, y znosiły się
przez Marszałka Poselskiego, ktory do wszystkich należy, y
przez Ministrow Status, aby co iedna dla Dobra pospolitego po-
stanowi, drugie do tego eodem Spiritu mogły cooperari, według
każdego Iurisdykcyi, do każdey materyi regulujący się, a do te-
go Krol y Prymas w każdey z tych czterech Izb zasiadaiąc, miar-
kować snadno będą mogli, aby ich Unanimitas zachowana była,
aby wszyscy concurrant według Repartycyi swoiey do uformowa-
nia zgodnego proiektu każdey Konstytucyi. Co ad Universalem
Potestatem, ktorą maią Senatorowie y Posłowie, o wszystkich
materyach iednakowo radzić, będą ią mieli zupełną, kiedy się
cztery Izby ad formandum Corpus całey y iednostayney Rzpltey
złączą, y kiedy wszystkie Materye na Sessyach prywatnych
z uwagą rostrząśnione y dobrze ułożone ad eum Ordinem będą ze-
dacte, żeby cała Rzplta in forma sua naturali zgromadzona
per unanimem Consensum & nemine Contradicente ratyfiko-
wała. Iu podawszy modum Deliberationis, przystępuię do trze-
ciego gradum Consiliorum do Decyzyi. Natym bowiem gene-
ralnym Kongressie Marszałek Poselski czytałby Artykuł po Ar-
tykule, na ktore się Izby Ministerialne zgodziły, podaiąc wszy-
stko ad Censuram & examen Approbationemq[ue] Rzpltey. Ieżeli
w ktorey Materyi zaydzie kontradykcya, tam będzie Campus
przy Prawie y słuszności Racyami certare w każdym Punkcie
z osobna, poki albo przez zgodę powszechną nie stanie Prawem
albo poki się z protokołu nie wymaże. Przez nie przełomany Kon-
tradycenta Protestacyą, obserwuiąc Sacrosancte liberum Veto w
tym żeby ta materya mieysca nie miała, na ktorą zachodzi
kontradykcya, ale nie wtym iako się iuż rzekło, kiedy się iedna

materya

materya nie podoba, zeby miało bydz wolno przez Zerwanie Seymu
nie mieć zadnego Prawa y Konstytucyi sane intelligendo, że Autho-
ritas wolnego Głosu nie powinna extendi przeciwko Prawu wyrazne-
mu. Iako y na Protestacyą abusivam contra totum Actum, bo pytam
się co może dać za Casus, pretext albo iakakolwiek Species Dobra
pospolitego w Zerwaniu Seymu, ia nie widzę inszego, tylko in falso
& in supposito impossibili; żeby cała Rzplta z przypiekła się na swoią wła-
sną zgubę, y żeby się na nię per solennem Actum Seymu podpisać
chciała, aby in tali Casu ieden tylko Zelant pro Patria znalazł się
ktoryby mogł przez Zerwanie Seymu salvare Oyczyznę dobrowol-
nie chcący zginąć. Ieżeli taki Casus może się pomieścić w czy-
iey rozsądney Imaginacyi, przyznam dopiero że tak gwałtowne
remedium potrzebne, ale snadniey to poiąć co iest przez codzien
ną experyencyą oczywistą, że gdy cała Rzplta concurrit do ratun-
kuolwego ieden malevolus prędzey znaleść się może ktory iey =
wszelką bron odeymie. Tocz zabieć temu trzeba żeby nie bydz pod
tym ustawicznym Mieczem ktory odcina wszystkie sposoby do
ratowania się, y warując sobie naygruntowniey wolność naszę in
libero veto wyimie się z swywolnego niewoli Seymu Rwania, przy
ktorym nie tylko dobrey obrad naszych decyzyi, ale żadnych
spodziewać się nie można. I tu należy exponere, co często de
liberacye y decyzye obrad naszych tamuie y miesza owe
zwady na Seymach przeciwko krolowi iako z iednych przeci-
wko drugim ob aliquod particulare odium, czemużby kiedy
kto co ma przeciwko krolowi albo quocunque titulo przeciw-
ko komu iakie Crimen Status nie tamując obrad publicznych
ani excitando nie skonczonych nigdy dyssensyi nie miał
nie tylko Poseł, ale y kazdy podać memoryału Marszałkowi
Poselskiemu, ktory in virtute tego iako Tribunus Populi & na-
turalis vi Urzędu swego Censor petat rationem in Conclavi Admi-
nistra Status cujus repartionis to Crimen contra Statum. Ten
zas Minister iako Custos legum aby się stawił dla czego czy od
krola czy od kogo inszego deviatum y prawa przestąpione aby
temu in Instanti mederi per Authoritatem Rzpltey, na to trzeba

czasu Termin szesniedzielnego Seymowania y to co dwie lecie
nie wystarczy owszem repugnant kazdego rozsądney reflexyi.
Kto to bowiem poiąc moze zeby przez tak krotki czas pomiescic
się mogły propozycyae, deliberacyia y decyzyia Rządow tak wiel-
kiego Krolestwa. Moim tedy zdaniem zyczę zeby tygodnie od
mienic w Miesiące, y zeby czas Seymowania co rok był prae
fixus ex lege á prima Octobris ad Ultimam Marty nie tylko
na rozmaytą materyi ktore ex antecedenti potrzebuią decyzyi
ale y tych ktore in tractu tych szesciu miesięcy podac się mo-
gą, aby in instanti wiedziec iako sobie w nich postąpic, przez
co samo kiedy czas założony będzie Sprawa Seymowania u-
stanie, y okazya y sposob do rwania Seymow kiedy Activi-
tas iego trwac będzie powinna do Terminu założonego. Na
takim Seymie dato non concesso nie się nie zradziło przez
niezgodę w wszystkich materyach, przynaymniey subsiste-
ret by modus zabiezenia dalszym inkonwenienceyom, ktore
z złey niezgody pochodzic mogą. Wyraziwszy modum possibi-
lem decyzyi salvis omnibus Privilegijs Libertatis, idę do czwar-
tego finalem gradum Consiliorum do exekucyi, my ią często
czyniemy in Verso Ordine exekwuiąc to z naszey własney wo-
li co ieszcze non decisum, albo decidendo co ieszcze non propo-
situm, iako swiadczą owe głosy gdy kto upornie chcąc swoią ma-
teryą dotrzymac, deklaruie Jure decisivo nie pozwalam na
nię, nie ma na to zgody co proponuie. A zatym szukaiąc mo-
dum possibilem executionis Sancitorum, ten mi się zda nay-
pewnieyszy, aby po skonczonym Seymie ultima Marty, á pri-
ma Aprilis ad ultimam Septembris czas ten był obrocony na
exekucyą tego co się na Seymie postanowiło. A tak Continua
& indissolubili nexu invigilabit integritati sud Rzplta.
Szesc miesięcy zasiadaiąc in Consilia, a szesc obracaiąc na
exekucyą, albo iasniey mowiąc in Judicio, bo z tym zwyczaiem
iem u nas na tym często czas consumitur Seymowania, iako
Prawa przywiesc do excepcyi, na co do tych zadnego sposobu nie

znalazszy

nieznalazßy dawne przestępuiąc nowe co raz Koncземy, których
feragine obeimuiąc y iedne drugiemi znosząc, a żadnych stri-
cte nie obserwuiąc. Przeto co Prawem stanęło, o tym iuż mowić
ani wznawiać nie potrzeba, a dopiero kontradykować usiło-
ta we wßystkim Rządow praxi, sądzić delinqventes, y tak do
tych Sądow przez trzy miesiący wakuiącego Seymu, będą mieli
dosyć czasu Ministri Status, y dosyć władzy byle były ultimae Ap-
pellationis, dość powagi, kiedy im praesencya Krola, Prymasa Re-
gni, Marszałka Poselskiego, Senatorow y Posłow Deputowanych
z Seymu odprawować się będą. Żebym to iaśniey obiawił, taką
ideam wystawuię Rzplta po Seymie skonczonym, zostawu-
ie Curam Oyczyzny w Ręku Krola y Ministrow Status. Niech
żeby te Cztery Izby Ministeryalne, które pod czas Seymu sub-
sistebant na formowaniu konstytucyi, subsistant miasto Se-
natus Consilia albo Rezydentow iako ich pospolicie nazna-
czamy do Boku Krolewskiego cum Iurisdictione sądzenia
Przestępcow Prawa. Obwarowawszy tę potrzebną prekaucyą,
żeby żadney nie tylko czynili odmiany, w tym co na Seymie
stanęło, ale żeby y nic nowego nie postanowili; nie zasiadając
tylko pure in Vim executionis, a nie institutionis. Te Izby po
winniby formari z tych że Senatorow, którzy w nich zostawali,
pod czas Seymu, iako y z teyże Posłow Deputowanych Izby Posel-
skiey, to iest supponitz że na Seymie będzie osmiu Posłow z ka-
żdego Województwa, y że po dwoch deputowano do kazdey Izby. Niech
ze czterech do swego Województwa powraca, a czterech zostanie po ie-
dnemu do każdey z tych czterech Izb, aby w kazdey Izbie separty-
cypi Negotiorum każdego Województwa iako miało partem in Consiliis,
miało zarowno & in hoc Supremo Executionum Iudicio. A tak w I-
zbie naprzykład Woyskowe, Hetmanskie Sądy odprawowaćby się
powinny, nie samą zbyteczną Hetmana władzą iako się dotąd dzie-
ie, ale per Authoritatem Krola y Rzpltey. W Izbie Marszałkowskiey
oprocz Sądow zwyczaynych, do teyże w Izbie y Iurisdykcyi nale-
żących sądziłby się powinny wßystkie Crimina Status. W Izbie

Pieczętarskiey

Pieczetarskiey wszystko co należy ad dirigendam & regendam Administrationem Sprawiedliwosci. W Izbie Skarbowey, to wszystko co agitatur na Kommissyi Radomskiey in vim zapłaty Woyska, iako y Sądy fiskalne & Contra defraudationem Skarbu. Notandum żeby tych Deputatow Seymowych przez cały Rok Activitas nie ustawała, poki na nowy Seym nie będą obrani sub hoc titulo należą Consilia Palatinalia ktorem podał sub Articulo Senatu. Tu zas to tylko przydaię że iako powinni mieć Curam Tylko Executionis Praw, tak Izby Ministeryalney rigorem, przy ktorych Suprema Potestas Judicij agit Rzpltey, naprzykład ieżeli Consilia Palatinalia znaydą w kim renitencyą do Exekucyi Prawa to Izba Ministerialis do ktorey repartycyi Natura tey Sprawy należy, powinna renitentem do posłuszenstwa Prawa redigere per viam Justitiae. Przez takową Continuam faciem Rzpltey subsistet continua Authoritas Guberniy, ktore powinno bydz fixum & permanes, tak żebysmy mogli singuli in Singulis & omnes in Omnibus, iako Partes indissolubiles individui Corporis Rzpltey, ktora alias niema ullam formam ~~ac~~ nec Substantiam, y nie będzie nigdy nic inszego, tylko Ens non existens, ieżeli przy Boku krolewskim nie będzie trwała perpetua Majestas Regnantis Reipublicae. Przez te Izby podzielone na Cztery Classes Pryncypalnych in Statu Jurysdykcyi według Ministrow repartycyi, y przez nieprzerwaną nigdy tych Izb potestatem Consulendo & Iudicando, przy takowey zas Rządu dyspozycyi będzie przy Krolu iako należy directio Negotiorum, przy Ministrach Status Custodia Legum, a przy całey Rzpltey Jus & dominium, ktora przy wszystkich Sprawach swoich będzie continuo praesens przez Deputatow swoich, inaczey ieżeli nie będzie tey konnexyi Partium cum toto każdego Władztwa, iako się do tyd dzieie formabit Osobno Rzplta, każdy Szlachcic monarchicum Statum według swey Kondycyi exercebit, sine ulla ani Prawa, ani Rzpltey subordinatione, usurpabit tez sobie Potestatem in Particulari na Seymiku, co Poseł ma na Seymie

in Generali

in Generali: Lauda Seymikowe znosić będą Konstytucye Seymowe, Iurysdykcya Rzpltey podzi[illegible] na zawsze w niezliczone athomos, z ktorych nigdy nie będzie mogło componi Solidum & Stabile Corpus. Finaliter mowiąc o Seymie, trzebaby aby Rzplta te sobie na nim powagi postanowiła, ktorą nadała Trybunałowi, lubo tam sprawy Partykularnych tylko agitantur, a tu Causa publica & Communis całey Oyczyzny Dobra pospolitego, y nas wszystkich nemine excepto. Itak Trybunału Authoritas permanens nienaruszona y nieustaiąca Seymie nie może bydź podleysza, kiedy go iedna Protestacya znosi, nie godzi się bowiem zerwać Trybunału Deputatowi przy uporney Sentencyi swoiey, iako Seym Posłowi przy nie przełamaney kontradykcyi swoiey. W Trybunale każdego głos y zdanie prawdziwie wolne, na Seymie iedno słowo iakikolwiek Protestor silentium imponit y wszyscy go tracą. W Trybunale z Regestru sprawy wywołuią, na Seymie confuse & tumultuose materiae agitantur a konscyencye Seymowe za nic. Ieżeli iednak salva omni libertate tak wielkie prerogatywy Trybunału subsistunt, a za coż ie Seymom denegare, gdzie suprema agit Authoritas Rzpltey & Potestas. I to iescze przydaię że iako Ministeria Stanow ~~tak~~ y wszystek Guberniy porządek dzielą na trzy Prowincye, tak rozumiem że go expedit w tym zachować, żeby się Seymy alternatą odprawowały we trzech Prowincyach, to iest iednego Roku w Wielgopolskiey, drugiego w Małeypolskiey, trzeciego w Litewskiey. Podawszy do uwagi hanc Normam Seymowania, niechże się każdy reflektuie, ieżeli nie dostatecznie przez nie Securitas Consiliorum obwarowana, kiedy ie żaden Usus znieść & invalidare nie będzie mogł. Ieżeli Authoritas nieubespieczona kiedy w taki Seym co postanowi firmum, będzie stabile, ieżeli przy Praw warunkach Rzpltey Regimen nie będzie mogło bydź zawsze pewne dostoieństwa swego, a zwłaszcza ieżeli wolność nie będzie in pleno suo robore, kiedy ią każdy będzie mieć zupełną w promowowaniu ex suo stallo materyi pro libitu przez takie iakie komu zdaie się zdanie w deliberacyi przez rozsądną y pożyteczną Dobru pospolitemu uwagę

w deycyzyi

w decyzyi, przez wolną przy Prawie y słuszney racyi Kontradykcyą w exekucyi, przez wierną applikacyą wykonania tego,: kto co sam na się postanowi. Zgoła we wszystkich radach tak trzeba procedere, iako każdy człowiek we wszystkich akcyach, cum libero Arbitrio urodzony naturali instinctu postępuie sobie, proponit, deliberat & exequitur, alias iest to tylko omomienie rozumieć się bydź wolnym na takim Seymie, gdzie ieden ma potestatem opprimendi wszystkich.

INTERSTITIUM MIEDZY SEYMEM à SEYMEM.

Nim zacznę de hoc Interstitio mowić, pytam się czy powinno dziać w Rządach Krolestwa ktorego, iaśniey mowiąc; Czy się to kiedy Rządy powinny przerywać albo ustawać Resilire bowiem na iakikolwiek czas, a Cura Boni publici y nie piastować go ustawicznie w Ręku, iest go opuścić y do upadku pewnego dać okazyą. Gdyby tak zatamować snadno było wszystkie ingruentes na Oyczyznę Casus, iak desistere ab omni modo zabiegania im, zgodziłbym się na naszę tak długie wakacye ale niespodziewane na wszystkie Państwa rewolucye zamierzone, nie maiąc czasu y owszem że nigdy nie ustaią, toć im koniecznie potrzeba continuo attendere vigilantia. Alias bydź y na moment sine Consilio iest to in astu woyny zwiiać woysko albo po morzu pływać bez żagla, bez wiosła, y bez kotwicy, nie maiąc sobie czym succurrere in casu iakiey nawałności. To u nas po skonczonym choc się trafi szczęśliwie Seymie, nie dosyć na tym że na nim Interessa Rzpltey do dobrego konca nakieruiemy, ieżeli ie do niego nie przyprowadziemy przywieść zas nie podobna, kiedy z oka naszego spuściwszy lada tama zawali im drogę, lada pomieszanie powaryeruie, lada trudność szczęśliwego im progressu nie dopuści. Itak w Rządach Krolestwa naszego magna pars vitae elabitur male agentibus

tibus

tibus maxima nihil agentibus tota agentibus aliud. Jezeli według
tego co życzę Seym by się skończył ultima Martij. Niech każdy
Senator ad primam Octobris do Terminu przyszłego Seymu
został per hoc Interstitium in suo Stallo w Izbie Ministeryal-
ney do ktorey był Deputowany, ktorego czasu Kollega iego luzo-
wałby go powinien z Nowoobranemi na Seym Postami. Czterech
zaś Posłow z Seymu zakonczonego niechby powracali do swego
Wdztwa na Seymik Relationis. Drudzy zaś z Osmiu niechby
zostali przy Funkcyach po iednemu z każdego Wdztwa
w Izbach Ministeryalnych na Seymiku Relationis ut mo-
ris est powinna Nobilitas informari co na Seymie agitaba-
tur, y co na nim stanęło. Po uczynioney Relacyi Posłow z od-
prawioney na Seymie Funkcyi Poselskiey, niechby Wdztwo
uczyniło porządek domowy Relativi ad Sancita Seymu osta-
tniego, z ktorym powinno mieć iako nayściśleyszą Relacyą.
Żeby się słusznie nazwać mogł Seymik Relationis, ktorego na-
tura y postanowienie exigit, aby o tym szczegulnie radzić,
iako Rzpltey Sancita do iak nayprędszey y doskonal-
szey przywieść exekucyi bez żadney kontrowersyi, a dopie-
ro kontradykcyi, przeciwko temu co iuż inviolabiliter stane-
ło prawem, żebym zaś iakom to iuż wyraził suo Articulo Sena-
tu Regimen Particulare każdego Wdztwa subsistet eadem me-
thodo iako Universale powinno bydź Consilium, iakom go na-
zwał Palatinale formari ad manutentionem Rządu pospolitego
z Marszałka Seymikowego, y czterech z tych powroconych Po-
słow z Seymu z Charakterem nie iako Kommisarzow Rzpltey
maiących zleconą sobie Attendencyą nad czterema Species ge-
neralium Negotiorum, to iest niech by ieden miał Curam Inte-
ressow Woyskowych, drugi Sprawiedliwości Trzeci Status Civi-
lis, a Czwarty Skarbu według teyże Repartycyi, do ktorey byli
deputowani na Seymie. To Consilium niech by się odprawo-
wało in praesidentia Senatora, iako to Wojewody Wdztwa tego,
I to iest racya dla ktorey życzy aby ich było dwoch w każdym
Wdztwie ejusdem Eminentiae, aby koleyno ieden był zawsze przy

Krolu

Krolu y na Seymie, y per Interstitium po Seymie, a drugi
Continuo aby praesideat huic Consilio na ktorym zadna ma-
terya nie powinna agitari, tylko in ordine ad Executionem
Prawa & Sancitorum ostatniego Seymu, lubo procz tego
może dari Casus że będzie potrzebne gdyby co ingruens
przypadło na Województwo, aby nie było iako się do tąd dzieie
bez żadnego Rządu y Rady, iako zwyczayny, nie iako zwyczaynie
potrzeba czekać Seymiku, na ktorym częstokroć radziemy
ex post facto, iako by należało chmury rozpędzić, kiedy iuz
Piorun uderzył. Na takie rady mogłoby się mowić: Id cinerem
& manes credis curare sepultos, bo na tyle się przydadzą, co u-
martemu kadzidło. To Consilium powinno by trwać w swo-
iey Funkcyi aż do Przedseymowego Seymiku, na ktorym na-
leży aby dało rationem Województwu Administracyi swoiey, a potym
per modum Memoryału, niech by podało co rozumiało Dobru po-
spolitemu congruum, aby Województwo dobrze informowane w Trans-
akcyach swoich konnexyą należytą, uczyniwszy praetento-
rum cum futuris mogło wiedzieć co podać nay potrzebnieysze-
go w Instrukcyi nowym Posłom na Nowy Seym obranym.
Repetuię iescze com iuz rzekł na inszym Mieyscu, że sub Au-
thoritate ejusdem Consilii mogą się odprawować Sądy Ziemskie
y Grodzkie, Kommissya Skarbowa, zgoła to wszystko co do
domowey Polityczney Ekonomii należy, a osobliwie co do Exe-
kucyi Prawa, nihil instituendo proprio motu, ani innovando,
owszem trzeba aby particularis Jurisdykcya, każdego Wojewódz-
twa była Subordynowana Uniwersalney, dla potrzebney koin-
telligencyi Partium cum toto. Dla tego expedit iakom to wyra-
ził, żeby Consilium Palatinale informowało exacte w Transa-
kcyach swoich Ministrow Status, iako tych ktorzy z Deputata-
mi przydanemi Seymowemi componunt przy Krolu Supre-
mum Consilium samey Rzpltey Authoritatem repraesentan-
do, ktorzy ad manutenendum in Universali Regimen potrze-
bują tego, aby byli informowani, iako procedunt w każdym
Powiecie negotia Publica, według Repartycyi cujuslibet Ministe

rii

ży. Przez co nie ustanie nigdy kommunikacya wszystkich tych Członkow, ktorym będzie zdana Cura Salutis Publicae cum Corpore Rzpltey. Zabiegaiąc zas ktorego przez Smierć albo Chorobę z Osmiu Postow Seymowych, trzebaby do konserwacyi tak potrzebnego Kompletu, zeby na Seymiku Przedseymowym, oprocz Osmiu Postow, obrał Czterech Substytutow seu Vicesgerentes, z tą prekaucyą, zeby nie mieli Activitatem tylko Supplendi absentiam Zmarłego albo Chorego Posła, aby ob defectum Consulentium nie tamował się porządek, tym Sposobem postanowiony, do Obrad publicznych; Dla teyze racyi in Casum Smierci Senatora, trzeba zeby Krol instantanee złozył Seymik, y podał Czterech Kandydatow, iako się rzekło na samą tylko Elekcyą Senatorow. Tak tedy opisawszy iako tempus Interstitij Seymu, kazde Wdztwo powinno swoy Rząd prowadzic partykularney. Referuię się do Generalnego ktorym iuz wystawił sub Articulo Seymu, w tey Zywey reprezentacyi Powagi Rzpltey, kiedy przez Interstitium miedzy Seymem a Seymem osadzone będą przy Krolu cztery Izby Ministeryalne cum Potestate przywiedzenia do Exekucyi Prawa, & Sancita Seymowe, per Judicialem Jurisdictionem contra transgredientes. Tu zas przekładam indispensabilem Necessitatem tey Harmonij inter Status, bo niech proszę się reflektuie kazdy, ieżeli to perpetuum chaos subsistet, iako się mozna evolvere ex tam confuso Regimine, ktorego są trzy pryncypalne Racye: Pierwsza mamy Monarchicum Statum w Krolu, ktory cokolwiek czyni iako często musi sine participatione Rzpltey y bez Seymu, wszystka Vis Gubernij ad ejus Beneplacitum będąc devoluta. Pytam się ieżeli w Ręku iego nie iest Potestas absoluta, bo gdyby musiał za kazdą okkurencyą albo dla kazdey expedycyi zawotywac Stany Rzpltey, musiałby albo Seymy extraordynaryine składac, albo nieskładaiąc ex absoluta potestate nie rządząc, destituere Oyczyznę omni Consilio, poki kadencya dwuch lat nie przyidzie do Czasu naznaczonego Seymikowania; Co takze z drugiey Strony Senat albo Equestris Ordo, albo ktore Wdztwo seorsive czyni, & independenter od koła,

iako to konfe-

iako to Konfederacye, Zwiąski, Rokosze, co denotat Statum Democraticum ex opposito Contrarium, przez obadwa eversio totalis Rzpltey, ktorey natura, forma, & validitas, in Unione trzech Stanow złączonych tak Constituta, ze zadna decyzya nie powinna bydz wazna iednego Stanu bez drugiego, nie tak wielkie inconveniens, ktore naybespiecznieysze za sobą pociąga konsequencye, y tak w przeciwnych sobie Iurysdykcyach, ktore się dzieli nie mogą sine periculo podziału Oyczyzny, rozumiem ze ich inaczey consumare nie można, tylko iak nayscisleyszą trzech Stanow Koadunacyą. Ta zas Koadunacya inaczey bydz nie moze stante Interstitio Seymu, kiedy się Rzplta ex omni Activitate wyzuta tylko perpetua existentia Trzech Stanow, et exclusa omni particulari Authoritate, ktora ich dzieli Rzplta nasza powinna agere in operationibus suis ustawicznie, iednostaynie iako Dusza, do ktorey doskonalosci trzy attributa wspołecznie concurrunt, y w ten czas na schyłku iest, kiedy ią wszystkie te trzy Organa wzaiemnie nie ozywiaią. Druga Racyą ze Iura Regalia, iedne będąc w Ręku Krolewskich, a drugie podzielone inter Status, nie mogą producere tylko ustawiczne Scyssye, dyffidencye, nierządy. I tak Krol ma absolutam potestatem creandi magistratus, ma Iustitiam distributivam, przez ktorą captat seu captivat Libertatem, ma Ius congregandi congressus publicos, Ministri Status Hetman y Podskarbi, maią także Iura Regalia, pierwszy woyskiem a drugi Skarbem wielowładnie dysponuiąc, Senat decyduiąc czesto per Senatus Consilia sine Eqvestri Ordine, Eqvestris Ordo ma takze swoie Regalia stanowiąc Prawa, ma Ius belli & Pacis, ma moc składania podatkow, ma takze moc creandi Magistratus przez elekcye, Posłow y Deputatow, ma na ostatek Supremam Iustitiam w Trybunałach, kazdy nawet party kularny ma w kondycyi swoiey Iura Regalia ktore pro libitu exercet. Iedna tylko Rzplta ktora mieć powinna wszystkie, zadnego nie ma, bo sine ulla od niey dependentia kazdy sobie Panem, a za tym tych roznych Iurisdykcyi

Certamen

z każdym Wdztwem, y całym Stanem Rycerskim, ale oraz z każdym
nie mal Obywatelem Oyczyzny, zwłaszcza kiedy ani Krol, ani Mini-
stri Status, ani Senat, ani Eqvestris Ordo żadney proprio libitu non
exercebunt Jurisdykcyi, gdyż ta Jurysdykcya per Unionem Sta-
now nigdy nierozdzielną w samey władzy przytomney zawsze wszę-
dzie Rzpltey subsistet, a tak ustaną diffidencye, y emulacye szko-
dliwe inter Status, ieden nie mogąc nic czynić bez drugiego, abso-
luta potestas będąc przeniesiona iako należy ad Corpus individu-
um Rzpltey całey, ktora sama nad sobą będąc wolna powinna pa-
nowac, a w niey y my wszyscy, ktorzy ią componimus, postanowi-
wszy Consilia Ministerialia przy Krolu, a Palatinalia po Wdztwach
przez nie in Interstitio po Seymie Szesciomiesięcznym iako Cura
Woyskowych Interessow potrzebuie z urzędu okolicznosci y cza-
su y pilnosci naywiększey. Czy nie chwalebny by był zwyczay
introducere, aby Woysko tey Prowincyi na ktorą będzie alterna-
ta obozem przez miesiąc stało, w tym Obozie żeby był Krol prae-
sens, z Hetmanem tey Prowincyi y Deputatami Rzpltey, do
Izby Woyskowey Ministeryalney należącemi, przez ktory by
czas mieliby się Popisy Woyska tego iako exercitia Militaria
odprawowały, przez co pokazałaby się ta gotowość contra subitos
Casus ktora ich sama odwraca, te Speciem Kampaniy Krol
odprawiwszy, y pod czas ich zordynowawszy wszystkie In-
teressa woyskowe, ostatek czasu będzie mogł impendere In-
terstitij z Inszemi Ministrami y Radą do Ich Repartycyi
należącą, trzy proposita zawsze maiąc pro Objecto wszystkich
publicznych transakcyi. Pierwsze qvo ad propositum aby
to do exekucyi przyprowadzić co pro lege reputatum. Drugie
qvo ad praesens o tym radzić co może przypaść ex novo emer-
genti. Trzecie qvo ad futurum temu prospiciendo co powin-
no będzie na przyszłym Seymie agitari, wcześnie zbieraiąc
materye, ktore Krol będzie miał na Seymikach propono-
wac przedseymowych, przez co ustawiać się będą negotia pu-
blica, ktore in hoc filo trzymaiąc Rzplta na Seymie zgro-
madzona in plena Activitate snadno bez żadney Konfuzyi
traktowac będzie mogła. Przy takim bowiem Interstitio y na

moment

Certamen, nie dziw że tak wielkie generat zamieszania, z kto-
rego się nigdy nie wyplątamy, tylko coadunata trzech Stanow po-
testate, aby tu agat wszędzie y zawsze per officia subalterna, tak
pod czas Seymu, iako y per Interstitium aż do drugiego. Trzecia
racya iest że w tak wielkim Krolestwie naszym nie wiedzieć gdzie
szukać Supremam Potestatem. Rzecze kto; że iest w Rzpltey, a Rzplta
gdzie na Seymie, co dwie lecie, a Seym gdzie gdy się zerwie per Con-
sequens, nie masz iednym słowem ani Supremam Potestatem Rzpltey,
ani samey nawet Rzpltey ad exercendam hanc potestatem, bo dis-
soluta in Partes. Krol ad Senatus Consilia przenosi Rady, a Eque-
stris Ordo na Seymiku. Insze Rady w kazdym Wdztwie, kazde
się z osobna po swoiemu rządzi, tak dalece że się bespiecznie
może mowić: est aliud quod nos regat maius & improprias du-
cat mortalia leges, gdyż sama tylko Opatrzność Boska nami rzą-
dzi, ale iako tu operatur per Causas Secundas. Naprzykład
to pewna że moc Boska świat cały oswieca ale przez Słońce, tak
y w rządach swiata Bog nami władnie y rządzi, ale per Potesta-
tes ktore są z Jego sameyże Instytucyi, y przez porządek ktory
mu iest przyiemny, y ktorego koniecznie potrzeba przy tak
wielkim zamięszaniu naszym, aby wiązał indissolubili nexu
rozdartą w niezliczone części Rzpltą, y żeby utrzymywał hanc
compagem Partium cum toto. Powinniśmy konsyderować Rzpltą
iako serce nasze, ktore iako wszystkie części ciała ludzkiego animat,
tak do niego wszystkie vicissim vitales Spiritus concurrunt. Tako-
waż cyrkulacya ad Salutem publicam nie powinna nigdy usta-
wać, y owszem naturali motu w iedności trzymać Rzpltą, do ktorey
iako do Centrum szczęścia pospolitego, powinny vota & desideria
nasze zamierzać, aby per hunc fluxum & refluxum skutek desi-
deriorum na nas obficie się rozpływał, co się nie omylnie stanie, kie-
dy przy Krolu y Ministrach Status, będą miały indesinenter wszy-
stkie Wodztwa Posłow swoich, a w nich czuwaiących strożow, tak
na publiczne, iako też na partykularne Pryncypałow swoich
Interessa, kiedy także Krol z swoią Radą będzie miał nieprzerwa-
ną nigdy kommunikacyą per Consilia Palatinalia nie tylko

z kazdym

moment Cura Boni publici ustawac nie będzie, ktora ustawiczney
potrzebuie attendencyi. I tak kto rzecze że takowy Modus Guber-
nij byłby zbytecznie onerosus, tak krolowi iako y tym co Gubernium
componunt, gdyż by całe życie impendere trzeba na publicznych
Interessach. Prawda że luxuriose fragilitas pœna est pigro sup-
plicij loco labor est atque imbecilles sumus dura atque intoleranda
credimus. Przyzwyczaiłiśmy się do nierządu, Porządek nam
nieznosny, iż się o Dobro pospolite nikczemnie staramy, zda
się nam że skutecznie y dobrze o nim, radzie nie potrzeba, Pra-
wda y to dawno napisano: in Libertate labor, in Servitute dolor.
A zatym temu tylko praca może bydź przykra, komu niewola
smakuie. I lubo przyznaie że in Statu libero większego dozoru po-
trzeba niż in Monarchico, te iednak sposoby ktore podaie ad
Regimen bynaymniey nie będą pracowite. Zniosszy bowiem
raz nierząd ktory farraginem Negotiorum generat, a żadnych
non decidit, przy dobrze zas postanowionym porządku wiszego
starania nie będzie potrzeba, tylko tego iako go utrzymac. U-
trzymac zas inaczey nie podobna, tylko per Continuam Vigilanti-
am, gdyż przez to samo, że Consilium perpetuum subsistet. U będzie
materyi ad Consulendum Medium non deserit nunquam Cœli Phœbus
iter radijs dum omnia lustrat. Dla czego to astrum prœeminet
y propagat naturę stworzenia każdego, bo się po całym świecie
iednakowo promieniami swemi distribuit. Dla czego się struktura Swia-
ta y Ziemi przez produkcye swoie iednostaynie konserwuie, bo
ię słonce regulari & continuo motu ożywia, a osobliwie dla czego
insze Konstellacye y Planety żadney odmianie y rewolucyi nie są
podległe, bo słonce ktore nad nimi prœdominatur nigdy w bie-
gu swoim nie ustanie. Zgoła finaliter mowiąc o nieustan-
ney applikacyi Dobra pospolitego, to smy powinni czy-
nic co Zeglarz z okretem żeglującym po morzu, raz
raz z pracą podniosszy Zagle y Zordynowawszy
instrumenta potrzebne do nawigacyi szczęśli-
wey przy swym siedzi Kompasie, czemu że w tym nigdy
z rąk nie wypuszcza, ktorym dirigit prostą drogę swo-
ie do Portu zamierzonego.

PLEBEJ.

PLEBEI.

Ten Stan lubo posledni, a osobliwie w Polszcze naßey gdzie iest in tanto vili pendio, ze się o nim może prawdziwie mowic, opprobrium hominum & abjectio plebis, powinien by u nas bydz większey konsyderacyi iako ten który iest wßystkich Panstw podporą. Wnaszym zas lubo iest naypodleyszym nie trzebago lekce ważyc, pamiętaiąc na to co Mędrzec Panski mowi: Qui Spernit modica paulatim decidet. z kąd bowiem obfitosc krajow? z kąd podatki w Skarbie? z kąd Rekruty w woysku? iezeli nie a plebejs? tak dalece zeby ich niebyło musiałby był się Szlachcic w Chłopa obrocic sam pracuiąc na wyzywienie siebie, ani by się mogł zwac Panem, gdyby nie miał poddanego. Za podporą naywyzßych ludzi kondycyi godna wielkiego respektu a nadewßystko miłosc blizniego y powinnosc Chrßescianska exigit po nas, abysmy Chłopow nie traktowali iak bydleta. Mało na tym ze Chłopem robię iako wołem, ze mi go wolno przedac iako szkapę albo psa, ale co naywiększa bo przeciwko Prawu wyraznemu Boskiemu, byłem dał sto grzywien mogę go impune zabic, iakoby Zycie ludzkie niebyło eiusdem pretii przed Panem Bogiem y rowne humicidium tak naywyzszego iako naylichszego Człowieka. Uwazmy przeyzdzawßy się po całym Chrzescianstwie ze ten ludu pospolitego contemptus w iedney tylko Polszcze naszey tak wielkiey, owszem gdzieindziey w w Panstwach, ktore się wolnoscią iako y my zaszczycaią Statum Seorsivum Regni componunt, iako to widziemy w Szwecyi, Anglij, Holandij, Szwarczaryi, co my się obeydziemy bez ich rady, ale się nieobeydziemy bez ich pomocy. Tazeby była skuteczna reflektuymy się według Boga iezeli chcemy zeby naße Panstwo było Regnum Dei, czy godzi się w krolestwie Chrßescianskim tak iako w Poganskim tylko practicatur Chrßescian miec za niewolnikow. Co za Prawo zgadzaiące się z Boskim y wßelką Sprawiedliwoscią

ani tez przezbiegłosci w Handlach, ani tez industryi w rożnych Rzemiosłach. Takie zaś zły detrimentu Rzpltey niech kazdy uważy, a do tego oprocz szkody in publicum ia nie widzę co może bydź in particulari nawet Dziedzicowi na pozytek że Chłop iego Niewolnikiem, nie trzeba uchoway Boże uymować prerogatywy Stanowi Szlacheckiemu, ktorą ma nad swoim Poddanym, są Iura Dominij wszystkiemi Prawami pospolitemi warowane, ale nie takie iakichby naywiększy Monarcha nie mogł bez wszelkiey krzywdy usurpować nad swoim Poddanym, bo naprzykład miano by go za Tyranna nie za Pana, gdyby proprio motu komu kazał wziąć życie, to iest gdyby delinqventem nie kazał karać per Ordinariam Viam Iustitiae. U nas bez Sądu często y z słuszney przyczyny wolno swego Chłopa stracić, ieżeli go na gardło sądzą to pospolicie ciy ktorzy nie maią naymnieyszey Iuris Notitiam, ktorzy per Consequens dobrym sumnieniem nie powinni by administrować Ius gladij według wszystkich Panstw zwyczaju nie należy tylko Supremae Potestati, a że ta iest u samey Rzpltey, y poniewaz każdy z nas iest Pars Componens tę Rzpltę, coż mi się za krzywda dzieie, kiedy to Ius gladij transferam do tey Iurisdykcyi, nie tracę go ani mi się żadne praejudicium nie stanie, kiedy iako Członek Corporis Rzpltey particulares, ieno ie Ius Dominij in Universali exercebo. Ieżeli Rzplta ma Ius gladij nademną samym, a za coż go nie ma mieć nad moim poddanym. Przeto należałoby tylko ex prima Instantia sądzić Dziedzicowi Plebeos, a dać im tę wolność aby mogli appellować do Grodu gdzie Iurisdykcya Rzpltey constituta, gdzie supponitur że cum majori aequitate sądy odprawuią się. Ieżeli to repugnat Authoritati ktorego Dziedzica sądzić się co w Grodzie z poddanym swoim, niechże obaczy w wszystkich Panstwach Sprawiedliwość administratur, tak w Trybunałach, iako w Parlamentach, naybiedniejszy chłop pozywa się o krzywdę z Krolem y Monarchą swoim, y wygraie sprawę, ieżeli ma sprawiedliwą, non denegando przez to Iuribus Majestatis. A zatym chociaż szlachcic,

iest Pan

wosią, mogę mieć w niewoli kogo trzymać. Bog przy stworzeniu Człeka dał mu wszelką wolność nad sobą, iakim Sumnieniem mogę maiąc odiąć co mogę mieć za Prawo nad nim, chyba że kto-re Jus Armorum daie kiedy kogo zawoiuię iako nieprzyia-ciela, albo Lex publicum kiedy kto iest suspectus albo convi-ctus de aliqvo Crimine albo Jus rationale, kiedy kto osza-leie y kiedy mu samemu wolność bez rozumu staie się niebe-spieczna, Jczy dosyć że na tym rzem iest Chłopa mego Panem, żeby mi wolno transgredi tę nayfundamentalnieyszą wszystkich pospolitości Regułę Suum cuiq, y czyż przestaie bydź moim bliźnim urodziwszy się Chłopem? żeby się godziło mu lekszy wdę osymić y extendere Jus Dominij, a przez tego co mi od niego należy nad tym co sobie zarobi, konsyderuiąmy przytym co może bydź za racya polityczna Plebeos mieć za Mancipia, trzymaiąc sub titulo Niewolnikow, iz z tąd wnoszę dwa ex-trema praejudicia. Pierwsze że naturalna Człowiekowi chęć zniesć z siebie co mu cięży, a zatym obawiać się trzeba żeby kiedykolwiek nie chcieli się wyzuć z tak ciężkiego iarzma, niewoli cum periculo Oyczyzny fatalnym przykładem Buntow ukrainskich podniesionych z okazyi Oppressyi Pos-sessorow, ktorych iako doznaliśmy Morsus sunt gravissi-mi irritae Necessitatis. Drugie praejudicium z ktorego a-ctu wszelkie pochodzą inconvenientia, a z tąd osobliwie że Lud nasz pospolity staie się nikczemny, bo nie robiąc tylko z przymusu nie mogą mieć żadney ochoty do Zarobku, nie mogąc go bydź pewni ani żadney industryi ad Artem Mechanicam, tak potrzebny do Ekonomij bo przy Mizeryi rozum tępieie. Dopieroż nie mogą bydź sposobni ad Artes li-berales bo w każdym Człowieku unum & primum studium vere liberale est qvod liberum facit. Wszystkiemu za nie nie mogąc niczego z wolnością zażyć. Choć iest podtego rodu, mo-że mieć talenta ktoreby należało szacować non secundum qva-litatem Rodzicow, ale secundum qvalitates Animi. Dlatego też nie widziemy w Polszcze naszey, iako w inszych Panstwach ani tego dozoru w Ekonomij, ani tego Zysku z Gospodarstwa,

ani tez

iest Pan udzielny nad Chłopem swoim, przez ten ktory żywie przy-
kład, powinien nie mniey subesse Supremi Potestati Rzpltey w uczy-
nieniu sprawiedliwosci swemu poddanemu, gdyż to wyrażnie
non praejudicat Privilegijs libertatis, a Juribus praejudicat Rzpl-
tey kiedy każdy in particulari należący Tey samey usurpat,
praejudicat owszem samey wolnosci, ktora Authoritas zupełna
Rzpltey naywiększą czyni y naybespiecznieyszą utrzymuie.
Mowiąc ieszcze daley o niewoli poddanych naszych, przekła-
dam ieszcze z tąd ruinę pewną kraju. Rzecz pewną przez codzien-
ną experyencyą, gdy się trafi że moy Chłop y poddany gdzie, do-
brze osiadły u Sąsiada mego musi mi go wrocić, przez co więc cały-
sieńka postaszcie Chłopa dobrze osiadłego rujnuiąc z osiadło-
sci iego ruynuiemy. Trafi się także że mam więcey poddanych
niż gruntu, a Sąsiad więcey gruntu niż poddanych, nie pozwa-
laiąc że moy poddany opuści dziedzinę swoię, zbyteczne ich
rozmnożenie przywodzi do mizeryi ostatniey, a wieś Sąsie-
dzka odłogiem leży, nie maiąc się czym osadzić. Przez co wiel-
ka część Polski naszey pusta z ujmą podatkow Rzpltey y krzy-
wdą Dziedzica, ktory nie maiąc własnych poddanych, cudzych
nie może osadzać, z obcych też krajow Chłopa nie zwabi, bo
ktożby chciał dobrowolnie stać się Mancipium, y podać się
w oczywistą niewolą, wiedząc w iakiey są w Polszcze Plebei.
Z tąd to wnoszę że y Rzplta y każdy Possessor większy daleko
miałby pożytek, gdyby ad proportionem gruntow zgodził się z
Chłopem czy na robociznę, czy na insze powinnosci y czyn-
sze, a de caetero dał mu wszelką wolność in transmigratio-
ne ieżeli zechce na inszą dziedzinę, bo ta wolność będąc
powszechna, ieżeli własnego poddanego stracę, będę mogł
bespiecznie nabydz inszego, bylem go nie przesladował, y by-
le był pewien tego co sobie z pracy zbierze nad to co mi dać
powinien nie puści się osiadłosci swoiey. Swiatkiem tego wsie
ktore widziemy nasiadłe, y dostatecznie nad Sląską granicą
albo w Prusiech, z iedney tylko Pospolstwa wolnosci, ktora będąc
generalna widzielibysmy cały kray tymże sposobem w osiadłosciach
& in agricultura obfity, z pożytkiem daleko większym tak Rzpltey

iako y Partykular-

iako y Partykularnego Rzpltey, bo przy wolnosci dobrze pomiar-
kowaney ludu pospolitego może się spodziewac z tego kapita-
łu swego przy większych osiadłosciach że tyle pustek w Polszcze
nie będzie, ktore są przyczyną tak podłych y mizernych Sił
naszych, gdyż to iest Rzecz niepoięta że kray tak zacny we wszy-
stkie Urodzaie obfity cale nie ludny, ledwie nie czwarta
Częsc odłogow y Lasow, może się spodziewac y większych Poda-
tkow, y z większą składnoscią płaconych, może się na ostatek
spodziewac przy większych Handlach więcey Pieniędzy, iże
Cyrkulacya ich y Cursus mobilior subvenit tak potrzebom
publicznym, iako y każdego partykularnego Dziedzica,
zas y Dobr Possessor trzymaiąc poddanych w tey powinno-
sci na ktorych na Swym gruncie y proportionate do grun-
tu osadzi, nie czyniąc mu żadney krzywdy tak żeby mogł
być Życia pewien ktore Sprawiedliwosc pospolita
każdemu ubespiecza, iako y tego co sobie z krwawey pra-
cy zbierze może się spodziewac przy tey że albo większey
Intracie że Chłop z worem do Gumna czego nie przyidzie,
że z większą ochotą y pilnoscią gospodarowac będzie na
Pana y na siebie, iże Pana w podatkach zastąpi. Przy takiey
generalney Ekonomij nie będzie przy Miastach y Mia-
steczkach ta co teraz iest desolacya, y iaka bowiem w nich
ruina budynkow, iaka niechędoże, Obywatelow, iaka indy-
genacya mieszczanow, iaka y Capacitas Rzemieslnikow
iaka insufficyentya Towarow, iaki na ostatku przy wiel-
kim Niedostatku nierząd y politzes; co tego za racya, nie
inna tylko że od niego lud pospolity protekcyi nie ma, a
od wszystkich krzywdę, iże nigdy Mieszczanin Sprawy
nie doydzie z Szlachcicem, a zeżeli gdzie przecież to w Polszcze
naszey osobliwszą trzebaby mieć Curam Konserwacyi Miast
y Miasteczek, my bowiem na zbogacenie się nie pływa-
my iako insze Narody po Morzu, te nasze emporya utrzy-
muiące całego Panstwa Commertia, y bez ktorych żadnego

pretium

pretium niemiały by nasze Dobra y Substancye. A zatym iako każdego Interes consistit pospolitym dobrze około ich nayw większey konserwacyi Miast y Miasteczek tak trzeba żeby miały Impunitates et privilegia iako w inszych Kraiach broniące y zasłaniaiące ie od wielkiey napaści. Za które niech y Szlachcic będzie karany, kiedy sobie po szlachecku nie postępuie. Mogłby Senator præpositus ad Consilium Palatinale mieć te attendencyę, w każdym swoim Województwie należytą, daiąc im protekcyą, przy którey niech tylko cały Stan Plebeius ma libertatem którą powinien mieć w Handlach, moderationem w podatkach, sprawiedliwość w Sządach, & Securitatem w Domach, reflorescet Oyczyzna y nie będzie naymizernieysza iako iest miedzy wszystkiemi Państwami Chrześciańskiemi, owszem sąsiedzkie spustoszeią, bo by ię codziennie widział bespieczeństwo w osiadłości swoiey, przyidzie zewsząd osiadać Pustynie nasze za takim powabem, iako ex fæcunditate iest Ziemi naszey, która iest choć na wielu mieyscach opuszczona y zaniedbana, tak siła obcych Państw żywi które się bez Chleba Polskiego obeyść nie mogą. Oprocz tych pożytkow które przekładam tam in publicum, quam in privatum Commodum, przydaią to z Kondycyi ludu, pospolitego że nie nam go zaleciać bardzey nie powinno, iako Opatrzność Boska, która w radzie całego Państwa y świata tak wszystkie rzeczy per vicissitudinem zordynowała, że Corruptio Unius fit generatio alterius. Na przykład iako kupiec zyskuie ze szkody powszechney, którą luxus producit, Rolnik z drogości Zboża, Mularz z ruiny murow, Sędzia za targi prawuiących się, Doktor z chorob ludzkich, Zołnierz z desolacyi woienney, tak wyniosłość z Urodzenia Szlacheckiego z pospolitego gminu rodzi się. Toż się dzieie y w kondycyach rozmaitych ludzi; Dla czego moia znaczna, wszak Chłop tak Człowiek iako y ia, ieżeli nie dla tego że iego podłe że przy iego ciemności bardzey świecę, przy iego niskości bar-

dzey się

drey się wywyższaią. Zgoła gdy by on nie był chłopem, i abym nie był Panem, y gdybym ia nie był zacnym, on by nie był lichym: Nemo miser nisi comparatus. Ta zaś podłość że mię distinguit y czyni zacnieyszym powinienem tym bardzey sobie go appretiare, niż lekce ważyć adoruiąc Providentiam Divinam w tym co mnie nad równe stworzenie wynosi, y zawdzięczaiąc Bogu tę Łaskę przez Kompassyą y zatunek bliźniego, który przed nim może bydź godnieyszy niż ia, choć iest według swoiey świątowey Kondycyi podleyszym od moiey Kondycyi. Alias naylepsze nasze postanowienia in Guberno Krolestwa podobne będą owey Statuy Nabuchodonozora, która choć była złożona z nayprzednieyszych kruszców, nogi miała gliniane. Cóż iest inszego lud pospolitego tylko nogi, któremi każde Państwo stoi, y po których każdy depcze. Jeżeli Pedestał będzie gliniany przy tak słabey podporze, obali się snadno y nigdy nie utrzyma in Regimine, cokolwiekbyśmy chcieli naylepszego dla Dobra pospolitego na tak niewarownym fundamencie wystawić.

WOYSKO

Postanowiwszy za Boską pomocą Formam debitam Guberni y zawiesiwszy świat nasz Polski iako globum Terrae na tych czterech Axes Polares, którego in justo aequilibrio trzymać powinny, przystępuię do pierwszego to iest Woyska, od którego któż nie przyzna, że obrona, sława y bespieczeństwo wszystkich Państw zawisło; Obaczmy ieżeli się z tego troyga spodziewać mamy; Pytam się nayprzód co za Obrona być może podczas Woyny, z tak mizernego Woyska Naszego Komputu, y co za Sufficientia naszych Sił Respektem rozległości tak wielkiego Krolestwa; Co za disparitas Potencyi naszey od Sąsiadów, z któremi woiować możemy, nie mogąc żadnemu z osobna oprzeć

się

się. Co za zasłona granic, których Securitati providendum ze wszystkich
stron. Niemasz bowiem tak mizernego Mieszkania aby chaty swoiey
nie grodził, nie masz nawet takiego Stworzenia, aby mu czego Natura
nie dała do obrony, nasza tylko tak iest nieszczęśliwa Oyczyzna, że
lubo iest Continua meta ad Sagittam, nie ma ani fortec, na grani-
cach, ani woyska dostatecznego w polu, żeby mogła nieprzyiacie-
lowi należytą uczynić Rezystencyą, a przytym więkiey Konsy-
deracyi może bydź przy takiey Sytuacyi u postronnych, którzy nas
po siłach naszych miarkuiąc, iedni nie boiąc się śmieść y bez ża-
dney przyczyny aggredi, drudzy choc nam sprzyiaiący żadnego ra-
tunku nie dadzą nie mogąc ani im ani sobie żadną bydź pomocą.
I choc ich Interes ieden z nami więc z trudnością się naszego chwy-
cą, widząc że sami ręce opuszczymy tak dalece że nas nikt ani kon-
syderować, ani bać się nie może. Trzy są w nas niebespieczne pre-
okupacye y łudzące nas w niepewney obronie. Pierwsza że ch-
cemy w posiłki postronne, na których się zawodziemy, bo ieżeli
in Virtute Kolligacyi, że zwyczaynie ani nigdy nie czyniemy
opportune, albo ie czyniąc a nie maiąc sił dostatecznych, któ-
rymibyśmy mogli prodesse zarownie Kolligatom naszym, mia-
sto wielkiego zysku zysku, musiemy zawsze na tym targu tra-
cić z wielką szkodą naszą, albo drogo kupuiąc Kolliga-
cye, albo ze wstydem mowię szukaiąc protekcyi w potrze-
bie aby nam kto succurat, a zwyczaynie te opiekę kosztow-
nie bardzo przepłacaiąc. Swiadkiem tego ostatnia Woyna Szwe-
dzka, tylesmy mieli opiekunow, ile woiuiących między sobą
Narodow, żaden się nie deklarował nieprzyiacielem Oyczy-
zny, dla czego każdy się przysięgł bronić, ieżeli nie dlatego, że
żadna przez się obronić się nie mogła żadnemu. Druga w nas
praeokupacya nie mniey szkodliwa pochodzi z naturalney na-
szey woienney cnoty. Tak iest innata w narodzie naszym animi
generositas y odwaga, że ufaiąc sercu naszego Męstwu, nie u-
ważymy ieżeli siły nasze do niego Correspondent, czekamy ex-
tremos casus bez żadney gotowości, czemu? bo się ich nie boiemy.

Lub ostrożność

Lub ostrożność z odwagą pomieścić się może, przy ktorych iako
przynayłepszych rzeczy Excessie reflektowac się trzeba, że in-
sani Sapiens Nomen ferat eqvus iniqvi ultra mqi satis & virtute
si pateat ipsum. I tak według naszego Zwyczaiu woysko dopie-
ro zaciągamy, kiedyśmy prawie zawoiowani, dopiero na
nowe Zaciągi, Podatki składamy, kiedy ie nie przyiaciel mia-
sto Poborcy wybiera. Do tey szkodliwey na obronę nasze zeniten-
cyi contribuit situ przyzwyczaienie się ad varios Casus. I
z tych trzecia preokupacya że w ustawicznym żyiąc niebespie-
czeństwie stało nam się tak familiare że się bynaymniey ni-
czym nie trwożemy, lubo Mors minus Poena qvam mora Mortis
habet przyuczeni ad continuas Calamitates że nas jeszcze nie
dokonały firmiter, Zrozumiemy że z iedney wybrawszy, wy-
brniemy, y z drugiey mowiemy to pospolicie, mimo to: bywa-
ło jeszcze gorzey, a wyśliźniemy z tego. Rzekłby kto żeśmy
poszli na owego Prostaka, ktory posiedziawszy nad Rzeką
y chcąc ią przeyść, suchą Nogą, założywszy ręce czekał spo-
koynie, azby wszystka spłynęła, lubo widzi że iey więcey
przybywa. Tak y my naszych rewolucyi czekamy kon-
ca, lubo co raz nowe z nierządu naszego wynikaią, iako
woda z Zrzodeł nie przebranych, ktora labitur & labetur
in omne volubilis aevum. Uznawszy tedy że obrona kro-
lestwa pendet á qvantitate woyska, nikt tego nie przeczy, że
sława Narodu a qvantitate tego, ta osobliwie przywiązana
będąc do Professyi woienney sprawuie że ochotnie krew
leie, kto się na tę poswięci. I tak dla ukontentowania ia-
kiey Passyi na przykład chciwości Życia nie postradam
bo bez niego na nic mi się nie przydadzą naywiększe
zbiory y dostatki. Dla sławy zaś każdy gotow ginąć, bo go
ta nie śmiertelnym czyni, y rowno go z życiem nie odstępu-
ie. Ale że przy naturalney do sławy Inklinacyi trudno
ią nabydź bez żadnych do nabycia sposobow, trzeba się starać
trzymaiąc iako naybardziey woysko in disciplina militari
ktora naywięcey do zwycięstwa contribuit, y do szczęśliwych
sukcessow woiennych, bez ktorey naywiększe y urodzone
Narodu naszego męstwo niczego nie dokaże. Iako bowiem

drugi

drugi Kruszec minoris est pretij poki Ręka rzemieslnicza
nie doda waloru, poloru y formy, iako kamien ociesżany wie-
kßego szacunku nabywa, y iako naylepsza Rola żadnego po-
zytku nie przynosi odłogiem leżąc, pokiedy nie uprawiana,
tak y naße naturalne do woyny talenta, na nic się nie przy-
dadzą sine arte & cultura. Widziemy to tak w dawnych Hi-
storyach iako y oczyma naßemi, że sama reputacya woy-
ska tak imprimit terrorem, nieprzyiacielowi, że go nie
śmie albo zaczepić, albo ieżeli zaczepi nim przyiedzie
do woyny wpół zwyciężony bywa od takiego woyska, kto-
re sława praecedit. Tę prawdę oczywistą założywßy przy-
naymniey nie podchlebuiąc sobie że non vitio gentis,
y tey ochoty woienney, ktora nam przyrodzona iest albo
ob defectum voluntarium status nostri, y miarkuiąc się
ex progressu nostro bellico, trudno utrzymać tak wielkiey
Przodkow naßych Reputacyi modo praesenti bellandi
tam dispari od inßych Narodow. Doznaliśmy tego fatali
saeculo nostro że Nieprzyiacielowi żadnego odporu dać nie mo-
żemy, wchodzi do kraiu pewien że żadney resystencyi nie znay-
dzie opanuie potym cały kray, pewien tego że iego szykow na-
sza lekka Milicya nie przetnie, o naßym chlebie nas woiuie
my defensive się trzymaiąc miasto oręzem Kontrybucyami y
Podatkami, Prowiantami zasłaniamy się ab ictu Nieprzyiacie-
la, wyglądamy z Lasu, aby iakiego szyldwachu porwać nie mogąc
wstępnym boiem oprzeć się & tentare przez generalną bitwę for-
tunam całey Oyczyzny. Pytam się naostatek co za bespieczeństwo
być może od woyska nieposłusznego, iako świadczą owe związki,
y bunty w kołach Rycerskich, pod czas ktorych ani Rzplita nie
iest bespieczna integritatis suae, ani Szlachcic w Domu, ani
Chłop w swoiey chałupie. To zaś nieposłuszeństwo iako często
pochodzi ex irregularitate płacy, wolałbym nie mieć woy-
ska, niż nie płatne y nie cwiczone, bo miasto pewnego z niego
bespieczeństwa periculum owszem według woyny, kiedy Nieprzy-
iaciel snadno ie zaczywßy nabywa iure belli prawo do posiedze-
nia kraiu, periculum y pod czas pokoiu bo się sami naßym woy-
skiem woiuiemy enervando populum Podatkami, ktorych insuffi

ciens

ciens quantitas, y nieporządną przytym dystrybucyą non providendo Zołnierzowi dostatecznie sprawuie że głodny y swawolny enervat & devorat wnętrznosci Oyczyzny swoiey. I tak sądze że smarzyc się na Seymach y roznych sposobow zażywac aby miec Woysko należyte komput iego formowac na papierze, podatki składac na zapłatę y konserwacyę iego, a nie przyłozyc statecznego starania aby się można z tego Woyska spodziewac obrony, sławy, y bespieczenstwa, iest to iaka contrarietas, iako z tym ktory z tak wielką pracą y kosztem budował, iakoby miał życ na wieki, a przytym tak żył marnotrawnie iakoby miał umrzec nazaiutrz. Status nasz ktory nie ubespiecza iest prawie na schyłku nie może sobie obiecowac trwałego dostoienstwa, a przecie co tym co konserwacyi iego należy agitamur continuo motu, iakobysmy chcieli wystawic perenne opus laboriosum, lubo w niczym go consulando. Czas prace y koszty niesłychane marnotrawnie consumimus, nigdy nie będąc pewni trwałego z nich pozytku. Dwa są każdego Panstwa objecta w konserwacyi woyska regularnego. Pierwsze woiowac cum spe felicis successus, kiedy woyna inevitabilis, Drugie utrzymowac Pokoy, si vis pacem para bellum, tak aby zawsze sama gotowosc do obrony, odwracała chciwe y pełne ambicyi imprezy obcych Narodow, czuwaiących ustawicznie na pogodną okazyą rozprzestrzenienia granic swoich, cum detrimento Sąsiadow. A zatym tychze sił trzeba, ktoremi by można & vincere & parta tueri nasza polityka, iako każdy Rzpltey powinna bydz Chrzesciianska nie zaczynac nigdy bellum offensivum dla przyczyny krajow, ktorych obszernosc dosc wielką mamy za łaską Pana Boga, rozległosc bowiem ich im większa tym większey potrzebuie do obrony pilnosci, y spokoyney nie dopuszcza possessyi. Kiedy Rzym w wolnosci swoiey excellebat iezeli nie w ten czas gdy się w swoich murach continebat iak poczył extendere terminos Imperii do samych prawie

grani

granic świata sam znalazł Terminem wolności y dostoieństwa swego. A przytym mieli się często w ratunku tem, który non acquisita sed acquirenda computat. Nasza maxima powinna bydz, nie pragnąc niczego cudzego, ale bronić tego czegośmy iescze przez nasz nierząd nie utracili; a zachować tę nie potrzebną dystynkcyą między Zełozyą y Zazdrością. Pierwsza iest Sprawiedliwość bo chce konserwować co komu bono Iure należy. Druga nie słuszna pragnąc co cudzego nabydz. Z tu kto rzecze, Coż tedy po woysku? Na co odpowiadam że utilitas iego większa bo pewna w tym konserwować to co mamy niż nabywać ipse incerta lucri tego cobyśmy pod wątpieniem mieć mogli. Nie trzeba się przytym ubespieczać pod czas pokoiu choć nie masz woyny każdy Status iest co ma swoich Nieprzyiaciół, którzy ieżeli ustawicznie invigilant iako zażyć pogodney okazyi ad agressionem, toć ią zawsze trzeba mieć na ostrożności, a bydz gotowym ad resistendum iako czynią przezorne Narody tum quoque cum pax est trepidant formidine belli. A ieżeli na ten tylko koniec wszystkie ią woyny aby dobrego pokoiu dostąpić, toć pokoy rozumiem utrzymać y bespiecznie ugruntować naywiększe staranie bydz powinno nie woiując, ale na utrzymanie go woysko utrzymuiąc należyte. Dwie są tego pryncypalne racye, że tę gotowość daleko bardzey utrzymywać trzeba in statu libero, niż in Monarchico, bo taki kray gdzie ieden król wielowładnie panuie, choć go insperate panuie snadno za iednym swym rozkazem wszystkich Sił Państwa swego dobędzie na prędką y skuteczną swą obronę. I statu zas libero trzeba wprzód formować rady, na tych radach trzeba zgody, przy zgodzie pospolitey dopiero trzeba składać y wybierać podatki, za które trzeba zaciągać woyska y tandem woiować, a interea cierpić y podnosić z cieszkim uciemiężeniem omnes fluctus belli. Druga racya że in statu Monarchico partykularny nie wiele przez woynę straci, bo przez nayniesczęśliwsze Jey eventum Cyeryznacego choć się w inszego Pana obroci, y odmieni, on iak był Chłopem

poddany

poddany tak będzie. U nas non idem bo przez niedostateczne
siły nasze na woynach pewney Cladem wieść nie mogąc nie
omyślna nas czeka strata, nie tylko Oyczyzny ale Swobod
y wolnosci naszych, ieżeli na obronę ich takiego woyska
nie będzie, przy których moglibyśmy bydz bespieczniey.
Abyśmy zas tak wielkich Prerogatyw mogli zażyc in dul-
cedine omni trzeba Pokoiu, w którym każdy żyiąc według
Kondycyi swoiey nie powinien podac in periculum woy-
ny co possidet naydroższego. Interess Status Monarchy iest
extendere przez woyne Potencyą swoią, wolney zas Rzpltey
è converso wszystkie swoie siły impendere na konserwa-
cyą Pokoiu, przy którym wolnosc miła y bespieczna.
Wiemy co na Działach zwyczaynie piszą że ultima Ra-
tio Regum trudno wolnym głosem te Racyą convincere, tru-
dno zastomie się Prawem y Sprawiedliwoscią inter Arma
silent Leges. A zatym nie można się na to spuszczac że
indemnitas wolnosci naszey ma to Privilegium broni nas
ab insultu Nieprzyiaciół, choc żadney przyczyny do woy-
ny nie damy, ponieważ sama niegotowosc nasza może nay-
snadnieyszą dac do niey okazyą, owszem im wolnosc nasza droż-
sza, s ostrożnieysza, tym ią bardzey iako skarbow strzec po-
trzeba, na które każdy łatwo się ułakomi, kiedy widzi że
tego nikt nie pilnuie. To tedy założywszy że non sequitur
inde, żeby uchodząc woyny tym samym Pokoy warowany u-
bespieczyc, y że koniecznie trzeba miec woysko takie, aby sub
cyus praesidio moglismy życ przy Pokoiu z tą wolnoscią która
iest z naywiększym szczęsciem naszym, y woiowac kiedy te-
go potrzeba z tą sławą która u wszystkich Narodow ma esty-
macyą, nie pretenduiąc, żeby Pan Bog dla nas te cuda czynił
co przed tym dla ludu swego, y żeby mury Jerycho samy się
przed nami obaliły, choc na nie za złożonemi Rękami patrzyc
będziemy. Przystępuię do regularnego woyska postanowie-
nia. Nayprzod iako Rzplta dzieli się na Prowincye trzy tak
dobry porządek exigit, żeby każda swego miała Hetmana y swoie
woysko.

Woysko. I lubo zacząć należało a fundo perpetuo na zapłatę Woyska, ale to odkładam ad Articulum Skarbu, ktory nam pokazać powinien, iaka z niego quantitas woyska może mieć należytą subsystencyą. Że iednak quantitatem trzeba koniecznie miarkować ad stabiliendam securitatem Oyczyzny według Sił Sąsiadow naszych, aby ieżeli ktory z nich pod iakim pretextem (: o ktory nie trudno:) chciał nas aggredi y woynę z nami niesprawiedliwą zacząć, byłismy zawsze gotowi & in statu resistentiae sami przez się nie szukaiąc cudzych Posiłkow kosztownych, zawsze a często szkodliwych, nie odrzucaiąc ich iednak totaliter, to iest byłe przez iaką dywersyą byli nam pomocni, ale ieżeli ich in viscera Regni opuściemy, iako czyniemy nie maiąc Sił własnych dostatecznych takiego kolligata prędko nowego nabędziemy nieprzyiaciela, bo stanie się tak onerosus ten co mnie przyidzie bronić, iako ten ktorego mnie obronić zechce. Ieżeli tedy iesteśmy convicti że nie maiąc takiego Woyska iakoby należało dobrowolnie podaiemy Oyczyznę in praedam Occasio facit furem, iże każdy z Sąsiadow naszych tym bardzey na nas czuwać będzie, im się go mniey strzedz będziemy. Więc supponamus, ieżeli Prowenta Rzpltey iako ia rozumiem na to wystarczą, że każda Prowincya może mieć zawsze komput 30000. iako go u nas zowią cudzoziemskiego to iest całego 90000. życzyłbym żeby podczas Pokoju reduciezego do połowy. Aby każda Prowincya miała realiter komput 15000. lubo trzeba żeby zapłata iednakowo curat in toto na 30000. Ale połowa zapłaty żeby była odłozona ad fidele depositum. Naprzykład Regiment ktory ma 1000. Ludzi niech ma zawsze effective 500 w służbie, a zapłata drugich 500. ich temu Regimentowi czyni Massę, aby in Casu Woyny & ingruentis periculi nie mieć rekursu do nowych Podatkow y zdzierstwa ubogich ludzi, ale z tey massy in instanti formaże zaciągi, tak żeby każdego Regimentu dociągnąć do kompletu Tysiąca ludzi. Ta Massa służyć by także powinna, pokiby iey stawało pro Nervo belli, bo to ostatnia podczas Woyny podatki

datki

datki extraordynaryine składać albo gwałtem żyć ex rapina
Sami się ruynuiąc miasto nieprzyiaciela. Do tego porządku
trzebaby zawsze y podczas woyny konserwować Numerum com-
pletum Officyerow, o ktorych trudniey dobrych, niż o prostego Żoł-
nierza, ale tak aby Kapitani, Porucznicy, y Chorążowie kto-
rych potrzeba do 500 ludzi realiter służących mieli zawsze Żołd
swoy zwyczayny y zupełną zapłatę, drudzy zas ktorych tylko
provisionaliter trzymać należy in Casum omnis eventus mo-
gliby się kontentować połową Żołdu swego, iako nie będąc obli-
gowani do żadney służby pod czas Pokoiu, oprocz samych Popi-
sow, y w ten czas kiedy ich zawołaią. A tak gdyby Rzplta miała
pod czas pokoiu 45000. Woyska y Pieniądze na zaciąg alteri
tanti do całego Komputu, byłaby bespieczna, żeby dey nie smiał
temere aggredi. In Casu zas Woyny miawszy każdy Regiment
ex Massa gotowe Pieniądze trzebaby każdą Chorągiew rozdwo-
ić, to iest zostawić połowę Kapitanowi actu służącemu, a poło-
wę dać subalterno, aby te Nowe Rekruty inkorporować mię-
dzy Starego Żołnierza, między ktoremi Rekrutami dociąg-
gać będzie potrzeba do zupełnego Komputu obudwu Chorągwi
tak żeby mogła Rzplta na każdą potrzebę mieć przez te Mul-
typlikacyą in instanti 90000. Woyska regularnego. Należy
także obmyślić fundum perpetuum na Artylerią, ktora iest
Broń przynaypalna każdego Woyska, Item na Konserwacyą
Fortec iako y na Erekcyą Nowych, gdzie ich pro opportunitate
Loci potrzeba. Na Szkołę także Indzinierow o ktorych u nas
trudno, lubo w niey Consistit Ars Militaris. Są także w inszych
Panstwach chwalebne Instytucye, ktorych by trzeba naśladować
iako Szpitale na Żołnierzy, co bowiem słusznieyszego aby ten
co Zycie Swoie łożył na usłudze Oyczyzny miał go czym du-
stentować do Smierci, kiedy albo starością albo kalestwem przy-
ciśniony nie będzie mogł zarobić sobie chleba, nie mniey po-
trzebne y Szkoły Rycerskie ktore sposobią młodzież do służby
woienney pieszey. Konney y do Artylerii, do dobywania Fortec

y Obrony

y Obrony, aby nie szukać po cudzych krajach in hac Arte exper-
tos. Alias iako z tąd pochodzą wszelkie szczęśliwe woienne Progres-
sus, tak bez tey zaraz z młodu applikacyi, długo się trzeba per
pradium ćwiczyć w powinnościach woyskowych. Szkoła zaś Rycer-
ska producendo woysko te wyśmienite nasienia stanie, musi się
iako zrzodło rzece które nie wysycha, iako korzeń drzewu, który
buyne owoce przynosi; ieżeli naywonnieysze kadzidło nie da za-
pachu pokiedy go w ogień nie wrzucą, tak każdey naturalney cno-
cie którą fama obfuscare condit trzeba pomocy aby ią zagrze-
bioną dobyć ieżeli ma słynąć przez to co ią do doskonałości stimu-
lat, doznaiąc przez experyencyą iak ciężko z tą z młodu nało-
gi przełamać, y złą edukacyą naprawić, którą powinna Oyczy-
zna iako dobra Matka taką dać Synom swoim, żeby z nich
mogła mieć pożyteczną pociechę y usługę. Przy Erekcyi zaś Woy-
ska należytego trzebaby znieść szkodliwy w nas zwyczay, wa-
ruiąc aby się nikomu nie godziło mieć sub titulo Gwardyi, która
Samemu Królowi należy zadnych Nadwornych woyskowych
ludzi, zwłaszcza gdy Rzeczpospolita przez postanowienia dobrego po-
rządku każdemu iako powinna obmyśli Securitatem. Pericu-
lum bowiem z tąd, że się taki znaleść może któremu przeciwko
Oyczyznie nieprzyiacielska iaka Potencya na swoię Impreze
subpeditabit media Pieniężne do znacznych zaciągów, y niemi pod
pretextem nadwornych ludzi ten który się da ułowić może mili-
tare in rem tego co to łożyć będzie. A do tego znaydą iakie zayścia
między dwoma Familiami okazya pewna do woyny domowey ty-
mi ludzmi nadwornemi, woiuiąc przeciwko sobie stać się mogą
snadno cognatae acies. Przyznaię że dostatnieysi ex Zelo przysłu-
gi Oyczyzny proprio sumptu zaciągaią woyskowych ludzi, ale
ta ochota zwyczaynie degenerat in rapinam nie maiąc bowiem
do Sustentacyi takowych Partyi iakiego sposobu pro libitu
usurpata Authoritate consistentiae im daią Kontrybucye na-
nie składaią słowem że lekkie posiłki w kupę się swawolnego-
bracaią na same tylko uciemiężenie ubogich ludzi. Ztegoby m

Życzył

życzył żeby party kularnemu nie godziło się mieć fortec bo nie iest żaden in statu takie trzymać, y takie wnich mieć praesidia iakie należą do Obrony ich przez co snadna okazya dobycia ich Nieprzyiacielowi, ktorego trudno potym z nich rugować. Kto by tedy chciał mieć ludzi na usługę Rzpltey niech ich oddaie pod Kommendę Hetmanowi, ktoremu generalna władza nad wszystkiemi ludzmi dana. Kto także zechce mieć Fortecę w dobrach swoich, niechże w nich osadzi praesidium Rzpltey ktora może lepiey securitati ich providere, niżeli party kularny, ktorego na to nie stanie. Nie chcę się daley rozwodzić wtym, co ad regularitatem Woyska należy, iako y ad exercitia y ad disciplinam militarem. Mamy dość dobrych przykładow do naśladowania w zwyczaiach inszych Narodow, ktore porzuciwszy dawne woiowania sposoby staraią się iako nayłepiey ieden nad drugiego excellere. Co my snadno potrafiemy byleśmy sami chcieli, y byle abusus z naszego rządu pochodzące nie tamowały naturalney dyspozycyi ktorą mamy do Cnot woiennych.

SKARB

In Materya Skarbu każdy żyjący według swoiey Kondycyi sądzić może. Jeżeli in statu particulari dobra Ekonomia potrzebna bez ktorey żaden obeyść się nie może, dopieroż w wszystkich Państ Rządow powinna bydź fundamentalnym warunkiem, świadkiem tego nie ktore w Europpie, zkąd taka ich Extensya, z kąd we wszystko obfitość nie z obszerności kraiu, nie z licznego Narodu, ale z dobrey Administracyi Skarbu publicznego. Z kąd ze Commercia & industria Obywatelow, producit Cyrkulacya Pieniedzy, tak potrzebną ad Prosperitatem cuiuslibet Status, iako krwi Cyrkulacya wiele do życia ludzkiego z kąd zwłaszcza nay bardzey że każdy fortunę swoią prywatną zakłada w fortunie Oyczyzny, contribuendo z ochotą do tego, do czego

przez powin

przez powinność obligowany iest. Uczy nas Ars Mathematica
ze cum adminiculo Instrumentow Matematycznych, mozemy lek-
ko dzwigac by naywiększe ciezary, tak y w Skarbowym Intere-
sie wszystkie onera staną się znośne bylesmy z należytą pro-
porcyą umieli miarkowac, y z taky z ktorejby się mogła Rzplta
iakiego emolumentu spodziewac pewnego nie iak do tego, gdyz
wielkie owszem detrimenta ponosi, y gdy inszey do zamiesza-
nia okazyi nie było, to sama iaka iest u nas skarbu Ordyna-
cya Pryncypalną zawsze będzie przeszkodą do dobrego posta-
nowienia. Uważmy proszę iako modus podatkowania zwyczay-
nie progressum obrad publicznych na Seymach y Seymikach
tamuie, iako detractatio placenia podatkow zawodzi nayle-
psze około Dobra pospolitego starania iako przy tym szczupła
y mierna Podatkow quantitas ubogim nie mniey cięszka, a pu-
blico commodo nie pożyteczna nie dopuszcza nayzbawienniey-
szych wykonac Intencyi. Iako na ostatek Administracya skar-
bowych Interessow Rzpltą krzywdzi, a prywatnych tylko bogaci.
Ze zas inter Capitales defectus Status nostri sądzę ten naywię-
kszy ktory pochodzi ex indigentia skarbu. Pytam się co do te-
go za racya ze przy tak wielkiey obfitosci krain, choc się u
nas wszystko lub gdzieindziey, z daleko mnieyszą zyznością
rodzi, a przecie tak wielka raritas pieniedzy, nie insza iest, tylko
ta ze tego zazyc nie umiemy, co nam Pan Bog daie, iestesmy iako
owe drzewo ktore się łamie z obfitosci wielkiey owocow swoich,
y nad ktorym napisano: Inopem me copia fecit. Dostatki y
bujnosci widzęc ziemi naszey, nie dbamy o zadną Ekonomiczną
industryą, plebeus przy tym ktorych to professya Commercia pro-
wadzic, wolnosci y protekcyi nie maiąc w handlach, ani securi-
tatem nawet tego co possident, bo iezeli przez krwawą pracę y
Zabiegi swoie co zarobią y zbiorą to im mocnieyszy wydrze, Ru-
ina takze Miast nie moze tylko tamowac Cursum Commerciorum,
tak dalece ze to co się w Domu urodzi, trzeba albo Consumere, albo
zaniechac zeby się samo Consumat. Na postanowienie tedy skar-
bu należytego, trzeba nayprzod zaczyc z tąd iako mu sufficienter

provideo

providere według potrzeby Expens Rzpltey szukaiąc Sposobu z ludźmi maiącemi perfectam Commerciorum Notitiam, aby tak wielkiey Kraju obfitości, przy morzu, przy tak wielu Rzek defluentach nasze Krolestwo his Beneficijs gaudeat, co insze w oczach naszych lubo nie rowne w obszerności ani w obfitości naszemu. Trzeba potym Skarb iak naybardziey zbogaciwszy pilney przyłożyć applikacyi w administracyi iego, co się znaydzie snadno, ieżeli Ministerium Podskarbiego, in illa activitate & Regularitate iakom życzył sub Articulo Ministrow Status, będzie constitutum, ieżeli chcemy do sufficyencyi należytey Skarbu unanimiter concurrere. Taka bowiem iest iego Natura aby koniecznie unanimiter & nemine excepto, nie tak na przykład iako na Radach, gdzie iednego dobra rada, może bydź salutaris Oyczyźnie, nie tak tak w woyskach gdzie iednego Wodza męstwo y czułą przezorność może otrzymać zwycięstwo. W Interesie zaś Skarbowym ieżeli dostatek ma bydź primum & praecipuum Mobile Dobra pospolitego, trzeba żeby wszyscy rzecz do tego przyłożyli; obserwuiąc rygorość iako aequalitatem w generalnym Podatkowaniu, tak disparitatem secundum facultates in quantitate podatkow płacenia, aby ubogi za bogatszego nie płacił. Uważmy co to za Indygencya Rzpltey, y ieżeli w ludzkich Państwach Skarb niektorych miast nie iest dostateczniey szy, albo miernego Xcia udzielnego Prowenta nie są większe niż naszey, mizerney Rzpltey, przy ktorey nie dostatku w czym można założyć nadzieię, Jest to komu się rzucać w bezdenne morze, albo żagle podnosić przeciwko wiatrom, chcieć o tym myśleć y radzić, aby poprawić co widziemy in statu defectuosum, poki defectui Skarbu nie poradziemy, ktorego Opulencya powinna facilitare zbawienne Dobru pospolitemu Rezolucye. W co snadno potrafiemy byleśmy wszyscy gospodarowali z tak dozorną Ekonomią w Rzpltey Intratach, iako każdy partykularny w tych, ktore ma z substancyi swoiey, byle Rzpltą uczynić dostatnią, proportionate do tych dostatkow, ktore z niey maią ci, co ią componunt, y byle każdy z nas był w sobie convictus, że iako się z pilnością stara per Instinctum Naturalem o własną swoią konserwacyą, tak eodem Vinculo tenetur do Konserwacyi Oyczyzny swoiey, nie mogąc consistere in parte, tylko per ejus Consistentiam in toto.

in toto, ani żadnego mieć bespieczenstwa prywatney Profesyi, ieżeli
czego z niey nie udzieli, aby obmyślił Securitatem całey Oyczyznie,
w czym nasza renitencya podobna tym, ktorzy przy wielkiey
odwadze y życie exponunt, y śmierci się nie boią. A kiedy kilka
kropel krwi na salwowanie tego życia upuścić trzeba, nie ma-
ią dość serca y spoyrzeć na lancetę. Tak y my o cały naszę substan-
cyę zdamy się nie dbać, kiedy wiedząc że iest bez żadney obrony, expo-
nimus się ad prædam nieprzyjacielowi, a kiedy na konserwacyę
y ubespieczenie iey trzeba iaką małą cząstkę udzielić, iak zwiel-
kim strachem, temu się zbraniamy. Ta iednak ochota powinna
by w nas prævalere nad insze Narody, ktore contribuunt do skar-
bu Monarchow swoich, Pytam się na co? ad satiandum ich lu-
brum, na wyniesienie ich nieznosney ambicyi, na prożną osten-
tacyę, albo marnotrawną satisfakcyi, z ladaiakiey często pocho-
dzącey Dominantium Passyi. My zaś co dariemy, to benevole nie z
żadnego przymusu, wiemy co imponimus na się, wiemy na co że
na konserwacyę nie oszacowaney wolności, ktorey maiąc o czym
bronić tym samym wykupuiemy się z niewoli. I ktorby na tak
drogi okup żałował, a przy tym co daie in emolumentum pu-
blicum odbiera sowicie ex usu Dziedzictwa swoiego, zażywa-
iąc tego patrimonium przy wszelkiey wolności y bespieczen-
stwie, obligat mnie do tey powinności rekognicya supremi
Dominij Rzpltey, obligat Miłość Oyczyzny ktora mnie iako do-
bra Matka spłodziwszy y wychowawszy karmi, abym nie był
odmieńcem y odrodkiem nie ratuiąc iey, w iey potrzebach, obli-
gat nawet sam amor proprius y partykularny interes kto-
ry mi pożytkiem bydź nie może, tylko proportionate & relati-
vè, według pospolitego do Instytucyi skarbu tedy należy przy-
stępuiąc podaie do reflexyi trzy pryncypalne obiecta. Pier-
wsze żeby sufficientiam skarbu tak miarkować aby super-
abundanter wystarczył na potrzeby Rzpltey. Obserwował ktoś
że in ulla Arte mediocritas nie iest tak nieznośna iako w Mu-
zyce y malarstwie, nie owszem nie będąc przykrzeyszego ia-
ko słuchać instrumenta muzyczne, w ręku nie doskonale umie-
iętnych, nie mniey y oczom obraz nieprzyiemny, kiedy mu
co braknie do perfekcyi należytey. Ia zaś mowię nie nie do-
skonalszego iako mediocritas skarbu, bo z niego daremny tylko

zawod

zawod y ciężemne ludzi ubogich uciemiężenie, kiedy składaią
choc małe podatki, nie mogą ich bez Cieżaru płacić. Tenczas ciężar
zdaie się dopiero nieznośny, kiedy ullum levamen nie przynosi Rei
publicae, y kiedy z nich natychże ubogich ludzi żadne solatium
redundare nie może, bo iako też Rzeki które wpadaią w Morze, zte-
go Morza przez Zrodła nowego nabieraią wigoru, tak też fluxy
& refluxus powinien bydź in Statu, to iest kiedy prywatni skarb pu-
bliczny ditant, niechże będzie tak dostatecznie, aby ex fructu & Uti-
litate publica tego skarbu, wszystkie commoda na nie spływać
y rozlewać się vicissim mogły. Więc porachować trzeba, co za
zapłata Woyska należytego, Fortec konserwacya, Artylerya y in-
sze Expensa woyskowe wynoszą. Item wiele potrzeba na Sustenta-
cyą cum Dignitate Krola, z Dworem y Gwardyami. Wiele na roczne
Intraty iako się rzekło Senatorow, Ministrow, Posłow, Deputatow,
iako publicznych y Służących Oyczyznie Urzednikow, wiele na
ustawicznych Rezydentow u Dworow cudzoziemskich, albo na
extraordynaryine Poselstwa, y na insze których daley nie wyli-
czymy potrzeby Rzpltey. Drugie obiectum przekładam żeby Pro-
ventus Rzpltey był fixus & perpetuus nie tak iako się dotąd
dzieie, gdy co ieden Seym postanowi, to drugi znosi, takowa od-
miana nie może tylko pociągać za sobą pewną Variationem in
Gubernio, y ieżeli dopiero in Casu extraordinario składać będzie-
my, z trudnością mu zabierzemy, bo może taki czas, ktory nie
dopuści ani czasu, ani Sposobu do wybierania Podatkow y za-
chowania się z niemi. Radbym żeby Rzplta postąpiła sobie w
Swoich Prowentach iako partykularny dobry gospodarz, ktory
według pewney y dobrze obwarowaney Intraty Ekonomią Domu
Swego tak exacte prowadzi że y regulariter z Swoiey Substan-
cyi żyie, y procz tego prospicit Casibus maiąc zawsze iako mo-
wią: Grosz od potrzeby. A tak Rzplta na pewnych y raz na
zawsze postanowionych dochodach fundując się będzie daleko
snadniey mogła manu tenere Regimen Krolestwa Swego, kto-
re ob defectum & irregularitatem skarbu w niczym nie może
bydź stabile. A iako sub Articulo Woyska życzyłem żeby bez no-
wych ciężkich często Podatkow, zwłaszcza podczas Woyny mieć
gotową massę, & fundum na przyczynienie Woyska & pro ner-
vo belli, tak tu do Skarbowey materyi należy podać Sposob, żeby

podczas

pod czas pokoiu ta Massa nie była Sterilis, ale żeby fructificet tak Rzpltey iako y Incolis. Jeżeliby się tedy zdało, życzyłbym aby ią podzielić między Miasta pryncypalne, mało się od kapitału kontentuiąc prowizyą; naprzykład dwa albo trzy pro cento. Tey Massy nie może bydź fidelius depositum byle należyte od Miast wziąć bespieczeństwo, aby zawsze in quovis casu Woyny albo nagłey na Rzpltą iakiey potrzeby można tę Summę instantaneè repetere, przez co Rzplta zawsze będzie miała Sukkurs dostateczny przy pożytku choć mizernym, kiedy z niego co Rok augebitur. A przy tym Cyrkulacya będzie po całym Państwie wielka Pieniędzy, przy ktorey obfitość wielka, tak iako w Rzece ustawicznie płynącey gdzie wody nigdzie nieubywa, choć ią wszyscy bez ustanku czerpaią. Commercia także znacznie się wprowadzą y osiadłości będą liczniejsze byle Magistraty po miastach dobry porządek postanowili, dzieląc tę Summę między Mieszczanow z taką ostrożnością żeby ią każdego momentu mogli recuperare od partykularnych, y kiedy tego Rzplta potrzebować będzie. Interea Ci Mieszczanie tak wierną płacąc Prowizyą zarabiać będą siła maiąc czym handlować, y zażywaiąc tego kapitału proportionatè do Siadłości y handlow swoich. Co zaś do prowentu pewnego y iednostaynego Rzpltey nim przyidę ad genus Podatkowania ten będzie nieustaiący, a do tego nim go uczynięmy znaczniejszym tym bardziey alleviabimus Populum w podatkach, znaczny zaś będzie ieżeli propositum może stanie się acceptabile z Intrat, iako mi życzyt wszystkich Starostw y Krolewszczyzn ktore są legitima bona & Dominia Rzpltey, y ktore bez niczyiey krzywdy może recuperare. Bo supponamus że się nie podoba ten Sposob com podał do rekuperacyi, aby ci data konstytucyi przez Sześć lat Possessores Bonorum Regalium wytrzymali zwyczayne Dobr tych pretium. Na to nikt słowa rzec nie może, kiedy krol wakuiące miasto konferowania Partykularnemu Rzpltey restituet, gdyż się nikomu krzywda nie stanie, kiedy Secundum Jus solitum Possessionis ad vita tempora possidebit krolewszczyznę. Lubo tym sposobem dłuższego by czasu potrzeba aby Rzplta z tego Prowentu pożytkowała. Notandum żeby te Intraty z krolewszczyzn per plus offerentiam do Skarbu wnoszono, non secundum beneplacitum Podskarbiego aby ich nie puszczał in favorem. Drugi Prowent pe

wny

pewny subsidium charitativum według umowy generalney z Duchowienstwem z Dobr Koscielnych. Trzecia ta ktore in bene ordinato Statu (: iako się spodziewam:) powinny augeri, skąd dostąpi dobry porządek in commerciis, a przy nim ludnieysza po Miastach osiadłosc takze się temu zabiezy że Kupcy pod Passportami Szlacheckiemi handlowac nie będą. Przyłączmy do tego Monopolium Soli; ktora mały bardzo pozytek czyni partykularnemu, a wielki by uczyniła in publicum commodum, gdyby stan Szlachecki per amorem Boni publici chciał zresilire a Iure Soli Suchedniowey. Spytac się tylko co Monopolium Soli w inszych Panstwach wnosi, iest to Ius regale ktore tylko samey Rzpltey nalezy. Nie wywodze daley Prowentow iako to pogłowne Zydowskie y insze, ktorych dwoiaką ma speciem kazdy Status, Ieden nad ktorym ma Rzplta Ius proprietatis & Dominij, iakom ie przełozył, y ktore się płaca bez niczyiego uciemiezenia tak iako Intrata partykularnego Dziedzica, ktory mu przy iego staraniu sama natura producit. Druga species są Podatki, ktore kazdy zyiący w Oyczyznie ex proprio płaci, y takze cie obiectum czyni w Interesie Skarbowym. Nie dosyc bowiem natym, zeby Prowenta Rzpltey były sufficientia według exigencyi potrzeb publicznych, nie dosyc zeby były trwałe y nieodmienne nigdy, ale oraz zeby genus Podatkowania nie było cięszkie zeby ubodzy ludzie nie byli przeładowani y znosili sine graviori onere co na nich wkładaią. Zwyczayny u nas modus Podatkowania iest przez Pogłowne y podymne. Przyznam się w Panstwie Chrzescianskim tym samym Imieniem pogłownego brzydzę się, ktory to iest w Pogańskim Characterze, bo czyz słuszna zeby chłop umieraiący z głodu okupował głowę y zycie, nie maiąc ktorym sustentowac. Prawda u nas w Polszcze nie powinnaby Rzplta na Chłopow y pospolstwo Podatki imponere, bo nie są Proprietarij Gruntow, kazdy Possessor Dobr swoich moze pro Iustitia Podatkow Rzpltey pomiarkowac miedzy Poddanych swoich, tak iako supponit, ze ich nie przeładuie y krzywdy im nie uczyni, tylko z swą własną szkodą, ale Rzplta powinna od Panow iako Dziedzicow y Possessorow fundi requirere Podatki swoie, nad ktoremi ma Ius supremum & Dominium, tak iako Dziedzic in particulari nad swoim Poddanym. I drugi Podatek Podymnego cale mi się nie zda, bo iak moze bydz fidelis Calculatio Dymow, ktorych

co Rok abo ubywa albo przybywa, trzebaby zatym często Taryffy od-
mieniać, a nikomu nie folgować ani krzywdzić. Wolno Possessorowi
w Dobrach swoich czy przez pogłowne czy przez podymne podatek
wybierać na Dobra jego przypadający, ale Rzpltej na snadnieysze
y sprawiedliwsze sposoby do generalnego Podatkowania y uczynie-
nia dobrze pomiarkowaney Repartycyi, y wchodząc w exakcye cię-
szkie y nie pewne od głowy y od dymu. Ja nie widzę inter omnia Ge-
nera Podatkowania w Polszcze naszey snadnieyszego, trwalszego y
obfitszego, iako ab ultimo Consumente to iest za Nowe Czopowe z Sze-
leżnym generalnym z Dobr Dziedzicznych, Duchownych y Krole-
wskich łatwe, bo chleba y napoju łatwa codzienna konsumpcya
contribuit, lekkie bo tą małą qvantitatem ktorą płacą z łanu za-
robi na targu proportionando valorem zboża & pretium simi-
liter y u szynku tak dalece że ten Podatek nie ia płacę co przeda-
ię ale ten co kupuie, Trwałe bo nigdy chyba przez głod powszechny
ustać nie może obfite bo choć mizerny Podatek złoży się od Łanu
y od Czopa, to tak wielkiey kraju obszerności ex tanta Consumptio-
ne Chleba y napoiow Namię się Considerabilis. A iżeli iest taka tru-
dność w wybieraniu Szeleżnego y iżeli nie znaydzie się sposob za-
bieżenia tak wielkim krzywoprzysięstwom, ktore się dla tego Poda-
tku codzień popełniaią. Jest inszy modus Podatkowania ktory com-
plectitur w sobie insze wszystkie genera Podatkowe, y przez ktory
wszystko co tylko Natura, industrya y Ekonomia gospodarska pro-
ducit, bez żadnego dowodu Publico contribuet Aerario. Ten iest przez
Parafie, Racya naprzykład tego że Taryffa y z niey Calculus snadny
bo całe krolestwo iest na Parafie rozdzielone, nie masz żadnego w nim
kąta żeby do ktorey nie należał. A zatym snadno w każdym Wdz-
twie wiedzieć liczbę Parafiy porachować co prowent Rzpltey wy-
nosi & per consequens prospicere aby iey nikt nie ukrzywdził. Do
ułożenia zaś Taryffy według Parafiy trzeba pilnego przyłożyć stara-
nia, aby Kommissarze probatae fidei na to Deputowani miarko-
wali sine ullo Respectu & favore wiele każda Parafia choć z roznych
Possessyi złożona może producere Possessoribus Intraty, tak iakoby
iednemu tylko należała. Iłey tedy Intraty plus vel minus iako o tym
przez zgodę powszechną nastąpi Decyzya certum qvantum do Skar-
bu Rzpltey na podatek. Na przykład Pcei procertum, to iest ieżeli
Parafia złożona z roznych Wsi należących roznym Possessorom wy-

nosi

wynosi Intraty 10000, areby od tych 1500 było Podatkow Possessoris powinniby wnosić tylko do Skarbu ale nie płacić bo Rzplta uwolniwszy, tylko Dobra Ich od pogłownego y podymnego, od Łanownego czopowego y Szeleżnego, wolno im hunc modum Podatkowania ktory się im podoba postanowić między poddanych swoich, ktorzy ich w Podatkach zastąpić mogą byle Rzplta ten szczegulnie zepsuć mogła, przez ktory każda Species proportionate publico płaci a partykularnemu Intraty czyni. Przez ten także sposob zabieży się wielkiey Niesprawiedliwości in modo Usitato naszego podatkowania, ktory się przez to dzieie. Mam naprzykład Wieś albo Maiętność na ktorey ma Dłużnik moy Summę sobie zapisaną, od ktorey mu in toto płacę Prowizyą, moia wieś według taxy iednako płaci Podatek a on z swey Summy mi nie daie do Skarbu, lubo przez moy zapis y przez Prawo ktorego nabywa pożyczaiąc mi Pieniędzy staie się Coheres y wspołeczny ze mną Possessor Substancyi moiey. I lubo mu płacę prowizyą ex parte intraty moiey, mu się nie mniey in toto czy pogłowne, czy podymne, czyli insze Podatki wnosić do Skarbu. Pytam się za coż może być ten fawor, y ta dystynkcya tym ktorzy maią w Summach pieniężnych swoie Substancyą Dziedziców y Dobr Possessorow. Dla sprawiedliwey tedy koeqwacyi podatkowania takby należało postanowić. Wieś moia naprzykład oszacowana według Intraty na podatek Pięciu pro Cento, ieżeli z niey dłużnikowi płacę prowizyą, niech że mi wolno będzie proportionate wyściągnąć z tey Prowizyi, ktora iest intrata Dłużnika moiego, także pięć procento, aby rowno ze mną contribuat. Tego Podatku ten iest pożytek że go każdy iako ubogi tak bogaty według swoiey Substancyi bez żadney krzywdy płacić będzie, że żadney w nim defraudacyi być nie może, bo raz Taryffa sprawiedliwie postanowiona snadno fidelem Calculum każdemu demonstrabit, y że go reguły nie odmieniaiące in modo & in forma Rzplta według potrzeb swoich snadno będzie mogła in qvantitate przyczynić albo umnieyszyć, nie wymyślaiąc Nowych co raz exsolucyi mało pożytkuiących Skarbowi, często mieszaiących Consilium publicum, a zawsze nieznośnych ludziom ubogim. Nie rozwodzę się tu z inszemi Prowentami oprocz Podatkow, ktore mi Skarb może ditari sine gravamine Populi bo media do nich snadne, sama Ekonomia na do

brym

dobrym porządku uformowana subpeditabit. Interea tymi Sposobami które podaię by było superabundanter o czym y Woyska wielkie chować, y wszystkim inszym potrzebom Rzpltey subvenire. A ieżeli się w kim iaka znaydzie renitencya przeciwko tak potrzebnemu y Sprawiedliwemu Podatkowaniu w tym zakładaiąc indemnitatem wolney Szlacheckiey Kondycyi aby nic Rzpltey nie płacić. Niech proszę uważy, oprócz powinności która każdego żyiącego z Oyczyzny obligat aby iey z tego co mu dała succurrat, że succurrendo Iey należycie ściele sobie drogę do pewney własney swey fortuny, bo przy dostatku Skarbu kiedy Woyska będą liczne y płatne Urzędy przy tym intratne każdy ducta Inclinacyi swoiey służyć Oyczyznie czyli w Woysku, czyli w Obradach Publicznych, czyli w Trybunałach więcey spodziewać się nie może nie tylko to co contribuit na postanowienie tey nieustaiącey zbawienney Fundacyi, ale owszem siła będzie co się będą mogli więcey dorobić, niż to co possident ex proprio Patrimonio, w ten czas kiedy Rzplta będzie miała sposob czym premiare dobrze się zasługuiących. I lubo recte facto fecisse merces est z tym większą iednak ochotą każdy zasługować się będzie mogąc się pewney spodziewać nadgrody. Tak iako pracowity Rolnik żeby miał z roli obfite Żniwo, trzeba żeby ią zasiał bo nie będzie miał kłosu, ieżeli w nię ziarna nie wrzuci. In relatio do Administracyi Podskarbiego respektem Fidelitatis Skarbu, może bydź zawsze Rzplta bespieczna według postanowienia którego życzył sub Articulo Ministrow Status, że żadna nie będzie się mogła stać w Skarbie defraudacya, bo Rachunki snadne będą Podskarbiego, kiedy zawsze w Oczach Rzpltey y za samym tylko Iey Konsensem skarbem dysponować.

SPRAWIEDLIWOSC

Sprawiedliwość same Prawa Boskie dość zalecaią żeby ią we wszystkich pospolitościach każdy konsyderował pro regula vitæ. Nią się wszystkie Państwa utrzymuią, nią wszystkie Rządy stoią, na niey dobre Rady fundari powinny wszystkie Transakcye y Negotia publica agitari. Powinna rozsądne deliberacye dirigere

w decyzyach praesidere, za Jey manudukcyą wßystkie niezgody, dyßen-
sye, okazye ustaią, bo tam gdzie Sprawiedliwosc będzie pro principa-
li Objecto, ambicyą poskromi, nienawisci zwyciężły, zazdrosc przetę-
mie, Respekt odrzuci, Interessu prywatnego nie dopusci. Zgoła sa-
ma Sprawiedliwosc nie tylko te nieszczesne y zwyczayne dyßen-
sye, motiva wykoreni, ale owszem staie się Vinculum indissolu-
bile wolnosci porządaney, zwłaszcza ieżeli praedominabitur nad
wolnoscią, ktora ią e contra gorę biorąc nad nią zewsząd ruguie.
I tak ieżeli wßystko czynic będziemy co nam wolno, a nie to co
się nam godzi, nie trzeba się żadney w akcyach naßych Sprawie-
dliwosci spodziewac, bez ktorey wolnosc zawsze degerabit in
prolixam licentiam. Sama ią natura inspirat każdemu człe-
wiekowi gdyby na owe generalną y powszechną pamietał Re-
gułę: Quod tibi non vis alteri ne feceris. I iako nie trzebaby za-
dnego Prawa, gdybysmy wßystko czynili ductu Sprawiedliwo-
sci, tak bez niey żadne się Prawo nie przyda, ktore się dla same-
go iey utrzymania y warunku stanowi. Wiemy że nam ią ustawi-
czmie reprezentują trzymaiącą wagę, znac na to aby ważyła wol-
nosc naszę y z Prawem zdania z wolnym rozsądkiem desiderio z
Dobrem pospolitym, ambicyą z talentami, pretensyą z Zasługa-
mi, aby to co sumnienie, Prawo, y miłosc Oyczyzny dyktuie, prae-
ponderet zawsze nad naße lekkie beneplacita. Powinna przy
tym in quolibet statu Justitia meritorum bydz w iak naywięk-
szey konsyderacyi, ktorą Vitia extirpantur & Virtutes coronant.
Jako bowiem naywiększa cnota tępieie bez nadgrody, tak zbrodnie
y występki animantur bez kary. I na toc Sprawiedliwosc Bo-
ska cum libero Arbitrio, ktore dała człowiekowi, postanowiła
praemium & poenam, na tym y każdy status publicus się funda-
ie, że maiąc przy wolnosci liberum Campum benemerendi, trze-
ba żeby było dobrze czyniąc, czego się spodziewac, a źle czego się strzedz
y obawiac potrzeba. Takową Sprawiedliwosc powinna nam Rze-
plta, iako my Jey tę aby się nikt nad swoią kondycyą nie wynosił,
miarkując pretensye swoie według zasług y godnosci, do ktorych
lubo Aequalitas u nas prawo każdemu daie gdy się wßyscy rowne-
mi rodziemy, przy rownosci iednak ta się roznosc znayduie, ktorą
Sama Opatrznosc Boska postanowiła, każdemu Stworzeniu da-
wßy rozmaitą Naturę co mu convenit, ieżeli się każdy wzrostem

Swoim

swoim kontentuie, czemuz nie ma tey kondycyi w ktorey go Bog osadził. Będzie dwuch Braci starszy ma większą suknią bo roslęyszy młodszy mu iey zązdrosci, choc ma mnieyszą według swoiey Statury, przy takiey Sprawiedliwosci mocnieyszy non opprimeret młodszego. Przełozony w Iurisdykcyi miałby powagę nad tym ktoryby mu był subordinatus rigore prawa, byłby posłuszny iednakowo tak naymocnieyszy iako nayslabszy niewinnosc byłaby in toto, nie tak się dotąd dzieie gdzie dat veniam Corvis vexat Censura Columbas. Zgoła na postanowienie powszechney Sprawiedliwosci in Statu nostro lubo nemo sine Iudice nocens absolvitur, trzeba zeby był kazdy swoim nad sobą Sędziem, zeby się rozsądził czy się godzi sobie folguiąc krzywdę bliźniemu czynic, czy słuszna nie porachowawszy się z sobą, wynosic się naybardziey zasłuzonym, y czy wolno dla prywaty Dobro pospolite tamowac. A gdzie Sprawiedliwosc naypotrzebnieysza, y gdzie sądem załozyc powinna, to na publicznych radach y sądach, zeby ią zas iako naylepiey intaminatam na swym mieyscu osadzic, examinuymy te Sądy iezeli maią trzy tę ktore im należą attributa; to iest władzą, Integritatem et Eruditionem. Co do pierwszego nasz Trybunał ma zbyt zupełną władzą, bo sądzi bez appellacyi, ale quaeritur iezeli ta iest compatibilis cum authoritate Rzpltey, ktorey samey Iura Regalia należą, że zas sądzic iest Ius perpetuum, y co in Statu Monarchico Suprema Potestas ultimarie decidit, to in libero Rzpltey samey powinno deferri. Iezeli mi kto rzecze że Trybunał iest Corpus repraesentans Rzpltą, bo iest Compositum z Deputatow wszystkich Woiewodztw, iako Seym z Posłow, prawda; ale zda się bydz monstrosum secundum naturam Status nostri, bo tylko Equestris Ordo z Duchownemi, y czasem nie ktorzy z Senatu formant Trybunał, Rzeczpltą zas nigdy nie może bydz in pleno Iure suo, tylko per Unionem Trzech Stanow Krola y Equestris Ordinis, a tak dwieby musiały bydz miasto iedney, a przecie iedna tylko Individuitas constituit zupełną władzą. Iezeli tedy Trybunał nie może się zwac Rzpltą, toc per consequens nie powinien usurpare Iey Ius potissimum w sądzeniu bez appellacyi, toc nie inna iest Potestas Trybunału tylko derivativa per Commissionem od Rzpltey. A iako przez wszystkie sposoby ktore podaie ad salutare Regimen w

tym

wtym zakładam Fundament, aby każda Iurisdykcya na była Relativa od Samey Rzpltey tanquam a Centro ia ko promień od Słońca, tak życie osobliwie in administratione Sprawiedliwosci, żeby Sądow Trybunalskich Potestatem ultimæ Iustitiæ limitare, żeby Rzplta evocando do siebie Dekreta Trybunalskie mogła ie albo kassować, albo ratyfikować, od ktorey trzeba, aby wszystkie Subsellia były dependentia, ieżeli chcemy aby sama była iako być powinna independens, nie dzięki swoiey powagi y nie znaiąc żadney nad sobą albo rowney sobie zwierzchności tylko moc Boga Domini Dominantium. Nikt tego nie przeczy że w krolestwie potrzeba Rządu, a w Rządach pewney y iednostayney Iurisdykcyi, y te za Iurisdykcyą uniwersalną zawierać władzą. Co ieżeli tak iest: Pytam się iako ma Rzplta nasza y iaki Rząd może consequenter prowadzić, wyzuwszy się tak ex omni Iure constituente Supremum Dominium Iey, że sobie żadnego prawie nie zostawiła, wywiodłem to obszernie co iest za potestas krola independens od Rzpltey, co za władza ministrow nie podlega zwierzchności Iey Hetmanow osobliwie. Co za Privilegia Equestres Ordines oddzielone od drugich Stanow, za co moc Seymikow per Lauda Seymowe cnem Prawa znosi, a nowe stanowi. A na ostatek Trybunał Dominus Necis & vitæ bez żadney Relacyi z Rzpltą administrat justè in instanti Sądzi, a sam pod Sąd żaden Supremæ & Regnæ Potestatis nie podpada. I tak iako rzeka osycha naywiększa w niezliczone rozlewaiąc się strumienie, tak Rzplta nasza obarczona derivando w tak siła Iurisdykcyi, żadney inszey speciem Regiminis nie zachowuie tylko Prawa bez żadnego skutku, bo bez żadney exekucyi stanowie. Ieżeli tedy to propositum iest infallibile ktore założyłem, to bespieczeństwo wolności w powadze y zupełney władzy Rzpltey powinno concertari. Staraymy się aby ią miała dostateczną upewniwszy że im będzie wła dnieysza, tym my bardzey y warowniey będziemy wolniejszemi, in materia zas Trybunału ktorą tu traktuię, żeby Authoritas Iego była relativa od Rzpltey, taki ieżeli się zda podaię sposob. Niechby się usitata Prawi Sądy Trybunalskie odprawowały

tak pod czas naznaczonego czasu Seymowania, iako y pod czas
Interstitium miedzy Seymem a Seymem. Niech Trybunał in Ca-
sibus & Causis Criminalibus, ktore peremptoriam exigunt Ju-
stitiam Sądzi bez Appellacyi, iako mowią na gorącym Prawie, bo
tez Jurisdykcyą maią Grody, nie ktore nawet Miasta, ale de cæ-
tero in Causis Civilibus, życzyłbym zeby wszystkie Dekreta nim
przyidą do Exekucyi nie miały validitatem, pokiey ich Izba Pie-
czętarska ministerialis ad manutenendam Justitiam całego
Panstwa constituta, non tanti habebit Wyciśnieniem Sigilli
Regni y Podpisem Kanclerza, to iest zeby Sentencya Trybuna-
łu nie była definitiva. Distingvo że non per appellationem
in virtute ktorey specialiter te tylko Sprawy idą ad altius
Subsellium, w ktorey Strona in pari Acta apellat, ale zeby wszy-
stkie generaliter Dekreta Trybunalskie odsyłać do Izby Pie-
czętarskiey ad acquirendum Jus & robur validitatis ad exe-
cutionem. Itak na przykład przyidzie Dekret według ktore-
go obiedwie Strony sądzą się bydź sprawiedliwie osądzone, gdy żadna
non reclamabit, taki dekret sine ullo examine, bo ſ: supponitur
co ipso: bydź sprawiedliwy in instanti expedit obserwować. Przyi-
dzie zas Dekret przeciwko ktoremu Pars injuriata comparabit, niech
ze poda Kanclerzowi racye na Obronę Swoią przeciwko temu Dekreto-
wi czym się bydź rozumie injuriatam. Kanclerz zas succincte á Scri-
pto niech poda Informacyą Izbie Pieczętarskiey według ktorey osą-
dzić powinna, ieżeli Dekret Trybunalski nihilominus godzien
approbacyi, to pieczęć przyłozyć, ieżeli nie to go według sprawiedliwo-
ści poprawić, dla prędszey zas expedycyi nie trzebaby żadnych Jury-
dykow kontrowersyi do tych Sądow przypuszczać, bo supponitur
ze iuz te będą w Trybunale przy Sprawie agitowaney dały lumen
potrzebne do informowania Dekretu, ktorego Dekretu defectrem Pars
læsa przez memoryał snadno może Kanclerzowi remonstrare sine
aliis formalibus, to tylko exponendo, w czym się rozumie bydź gra-
vatam. Dla lepszego zas pomiarkowania czasu, mogłby się ieszcze
taki Porządek postanowić, zeby pod czas Trzech Miesięcy Seymu
Izba pieczętarska nie była nazbyt obruta examine Dekretow Try-
bunalskich, maiąc insze negotia publica do traktowania według
repartycyi swoiey, niechzeby przez czas destynowany do Seymo-

zwania

wania Trybunał sądził Czasu ordinario wszystkie Sprawy, po expiracyi zas tego Czasu niech by dwa Deputaci Trybunalscy ex gremio kollegow swoich byli Deputowani do Izby pieczętarskiey, y zostali w niey per tempus Interstitij sześciu miesięcy, przez ktory Czas examen Dekretow odprawowałby. Ci dway Deputaci reputarentur nie iako za Patronow Trybunału, daiąc Informacye y racye dla ktorych Trybunał ten a ten Dekret ferował, o ktoregoby Informacyą Pars injurata instaret. A tak Izba Pieczętarska miałaby zawsze Czas do rektyfikowania albo odmienienia (: ieżeli by tego trzeba było:) Dekretow Trybunalskich, miawszy lumen należyte z Dwoch Deputatow, Pars laesa wszelką Satysfakcyą, Sprawiedliwosc Integritatem, a co naywiększa Rzeczpolita zupełną swą powagę per Supremam ktora dey należy Iustitiam. A przy tym ta ztąd emanabit utilitas że w Trybunale rigor Sprawiedliwosci exactissime obserwowany będzie, bo widząc że in tantumdego Decreta będą miały validitatem, in quantum ie Sigillum Regni legitimabit. Będą się Deputaci Trybunalscy starali pro gloria tanti Subsellij: żeby w Sentencyach swoich nie dali żadney okazyi ad Censuram Rzpltey. Notandum że ta moia Propozycya subsistere by nie mogła juxta formam praesentem Seymowania naszego, bo gdyby Dekreta Trybunalskie na Seym odsyłano po naszemu się odprawuiący a osobliwie periculo zerwania podległy, nie byłoby nigdy konca w żadney Sprawie. Zakładam in perpetuo & stabili modo Consiliorum snadno się przy trwałym y nieustaiącey radzie y Sprawiedliwosci attendencyą pomiesci. Dla zachowania zas dobrego porządku w krolestwie na trzy Prowincye podzielonym, życzyłbym żeby każda z osobna miała swoy Trybunał Wielgopolski w Piotrkowie, małopolski w Lublinie, Litewski w Wilnie, przez ktore farragi Spraw podzielona, będzie mogła daleko snadniey expediri. Druga Cyrkumstancya iest Sądow Sprawiedliwych Integritas Sędziow. Wiem że temu dawno provisum przez karę postanowioną tak na korrumpuiących iako y skorrumpowanych. Ale nie dosyć na tym, bo ktoż może investigare kto co da komu, albo kto co weźmie od kogo trudno w tym o Swiadkow, aby kogo niemi zkonwinkować. Trzeba na korrumptora inszego zażyć Sposobu, żeby ieżeli zechce co komu dać na korrupcyą nie był pewien że sobie kupi favorabilem sententiam Iego,

bo ktorby

bo ktorzby dla wątpliwego Sprawy wygrania chciał prostituere nadaremnie, to czym sobie chce y ubespieczyc Sędziego. Zeby tedy korumptor był in hac perplexitate, trzebaby postanowić zeby Deputaci publico ore nie dawali Sentencyi aby na piśmie, tak zeby ex Collegio Judiciali ieden drugiego Sentencyi nie widział, wątpie nie trzeba ze przy takim Zataieniu Sędzia na zaden Respekt oglądać się nie będzie, gdy nikt nie będzie wiedział co myśli, gdy dictu Sumnienia swego & recti Judicij według samey szczerey opinij zdanie swoie proferet. Te zebrane na piśmie intencye nie wiedząc ktora czyia niech by Marszałek Trybunalski Pisarz Dekretowy czytał, y według zwyczaju per pluralitatem Votorum niechby Dekret był ferowany. Jezeli Korruptor z tym wszystkim tak będzie nierozsądny, ze zechce dac korrupcyą nie wiedząc na co mu się przyda, a Corruptus tak bezbozny ze ią weźmie, to przynaymniey choc oszuka corrumpentem ale nie maiąc swiadka przydania swoiey Sentencyi zadnago konsyderacyą ani respekt hyabit aby iey nie miał dac sprawiedliwey, y choc krzywdę uczyni temu od ktorego co weźmie, moze tey nie nieuczynie Sprawie, ktora ma słusznosc po sobie. Czasu u nas do korrupcyi iest okazyą, to indigentia Deputatow, bo nie maiąc zadnego ex erario publico subsidium nie dziw ze za Pracę y koszta swoie szukaią w korrupcyach nadgrody. I ktoryz iest Pan aby mu kto dobrze słuzył, kiedy mu nie płaci, iako poddany ma swoie powinnosci przeciwko Zwierzchnosci sobie przełozoney, tak kazda Zwierzchnosc Ma takze przeciwko sobie Poddanemu a miedzy inszemi te naypryncypalnieyszą czynie mu sprawiedliwosc, ktora mu powinna administrari gratis. Co bydz nie moze iezeli Rzplta Deputatowi & Ministerio tam gravi & importanti słuzącemu Publicæ utilitati non providebit Sustentationem sufficientem. Trzecia Cyrkumstancya do Sprawiedliwych sądow naleząca iest zeby iako Minister Status y kazdą funkcyą publiczną odprawuiący tak osobliwie Sędzia miał cztery talenta złączone, ze ieden bez drugiego nic nie wazy. Trzeba zeby miał Capacitatem nie tylko przez naturalny rozsądek, ale y nabytą erudycyą Juris Communis Praw Oyczystych y formalitatem Processow Jurisdyktznych, a przy tym fidelitatem Sumnienia instructione niewinnosci mało na tym, trzebaze bybyś stateczny y nieporuszony zadnym Respektem zadney

Konsyderacyi

konsyderacyą przyiazni albo zawzietosci Amici & inimici discri-
mine sublato. Dla czego w Areopagu w nocy sądzono, aby zadne ob-
iectum Sedziego nie uwiodło. Dlatey doskonałosci przydaią appli-
kacyą aby przez taki nie dozor albo niedbalstwo Sprawiedliwosc
y na moment cursu ordinario nie nie tamowała. Te trzy osta-
tnie talenta Sposobnosc Sama naturalna do wszelkich Cnot naro-
du naszego moze w sobie producere, ale co do Erudycyi, ta się z nami
nie rodzi, trzeba do nabycia tey nauki y Experyencyi. Co do nau-
ki przyznaię, ze iako z Dysput Szkolnych Teologicznych mogą się
rodzic Herezye, y z niepotrzebnych często kontrowersyi o wierze
rozne błędy, tak ex Scientia Iuridica wszystkie wykręty prawne
ignoti nulla cupido. Wolałbym zeby sam Candor Staropolskiey cno-
ty był in omni sua puritate, według ktorego sądzęc większeybym
się spodziewał Sprawiedliwosci, ale ze multum interest utrum
quis peccare nolit aut nesciat, ize tego bez Erudycyi distin-
guere nie podobna, ktora in Saeculo nostro będąc universalis, trze-
ba zeby Sędzia nie błądził ani złey woli z niewiadomosci. W inszych
krajach całe Zycie ludzie trawią na Iurisprudencyi, u nas zda
się ze to Scientia infusa, inszey Szkoły do tey nauki nie masz
tylko kancellarya, a przecie wielka to roznica umiec De-
kret napisac, a wiedziec iak go według Sprawiedliwosci for-
mowac. Co zas osobliwie sprawuie incapacitatem tak w tey
Scyencyi, iako y w politycznych in quolibet statu, to: ze zadney
dystynkcyi nie masz w kondycyach Professorow rozmaitych.
I tak do zadney doskonale nie applikuiemy, bo się wszystkich
zaraz z młodu generalnie chwytamy, z tą prezumpcyą zeby
excellere tam in toga quam in Sago. Bywamy na Seymach
Seymikach, Trybunałach, na kampaniach, u Dworu, y gdy
wszystko razem complectimur nie solide nie utrzymamy.
Ale nie dostępuiąc przez tę dygressyą do Materyi Trybuna-
łu, uważamy iezeli Ziemianin Ekonomiy domowey pilnu-
iący, albo iako się passim dzieie Towarzysz Woyną służący
na Funkcyą Deputacką obrany moze miec Notitiam należy-
tą Praw y Processow Iurydycznych bez ktorym iakim sumnie-
niem moze bydz ktore Sądzą. W Rządnych nawet Panstwach
cicoich Lit trapezowią, co po wsiach mieszkaiących Anto-
pow ex prima instantia sądzą, nie mogą tey Iurisdykcyi exercere

ani

ani w naymnieyszey Sprawie Dekretow ferowac nie będą in Jure licentiati. Nie tylko tedy nie podobna bez należytey nauki stać się y bydz iako każdy Sędzia powinien Jurisconsultus, ale nawet ani ex praxi można bydz w tak potrzebney nauce experyencyi, ktoraby iakokolwiek suppleret nieumieiętnosc. Co rok bowiem wszych obieramy Deputatow, iakie z tąd Inkonweniencye, nie trzeba ich wywodzic samisię przed oczy stawiaią, a sama ratio dictat żeby temu obviare, statuendo żeby Deputaci Trybunalscy byli perpetui. Bo gdy ta funkcya będzie stabilis przy honorze y intracie należytey każdy się z młodu applikowac będzie ad illam Capacitatem, ktorą reqvirit dignitas Jurysdykcyi y administracyi Sprawiedliwosci, Continua przy tym Sądow praxis formabit Subjecta do tey nauki z kąd potym mogłby bydz gradus Deputatowi Trybunalskiemu do Senatu, gdzie należałoby zasiadac cum perfecta Praw notitia y z nabytą iuz experyencyą tego co należy do Administracyi Sprawiedliwosci. Iu kto rzecze za ta perpetua Dictatura mogłaby bydz praejudiciosa ad nimiam Authoritatem. Prawda żeby Trybunał został in eo Statu w ktorym teraz iest, ale ieżeli Rzplita reservabit Sibi Potestatem legitimandi Dekreta Trybunalskie, nie widzę z tąd żadnego periculum, kiedy tym sposobem, ta choc perpetua Dekretow Trybunalskich Authoritas moderabitur. Rzecze ieszcze kto że taż sama była przedtym forma Judiciorum kiedy krolowie sami na Sądach zasiadali, także Judicia z krolem były ambulatoria, aże wszystek czas consumebat administracyą Sprawiedliwosci, tak dalece że krolowie nie mogli vacare negotiis publicis, Instytucya Trybunału nastąpiła, a zatym torby inconveniens subseqveretur z tey ktorą czynię propozycyi. Zgadzam się cale na to gdyby teraz iak na on Czas Trybunału nie było, y gdyby prosto z Grodow szła appellacya do Rzplitey nie wystarczyłby dzey czas pewnie do Sądzenia wszystkich Spraw, ale supponendo że Dekreta Trybunalskie będąc z wielką deliberacyą y Sprawiedliwoscią formowane według tego ktorego życzę postanowienia, nie będą zatym częstey potrzebowały poprawy, y nie wiele czasu weźmie examen takich Dekretow, aby te przyciśnieniem Sigilli validare, zwłaszcza kiedy trzech Prowincyi Sprawy między trzech Pieczętarzow będą podzielone. Nie wchodzę naostatek in Correctionem Trybunału, bo przyznaię

vitia

vitia Gentis meo rem się Iurisprudencyi nie uzył, zostawuię to lepiey się na tym znaiącym. Wiem że dawno ta Materya agitatur iako temu poradzić żeby Sprawy litigantium a z pożytkiem tylko Iurystom złoczone prędzey się Sądziły, żeby wszystkie diffugia y wykręty Iurydyczne abolere, żeby żadnych zawodów nie mieli ci, ktorzy Sitiunt Iustitiam, słowem co iest perimens żeby nie odkładać, bo to są tales Casus że iednoż to nie czynie Sprawiedliwosci, co Iey nie czynie opportunè & in instanti. Iezeli w wszystkich postępkach zawodzi dremnienie agendi rectè qui prorogat horam. Dopieroż w Sądach ten, ktory ukrzywdzonemu Sprawiedliwosci uczynie odwłoczy, czemu zabiegaiąc Selecti & Iure experti, za ktorych radą może Rplta postanowić raz na zawsze iako Codicem Iustitiam albo ad Instar Bullae aureae Imperij Statut zebrany tak z dawnych Praw iako y Nowych Instytucyi ktore się tu podaią ad reformandum Regimen Gubernij in omni prosperitate perenne.

POLITICES

Polítices est Anima vitalis wszystkich Spraw in Gubernio krolestwa, przez to do tego wszystkiego co się tu antecedenter obszernie wyrażito ad formandum Corpus Solidum Rpltey trzeba przydać Duszę. Ta zas Dusza nie nie iest inszego tylko dobry porządek iako pospolicie mowiemy: Ordo & Anima rerum wystawuie nam Status Noster in Corpore Rpltey krola iako Głowę, ktora myslec powinna o dobrym Rządzie, y konserwacyi Całego Ciała powinna zabiegać przezornoscią swoią, co mu szkodzić może, prowadzić przystoyną applikacyę do tego co mu może bydz naybardzey Salutare, y utrzymać samą praktykę co iest do naśladowania godnego: quidquid Principes faciunt percipere videntur. Wystawuie Senat iako piersi aby Synowie Oyczyzny wyssali z nich co może bydz Dobru pospolitemu naypożyteczniejszego, za ktoremi Oyczyzna powinna bydz iak za watem Praw y Swobod swoich bespieczna; że tak rzekę żeby w tych Piersiach wolnosc wolne miała respirium. Wystawuie Ministeria Status do ktorego wszystka Negotiorum Cyrkulacya powinna Concentrari w nim wszystkę Miłosc Oyczyzny comprehendi. I iako Pars Sensibilissima

tego Ciała

tego Ciała powinna czuć nayprzód wszystkie Oyczyzny dolegliwo-
ści. Wystawiię Equestrem Ordinem iako Ręce których Kooperacya, tak
w obronie Oyczyzny, iako y we Exekucyi Praw, y we wszystkich a-
kcyach Dobru pospolitemu potrzebnych powinna bydź skuteczna.
Wystawiię na ostatek Plebeios iako nogi na których się Oyczyzna wspiera
y któremi warownie stać powinna. Wtę wszystkie Członki Ciała
naszego Politycznego, ieżeli chcemy wlać duszę, ieżeli ta Dusza iest do-
bry porządek który ie iednoczyć powinien, aby wszystkie confluant
do iednegoż Końca Salutis Publicae, trzeba żeby ten Porządek miał
trzy facultates iako dusza ad Animandum, to iest Wolą, Pamięć
y rozum. Co do pierwszey trzebaby każdemu pamiętać, Si habere
nemo potest quidquid vult illud potest nolle quod non habet. In
Statu Monarchico wola dobrego porządku nie znosi owszem go
utwierdza, bo co ieden chce y do tego rozkaże, wszyscy temu po-
słuszni, y tak iedna wola staie się wszystkich Uniwersalna.
U nas non idem w Rzeczpltey wolney e Converso wola rozmaita, albo po-
spolicie nie stateczna, często quomodo voverat adit, gdzie wszy-
scy rozkazuią a ustnie słucha. Trzeba koniecznie żeby
z dobrego porządku pochodziła, ieżeli chcemy, żeby mogła wszy-
stkie części, a każda według swoiey części naturalney diri-
gere y prowadzić nas iako powinna ad terminum Dobra
pospolitego, aby wszystkie motus Ciała ludzkiego idą zgo-
dnie za Ordynacyą woli, tak y nasze szczęśliwe progres-
sus żeby szły za manudukcyą Jey, byle dobrze zordynowa-
ney co się stanie kiedy non ductu samey tylko wolności postępo-
wać sobie będziemy. Ta iako bystra rozumie że iednoż to chwieć
do dobrego się przywieść porządku, co kłaść na nię pęta, tu wy-
soko lata że nie chce aby ią w locie Jey tamować, tak dissoluta
że żadnego węzłu nie cierpi. Daie się prawda okrzyplać prawa-
mi ale stricte obserwować nie sobie za subjekcyą. Jeżeli
tedy chcemy żeby w czym dobrym zamysły nasze były skute-
czne, trzeba wielką uczynić dystynkcyą między wolą y wol-
nością, aby nie tylko chcieć co nam wolno, to iest żeby wol-
ność była taka iako należy zbawienna y pożyteczna, trzeba
żeby się dała dobrey y porządney woli prowadzić, żeby wola tę
nie sama wolność dirigat ductu impetów swoich naturał-
nych, trzeba żeby pierwsze Motivum agat sumnienie, to iest

ieżeli to

iezli to co chce zgadza się z Samą wolą Boską y przykazaniem
Jego Wiara Swiętą z Bliźniego miłością. Drugie to co chcieć za-
wsze co prawo każe, ktore żadna wola nasza znosić nie po-
winna ani mu bydź przeciwną. Trzecia aby dobro pospo-
lite nas desideria naszę nie uwodziły za prywatnym In-
teressem, albo gwoli iakim tytułem szkodliwym Oyczyznie.
Te trzy motiva iako żadna prerogatywa wolnosci po-
stąpić nie może, tak maiąc te zawsze przed Oczyma y w
myśli wola nasza, będąc dobrym porządkiem pomiar-
kowana będzie skuteczna przez samą osobliwie wolnosc
naszę. Swiadkiem tego dwie ludzkie Choroby, iedna w cie-
le, ktorą choćbym chciał naybardziey sama wola moia
nie uleczy, czemu bo natura ciała mego podległa choro-
bie pod tego disponere nie mogę ani to iest w moiey mocy.
Jest druga choroba za duszy grzechem zarażoney, te sufficit
uleczyć bylem chciał, y trzeba inszego lekarstwa tylko sameyże ta-
ney woli moiey do uleczenia, czemu? bo mym wolnosc te wo-
lą moią do dobrego końca dirigere. Tymże sposobem wo-
la nasza w dobrym przedsięwzięciu będąc prerogatywą
wolnosci naszey poparta, uleczy większe Symptomata Sta-
tus tym samym, kiedy ie szczerze zechce uleczyć. Druga
facultas Duszy iako y do dobrego iest Pamięć, y ta nam ustawi-
cznie wystawiać powinna w wszystkich Sprawach Na-
szych Oyczyznę, Prawa, Wolnosc, Swobody, y fortuny nasze
Przykłady Antecessorow & gratam Prosperitatem, powin-
nismy y na samych sobie pamiętać w iakiey my się kon-
dycyi porodzili; na co abusus poswięcili. Zgoła do takiey
powinnosci obligamur, y naybardziey pamiętać powin-
nismy na fatalny experyencyę, iakosmy do tych czas
przez ten nierząd nasz mizgineli, Suavis est labor pra
teritorum memoria. Na to wszystko pamiętaiąc zapomni-
my abusus nieograniczoney Wolnosci, niepomiarko-
waney Ambicyi, nie nasyconey chciwosci, nieupamię-
taney zawziętosci, y niedbałego około Dobra pospolitego

rania, zapomniemy przy tym starych zwyczaiów preokupacyi ktore wszystkie Narody Chrześciańskie porzuciły, iako niestosuiące biegłemu in omni Ætate wiekowi teraźnieyszemu, y ktorym nikomu tylko samym sobie szkodzić możemy. Convicti są prawdą że mundi Naturam totius, Ætasq[ue] tempusq[ue] Cuncta mutat & vertere cogit. Trzecia facultas Duszy iest Rozum który w niczym tak, iak w dobrym porządku powinien manifestari. Imeih mi się godzi powiedzieć że in tam confuso Regimine przy tak wielkim nierządzie, iaki iest u nas, y przy tak ustawicznym zamieszaniu Rozsądek y uwaga pomieścić się nie mogą. Swiadkiem tego gdy naymędrszych Statystow Rady sine Politie y dobrego Porządku obracaią się in tumultuosa Conventicula, naybitnieysze Woyska w kupy swawolne sine disciplina Militari, ktora porządek utrzymuie, naysprawiedliwsze Trybunały in vana Crimina, sine Informalitatibus Iuris, naydostateczniejsze Skarby albo nie potrzebne Deposita, ieżeli ich nie porządna Ekonomia in bonum usum non administrabit, albo w szkodliwą rozrzutność, ieżeli się dobry porządek w dystrybucyi nie zachowa. Applikacya nawet y naywiększe starania około Dobra pospolitego w daremną pracą wszystkie zwierzchności bez tego Porządku albo żadney władzy nie maią, albo się w Tyrannią obracaią, iako y wszystkie poddaństwa albo się staią vilia mancipia albo rebellizantami, gdyż gdzie nie masz porządku, żadney nie może być w niczym moderacyi, bez ktorey wszystkie extrema iawne za sobą pociągaią niebespieczeństwa, omne nimium vertit in vitium, bo y naywiększa Cnota rozumem miarą y dobrym porządkiem nie pomiarkowana pospolicie degenerat w wielką wadę iako to męstwo y odwaga in temeritatem, generositas in profusionem, Sprawiedliwość in severitatem, Klemencya w niesprawiedliwość, szczerość w prostotę, umiejętność w frantostwo, Prawda stawa w pychę, sama nawet Pietas w Superstycyą. A za tym bez dobrego porządku przy naywiększych doskonałościach każdy błądzi może iako dusza bez rozumu. Inatoż wszystkich Praw Instytucya wszystkich Magistratów officia, y każdego Ministerium Funkcye, aby dobry porządek otrzymał,

który

ktory Pretium czyni wßelkich dla Dobra pospolitego Transa-
kcyi y kazdego dobrego postanowienia tak per debitam od kogo na-
lezy zwierzchnosci przełozoney subadministrationem, iako per ri-
gidam wßystkich Urzedow obligationem, zeby nie tylko kazdego
harakter y funkcya iako go osadzi zawsze na swoim mieyscu,
to iest w swey powinnosci nalezc, ale oraz zeby nie tylko kazdego ha-
raktery Nemo immittat falcem in alienam messem, bo iezeli kto
na krok w swoiey powinnosci wykroczy, albo w cudzą uda-
wac się będzie pewny za sobą nie rząd pociągnie. Na co się bo-
wiem przyda zeby Zołnierz chciał bydz dobrym Teologiem,
Sędzia dobrym Poetą, albo Statysta dobrym Astrologiem. Weźmy
w reflexyą Strukturę całego swiata iako Politicem, Bog Stwor-
ca przy Wßechmocnosci swoiey w przyrodzeniu kazdego Stwo-
rzenia postanowił co za porządek in motu Planet, in produ-
ctionem owocow, in concordantia elementow, in cursu ordina-
rio Czterech Częsci Roku, in operationibus Natury wßystko tym
stoi in perennat, kazde by naymnieysze ziołko obiawia nam
porządek nie ograniczoney Opatrznosci Boskiey. Między
nierozumnemi nawet Zwierzętami Instynkt Naturalny Po=
rządek & Politicem utrzymuie w tym co do ich konserwacyi
nalezy. Przezrzeymy się takze w kazdych Panstwach wol-
no się po naszemu rządzących, im ktore większą wolnosc ma-
ią, tym ią większym porządkiem utrzymuią. Ten wiąze Stany
w rządzie, ten miarkuie kondycye, aby się iedna nad drugą
z krzywdą publiczną nie wynosiła, ten kazdemu providet
Securitatem, ten kazdego Stringit do swoiey powinnosci,
ten wßystkie exorbitancye tamuie, przy iego obserwancyi
y staraniu possidemus, o co się naybardzey w zyciu stara-
my, on nas do honoru prowadzi, ktorego się tym bardzey go-
dnieyszemi staramy, kiedy go gradatim per bene ordinatam
viam meritorum nabywamy, on fortuny nasze in immensum
cumulat, ktorych przy porządku iako akkwizycya snadniey-
sza tym konserwacya bespiecznieysza. On nawet y zdrowiu
pomaga ktore zwyczaynie periclitatur gdy kto vita discon-
venit ordine toto. Przy nierządzie wßystko è converso ginie,
Commercia upadaią, Miasta y osiadłosci pustoszeią, postanowie-
nia iako naylepsze zadnego skutku nie maią, wßystkie gene-

ralnie

ralnie vitia gorę biorą. Przełożywszy Necessitatem indispensabilem
dobrego Porządku, nie wchodzę in particulari, iako go w każdey rze-
czy z osobna postanowić, bo byle forma Gubernij taka była, iako
dey życzę, snadno do niego przyydziemy, byśmy w przod zniesli
wszystko, co nam drogę do niego tamuie, a do tego poda nam spo-
soby usitata inszych Panst Praxis, w ktorych oczywiście wi-
dziemy co sama Politica y dobry Porządek sprawuie, zwłaszcza
ten gdzie nie tylko wolność z pospolitym Dobrem zgadza się, ale owszem
gdzie się przez ten sam iedyny porządek utrzymuie. Nie tak iak u nas
gdzie rozumiemy, że Nierządem stoi, że im większy nierząd, tym wię-
ksza wolność. Prawda że nie może bydź in superiori gradu, iako to
czynić, co się komu podoba. Gdyby to mogł każdy ziścić na swoich
Smieciach cum solo independenti od nikogo beneplacito. Coby
było bowiem szczęśliwszego, iako żeby każdy Ziemianin, był so-
bie Panem wielowładnym proportionate do kondycyi swoiey,
y gdy by można retrogredi do pierwszego wieku, gdzie ile było
Familij, tyle Imperia, gdzie wszyscy Vindice nullo sponte sua
sine lege fidem rectumq colebant. Ale wolność in communi So-
cietate nie porządkiem authorisata, co za konsequencyą za so-
bą pociąga, ieżeli nie te, nie chcąc bydź iednemu dobremu porząd-
kowi podległym, stać się Niewolnikiem y Poddanym tyle Panow,
ile iest Pasorp., ktore w ludziach dominantur.

ELEKCYA KROLOW

Jeżeli kiedy konsyderować Rzpltą możemy w zupełney swey władzy,
to sub tempus Interregni, kiedy obiera sobie Pana, aby nad nim Praw
Authoritate panowała, tak dalece, że się śmiele mowić może; tantum
est hoc Regnum, quod Regibus imperat ipsis. A zaczym tak wielka
Rzpltey naszey majestas czy nie godna ż od nas samych większego
Respektu, tak wielkie a prawie iedyne w całym świecie narodu na-
szego Privilegium, czy nie godna ż pilnieyszego w utrzymaniu się przy
nim Starania, y tak wielka Wolności prerogatywa, czy nie godna ż
aby ią iako nayostrożniey intaminatam konserwować. A przecie ieże-
li kiedy, to w ten czas naybardzey w oczywiste podaiemy się Niebezpie-
czeństwo. Zda się bydź sub tempus Interregni przy wszystkich stanach

Swoich, bo naywiękßey na ten Czas mocy dobywa, w ktorey im się bar-
drey wysila, tym bardrey słabieie. Jako ten ktoremu in paroxysmi
zda się ze mocnieyszy, niż przy naylepszym Zdrowiu, lubo taki Pa-
roxyzm konczy się Koncem całego Zycia. Kiedy się przypa-
truię Cyrkumstancyom wßystkim Elekcyi Krolow naßych, wy-
stawia się mi Leszka wtorego o koronę konkurruiącego, o kto-
rey Historya nasza Polska swiadczy, co za sposob przed nią wzię-
li Przodkowie nasi na obieraniu Krola, nie mogąc inaczey zgo-
dzic się między sobą, wystawili kolumnę y na niey zawiesili
Berło y koronę, do ktorey mieli biegac w zawody, y ktoby był do
tey mety prędzey przybiegł, ten miał bydz Krolem proklamowa-
ny. Leszko Wtory stał się nayprzeyßym przez fortel. Powbiiawßy
bowiem po drodze nieznacznie kołki, po ktorych ubiegaiący
się szwankowali. Sam iakgs Srzeszky uprzedził wßystkich.
Ia sobie przypominam co się in barbaro iescze na ten czas Se-
culo działo, to u nas dotąd practicatur. Iak prętko bowiem ogło-
szone interregnum wystawuie Rzplta Koronę Krolestwa swego
na Celu wßystkim całego swiata Konkurrentom wystawuie
y przepuszcza do tych zawodow naybieglejszych Goncow, a za-
czey sama do tego Celu iak do ostatniego terminu bardzey leci,
bo rzeteli ią kiedy fatalny koniec czeka, to á modo in practica-
bili obierania Krolow swoich, przez ktory podaie się w oczy-
wiste Niebespieczenstwo otwieraiąc wrota y sciełąc drogę prze-
ciw korwßelkiey rozsypney Polityce ad omnis generis strata-
gemata, że tandem przez nię wolnosc y oyczyzna nie będą mo-
gły uyść pewnego szwanku. I to iest nayciężßa nieszczęsli-
wość, że lubo doswiadczamy przez tak częstą experyencyą,
iakie nu nie zawsze Zasadzki, by naymniey się ich nie strze-
żemy. Uważmy przez iakie to nas powaby Posłowie cudzoziem-
scy wabią y łowią, przez iakie ponęty łudzic; Iedni zalecaią-
iąc się swego konkurrenta z wielkiego Urodzenia że z Dom
iego iest Propago Regum, że per tot generationes tu Familia
tyle krolow zachuiemy nie reflektuiąc się że taki kandy-
dat z przyrodzenia pełen Ambicyi Natur nostro niebespie-
czniey, że przyuczony Prawa dawac nie przeymowac, chwy-
tamy się go iako expertum in Arte Regnandi, y iakoby ko-
rona nasza potrzebowała Illustracyi zacnością wielkie-
go Imienia. Zalecaią się drudzy że ich kandydat bogaty

ze ma niezliczone Skarby, my nie uważamy ze tych dostatkow
na własne swe Interessa zażyie y na szkodliwe Korrupcye, mowi-
my zwyczaynie takiego nam potrzeba Krola, bo będzie miał co
rozdawać. Zalecaią insi że ich Kandydat ma swoie dziedziczne
Państwa, Woyska liczne, Kolligacye wielkie z postronnemi, my
nie myśląc że snadniey nas może tą potencyą swoią oppri-
mere, płonno spodziewamy się że nas czym będzie miał bronić
y tyle ultro sami w tę Sidła wpadamy, co na nas zastawuią, tak
pięknemi pozorami zwyczaynie iakbyśmy nie wiedzieli że
do Tronu naszego nie nam potrzeba, ani udzielnym ktoryby
chciał despotice panować, ani potężnym ktoremubyśmy się o-
przeć nie mogli, ani bogatym ktoryby nas korupcyami bała-
mucił. Nie nam po Jego dostatkach byle obfitował w Cnoty,
y z nich miał iak naywiększą sławę, Rex virtutum ipse est
Rex gloriae. Odpowiadam: nie Achab gwałtem Winnicę Naba-
chta wydzierający; Nie Nabuchodonozor za Boszka się maią-
cy y himagia należyte wyciągaiący. Nie Salomon nie wresciach,
nie Roboam Oppressor poddanych, nie Ieroboam Wiarę y Prawa
Boskie depczący, ale taki coby się mogło mowić bespiecznie z
Jobem; niech mi zarzuci kto: Si adversum me terra clamat
& cum ipsa sulci ejus deflent, vel si animam agricolarum
ejus afflixi, taki ktoryby w sobie ziednoczył Majestatem Im-
perii z pokorą Chrześciańską, żeby miarkował Naywyższą
władzę z Posłuszeństwem Boga y przykazaniem Jego, żeby
zgadzał Prudentiam Gubernii z Wiarą, Maxymy polityczne
z Ewangeliami, żeby słodził Sprawiedliwość per mansuetu-
dinem, świadczył łaskawość sine discrimine Prawa, żeby się
chamował cum Moderatione in prosperitate, a znosił adver-
sitatem cum fortitudine Animi. Taki iescze ktory uzbro-
iony Cnotami Chrześciańskiemi stał się invulnerabilis con-
tra tela biiących na siebie Passyi, żeby go żadna zwyciężyć nie mo-
gła, y aby był godzien inszym panować, żeby sam sobą władnąc
umiał maxime amabilis victoria de ipso amabile fuisset.
Taki ktoryby per Amorem boni publici & rectam Notitiam
veri, nie dawał do siebie żadnego przystępu podchlebstwa
obłudzie Frantostwa za ktoremi nayiaśnieysze Majesta-
ty są w zaćmieniu iak Słonce za obłokiem. Taki zgoła kto-
ryby był terror hostium, Amor populi, & Pater Patriae, y kto

ryby

ryby przykładem swoim rządził magis docendo qvam jubendo & monendo qvam minando. Pamiętaymy na to że Bog krolow daie iednych in furore suo, drugich in amore, iednych na karę, drugich na nadgrodę in lenitate, iedni są ultores iego świętey Sprawiedliwości, drudzy dispensatores iego Dobrodziejstw iedni secundum iram, drudzy secundum Cor ejus podaie nam Opatrzność Boska te dwoiaky Speciem nam obierać Sobie należy wszak mamy wolną elekcyą. Jezeli poydziemy za prywatnym tylko Interessem, za Respektem, za korrupcyą, albo za niepomiarkowaną Wolnością, da nam Pan Bog Krola, ale zagniewany ten ktory confregit in die irae suae Reges. Jezeli zas za Interessem Wiary Swiętey y Oyczyzny y Dobra pospolitego, da nam Pan Bog krola, ale łaskawy o ktorym się będzie mogło mowić: Domine in Virtute tua laetabitur Rex qvoniam praevenisti eum in benedictionibus. Zebysmy tedy mogli się tego statecznie spodziewać, trzeba się każdemu reflektować in dando suffragio y wystawić Sobie na Celu wczesnie tego kandydata, ktorego naydoskonalsze Cnoty prezentuią, a nie ziezdzaiąc się po naszemu z kreskami na Elekcyą iako na Targ y daiąc ie często temu ktorego ani znamy, anismy widzieli, anismy kiedy nawet przed tym o nim słyszeli. Sądziemy o iego godności iako caecus de Colore, albo często trafia się że żadnego pro Objecto nie maiąc kandydata, idziemy za lada wichrem gdzie nas popędzi. Ignoranti qvem portum petat nullus secundus ventus est. Szacuiemy Sobie lepiey te nayznacznieyszą wolnego Narodu Prerogatywę, nad ktorą nie może bydź większa iako to obierać Sobie Pana z Szlachcica stać się Elektorem z Elektora mogąc spodziewać bydź y krolem, co może bydź godnieyszego do zachęcenia nas abysmy się przy tak nieoszacowanym Prawie utrzymać mogli, ktore insze Panstwa straciwszy uczą się iako go inviolabiliter utwierdzić, abysmy kiedy per Interregnum nowego krola nabywaiąc, starego się krolestwa nie pozbyli, nie dufaiąc temu co się pospolicie mowi że Reges mortales Respublica immortalis. Na pierwszy odgłos wakuiącey Polskiey korony, w ktorym Potentaci albo obcym Xiążętom nie odchodzi się ambicya starać się o

nię

rę. ze wßystkich tedy Stron Swiata zbieraią się Potentaci, aby poyc
z sobą na wyscigi; kazdy swoię Partyą formuie, y tam gdzie nayści-
sleysza Unio Animorum inter Cives Animorum, nay potrzebniey
sza na niezliczone nas rozrywaią Fakcye. Mało na tym tych
wßystkich Potentatow przeciwne miedzy sobą Interessa, dzita
Sensus Nostros kazdy wiążąc się do swego Kandydata przestaie
bydz Polakiem, y staie się nie tylko Osoby iego Kreaturą, ale Fau-
torem y Promotorem tego co mu może uczynić iakie emolumen-
tum, choć by z naywiękßą Oyczyzny krzywdą. I tak in Cam-
po electorali iako w Polu Marsowym pewne Certamen zbiia-
iących się cudzych Interessow. Pytam się zatym iaka może bydz
przy tak wielkiey Civium dyspozycyi zgoda, y iak bez zgody Libe-
ra, a dopieroż Nemine Contradicente Elekcya. Niech kazdy owßem
rozsądny uwazy iakie z tąd Scyssye, a z nich zastarzałe potym
y nie wykorzenione dyssensye, y zawziętosci. Iak snadna przy
tym Okazya do obrania dwoch Krolow miasto iednego, cum
quanto naostatek Oyczyzny discrimine z tego monstrum
o dwuch Głowach generantur owe Woyny domowe, o kto-
rych to Patrem Nati periment natos, parentes. Trzeba się
iednak wßystkim zgodzie na iednego, lubo rzadka między kil-
ku decydowanych ludzi iednakowa Opinia, w materyi nawet
samą sey włąsnoscią decydowaney, Smierc naprzykład wßy-
stkim naturalnie przykra, a przecie swiadczą Historye ze
była terribilis Ciceroni, desiderabilis Catoni, indifferens So-
crati. Ta diversitas & fallacitas Animi Nostri wydaie się
kiedy choremu naylepsza potrawa obrzydła, a zdrowemu y
głodnemu prosty Chleb smakuie, y owszem quod aliis Cibus est
fiet Acre venenum. Siła iest takich co rozumieią ze się leczą
tym czym się truią; rożnią nas temperamenta komplexyi,
rożnią inwidye, rożnią Interessa rozmaite, rożnią nawet An-
typatye naturalne, tak dalece ze w kazdey nie mal okazyi ie-
den się cieszy, drugi się smuci, co iednemu iest pozytkiem, to
drugiemu szkodą, a co naywiękßa taki iest niestatek Człowie-
ka ze się nawet sam sobą nie zgadza quod petit spernit, repetit
quod nuper amittit. Ktoby rzekł naprzykład ze tak wielki Ty-
ran Nero krwią ludzką nigdy nie nasycony, młodym ießcze
będąc

będąc podpisuiąc na iednego winowayccy życie Dekret z narze-
kaniem mowić: Utinam non possem literas. Doznaiemy na-
wet y do tego że sami przeciwko sobie opinamur tam gdzie
idzie o Interes wiecznego szczęścia y Interessu, s którego y
czasem iesteśmy za tym co duszy y zdrowiu naszemu szkodzi,
y byle czego się nie godziło to tego bardzey pragniemy: Nitimur
in vetitum capimusq negata. Ta iednak na Elekcyi Krolow
naszych powszechna zgoda exigit tego, abym się z myślemi zga-
dzał, lubo nie mogę sam samym sobie Amor proprius opi-
nij y zdania uwodzi mię wolności go popiera, Interes pry-
watny utwierdza lubo samo sumnienie zażem Dobro po-
spolite resistit. Podałem sposob iako na publicznych radach
wszystkie materye sine discrimine Seymu mogą resolwi,
Nemine Contradicente, kiedy ta materya mieysca mieć nie
będzie na ktorą zaydzie kontradykcya. Ten sposob na Elekcyi
nie słuszny, bo gdyby na wszystkich Kandydatow była za-
ka oppozycya, y gdyby eo ipso a suffragijs były relegati, żaden
by krol albo nie stanął, albo stanąc nie mogł Nemine Contra-
dicente. A za tym nie tylko o to starać się potrzeba aby per li-
beram Electionem dobrego krola obrać, ale oraz żeby ta libera
Electio nie stała się tak nie przełamaną przeszkodą, że tandem
żadnego obrać nie będziemy mogli. Idę naypierwiey do obrania do-
brego krola y suppono supernaturali casu quam felicissimum
successum. Co nas może potkać nayniesczęśliwszego ie[illegible]
padnie na cudzoziemca, ktoż nie przyzna? Primo. quam pericu-
losum dostać się takiemu Panu, ktory albo sam będąc absolutem,
abo urodziwszy się in absoluto Dominio imbutus Monarchici
dominij maxymami, miłością wrodzoną do Oyczyzny nie będąc
przywiązany, owszem wolnością brzydzący się, do żadney Praw
Subjekcyi nie przyuczony, zwyczaiow naszych niewiadomy, ię-
zyka naszego nie umieiący; Pytam się co za nadzieię pokładać
w takiego krola panowaniu. Secundo. quam ignominiosum
sęcie siebie samych, szukaiąc w obcych Narodach krola, iak
by nikt w Polszcze nie był godzien korony. To samo repugnat
sano Iudicio, wybrać to za naylepsze, czego nie znam, czego nie
widzę. Brzydziemy się cudzymi zwyczaiami, choc w wielu rzeczach

lepszemi niż naße, a insensibiliter przez Krolow Cudzoziemcow
Sami się w Cudzoziemcow obracamy przez Cudzoziemskie Panowa-
nie. Epyanie tak byli przywiązani ad Cultum Oyczystych Bożkow,
że woynę toczyli z swoiemi Sąsiadami, o to tylko że inßych adorowa-
li: Inde furor vulgi quod Numina vicinorum odit quisque locus, cum
solos credat habendos deos quos ipse colit. Naśladuiąc tego choc Pogan-
skiego Zwyczaiu, trzymaymy się domesticos lares, a nie szukaymy
cudzych Idola. Tertio quam fatale mieć Krola Cudzoziemca, nie
wątpię że sacrificabit pewnie Interessa Rzpltey swoim własnym y
Domu swego, zwłaszcza ieżeli się nie będzie mogł spodziewać iako
powinien panować in posteritate sua, bo ktoż iest taki, ktoryby z
Dzierżawy nie chciał bydź Dziedzicem. A zatym iako żadnego nie
widzę emolumentu Rzpltey z Pana Cudzoziemca, a owszem niezli-
czone & fato nostro doznane detrimenta, moim zdaniem daj im
na zawße od Tronu Polskiego exkluzyę, z tey osobliwie racyi że ad
apparentiam tylko zdamy się ich obierać, a w samey rzeczy, szczerze
mowiąc zaprzedaiemy się im. y w tym tylko na Elekcyach Krolow
Cudzoziemcow consistit złota wolność nasza, że złotem pospolicie za-
kupiona. Słyszałem często tę maxymę, w niektorzy mowią, że lepiey
Cudzoziemca obrać za Krola, aby zagrodzić drogę szkodliwey inter Ci-
ves Emulacyi. Prawda: przyznaię że ta racya godna uwagi, bo iako ka-
żdemu wolny Ambitus do Korony, mogłoby bydź więcey Kandydatow
niż Elektorow, a przy tym trudnieysza powszechna zgoda, bez kto-
rey żadna Elekcya nie może bydź legitima, gdyby każdy konkur-
rent tyle miał Suffragia, ile może mieć Adherentow, podzieliwßy
zas nas inter tot discordes sensus, quod capita, żaden drugiemu
nie chcąc ustąpić, coby mogł za eventus takiey elekcyi subseqvi.
Ale niech tylko raz na zawsze postanowiony będzie Porządek do-
bry in modo Electionis, tak żeby się nie mogł nikt Korony, ani iey
dokupić, ani przez żadne fakcye iey dostąpić, nie zaszkodzi ża-
dna emulacya, a nie szkodząc przyzna każdy że z swoim lepsza
sprawa. Iże Piasta snadniey Pactis Conventis okreslić, y trzymać
zawsze w Ręku ktory sławę y fortunę swoię nie za granicą, ale in
Sinu & Salute Oyczyzny musi zakładać, ieżeli bydź chce szczęśli-
wym. Co założywßy pro principali Objecto szkodliwey Elekcyi
przystępuię ad modum iey poprawienia practicabilem, salva omni
libertate, pytaiąc się wprzod, ieżeli odprawuiąc ią według Zwyczaiu

naszego

naszego może się nazwać Libera. Radtbym żebyśmy kiedy w tym omamie-
niu przeyrzeli, poznalibyśmy iako ten co nabiwszy sobie głowę ima-
ginacyą że światom rządzi, tandem do rozumu przyszedtszy, uznał
że falsa voluptas & mentis gravissimus error. Kto bowiem w tey
iest preokupacyi rozumie się bydź wolnego zdania na Elekcyi Kro-
la, niech się proszę reflektuie bez żadnego zaslepienia na trzy
pewne Imaginacye, które nas łudzą. Pierwsza ieżeli to humani-
tus podobna, żeby in tanta quantitate suffragiorum zgoda powsze-
chna pomiescic się mogła, a przecie obserwuiąc stricte Prawa
trzeba żeby Nemine contradicente staneła Elekcya. Ogdy nie po-
dobna toć nie może inaczey stanąć, tylko per vim y bez żadney u-
wagi in liberum Veto. Taki zaś Actus nie tylko się nie może na-
zwać wolną Elekcyą, ale owszem znoszący wszystką wolność, bo
sequitur inde ta naydelikatnieysza liberi veto Prerogatywa
tak wielkie ponosząc praejudicium, sensim przyidzie ad tantum
vilipendium, że iey na wszystkich publicznych radach cum
debito respectu mocnieyszy nad słabszym obserwować nie będzie.
Swiadkiem tego wszystkie nasze przeszłe Elekcye, z których żadna
albo rzadko staneła bez protestacyi nieuważney y nieskuteczney.
Druga Imaginacya nie iest że to chimericum rozumieć że ten
kandydat koniecznie będzie Krolem, któremu pro libitu destinu-
ie może suffragium cum firmo proposito że go nie odstąpię, y na
inszego nie pozwolę, a przecie gdy się na swey promocyi zawio-
dę, ten moy głos wolny prożny to nulla libertas sentiendi, to
daremna za tym y nieważna wolności moiey Prerogatywa, gdyż
non gaudeo Iure aequalitatis kiedy ten mnie przeważy którego
suffragium stanie się Krolem przeciwko moiey woli y oppozycyi.
Trzecia Imaginacya rozumieć y bydź w tey nie przełamaney
perswazyi, że ten kandydat koniecznie nie będzie Krolem na
którego nie pozwalam dla tego że mi się nie podoba, przyczna
ię że gdyby to można tak bydź powinno, ale gdyby moia kon-
tradykcya przeciwko inszym kandydatom, tako y drugich
przeciwko moiemu miała według Prawa iako należy valorem,
nigdy by żaden Krol nie stanął. A przecie przez gwałt który się
dzieie moiey oppozycyi & per incompatibilitatem, ponieważ
ulla tenus to subsistere nie może, żeby ten był koniecznie Kro-
lem, którego Ja chcę, a ten nie był, którego nie chcę, nie iest y bydź

nigdy

przeciwne zdania bardzey się mocnią. Te Seymiki żeby były Unius
diei Actus który na to wystarczy kiedy inszych Materyi nie przy-
puszczaiąc Suffragiorum na same tylko zebranie, ten dzień bę-
dzie destynowany, żeby ież raz mogł dać pro libitu & communi li-
bertate na tego na kogo mu się będzie naylepiey zdało, expedit
żeby te Suffragia były skryte & in Scripto podane, tym bowiem
iednym tylko Sposobem libertas Sentiendi żadnym respektem
nie uwiedziona ani żadną korupcyą przenaięta more in sua pu-
ritate conservari przy świadectwie samego tylko sumnienia,
które zwyczaynie w podobnych okazyach zawodziemy unosząc
się przeciw własney opinij powierzchowną iaką polityczną
konsyderacyą, a wewnątrz occultum gratiens animi terrore
flagellum. Te Suffragia skryte in Scripto podane, niechby
Marszałek Seymikowy propter majorem fidem in praesentia
Senatora y czterech albo więcey ex Nobilitate assystentow
zabrawszy publice otwierał y czytał tak aby każdy sustum
calculum wiedział, wiele kto ich mieć będzie. Drugi actus na
zaiutrz na tym Seymiku niechby był na obieraniu Posłow na
Seym Electionis Krola, życzyłbym propter solennitatem takie-
go ziazdu przydać Numerum alterum tantum, to iest osmiu, do
osmiu zwyczaynych, ktorzy by iuż byli tego Roku in Activitate
na Seymie, według tego co się rzekło o Posłach Seymowych. Tym
Nowym Posłom mogłoby przydać woiewodztwo nową Instru-
kcyą reguluiąc się do cyrkumstancyi Elekcyonalnych, a ia-
ko secundum Novam formam Consiliorum ktorą podałem
życzyłem aby dwuch było Senatorow każdego Wdztwa, y żeby
ieden zawsze był przy krolu continuus a drugi w swoim
Wdztwie, tak należałoby in hoc solo casu Elekcyi, aby obadwa
assistant, żeby pleno Senatu krol obrany był, obserwuiąc między
obiema gradum per seriem w tey de caetero rowney obudwom
preeminencyi. Po Seymiku tym sposobem szczęśliwie skon-
czonym niech Senator y Marszałek Seymikowy stanawszy
na mieyscu y czas naznaczony Elekcyi oddali Primasowi cal-
culum Suffragiorum Wdztwa swego podpisany od Senatora
y assystentow do zbierania kresek Deputowanych y zapieczę-
towany pieczęcią Wdztwa. Hunc calculum eadem methodo Pri-
mas odebrawszy od wszystkich Wdztw comportabit w dzień nazna-

czony

nigdy nie może Libera Electio, chyba żeby się Cudem takie Subjectum znalazło, coby było ad placitum Universale całey Rzpltey nemine excepto, tych którzy ią componunt, co iest impracticabile według naszego Polskiego przysłowia, że się ieszcze nie urodził coby wszystkim dogodził. Obviando tedy tak oczywistym Inkonweniencyom pochodzącym ex Methodo Elekcyi Królow naszych & resolvendo hoc problema że albo nigdy żadnego Króla obrać nie będziemy mogli salvis Iuribus intaminatae Libertatis, albo ieżeli go obierzemy to zawsze nie tylko z Nadwerężeniem Wolnosci, ale & cum periculo utracenia iey. Szukaymy sposobow przez taki Moderamen, w którym aby mógł każdy in integro zachować liberum Sensum w obieraniu sobie Pana, ale non Imperiosum, przez to go zas rozumiem Imperiosum kiedy się uporczywie upieram przy moim Kandydacie, którego drudzy nie chcą, albo kiedy nie pozwalam którego insi eadem qua fruor facultate promovent. A przytym ieżeli prawdziwie chcemy żeby była Vox libera, niechże nie będzie Corrupta & partialis. Staraymy się osobliwie o to żeby in Qualitate urodziwszy się równa była potestas in dando Suffragio na Elekcyi, gdzie każdy ma Interes wspólny, obrać sobie dobrego Pana żeby Szlachcica o iednym Zagonie kreska wolna tak ważna była, iako naydostatnieyszego. Co wszystko spodziewam się znaleść by się mogło tym którym tu expono sposobem. Po obwołanym Interregnum, co potym dawać czas do niepotrzebnych okazyi, ieżeli na przepatrzenie się in Subjectis, nie trzeba tak długo szukać samę się odezwą. Nie trzeba na to czasu aby examinować kto godzien Korony, znamy się dobrze wszyscy ex Anteactis, nie sądząc dopiero z tego z czego się każdy na ten czas zaleca, zwłaszcza ieżeli iako życzę nie będziemy za Granicą szukać nieznaiomych y niesłychanych przed tym Kandydatow. Miasto tedy Konwokacyi która praecedit Elekcyą, y gdzie pospolicie semina dissensionum wszczynaią się niechby Prymas in instanti na Seymiki, na Elekcyą Kandydatow do Korony, aby ci tylko mieli Campum liberum w Konkurencyi o Koronę, których merita manifestować się będą per Suffragia Civium podawał, te Seymiki potrzeba aby były iednego dnia odprawione generalnie po wszystkich Województwach, żeby nie dać czasu Konkurentow mieszać Seymiki, obieżdżaiąc ieden po drugim iako y Seymikow do porozumienia się, przez które miasto zgody

przeciwne

na ktorego Kandydata iednostaynie zgodnę zbiorą się suffragia, bo tą Skrytością kazdego Sensus będące naywolnieyszy, może się stać godnieyszy. Daiąc zas publico ore Respekt przyiazni albo Interessu iakiego, uwodzi y sprawuie w Zdaniach nie przełomaną disparitatem, ktore alias idąc za powodem samego Sumnienia y Słuszności secundum merita ktorego Kandydata te będą mogły potaiemnie snadniey się ziednoczyć. Tych kalkulow niechby Poseł miał ieden, Senator dwa, a Prymas trzy, ktoryby powinien reservare ob Casum, gdyby się trafiła paritas suffragiorum, aby uchodząc nie potrzebnych alteracyi Kreski Prymasa decidant in Superioritate. Tu proszę o reflexyą nad racyą moią, ktorą popieram hunc modum Electionis, y ktorą genuine expono przez prosty Argument do snadnego kazdemu poięcia, ze dla tego życzę wziąć przed się modum pluralitatis votorum, in extremo Casu, kiedy się nie podobno będzie spodziewać powszechney zgody, bo kiedy ten modus będzie eventualiter postanowiony, snadniey się trafi, ze nie zazywaiąc go Elekcya stanie nemine contradicente. Clarè tego dowodząc suppono na przykład, ze Prymas mianuie ktorego Kandydata na ktorego Pars potissima zgadza się, iezeli będzie kilka albo kilkunastu ktorzy się na niego nie zgadzaią z racyi że maią in pectore inszego, kiedy będą widzieli ze uporczywie stawaią przy kontradykcyi, trzeba będzie ultimariè te kontrowersyą resolvere per pluralitatem votorum, y sądząc ex parte potiori zgadzaiącey się na tego Kandydata, przeciwko ktoremu się protestuią, ze pewną będzie miał pluralitatem votorum po sobie. Pytam się kto taki nie uważny znaydzie się, zeby sine ullo effectu protestował się, y zeby nie mogąc dać konkluzyi temu Kandydatowi na ktorego obranie Rzplta inclinat, sam się chciał sprzeciwić y zarobić sobie na niełaskę tego co Jego ma bydź Panem. Kazdy bowiem na Elekcyi starając się naturalnie, aby się mogł szczycić że voto suo contribuit do wyniesienia na Tron Pana swego, a zatym kazdy widząc, że ani przez upor, ani per pluralitatem votorum nic nie wskora. To samo postanowienie pluralitatis in Casum Sessyi z kontradykcyi moze się trafić, ze nigdy nie będzie in usu sprawiłoby efficaciter ze wszyscy snadno concurrent do pożądaney powszechney

zgody

czony do zagaienia Elekcyi Krola na mieysce do tego aktu destyno-
wane, y ten in praesentia Senatu Ministrow Status y posłow reducet
& collectis & calculatis Suffragijs Jus Nominationis do Czterech
tylko Kandydatow, to iest tych Ktorzy naywiększe Suffragia miec
będą zabrane ex Universis Populorum votis. Ci 4. Kandydaci
promulgati z ktorych ieden ma bydz obrany Krolem, niechby się
in instanti a Campo electorali na kilkanaście mil oddalali, cze-
kaiąc e longinquo Sortem suam, aby niebędąc przytomni niemogli
czynic Fakcyi żadnych ieden przeciwko drugiemu. Dnia tedy
naznaczonego ad ipsum actum electionis życzyłbym semotis ar-
bitris, y zniosszy ten ladaiaki zwyczay w Polu obierania Krolow
gdzie Szlacheckie głosy z ludem pospolitym confundunt, na zwy-
czaynym Status mieyscu Seymowania, niechby Prymas Czte-
rech kandydatow mianował gradatim iednego po drugim we-
dług quantitatem Suffragiorum ktore kto miał, to iest tego
pierwey co ich miał secundum reductum Calculum więcey, py-
taiąc się kazdego seorsive według zwyczaju Stanow Rzpltey,
zgromadzonych, ieżeli zgoda na niego, tu żeżeli powszechna
subsequetur Nemine Contradicente, ten niechby był Krolem
proklamowany, iako legitime obrany. Jeżeliby zas na ka-
zdego z Czterech Kandydatow mianowanych iednego po dru-
gim zaszła kontradykcya, nie trzeba by zazywac zwyczaynych
Sposobow wezdaucyi y oppressyi kontradycenta albo zachucze-
nia słabszey Partyi od mocnieyszey, y uchodząc periculum o-
brania dwoch Krolow, iako iuz przy podobnych kontrowersy-
ach practicatum. Życzyłbym ob respectum wolnego głosu mieć
rekurs ad pluralitatem votorum, zazywszy wprzod notandum
iak naypomiarkowanszych Sposobow, to iest staraiąc się ile
może bydz humanitas, aby Elekcya Nemine Contradicente
mogła stanąc, poniewaz nie by nad to nie było szczęśliwszego,
gdyby mogło bydz tam practicabile, iako iest desiderabile. Dla
tego dopiero widzę omnem impossibilitatem do tey pożądany
powszechney zgody, życzyłbym zwyczaiem Rzpltey Weneckiey
recurrere ad Calculos, żeby biały znaczył affirmativum, a Czar-
ny negativum, to iest ktoryby z Czterech Kandydatow miał
naywięcey białych, aby ten był Krolem proklamowany. Mo-
że dari y tym Sposobem choc per pluralitatem Votorum, że
na ktorego

zgody, ktora tym, ktory składę Sposobem może się stać practicabilis, aby za-
bieżeć wszystkim finalnie inkonweniencyom zniepomyślney alias Sesy-
syi, przy ktorey albo Elekcya nigdy nie stanie, ani może stanąć we-
dług naydelikatnieyszego Prawa Liberi veto, albo ieżeli stanie choć ią
iaka Kontradykcya zatamuie, to nie może bydź legitima przez oppres-
syą wolnego głosu, ktory per vim iako się dzieie sine ullo Respectu na
Prawa y wolności przełamać potrzeba. Emolumenta zas z tey moiey Pro-
pozycyi do takiey Elekcyi Kandydatow na Seymiku a Krola na Sey-
mie te przekładam Dzieięć. Jus electionis. Krola nikt
nie wątpi, że iest Privilegium Principale każdego Szlachcica. Pytam
się tedy za co ma privari z tego, co go naybardziey illustrat y iego Szla-
checka kondycyą. Privatur zas bo zwyczaynie Elekcye Krolow od-
prawuią się iako Seymy przez Samych tylko Posłow. Chyba że extra-
ordinario Casu convocatur pospolite Ruszenie. Pod czas ktorych
na wszystkie ziazdy publiczne może się rzec co Duch S. mowi: Cogi-
taverunt Consilia quæ non potuerunt stabilire. Niewchodzę daley
com iuż na inszym mieyscu powiedział o pospolitym Ruszeniu,
Przypominam ostatnią Elekcyą, gdzie Cognatæ acies Kontowskiey
Partyi przeciwko Saskiey wszystkie stanęły gotowe ad perniciem
całego Narodu, gdyby Bog cudownie na ten czas nieodwrocił zawzię-
tych na zgubę między sobą Braci. Po takim przykładzie inszych
niewspominaiąc, iako nie rozumiem żeby Rzplta ultro chciała się
ad similiter fatalem Casum exporgere, y podać się oczywiście nie-
bespieczenstwu. Tak rozumiem że nie inconvenientius nie ogdzie
do obrania krola, iako Seym Electionis, żeby iednak nie Sami tylko
Posłowie Seymowi gaudeant hoc Supremo Privilegio, ponieważ
każdemu Szlachcicowi to prawo należy, czy nie słusznaż żeby go
zażył in suo stallo na Seymiku pro libitu suo podaiąc kandy-
data. Jeżeli kto rzecze że większa z tym wszystkim Prerogatywa,
Posła per facultatem obrania krola, niż Szlachcica na Seymiku
w obraniu tylko kandydata. Niech prosze uważy Moderamen
tych dwoch Prerogatyw w sprawiedliwym ich podzieleniu. J-
tak prawda że każdy Szlachcic z iedney Strony nie będzie miał
Partem w Elekcyi krola, nie obieraiąc krola, tylko kandydatow,
ale też Poseł z drugiey Strony nie będzie mogł obrać inszego krola,
tylko iednego z tych kandydatow, ktorych mu do wybierania
Szlachcic poda. A za tym Posła facultas zda się bydź bardziey limi-

tata

tata niż Szlachcica, ktoremu wolno kogo chcieć mianować.
Secundo ten modus Electionis iest secundum formam Usitatam,
& Constituentem Rzpltej, ktora ieżeli na Seymie zgromadzona,
nie powinna nic decidere nisi congregatis wprzod Votis Populorum,
toć in tam gravi materia obierania krola, iednego z tych powin-
naby decisivie promulgare, ktorych wszystek Ordo Equestris po
Wojewodztwach poda propositivie za kandydatow, iako ten od ktorego
Uniwersalna Regata Consiliorum & Sancitorum pochodzić ori-
ginaliter powinna. Tertio ieżeli się pluralitas votorum nie
podoba, ktorą kładę pro ultimo casu in tantum in quantum
zgoda powszechna ulla tenus nie będzie mogła subsequi ne-
mine Contradicente, y owszem na to snadnieysze przywiedze-
nie do tey powszechney zgody, ktora Constituit liberam & legi-
timam Electionem, iakom tego dał wyżey racyą. Pytam się kto
mi pokaże ktorą Elekcyą, ktoraby ad speciem nie była tylko
za powszechną zgodą, samą zaś rzeczą, ieżeli nie pluralitate
votorum stawała. Ponieważ żadney takiey nie było, na kto-
reyby kilka albo kilkanaście kandydatow nie konkurowali
o koronę, a per consequens tyleż Partyi maiąc każdy swoią, z
ktorych pospolicie naymocnieysza in pluralitate Votorum,
a często & Armorum praevalebat opprimendo słabszą, bo w takiey
okazyi nikt nikomu nie ustąpi, tylko ten co musi. Ieżeli tedy
ten zwyczay pluralitatis Actu practicatur cum oppressione libe-
rae Vocis et eversione Status, ieżeli go cierpiemy sola Imaginatio-
ne wolney Elekcyi, lubo realiter wolność znoszącey, czemuż tey
dystynkcyi nie uczyniemy, aby to co per Abusum się dzieie, reduca-
tur do porządku przez Prawo sposobem ktory podaię. Aby ta plu-
ralitas ktora liberum veto y powszechną zgodę znosi, albo była
owszem do niey okazyą, albo in extrema tey zgody impossibili-
tate stała się salutare remedium do obrania krola salva omni
libertate, legitimitate, & securitate; salva mowię libertate, bo głos
generalnie każdego będzie wolny, gdyż nie będzie tego Szlachci-
ca, ktoryby przez suffragia swoie nie miał partem w obieraniu
sobie Pana, wolno mu będąc podać tego, co mu się podoba, żadna
go kontradykcya nie zatłumi, gdy ad conflictum nie zgadzaią-
cych się głosow okazya ustanie. Będzie vox incorrupta, bo kto
się obierze z konkurrentow o koronę tak nieuważny, żeby chciał ro-

zdawać Korrupcye, nie wiedząc y nie mogąc sobie ubespieczyć nikogo. Skryte bowiem Suffragia y iednegoż dnia po Wdztwach zebrane zabieżą temu, że nikt wiedzieć Anticipative nie może, czyia komu kryska służyć będzie, przez co także Targ bezecny ustanie o wolność y Swobody nasze, będzie Vox Impartialis, bo przy tey Skrytości, żaden Respekt, Fawor, albo iaki Interes nie będzie obligował nikogo ad Mancipandum Sensum Suum, mogąc; nie uważając nikogo dictu Samego Sumnienia rozsądku, y Dobra pospolitego disponere wolno zdaniem Swoim. Stanie taka Elekcya Salva legitimitate, bo Iey validitatem żadna Kontradykcya nie naruszy, kiedy Contradicens nie pozwalając na nikogo, tym się kontentować będzie, że mu nie da Swoiey Kreski, y kiedy za krzywdę wolnego Swego zdania nie poczyta, że ten nie stanie Krolem, ktoremu ią destynuie. A przy tym kiedy modus possibilis według dobrze ułożonego porządku postanowi, iednakowo się stanie ten Actus Electionis, & legitime practicabilis, alias nigdy nie mogąc bydź obserwowanym Secundum Supernaturalem Institutionem, ktora imponit, aby per Verbum placet, ieden się y wszystkim podobał, stanie się nie uważnym, przez nieuważne kiedy zaydzie liberum Veto, albo nie podobnym w Elekcyi kiedy go wolna Protestacya nie przełamanie zatamuie, ktorą nadewszystko utrzymać należy, iako z principaliter Constituentem wolność naszę. Stanie naostatek takowa Elekcya Salva omni Securitate, kiedy się tym Sposobem podanym zabieży wszystkim fakcyom, zamieszaniom, dyssensyom, osobliwie Scissyom, przy ktorych Rzplta nie iest bespieczna ani wolności, ani dostoieństwa Swego. Tak zas bowiem zwyczaynie na Elekcyach Interessa kandydatow, y Cudzoziemskie Artyfficya rożnią, że Secula po tym zaiętych pożarow zawziętości naszych nie wygaszą, przy ktorych y nowo Krol obrany, Szczęśliwego mieć Panowania, ani spokoynego Rządu prowadzić nie może. A do tego quantum Emolumentum z pewney nadziei, że ten nieomylnie Tron osiędzie, ktory go będzie albo naygodnieyszy przez Swoie zasługi, albo nayzacnieyszy przez talenta in Arte regnandi, gdyż go Sama Sprawiedliwość wybierze bez żadnych Machinacyi, Sam Amor Populi wyniesie bez Praw y wolności naruszenia, nie tak iako się u nas dotąd dzieie, gdzie temu stopień do Tronu naypierwszy, kto albo naybogatszy, maiący czym Subiecta Venalia korrum-

powac

powac, albo nay potężnieyszy maiący siły nad inszych per vim wy-
drzec go sobie, y że tak rzekę szturmem go dobyc, albo in Activita-
te naybieglęyszy Artificiosus Popularista maiący szkodliwe wykrę-
ty do ułowienia Crudelitatem Populi. Konczę na tym Artykule
y uważaiąc iak iest rzecz trudna, a bardzey nie podobna na Ele-
kcyi krola wszystkim na iednego się zgodzic, dopieroż myslę sobie,
iako daleko trudnieysza żeby to wszystko, co tu ad trutinam poda-
ię y co rozumiem DEO & Conscientia Teste Salutare Oyczyznie by-
to ad placitum Universale powszechney zgody, ktorey u nas z tak
rozmitych prywatnych Interessow, z tak przeciwnych Dobru po-
spolitemu opinij, y z tak niedowierzaiącey dla płonney często suspi-
cyi zenitencyi trudno się spodziewac. Wiem że na sam odgłos do-
brego porządku wprowadzenia, a z niego przymnożenia sił na-
szych odezwą się Cudzoziemskie Sąsiadow naszych Fakcye, ktorzy
nie maiąc się czego od nas obawiac Securitatem granic swoich za-
kładaią w nierządzie naszym, y ktorzy są zawsze pewni secundum
Statum Nostrum praesentem, że nas mięszac w Radach mogą, se-
cundum oportunitatem Interessow swoich. Wiem że ad solam
apparentiam postanowienia tey generalney sinum curią we
wszystkich Rządach sprawiedliwey Reguły, odezwą się ci, kto-
rzy albo w Faworach Dworskich, albo w oppressyi, zdzierstwie ubo-
gich ludzi, nie w zasługach swoich fortunę zakładaią. Wiem
że Turbatores publicae Tranquillitatis spokoynego Rządu nie
dopuszczą, ktorzy schną w nim languore mortali, nie mogąc
życ, tylko in motu turbido, iako in probatica Piscina, przy zakło-
ceniu y zamięszaniu in Statu. Wiem że ci ktorzy Amore pro-
prio seducti, żadna im się nie zda dobra Rada, tylko ich własna
y sufficit, żeby była zła byle cudzą praeponens swoią opinią nad
dobro pospolite. Wiem że ci uwadze y konsyderacyi żadney miey-
sca nie dadzą, ktorzy rozsądku bez experyencyi należytey do
Rządow Panstw wiadomosci miec nie mogą. Znaydą się y tacy
Pseudopolitycy, ktorzy przez zbytnią wykrętną Politykę nayszcze-
rszą cnotę Cenzoruią. Będą y tacy, ktorzy przez samą Ambicyą
contemnendo Prawa nie zechcą im rigide subesse. Będą nakoniec
tek y tacy, ktorzy ex Vero Zelo ku Oyczyznie difficilem nayspo-
sobnieyszym do ratunku Tey sposobom, y ktorym sufficiet ro-
zumiec, to samo szkodliwym, co im się widzi bydz nowym,
iako ten co do Naygorszego Powietrza przyzwyczaiony, boi się by
mu naylepsze nie zaszkodziło, albo iako ten ktory do ciemnosci

przyzwyczaiony

Trzech Stanow tak postanowic, zeby iako do iey samey Ius & Dominium nad Sobą należy, tak żeby absoluta Potestate moc wielowładną nad Sobą in Gubernio Krolestwa exerceat.

Czwarty Error. Że Ministeria Status per abusum przywiedzione do tego, że są albo Vana Simulacra, albo periculosa Idola, lubo na nich vis Guberniy zawisła. Czwarta maxyma niech będzie z iedney Strony, Powagę Ich utwierdzić w tym co należy ad Executionem Sancitorum & Custodiam legum, z drugiey per limitatum tempus ich funkcyi & per Conclavia Ministerialia trzymać że ne excedant nad zaleconą sobie powinność.

Piąty Error. Że godność Senatorska nie iest bynaymniey Rzeczypospolitey proficua, żadney osobliwey nie maiąc Prerogatywy. Przeto Piąta maxyma tę im dać y tak ią podzielić, aby to co in congressu generali na Seymie z drugiemi Stanami uradzą mogli efficaciter praesidendo in particulari Consilio Wdztwa Swego do skutku przywieść.

Szosty Error. Z wolności żadnym porządkiem niepomiarkowaney, która często obraca się in exorbitantem licentiam prawdziwey wolności szkodliwą. I tu naygodnieysza uwagi maxyma potrzebna żeby ile można owszem wolności przyczynić per modum securum libere sentiendi, żeby in hac Aequalitate, w ktorey my się porodzili w iednych nie była niepomiarkowaną Swawolą, a drugim nie stała się cięszką niewolą.

Siodmy Error. Nie rząd generalny do ktorego Ordo Equestris nie ma okazyi ad exercenda talenta, ani przy tym iustum praemium Meritorum. Siodmą maxymę w tym zakładam, aby Szlachcic miał wolną drogę, ktorą by mogł progredi w usługe Oyczyzny, tak cum emolumento publico, iako in particulari Honoru y Fortuny lucro, to iest żeby się mogł spodziewać, że się dosłuży tego, kiedy będzie godzien Honoru y Chleba.

Osmy Error. Że nigdzie snadnieysze, iako u nas abusus, z ktorych Crimina Status generantur, tak impune, że w niektorych okazyach pro gloria & Privilegio libertatis reputantur. Potrzeba tedy osmą maxymę założyć in rigore Prawa, in authoritate Sądow, przeciwko przestępcom & in Aequalitate poenae karząc bez Respektu Urodzenia y godności.

Dziewiąty Error. Z tąd że się każdy implikuie w rozmaite Sprawy, a nikt swoiey Kondycyi nie pilnuie. Z tey tedy okazyi

niech

przyzwyczajony, swiatła zniesc nie moze. Wiem ze przy takim niedowierzaniu będzie się im zdawało, ze latet Anguis in herba, ze to są sztuki y podeyscie na wolnosc. Iakoz kolwiek bydz, te wszystkie konsyderacye krytycznych Interpretacyi, nie tamuią Zelum we mnie ku Oyczyznie, choćby tez kto go sądził temerarium, poniewaz sam przyznaię, ze to wszystko co piszę, ne quoq qui feci Judice digna lini. I dla tego przy tey konkluzyi, według pospolitego zwyczaiu kazdego Authora na koniu przydaię: Corrige errata. Znaydą się przy lepszych daleko niz moy lichy dowcip skutecznieysze niz te, ktore podaię do tey korrektury Sposoby, byle w tym kazdy Conveniat, ze iey koniecznie potrzeba. Ia zas to czynię co wszyscy powinni czynic. Kiedy goze wszak wolno kazdemu na gwałt uderzyc, y swoim naczyniem ogien gasic, wiem zas ze go nie ugaszę, chyba kazdy Cnotliwy Polak rowno ze mną, iako mu vulnus dant Dua tela profundum, przyłozy się ad Corrigenda Errata in Statu, ktore przekładam pro Judice libri reducendo Compendiose totum Opus dla pokazania bez zadney krytyczney Repliki Contrarietates, co nam szkodzą, y ktore nie dopuszczaią trwałego ubespieczenia prawdziwey non ad apparentiam Wolnosci.

Pierwszy Error. Profanus Usus Dobr koscielnych tak wielkiey Porcyi Krolestwa przeciwko kanonom, y samey Instytucyi S. Charakteru. Pierwsza za tym maxyma starac się zeby Status Ecclesiasticus Spiritualia suprema & independenti Potestate administret. Temporalia zas restricte & relative do samey Chwały Boskiey ad Cultum Wiary Swiętey, ad Subsidium Oyczyzny, do Ratunku ubogich, y do Sustentacyi przystoyney Duchownych.

Drugi Error. Zbyteczna y niepotrzebna Potestas Krolow in Justitia distributiva tak wakansow iak y Dobr krolewskich tak wielkiey częsci Krolestwa, z ktorych zadnego Pozytku albo bardzo mały Rzplta, a osobliwie in Authoritate indeterminata, ktorą maią Krolowie nasi, mogąc pod czas Interstitium Seymu, zwłaszcza kiedy się zerwie czynic proprio nutu sub favore Boni publici co im się podoba. Z tąd druga maxyma transferre Officia Civilia ad Suffragia Rzpltey, Dobra Krolewskie do Skarbu in Usum publicae necessitatis & instituere Consilia perpetua, aby nic Krolowie, bez Stanow Rzpltey in Regimine czynic nie mogli.

Trzeci Error. Ze Rzplta na tyle Jurysdykcyi podzielona zadney powagi nie ma, ani w Praw Stanowieniu, ani w nich Exekucyi, A za tym trzecia maxyma powinna bydz, powagę Jey per Coadunationem

niech będzie Dziewiąta Maxyma Saluberrima, aby nigdy Zołnierz nie mieszał się ad Statum Civilem, a Statysta ad Statum Militarem.

Dziesiąty Error. Że rady Seymowe nie maiąc ullam Stabilitatem Sancita żadnego nie mogą mieć bespieczenstwa ani w postanowieniu ani w Exekucyi. Założyć tedy expedit Dziesiątą Maxymę in methodo Secura Radzenia, examinuiąc wprzod materyę per Conclavia Ministerialia, nim ie powszechna zgoda utwierdzi, iako in Executione Sancitorum zachować porządek, przywiedzenia do skutku co Rzplta postanowi per Consilia Palatinalia & per Iudicium karać rebelles Prawu.

Jedenasty Error. Z niegodziwego & ex solo abusu pochodzącego Rwania Seymow y Seymikow, poradzić temu przez iedenastą maxymę, aby liberum Veto iak naywarowniey obwarować, ale tak żeby miało walor przez wolną kontradykcyą przeciwko każdey seorsive Materyi, przy Prawie albo ważney racyi Dobra pospolitego, ale nie na zniesienie totius Actus Obrad Publicznych.

Dwunasty Error. Jako iest in Creatione Ministrow y Senatorow, tak byłby peior priore, gdyby w Elekcyach Fawor y Respekt iaki mieli mieysce; a zatym zabieżeć temu, przez dwunastą Maxymę, żeby in pluralitate votorum obserwować methodum skrytych Suffragiorum.

Trzynasty Error. Nietylko ex impracticabili forma Consiliorum, ale y z krotkości Czasu do skuteczney rady. Wziąć tedy przed się Maxymę Trzynastą Consilij perpetui, aby wszystek Czas impendere y podzieli na nieustaiącą nigdy radę, y Rady postanowioney Exekucyą.

Czternasty Error. Implikować się w woynę bez potrzeby, bez słuszney okazyi, bez pewnego Zysku, bez sił dostatecznych. Naybespiecznieysza ta tedy Czternasta Maxyma strzec się Woyny, a bydz zawsze przy należytey gotowości, aby cudzego nie pragnąc, mieć czym swoie własności konserwować, Pokoy trwały utrzymać, & in Casu aggressionis bydz w tey porze do obrony, żeby dać odpor Nieprzyiacielowi.

Piętnasty Error. Ex insufficientia siły y nie zliczonego Woyska, na ktorego Subsystencyą iednakowo ubodzy ludzie extenuentur, a kiedy go trzeba na obronę Oyczyzny zażyć, trudno się iakiego Successum spodziewać ex tanta mediocritate komputu. I z tey

piętnasta

Piętnasta maxyma w każdym Panstwie statum warunięca, aby mieć woysko proportionate do siły, Potencyi Sąsiadow, iako y do rozległości Granic Krolestwa.

Szesnasty Error. Ex defectu Skarbu & incertitudine Stanowienia y Płacenia Podatkow. A zatym niech będzie szesnasta maxyma aby skarb fundować proportionate ad qvantitatem reqvisitam woyska wziąc przed iako y inszych potrzeb Rzpltey modum practicabilem & immutabilem do Podatkowania snadnego, y ubogim ludziom znosnego.

Siedmnasty Error Z odmiany co roczney Trybunału z kąd defectus experyencyi do należytey Sprawiedliwości administracyi. Item ex defectu płacy Sędziom, y z tąd okazya do korupcyi, a przytym ex suprema Trybunału potestate, z kąd diminucya & vilipendium tey, ktorą sama Rzplta powinna mieć zupełną. Wziąc tedy przed się maxymę, aby Trybunalską Potestatem uczynić dependentem od całey Rzpltey Sędziow, dla nabycia experyencyi uczynić dożywotnich, y płacić im aby w sądach fidelitatem zachowali.

Osmnasty Error. Że Commercio rum nullus Usus ani Nota, y z tąd egestas Uniwersalna, y kraju dezolacya, na ktorego większą desolacyę osiadłość, a z niey większą obfitość y dostatek. Arcypotrzebna Osmnasta Maxyma, aby Handle rozmaite wprowadzić, a handluiącym skuteczną obwarować Protekcyą.

Dziewietnasty Error. Ex vilipendio Plebeiorum z kąd krzywdy y niesprawiedliwości nieznośne pochodzące, przeciwko Boskiemu y wszystkich pospolitości Prawu. Jeżeli iednak są iako powinni bydz podporą Oyczyzny, toć ta Dziewietnasta maxyma salutaris, aby ich mieć w większey konsyderacyi.

Dwudziesty Error. We Elekcyach krolow naszych, przez ktorey woczywiście podaie się Oyczyzna niebespieczenstwo, y ktorego tandem nie uydzie, ieżeli nie da od Tronu na zawsze Cudzoziemcom Exkluzyi, a przytym ieżeli sobie tey dwudziestey nie założy maxymy, aby wszystkim Fakcyom y korrupcyom zabieżeć, a by się oraz starać, żeby każdy Szlachcic miał in dando suffragio omnem libertatem sentiendi, a zwłaszcza żeby salva omni libertate modus electionis stał się practicabilis.

Dwudziesty naostatek Pierwszy Error. Że w tych wszystkich specyfikowanych artykułach żadna się Politica nie zachowuie,

ktora

ktora powinna uczyni Dwudziestą pierwszą maxymę, żeby porządek był
obserwowany, nie tylko Institutione, ale też Manutentione & exe-
cutione każdego postanowienia. Jeżeli tedy in tam desiderabili Ope-
re Salutis publicae pracować skutecznie chcemy, trzeba z tego za-
cząć, aby te Errores Status krotko odemnie zebrane uznać, uzna-
wszy obrzydzić ie sobie, a obrzydziwszy na tym zakończyć, aby
z gruntu extirpare. Maxymy zaś polityczne ex opposito ktory-
mi wszystkie Państwa stoią, wziąć sobie pro Regula Gubernij Li-
beri, w ktorych ad perpetuendum Liberum & immortale Regi-
men znaydziesz miła Oyczyzno, ktora agitaris velut minuta
magno depensa Navis in mari veniente vento, po wszystkich
Nawałnościach spokoyną Malaciam y bespieczny odpoczynek.
Znaydziesz moderamen zbyteczny Krolow z iedney strony wła-
dzy, drugiey exorbitantis Libertatis, między ktorymi ciem pe-
ricula stracenia siebie luctaris, tak abyś w Panuiących nad
tobą Oycowską miłość y opiekę zawsze uznała, a w służących
ochotę y Synowskie Prawom Twoim posłuszeństwo. Znay-
dziesz Unionem Stanow Rzpltey przy nayściśleyszey zgo-
dzie, ktore cię dotąd rozdzieraią. Uznaż że iako Elementa,
choć przeciwney między sobą Natury, spolnie iednak o Con-
currunt ad Animandum wszystkie stworzenia, tak in Sta-
tu Politico si velit quid possit rerum Concordia discors. Znay-
dziesz iustum Aequilibrium in Jurisdictione Magistratu-
um, ktore cię oppriment, kiedy Interes prywatny nie bę-
dzie mogł przeważyć nad Dobro pospolite. Znaydziesz spo-
soby na wszystkie nie słychane przypadki odmianie czasow
podległe, bo przy warownym raz na zawsze postanowie-
niu, nic a nic zaszkodzi, wszak ten omne tulit punctum qui mi-
scuit utile dulci; tak ty Miła Oyczyzno znaydziesz wszystko
to, co powinno Constituere tale potrzebną Powagę, własną y
Securitatem Rzpltey, iako y dulcedinem wolnego swego Naro-
du. Wszyscy sub Authoritate Praw dobrego porządku y swobod
concurrent do konserwacyi sławy twoiey z emulacyą bez zą-
zdrości, z iednością bez dyssensyi, z ufnością bez boiaźni, z
wolnością bez swawoli, z ochotą bez żadney tamuiącey iey
przeszkody. Do czego żebym finaliter pobudził przekładam
trzy motiva praegnantia. Pierwsze że iako od początku świata

wszystkie

wszystkie się Krolestwa y pospolitosci stanowiły, przez Cnotę y
Męstwo Narodow konserwowały, przez Sprawiedliwosc y Jednosc
y dobry in Regimine porządek, tak upadły przez niezgodę, zbytek et
pravationem morum. To założywszy niechay prosze każdy uważy,
ieżeli Rzplta nasza, nie iest iuż na tym schyłku, y ieżeli się do te-
go fatalnego nie zbliża periodu, y uznawszy te szczerą pra-
wdę niech przyzna y na iedno się zgodzi, albo że Narod nasz
ma speciale z przyrodzenia Privilegium nad innych we wszy-
stkich doskonałosciach, że go iedenże Spiritus animat, że w
nim żadna ułomnosc ludzka non dominatur, że nikt z
nas nie iest tey ambicyi, aby się wynosił nad swoię miarę
et supra aequalitatem cum detrimento Boni publici, że nikt
nie ma tey chciwosci do nabycia Fortuny lub przez korru-
pcye, lub przez insze nienależyte z krzywdą bliźniego spo-
soby, że nikt nie iest do swoiey prywaty przywiązany, aby
ią miał preferre nad Interes publiczny y dobro pospolite,
zgoła że wszystkie passye zwyciężywszy, każdy nad sobą za
Prawo tę prawdę postanowi, quam contempta res est ho-
mo, nisi se supra humana erexerit, y że konserwuiąc
innocentiam primi Saeculi, żyiąc dictu Naturae non de-
pravatae, nic mu po Prawach y dobrym porządku, że się
bez niego obeydzie, że przez sumnienie y miłosc Oyczy-
zny, rządzić się lepiey będzie, niż przez naylepsze in Guber-
nio Instrukcye. albo ieżeli tak iest iako palpabiliter widzie-
my, y fato Nostro co raz bardzey doznaiemy, że my tacyż lu-
dzie, iako y insi, y owszem że nasz Status nie tylko złych
naprawić nie może, ale y naylepszych zepsować, to co go
trzeba naprawić, y tak co złego iest wykorzenić, nie maiąc
żadney do niego okazyi, przez to samo stali się wszyscy do-
brymi, Boni est, cui nihil est mali. Ambicya bowiem ni-
czyia szkodzić nie będzie, kiedy każdy będzie mógł hono-
ru dostąpić, nie przez fawor albo Potencyą, ale per iustam
viam bene merendi. Chciwosc Ambicya fortuny niegodziwie
ustanie, kiedy się do tego nienależyte sposoby odeymą, y kiedy
temu

emu ka... sprawiedliwa zabiezy privata commoda nie będą ta-
rowac pu... kiedy każdy partykularny uzna, że in tantum
tylko bydz szczęśliwym może, in quantum Interessa publiczne
prosperantur. Wolnosc naostatek nayprzeynayjatnieyszym
szczęsciem naszym będzie, kiedy każdy w niey przez pomiarkowa-
nie należyte, żyć będzie mogł cum omni dulcedine, & sine pre-
judicio rownego sobie. I rzęd drugie motivum abyśmy uważali
co w inszych Panstwach wolno się rządzących, & sine depen-
dentia ab unius arbitrio, dało okazyą ad statum Monarchicum
& absolutum Dominium, ieżeli nie excessus nie pomiarko-
waney wolnosci. Dobry Polityk, powinien bydz ostrożnieyszy,
niż odważny woiennik ktory godzien pochwały, gdy choć
widzi Towarzysza obok siebie zabitego, sam na krok z szyku
nie ustąpi: Ille hic cadit metu non frangitur ullo. Taka
smiałość temeraria tu nie służy, bo maiąc przed oczyma
przykłady zgubioney inszych narodow wolnosci, iakoż się
nie starac aby się przy naszey bespieczniey utrzymac,
iako nie szukac sposobow, aby nie była ijsdem casibus ex-
posita, aby przestano mowic o nas: że Polak po szkodzie
mądry, szektoby kto że in ipso interitu szukamy salutem,
iako ten desperat y nieprzyiaciel sobie, ktory sponte sua
lotho caput obvius obtulit ipse. A zatym nie ufaymy w
to, żebyśmy tym się leczyli, czym się truiemy, y tym się zacho-
wali, przez co giniemy. Nie będziemy Dedalami budujące
sobie y plątaiące się przez ustawiczne zamieszania, w takie Labi-
rynty, z ktorych boymy się, żebyśmy tandem od wyplątania
z nich nie musieli szukac sposobu. Nie tak iak bałeczny
Thezeusz po sznurku swoiey Aryadny, ale rzetelnie po stry-
czku uchoway Boże na karki nasze zarzuconym, bo nie znay-
duiąc iako czesta iest wolnosci, ani Oyczyzna commodum,
ani Soliditatem szczęscia swego, ani Status Securitatem;
zda się że zawsze ratunku szukamy w samym dnie prze-
pasci naszey, rządząc się tą Polityką sentencyą bez żadney czę-
sto gwałtowney potrzeby, capienda rebus in malis etiam pre-
ceps

ceps via est. Od tey przepaści iako nas dotyd Opatrznosc Boska obro-
niła, tak obroni dufamy daley, ieżeli nam dulcedo prawdziwey
wolnosci smakowac bardzey będzie, która iako szczepione nay-
wyśmienitsze drzewo, ieżeli bujnosci iego dopuszczą, w gałę-
zie się rozkrzewiac, w drzewie y lesne się obroci, y dobrego nie
przymiesie Owocu. Tak y wolnosc przez wszystkie exorbitan-
cye co raz bardzey dziczeie sine Cultura Praw y dobrego Po-
rządku. Wiemy że iey Symbolum iest Koń wyuzdany, który
ieżeli nie traci Naturalem vigorem choc na niego wędzidła wło-
żą, to y ona nowego owszem nabyc powinna, kiedy ią pra-
wa rozsądne Miłosc Oyczyzny y dobry frenabit porządek.
Rzecze kto że nas nierząd tak dawno Subsistit, a przecie my
dotąd wolnosci nie utracili? Na to odpowiadam iż sęvo est
dolor amissae rei, & timor Continuus amittendae. I z tąd trze-
cie do uwagi naszey motivum, że żadna Rzplta nie iest
bliższa upadku swego, iako nasza, która iako tu per Continu-
um periclitatur periculum. Nayprzod od podeyrzanych nam
Sąsiadow Potencyi, które zazdrosc wolnosci naszey excitat,
aby nas sub iugo z inszemi porownac Narodami. Żyznosc przy
tym Krajow Naszych ustawicznie tentat, aby nimi swoie ro-
zprzestrzenic, a do tego siły słabe, y niegotowosc nasza daie sa-
ma okazyę do snadnego nas zwoiowania. Drugie periculum
do własnych Krolow naszych czuiących zawsze na wyniesie-
nie się przez zgubę naszę. Doznalismy tego często iako w
naszych Zamieszaniach zakładaią swoie tranquilitatem,
w niezgodach Naszych Severitatem, y w naszych defektach
Status absolutam potestatem. Trzecie periculum do nas
samych, gdy nie uważaiąc na żadne Niebespieczenstwa, tam
ab extra, quam ab intra metamur, tylko sami przeciwko so-
bie, iakoby w takich potyczkach & vincere & vinci nie
było iednakowo Oyczyźnie fatale. A ieżeli tak iest toc
naypierwsze Niebespieczenstwo, trzeba miec czym się bro-
nic ab insultibus postronnych Nieprzyiacioł. Na drugie
obwarowac sobie solidam securitatem. Na trzecie wrząc

sobie

sobie takie media, ktore sam Instynkt naturalny podaie kazde-
mu do konserwacyi swoiey. Ten y we mnie naturalny agit, y
prawdziwą Miłością Oyczyzny wzbudzony, w tym wszystkim
co do uwagi y korrekcyi kazdego podaię, konczęc rąkom zaczęt.
na Fabryce, ktorey z gruntu zyczę Restauracyi, y piszę na
tey Frontispicium te Słowa ktorem czytał w iednym Mie-
scie na wystawioney kamienicy In ipso Ostio ostatniey Woy-
ny Szwedzkiey: In Spem melioris Aevi. A za ten wiek pozęda-
ny kiedyzkolwiek nastąpi, a raz grata tandem superveniet quae
non sperabitur homo, proszę Pana Boga, ktorego to samo
dzieło bydz powinno, aby do tey Struktury wszechmocną rę-
ką swoią przyłozył się; wszak: Nisi Dominus aedificave-
rit Domum, in vanum laboraverunt qui aedificant
eam. Finis.

Z Drezna d 30 Xbris 1745

Zkąd orta haec tempestas w Saxonij, graphice, opiszę. Gdy Krol JMć pod ostatnią bytnosc swoią w Warszawie /: uwiedziony obiecaniem sobie dania trzech Xięstw w Sląsku wszedł w Aliansz z Krolewą JeyMcią Węgierską y dał Jey in Auxilium 25000 Woyska, tym samym movit bilem w Krolu JMci Pruskim ze zaraz Xiaz JMci Dessaw co 25000 Woyska Ordynowat nad Granicą Saską, ktory stanąwszy o puł trzeci tylko mile od Lipska. Krol JMć Nasz obviando Impetui odciągnął z Czech Woysko swoie /: tam tylko 6000 zostawiwszy /: y złączywszy wszytko przyszto 40000 wybranego Woyska postawił pod Lipskiem, y dał Kommendę JMci Panu Grafowi Rutowskiemu /: bo Xiąże JMć Weissenfels oziębłe od Dworu po ostatniey w Czechach pod Traunenau nieszczęśliwey Batalij bywszy przyięty, podziękowat był za Kommendę /: tam tedy pod Lipskiem oszyrzy Woysko bardzo Mocne porobiło Szance tak daleci ze sto Tysięcy Woyska nieprzyiacielskiego nie mogło by mu było szkodzić. To widząc Krol JMć Pruski, pisał do Krola JMci Naszego Listow 4 pretenduiąc się z nim widzieć, y ustną mieć konferencyą te Listy /: ut fertur :) niedochodziły Krola JMci aż 5 przez prywatną Osobę ordynowany doszedł, ale ex Consilio Krol JMć odpisał, ze się widzieć z Krolem JMcią Pruskim nie może, his stantibus Xiaz JMć Dessaw zazywszy sztuki Zołnierskiey umknął się o mil 2 od Granicy do Hali, y tam Około niey niby nazymowe kwatery redokowat Woysko, ale tak ze w Godzin 24 mogł ie do kupy ściągnąć. Nasze zas Woyska roztozyły się bespiecznie o mil pięc 6 y 8 od Lipska tylko na Granicy został JP. Pułk Szybilski na Furwachcie z Pułkiem Rudnickiego y Ułana tu dzież JMćP. Renard w 4 Regimentach w Lipsku,

Interea na ow Manifest Krola JMci Pruskiego skon
cypowano tu remanifest crudelissimis Terminis,
Nasz Minister Polski nie życzył go Wydawać in Pu
blicum, ale praevaluerunt alia Consilia, czym tym
bardziej był zirytawany Krol JMć Pruski. Item
Woyska Austryackiego z nad Renu biegnącego się
weszło w Saxonię 12000 a Woyska Krola JMci Pru
skiego wyciągnąwszy z Czech rozlokowały się w Slą
sku chcąc spokoynie przezimować. Item Xże JMć Karol
chcąc go Inquietować, usiłował wniść w Slązk y tak
w Luzacyą Naszą wszedł Saską. d 22 9bris ale Krol
JMć Pruski w cichości o tey Intencyi maiąc wiado
mość przybiegł nagle z Berlina y skupił Woysko
swoie, gdy tedy z Woyska Naszego Saskiego Auxiliar
nego 3 Regimenty konne y ieden piechoty Xcia Gotty
Staneły we Wsi Hennersdorff w Luzacyi nie daleko
Gerlitz, tak d 23 9bris nagle przyszło Woyska Pru
skiego 16000 y zniesli owe Regimenty pod Kommen
dą Gnała Buchnera będące, osobliwie z piechoty
padło na 1000 ludzi y zaraz Prusacy weszli do
Gerlitz, zabrali Magazin Nasz, y Austryakow oraz
z Luzacyi wypędzili do Czech Austryackie Woysko
ciągle uchodzących aż do Zittaw, gdzie się Pułkom Bo
ryslawskiego y Wilczewskiego znacznie dostało. In
terea Krol JMć Pruski posłał kilka Regimentow
Xciu Dessaw z ordynanssem aby uderzył na Naszą
Partią pod Lipskiem Stoiącą, ktora była rozwleczo
na, Gnał Szybilski y Renard daią znać że Woysko
Pruskie skupia się pod Halą, z Drezna daią Im
Ordynans aby Regimenty, ktore bliżey Drezna stoią
ściągały się pod Drezno, y Gnał Renard żeby się bronił

w Szancach pod Lipskiem. Ten ściągnąwszy około Dziesiątka Tysięcy Woyska, oparł się w Szancach, ale gdy Xiążę Dessaw więcey niż w 30 Tysięcy nagle wpadł, y Naypierwey Xnaźa Szybilskiego zpłoszył, Broniąc się Renard kilka Godzin w Szancach musiał w nocy ustąpić, a Xżę JMć Dessaw wszedł w otwarte Lipsko, Król zaś JMć Pruski z Drugą Forzą przyszedł aż do Bauzen, y przysłał do Króla JMci Naszego koniecznie pretenduiąc się widzieć y Trakta ty Offiaruiąc, oraz oświadczaiąc się żeby był w Saxonią nie wszedł, gdyby Woysko Austryackie także nie weszło było, przymuszony tedy iest Nieprzyiaciela swego szukać, trudno tego zgadnąć z iakich racyi, y Naszym Król JMć Nasz nie acceptował widzenia się, y Traktatow, y owszem ultima 9bris wyiechał do Pragi a Królewiczowie Ichmć zaraz do Norymbergu his stantibus cały Woysko Nasze z 26 kilku Tysięcy złożone, tudzież owe 12000 Austryakow, y Xże JMć Karol we 20 kilka Tysięcy ściągnęło się pod Drezno ufortyfikowane, Król zaś JMć Pruski przyszedł aż do Konisbryku. Naszym na Podiazdach szczęściło się, bo JP. Xnaź Szybilski bił y odebrał pułtrzecia pary Kotłow Srebrnych, y trzy Sztandary, y Pułkownik Błędowski kilka razy Profitował, ale Xżę JMć Dessau następował za Tą Forzą Nasze Woysko, y 12000 Austryakow, zastąpiło Mu drogę o milę ztąd od Drezna pod Więkesselsdorff nazwane. Interea dwiema Godzinami przed Batalią Król JMć Pruski przez Meissen /: uże to Miasto /: zmocnił dwa Dessaw 8 Regimentami, Tak tedy d. 15 grudnia następił Xże Dessau na Nasze Woysko w szykach będące uderzył Mocno po po

tudnie o w pul do pierwszey godziny, lewe Skrzy dło nasze zaraz Pruskie 3 Batalliony Zniesło. y strzelało się poty, puki Puszkarzow Ammunicyi stawało. Zaczem gdy nacałe Woysko Nasze prawie desperacko Woysko Pruskie uderzyło, tędy nasze Woysko niemogąc wytrzymac, reyterowac się musiało. Ta Batalia 5 godzin y trwała y tak zwawa y ognista była, że iescze zadney takiey niebyło na ktorey stronie, y sam krol JMć Pruski przybył. Znat Neuber Nasz Pułkownikow, y Officyerow Naginęło, de quantitate zginionego Zmelinu iescze non Constat, bo iescze wszyscy trupi niepochowani, choc ich Co dzien chowaią ile ze Pruskiego Trupa in duplo więcey, bo się bardzo azardowali, Naszych Sztabs y Ober Officierow w Niewolą wpadło No 136, ale wszyscy na parol wypuszczeni, z Podchorązych zas Polakow y under Officierow nikt niewypuszczony, ale wszyscy z Innym Niewolnikiem Naszym Circiter 3000 in quantitate będącym zabrani do Brandeburgij Sam ledwie wywindykował JMć Pana Tęgoborskiego Starosica Bocheńskiego lat 17 Maiącego, ktory był Podchorązym w Regimencie Leib Gwardyi, a poswiętey wrękach swoich Chorągwi w Niewolą wzięty. Trupa Naszego Nie ma bydz więcey iak 2000. Syn Moy Porucznik iuż był wzięty w Niewolą ale gdy go Prowadziło 6 Huszarow napadło na nich kilkudziesiąt Ułanow, y tak Mego Syna odbili. Armat Naszych odebrano na placu No 20 bo ich Nasi prowadzic Niemogli dla Wielkich dołow, Po tey Batalij d 18 przeszły Krol JMć Pruski wyiechał do Drezna ogodzinie 8 z rana a zamiast kapitulacyi wszelką Dyskrecyą Miastu deklaro

wał,

Stał w Stancyi JMś P. Grafa Rutowskiego. Wizytę krolewiczom
y krolewnom oddał, a na Warcie w pierszy Bromie Zam
kowey, y koło kościoła swoich żołnierzy postawić kazał, na
sztabie y w kassie Woyskowey pieniędzy rekwirowano, ale
nigdy nie nie zastano. Land Milicyę dizarmowaną y wraz
z tym Semeynem ktory z tey Bataly tu był wszedł, w
niewolę wzięto, rachuię niewolnika circiter 6000 owo
zgoła krol JMć Pruski wyprowadził ztąd circiter 12000
ludzi, Kadetow dyzarmowano, y wzięto. Cekhauz [illegible]
odwieziono do Miszen, za tedy windykował przez Insztan
cyę dla JMści Miecznika Koron: 6 Polakow, to iest JchM
PP. Turowskiego, Wąsowicza Lubstowskiego Chłapow
skiego Szwenderskiego, y W. Zienkowicza Synowca JMc
Biskupa Wileńs. tudzież JMś P. Boguszowskiego Towa
rzysza z Pułku JMP Wilczewskiego, ktory towarzysz w tey
Bataly dwa razy w gębę postrzelony y w głowę porą
bany, ale się wyleczy. Xże JMć Karol był o 3 ćwierci Mili
od tey Bataly z woyskiem swoim, ale nie przyszedł na
Sukurs niewiemy z iaki racyi, Miasta wszystkie oku
pić się musiały, de certo quanto, iescze niewiemy
ze Drezno dało 70000 Talerow, y prowidował Miasto
kuchnię, krolewską Gnatow y Officyerow wszystkich,
ani Miast, ani Wsiow nierabowano, ale wsie z ruy
nowane są przez tę Sustentacyę, tak wielkiego Woy
ska z niektorych zaś Wsiow ludzie pouchodzili niekto
ry przez nieostrożność żołnierzy popalone, owo zgoła
za lat 20 nie przeydzie Saxonia do siebie; his stanti
bus przez posła Angielskiego Traktat układano, y z
konkludowany iest we Wigilię Wigilii Bożego Narodze
nia od ktorego dnia Kontrybucyi brać przestali z Cekauz
zu y Wałow wszytka ammunicya była zabrana, ale
przez Traktat iest wrocona. potym traktacie 26 [illegible]

Krol JMć Pruski o godzinie 6 z rana przed porzegnawszy Krolewiczow y Krolewny JMciow poiechał do Berlina, Dnia Wczorayszego zas reszta Woyska Iego z Drezna pomaszerowała na lokacye swoię do Sląska, y Brandeburyi. Kondycye tego Traktatu ieszcze niegtoszą, Miarkuiemy iednak że się stał fawore Krola JMci Angielskiego, kiedy wten że Traktat wszedł, y Dwor Wideński, Dwonez Spragi, y JMć P. Podkanclerzego Koron: In momenta spodziewamy się tozas Certum że Krol JMć Pruski, y teraz usilnie pragnął się Widzieć z Krolem JMć. Naszym: pleyzerowanych Oficyerow Naszych, y Emeynow wiele iest o ktorey liwości Oznaymie iak dostanę listow z kancellaryi Woyskowey, ale powiadaią że daleko więcey Pleyzerowanych Prusakow. Granadyerowie Nasi, y Austryaci na lewym skrzydle Stoiący trzy razy repulsowali nieprzyiaciela, y iuż prawie nasza była wygrana Batalia, ale gdy Gradyerowie Austryaccy zamiast gonić nieprzyiaciela padli na łup, tędy kawalerya Pruska wtyl zaszła tam tą Luką otworzoną Granadyerom Naszym y dopiero wtenczas pokazała się być przegrana Nasza. Du 19 praesenti Krol JMć Pruski w kreuszkichen kazał śpiewać Te Deum Laudamus y 3 razy z armat na Wałach będących dano ognia. Kapela Krola JMci Naszego codzień Krolowi JMci Pruskiemu Koncerty grawała, y raz opere Dydona, za ktorą kapeli dał 100 Talerow wyprawiła. Na teyzas Operze ani Krolewiczowie ani Krolewny ani nikt z Dwo

skich, ani miejski kondycyi ludzi niebyło, wszyscy opłakiwa
li Nieszczęscie Krola JMci Naszego, y Panstwa Jego. Trudno
zas tego nieprzyznac że Krol JMć Pruski iest bardzo Mądry,
y wielki Gospodarz y Zołnierz wysmienity. Sam nie tyl
ko publiczne Woyskowe ale y Domowe czyni Dyspozycye
nikogo niesłucha, sam się swoim rozumem rządzi. Fawory
ci Jego są ci ktorzy dobrzy Generałowie y Zołnierze, Jako to
Xże JMć Dessau, Oćiec y Syn Generałowie, Rottenborg,
Bork, y Goltz ale na ich perswazyę nieuczyni tego, co mu
się niepodoba, Officyerowie bardzo grzeczni uniżeni, y w
Woysku porządek, et Dyscyplina melitaris, przez respekt
nieawanzuią, tylko przez zasługi, y odwagę Woysko
dzie rozni Religii, naywięcey katolikow, y Polakow ale
pod Gardłem zakazano, żeby ieden drugiemu Religii
niewymawiał. Officyer y Gemein każdy powinnosci swo
ie drukowane przy Sobie noszą. Tak tu wszyscy mowią
że gdyby Krol JMć nasz z tym Munarchą widział się mogł
by był pozyteczniejszy dla Siebie konkludowac Trakta
ty. Woysko nasze częscią w Saxonii częscią w Czechach
Rotąd stoi, Monarcha pruski strasznie przystępny
nie tylko Gnałowie, y sztaps Officierowie, ale y Ober Officy
erowie, przeydzie pod rękę Krola weźmie, y szepce mu
swoy Interes do ucha, a zaraz odbiera rezolucyę nawet
Gemein Suppliki oddaią Xże JMć Weissenfels lubo po
tym na Rekwizycyę Dworu zjechał był do Drezna
y czynił Consilia Bellica iednak podczas Bataly kom
mendy mu niechciał, ale się miał JW JMć P. Graff Ru
towski Krol JMć Pruski na kogos tu u Dworu iest bardzo
zły. ale zadociec niemogę na kogo y niepytam się o to, wiem
iednak zapewne że nie na JMć P. Podkanclerzego, na tam
tego kogos zwala wszytkie winę wczesna swego do
Saxonii &c.

List Nayiaśnieyszego Krola JMci Polskiego Augusta Trzeciego Od JO Xcia JMci Pryma sa Korony Polskiey y W. X. Lit. pierwszego Xiążęcia z Drezna d. 1ma Jan. Ao 1746 Pisany

Po Zakonczoney Elekcyi nowego Cesarza spodziewałem się, iakom o tym uprzeymości Waszey donioſł, przez list moy d. 18 9bris w krotce powrocie do Krolestwa, ale widzę, że tym moim Intencyom nieszczęśliwie przeszkodziła Woyna na tenczas agituiąca się w sąmsiedztwie, a potym do Panstw moich Dziedzicznych przeniesiona, lubom się nigdy do niey directe niemieszał czyniłem tylko zadosyć Obowiązkom Defensionis ktore od dawnych Lat między Domami Saskim y Austryackim subsistunt. Niechce wyliczać krzywd nieskończonych ktore Stany moie Dziedziczne y Poddani podczas tey Woyny ponieśli, owszem donoszę Uprzymości Waszey o zakonczonym pokoiu 25 nie tylko między mną y Krolem Pruskim, ale też między Cesarzową y Pomienionym Monarchą. Jakkolwiek ciężka y nieszczęśliwa była ta dla Mnie Woyna za iednak zupełnym oddaniem się na Wolą Bozką tę wszytkie niepomyslności przyimuię, ktore mi Woyna Panstw y Poddanych Moich przynosi tym się cieszę, żem inszey do niey niedał przyczyny, tylko szczegulnie tę, żem wiernie /: iakom wyżey wyraził :/ pełnieł Obowiązki z Aliantami memi Pokoy ktory nastąpił, tym mię bardziey kontentuie, że w krotkim czasie, będę mogł sakry

fikowac

stodkie momenta, dla Dobra z Rządow spokoynych
mego Krolestwa żeby zażywał skutkow Pokoiu ten Na
rod, ktory mie za straż swoię obrał ad Invigilandum bezpie
czności Iego z utrzymaniem Praw y Wolności a per Consequens
y szczęścia publicznego, ktore ztąd zawisło. Dla pokazania
tedy do tego Nowy, moiey applikacyi y dla oswiadczenia do
wodow Oycowskiey Miłości umyśliłem powrocić do polski
iak tylko cokolwiek uspokoy nieporządek y nieszczęśliwość
ktore Woyna Terazniejsza w kraiu Panstw Moich poczy
niła.
Interea Pana Boga proszę aby uprzeymość Waszą Mość
Prymasię miał w swoiey Swięty opiece.

Wiersz na JMści Pana Wilczewskiego

Czemu z Natury wilk na Cudzą Skorę
Rogalinskiego uprawił w Imposturę
Jeszcze Niecnocie zachciało się Soli
Pamiętay Wilczku że cię to zaboli
Niewybiegał się y Szurko poczciwy
Wziął go na zęby wilk na ścirwo chciwy
Wolbek Trypolski niewszedł niesławy
Płocki y Czewski Kietlinski kulawy
Slepy Zorowski Grodzicki wydany
Złe poradzono że się wmieszał z Pany
Bo i Niewinni lecz się skrupi komu
Tobie się zmele choć w tym własnym Domu

RESPONS

Lub na Świeckim Wilczewski lecz kiedy w manowce
Wpadł zdrady dla Oyczyzny gdzie Parszywę Owce
Porwawszy na Swoy kark wydał ię na Łatki
Już to niewielk ale Syn Wolności swey Matki
Uderzył między ~~zwady~~ zdrady gdy mięsa skosztował
Wprzod z Bydła Rogatego Soli nieżałował
Daią znać iże w Polskiey Skórze wychowany
Bez Soli Gustu niemiał z Postronnemi Pany
Wybiegł potym na Zory ślepe, lecz na oko
Wdział iak się czałga kulawy Wysoko
Zwrcił do bliskiego siebie w Wolbeku pagurka
W tym Samym położeniu widzi tez y Szurka
Za nim też ponury toczy się wilk Ślady
Za Ostrzywszy swe kolce na Obrazę rady

Szytał się Trypolskiego czy to zaswięrzeta
Czy nie to Co im dana test od Prus Poneta
Zachciałeś Wilczku Prawdy od Ruśina
U ktorego ią znaleźć byłaby Nowina
Chociaż się wypierają zdradę w Sercu knuię
Już Co wszyscy Chwalili Sol Nie[illegible]ukruię

~~O Seymie~~

[redacted]

Proiekt Krola JMci Pruskiego

Szczupłość Motivorum ktore obligowały Krola JMci dać Woyska auxyliarne Cesarzowi JMci

Krol Sądzi iż bydź obligowanym Informować Europę o tym przed się wzięciu do ktorego teraźnieyszey koniunktury pociągaiąc dla Dobra y uspokoienia Publicznego I.K. Mci nie mogę patrzyć dłużey z Nieukontentowaniem na zamieszania ktore dezolują kray Niemiecki y widząc inutiles conventus ad Conciliationem przymuszonym zda się bydź zażyć tych sił ktore Mu Bog pozwolił propter Stabiliendam pacem Ordinem przyprowadzenia Praw ad Suum vigorem et Caput Imperij in Sua Authoritate utwierdzić. Od owego Czasu kiedy y Woyska Węgierskie miały dobre powodzenie w Bawaryi, krolowa Węgierska nie z tą umiarkowaniem, ktore przystoyne było, zażyła tego Sukcesu, ale Stany Dziedziczne Cesarza uciemiężała niezmożnym okrucieństwem.

Ta Kzyna y Jey Aliantem obowiązaniem uknowali za myśly Nad Zamiar przez ambicyą ktorych ten Cel nie bespieczny był ochetnego, nazawsze wolności Niemieckiey y takie to było ab anteactis seculis obiectum principale Domu Austryackiego. Trzeba tylko wziąć ad trutinam actus ktore się działy od Lat dwu; dla docieczenia [illegible]

sntencey Dworu Wiedenskiego y dla postrzezenia iawnie iako wszystkie sey progresa były weale przeciwne Pra wom y Konstytutiem Imperyi.
Kray Niemiecki widział się napełniony Woyskiem Cudzoziemskim gdzie się utrzymano z wielkim uszczerb kiem Xiążąt Imperyi Neutralitatem zachowujących, pozwolono im przechodow bez uczynienia zwyczaynych rekwizycey.
Krolewa Węgierska skonkludowała alians dla nadgrodzenia [illegible] Subsidium extra[illegible] ustrint tak in prodys Beneficiarys, iako w uczynio nych nadzieiach pewne Biskupstwa
Generaliter Ta xiężna chciała obiąć Mocą Miasta Ce sarskie, Iey Ministrowie grozili Elektorom y nie ktorych chcieli seducere, y tym Sposobem Rempubli cam, z tych Xiążąt Absolutnych compositam, za ma tylko iedności mogła resistere do tego czasu tym Zamachom ktore często czyniono. Ieieli non elidit Fidei publica przez Infrakcyą kapitulacyi Bra nau, y przez attakowanie Woysk Cesarskich Oszan cowanych pod Miastami Cesarskiemi Neutralnemi y podfortecami Imperyi, tudzież przez przymuszeni onych do reyterowania się za Granice Imperyi, y nie maiąc wzgledu że to ieit z niewazeniem na Godnosc Cesarską, y na wzgardę Oney, przepuszczaiąc dyskursa Oficerow krolewcy Węgierskiey cum Indignatione o Cesarzu, ktorych dosc wiele było. Na koniec dla pokazania in Summo Gradu Insulta Dworu Wie denskiego przeciwko Cesarzowi dosyć czytac prote staycye tegoz Dworu oddaną ad Dictaturam Electorum Im peratoris Nullam, Chociaz unanimiter uczynioną, uznaie że Seym Terazniejszy Frankefortski illegitime stanął, chcąc odciągnąc wszystkie Stany od obedyencyi

ktorą powinni tey Głowie, ktorą obrali; Te wszytkie passusy, progressa oczywiście przeciwne Honorowi y Sławie Imienia Niemieckiego y konstytucyom Niemieckim, dosyć iawnie pokazuią, że zamysł Dworu Wiedenskiego iest, uzurpowac in favorem Xiążęcia Cudzoziemskiego y nimaiącego w Niemczech Possessyi na wyrzutę godnosc devolutam przez iednostayną y wolnie obraną od Całey Niemiecki Nacyi Elektora Bawarskiego

Te attenta ktore są przeciwko Honorowi y Godnosci wszytkich Elektorow y Xiążąt Niemieckich inoszi to dłuzey, była była Subiekcya obmierzła dla tych Człowiekow powszechnie conjunctim Collegy huius augusti instituti ab immemorabili saeculo obierania Głow swoich ponosi Summum Imperium et Violentiam, ktory zazywa Krolowa Węgierska nadderwaniu Praw, oprymuiąc ignominiosse Cesarza

Nie tylko to Cesarzowi Krolowa Węgierska ale y tym ktorzy go obrali y ktorych ta dużna ma, wzgardzic dosyć rozumieiąc onych Insensibiles in Puncto Honoris, y dosyć bardzo Słabych zakoby nimogących, w cale w Osobie Cesarza utrzymac to, co iest Nobile y Maximi Decoris między Jeb Preroggatywami Krol nie ma zadney party kularney pretensyi do Krolowey Węgierskiey, y nie nie pretenduie dla Siebie, y wchodzi y-naczey, tylko iako Auxiliarius ad hanc Eudelad, ktora concernit Libertates Imperÿ, y Oczywistą Woynę, ktorą Krolowa deklarowała Germanii przez zaczepki, ktore Iey Woyska tam poczyniły, była było racya sufficiens gdyby inszych nie było dla Iustyfikacyi Kondyktu IKMci.

Jezeli Krol zdzie się być dzisiay przymuszonym dla tych racyi, chwycic się przedsięwzięcia gwałtownego czyni to z Zalem, zazywszy wprzod wszelkich Sposobow ad Conciliationem attentowac, ato z Krolem Angielskim Kiedy ten że Xiążę w Woysku swoim był w Hanau Cesarz sam na ten czas deklarował że amore Pacis odstąpi, od wszytkich pretensyi ktore miał do Domu Au

stryackiego

gdyby mu były restytuowane Status Hereditarii.
Kondycye z Pomiarkowaniem wielkim pożyteczne były od
rzucone a ministerio Angliae, oczywisty to Dowód że
Intencya Krola Angielskiego nie ściągała się do spo
koynosci in Imperio, ale bardziey do profitowania
z zamieszania.
Krol Imć ofiarował potym swoią medyacyę iunctim z
Czarem potencyom Morskim dla wynalezienia
końca tey nieszczęśliwey Woyny. Ale Rzeczpospoli
ta Holenderska przerzucaiąca obstawała ktoreby się
poddać mogły pro asperitate dworow Wiedenskiego
y Londynskiego Cofnęła się od niey wymowiwszy się do
syę Cathegorice, iż Mci, zostaiąc zawsze in Eodem Zelo,
narabiał eadem Activitate, azeby mogł utwierdzić spo
koynosc w Niemczech, y rozumiał że podanie między
ate propozycyi, do pokoiu Sprawiedliwych Krolo
wey Węgierskiey miało bydź naykrotszym Sposo
bem otwarcia zbawiennych Sposobow. Propozycya
ktora uczyniona była w Hanau odrzucona w Wiedniu. Cesarz
ktory nie chce tylko Bonum Imperij rezolwował się na
wszystko y tem Magnanimus Princeps prawdziwie Pater
Patriae determinował się był sakryfikować swey własne
Interessa actio generosa usprawiedliwi na zawsze obranie
onego Krol wspierał się negocyacyę remonstracyami exper
ssionibus maxime pateticis et fortissimis. Ale im bardziey
Cesarz wyznaczał moderacyę, tym bardzey u Krolowey Wę
gierskiey znaydowały się ambitus inflexibiles. Iako to Kię
żna nie powinna była się chwytać maxim despotycznych, ktore
ressuscitant nowo skolligowanych przeciw swym Nieprzyja
ciołom. Ale iezeli ona gwałci wolnosci Niemieckie zbudza
defensores, y iako to ma przed się wziąć, ogołocić membra
principalia Imperij, z ich Prawa za rzecz słuszną u
znać powinna, że szukać musi Sposobow utrzymania
onych

Manet teiszcze skrypt tych dawnych Niemcow, ktorzy bronili od tyle wiekow Swoiey Oyczyzny, y wolnosci przeciwko wszelkim Munarchom Antiqui Romani Imperij, tak Sama broni będzie dzisiay przeciwko tym ktorzy się odważaią na Nie obruszac. Pokazuie się to przez Sygę Francuzką gdzie Xiążęta maxime Considerationis w Niemczech są złączni ad opponendum tey radzie, że wtym vertitur powinnosc y Interes omnium Membrorum Imperij, w tym utrzymac Systema, y dac sukurs słabszym przeciwko Inkursyom Mocnieyszych. J.K.Mć za rzecz nayprzyzwoyteyszą sądzi tych Sił, ktoremu Bog pozwolił zażyc na utrzymanie Oyczyzny Swoiey, ktorą skołatac chce Krolowa Węgierska, y na wzięcie się za Honor y za prawa wszystkich Elektorow, ktory im ta dziśna chęc odięc nadanie Sukkursu Mocnego, Cesarzowi dla utrzymania go przy Prawach Jego y Na tym Tronie z ktorego Krolowa Węgierska chce go strącic iednym Słowem Krol nie żąda nic y niczyniey nie bynaymniey propter Interesse suum personale, ale J.K.Mć bierzecz ad arma propter resistendam libertatem Imperio, dignitatem Imperatoriae Tranquilitatem Europae.

Propozycye od J.K.Mći Pa Ngo Mi. na Senatus Consilium z Kancellaryi W.K. w Warszawie na Dzien XXIX Sierpnia Aº 1744

Lubo Seym blisko następuiący zdaie się bydz obstaculum Senatus Consiliy, ykiby one absorbesse, gdy iednak rożne materye można uprzątnąc przez przytomną u Boku J.K.Mći radę, dla niezatrudnienia Niemi Seymu, Więc konformuiąc się wtym do Konstytucyi Anni 1717 y innych dawnieyszych do Senatus Consilys J.K.Mći, na Niżey Wyrażone punkta do Deliberacyi proponowane exquirit zdania Senatu.

1mo Konferencye z Ministrami potencyi Pogranicznych Seymem 1726 naznaczone, y przez Konstytucyą A. 1736 ponowione, ponieważ tak wiele do nich delegowanych fatis cesserunt żeby in plenior Numero expedyowane były, iak należy y kiedy re acumere,

2do Posłanika Tatarskiego propozycyi wysłuchać z czym expe
dyowac y iak Skarbowi ukontentowac kazac.
3tio Do nowego Chana czy z powinszowaniem wysłać
4to Missyonarz Krymski X Piotr Borowski Soc. Jesu Subsidi
um Viaticum y Rekommendacyi do Stambułu y do Chana
o Kosciół dla katolikow expetens iak ma expediri.
5to Poniewaz trudny przewiezienie Socius Archivi Thesauri
na Seym do Grodna, Wiec potrzebnieysze Taryffy y rozne
dokummenta excerpere Skarbowi zalicić, czy widesz nieysza
rum dla wszelkiey gotowosci.
6to Aukcya Woyska od wszystkich upragniona, zeby tym dosko
nalcy przeyść mogła do skutku, czy convenit ustawicznym
Werbunkiem zagranicznym skuteczney niz przez Senatus
Consilium w Wschowie 1737 zabieżec, oraz y tych co dobro
wolnie czy poniewolnie za Granicę służą do Polski nazad
sprowadzić
7mo Skupowanie koni przez zagranicznych ludzi tyle Prawom
przeciwny, tudziesz wyprowadzenie skor zagranice iako
efficaciter inhibere.
8vo Przechodom Woysk z Prus do Brandeburgii do viceversa
z wielką teraz rozwięzłoscią, y krzywdą ludzi iakie zna
lezc remedia.
9no Konstytucya A 1736 f. 834 poniewaz non adimplet
a dla bezpieczenstwa nawszelkie przypadki iest potrze
bna, czy przyzwoita przed Seymem zagrzac Woiewodztwa
do pilnieyszey obserwacyi Konstytucey.
10mo Exekucyę Convocationis Fol: 23 § 94 o oddawaniu ad archi
vum wszelkich Documentow Publicum interesse tangentium
a w ręku Partikularnych haerencyum z Wielu racey, ale
osobliwie dla doskonalszych, konferencey z Ministrami
Cudzoziemskiemi, iezeli kiedy to teraz potrzebny będz[ie] sę
dzę, iako przyprowadzić do niezawodnego skutku.
11 Niedopłacona Summa na legacyę Urzęd Instygatorowi
Koronnemu do Stambułu 1000 Talerow tudziesz expen
sa urzęd Generałowi Artylleryi W. X. Litt. wysłanemu do
Kyowa z Powitaniem Monarchiney Rossyiskiey na
Pograniczu Rzeczyp[ospolitey] y upomnieniem się o przybicanie

przez Oboznięgo W X Litt deklaracyę in favorem Grani y Indemniza cyi roznych iako maią ze Skarbu assignari

12. Tłumacz Oryentalny dla Tłumaczenia Expedycyi będąc przy Dwo rze JKMci za Służną rzecz Sądzi Szlachetnemi Marynemu od W Hetmana W K rekommendowanemu, d od Obrequia sposobnemu należytą Pensyą ze Skarbu naznaczyć, azeby oraz kilku z Młodzi Polskiey Oryentalnych uczył Ięzykow kancellaryi swoiey y Skar bowi attendentias zalicei raczył.

13tio Na dokonczenie zaczętych Brukow Zamkowey ulicy od Pa łacu y drogi do wieży pod Bernardynkami Subsidium ze skarbu requirit.

Mowa JWJMci Pana Potockiego Woiewody Bełzkiego Marszałka Trybunału Koronnego przy Limi cie Trybunału y oddaniu do Ziem stwa Lubelskiego Laski Marszałko wskiey W Lublinie Dnia 20 Grudnia Roku Panskiego 1745

Przyszedł na koniec dzien ten dla wielu podobno z rozma itych przyczyn pożądany y dla Nas Samych piętnasto mu ęzięczną na publiczney tey usłudze ze wszech miar utrudzonych y wyniszczonych pracą w nadzieię miłego upragnionego spoczynku, ten mowię dzien ktory dłapo wierzony od Przeswietnych Kapitut Woiewodz y Ziem władzy nad Honorami Fortunami y Zyciem Braci Na szych, Nas Sędziow, na tym tu osadzonych y wywyższonych miyscu y stopniu wrownosci Miyscu, znowu stawia z niemi y sprawiedliwey z niemi z Prawem postanowio ney, podaie zwierzchnosci Dzien od ktorego Złębiey y żywey bo w wolnieyszym y sposobnieyszym Czasie roztrząsnąć każdy z Nas y Sam u siebie rozsądzić Zdania swoiey w

Sądzeniu dawnę będzie mogł. Dzień odwołania Sądow
Głownego Trybunału Koronnego Lubelskiego w ktory
rozłączywszy się y rozjechawszy w rozne Krolestwa Pol
skiego kraie chyba za powszechnym ogromną Aniołow
Trąbą na Straszny Naywyższego Naysurowszego Wszech
Sądow y Swiata Całego Sędziego. Trybunał na dolinie
Jozefatowey przywołaniem zgromadziemy się y Staniemy
a tam ściśley z Sądow y Sprawiedliwości naszych ra
chunek oddać będziemy musieli; kędyby naytaiemnieysze
skrytości Myśli y uczynkow ludzkich rozstrzgnione wyiawio
ne y rozsądzone zwieczną iednych chwałą, drugich han
bą będą. Jak iest w prawdzie nie odbita zasiadaiącym na
wszelkich Sądach dolegliwość że się wszystkim żadnym ma
rą podobać niemogą, gdyż iedni wygrawać drudzy prze
grawać koniecznie Muszą, y na to każde Sądy są usta
nowione aby sprawuiący się według Boga y Sumnienia
prawuiący się między Sobą rostrząsali miarkowali roz
różnienia sprzeczki oraz kłotnie ich Sądzili lubo każdy
dobrą sam swoy bydź sądzi sprawy y rozumie, dla czego
Chciała na to Rzeczpo: przy stanowieniu Trybunałow Głownych
Gruntownemi y Mocnemi zasiadać Maiących Sędziow Sumie
nia obwarowała obowiązkami; przeyrzała doskonale to wszyst
ko coby od Sprawiedliwości y rzetelności odciągnąć y oderwać
mogło Sędziego, Czemu przezornie zabiegaiąc potocznemi go
ubespieczonego mieć chciała warunkami Prawem Naka
zawszy żeby się każdy Sędzia zasiadaiący na sprawowanie
Sprawiedliwości S. ze wszelkich wyzuwszy Namiętności
zapomniał nie iako Człowiek iest, ale uczyniwszy Grunto
wnę w przysiędze Bogu przymierze według Niego bez wzglę
du na żadne osoby urodzenia by naywyższe dostoieństwa by
nayprzednieysze na obietnice lub grozby, na łaskę albo
niełaskę. na przyiaźń czyli nienawiść na bogatych albo
ubogich na Ziemkow lub przychodniow według tegoż

Boga Sumnienia, Sprawiedliwości y Prawa napisanego Sędzia
y swoiey w Sądzeniu dawał zdanie co ieżeli się tak podczas kończą
cego się dziś Trybunatu Naszego działo y ieżeli my wszyscy w
żywey zawsze Mieli pamięci że tak ściśle Sumnienia Naszego o
bowiązki, ktore y teraz ponawiamy iako rzetelnie są wypełnio
ne, prawo stwierdzić nakazało poprzysiężeniem, Sam tylko
Bog nayskrytsze Serc naszych przenikaiący, y znaiący utaie
nia poznać y rozsądzić może. Ieżeli zas kto z nas Może nie przy
iętey wezrawszy z przyzwoitą pilnością w swoiey Sumnieni
czuie się do tego że się nie zupełnie zachował, y sprawił według
Przysięgi niech się wzdryga powtorzonym tego pokrywać
krzywo przysięstwem niech niegardzi tą zbawienną przestro
gą żeby się na nim nie sprawdziły owe straszne a nieomylne
Sędziego Boga pogroźki; szukać mnie będą a nie znaydą, szu
kać będą Czasu Smierci, pokuty a znaleść iey nie potrafią niech
nie ustrzegą uczynią okropne pisma S. Przykłady ktore Dathana
y Abirona ktorych że przeciw napominaiącemu o nie sprawie
dliwey Sumnienia ich Nayświętszemu Marszałkowi Boskiemu
Moyżeszowi chociasz y po sprawiedliwym iż żadney nie tylko
znaczney ale y naymnieyszey rzeczy, bo ani Osłecia mizernego
nie od kogo nie wziął wymowienia się mruczeli, A nie uważaiące
na [illegible] o nastempuiącey karze Boskiey przestrogi natrz
Stali się, ogniem ogarnionych Ziemia pożarła, y oraz tym że
ogniem dwiescie pięćdziesiąt Męzow y znowu czternaście Ty
sięcy Siedmset tam że znowu w ponęcie zgubieni, iako po
dobnym Sposobem Ananiasz y Safira ktorym y Piotr S. zna
iąc ich krzywoprzysięstwo powiedział nie mnie ale skłama
li, ale Duchowi S. tam że zaraz Smiercią nagłe zginęli, niech
że z Nas każdego Dobroć y Miłosierdzie Boskie od podobney bro
ni kary y zachowa żebyśmy iey na cały nie zaciągnęli. Krolestwo
Ia tedy nayprzod z Osoby moiey nayiaśnieyszy Majestat [illegible]
P. X. M. ieżeli zasiadaiąc na tym tu Namiestniczey Zwierzchno
ści [illegible] nieumiałem albo niemogłem Sprawiedliwości
Iego Pańskiej Naśladować y powagi utrzymać tak iak Prawo

nie chcę y każę, iako życzyłem sobie. Przepraszam y kochaną
Oyczyznę, ieżeli w oczekiwaniu swoim pożądanego Spra
wiedliwości Starożytney przywrócenia y ustanowienia
przyzwoitego, Sądu tego według Praw dawnych zawie
dzioną została niech Ci Bogu y Jey Odpowiedzą ktorzy
zbawiennemu w tey mierze przed się Wzięciu Memu na
iawną czyli skrytą przyczynili y że przeszkodę bo nie
Mnie ale Oyczyźnie krzywda w tym Cokolwiek się znad
wątleniem y złomaniem Prawa stać Mogło, prze
praszam także JJWW Duchownych y Swieckich Kole
gow y Przeswiętny Ziemstwo Lubelskie ieżelim się ko
mu w Czym Uprzykrzył albo raczey żem nie dosyć zar
liwie, niedosyć gruntownie, y nie niedosyć skutecznie
przypominał Zachowanie Prawa Sprawiedliwości
tudzież dwoistych przysiąg pamięci, lub ieżelim komu
krzykiem się moią nie podobał, Bogu wiadomo żem w żadney
Sprawie ani Przyiaźni, ani nienawiści; ani Nadziei czy
ani boiaźni, ani Obietnice, ani pogrozek ale Samego
Sumnienia, y Ducha S. Słuchał, natchnienia, do
Mi Spodziewam się rzetelnie Cała przeswiętna Izba
żem się z JJW WW Kolegami ani zmawiał ani Spi
sywał, ani sprzyciągał, przez żadne y na żadną Spra
wę y nigdy żadnego nieupraszał, aby taką dał, albo
taką ~~krzywdę~~, krytykę Sprawy żadney Ani w domu, ani Ni
gdzie nie słuchałem oprocz Ratusza, y papierow Stron
niewidziałem, chyba tamże, z Przeswiętną Palestrą w za
dny rady niewchodziłem, y na to bezpiecznym Przysię
gę Sumnieniem, Przepraszam Na koniec ieżelim się
komu z JJWW WW Kolegow przez usiłowanie moie w
otrzymaniu Sprawiedliwości S. Naraził wspomnieniem
prozbą natarczywością, y przełożeniem Zachowania we
wszystkim powinności Funkcyi Swoiey na przykrzeły,
ieżeli usilna prozba moia niezawsze pożądany otrzymała

skutek

87

skutek przepaści niedościgłych Sądow Boskich, zatapiam to y za nurzyw przepraszam JWWW Strony ieżeli się ktory nasze sądze nij, w szczegulności Moie / pozal się Boże / nie mo popszysiężony sę kret wydawany niepodobały krycki. Bogu iawno że zasiadaiąc na tym Mieyscu zapomniałem że mam krewnych Przyiaciół lub Nieprzyiaciół iedynie o tym pamiętał y Myślał że tu Nie iak Potocki y nie iak Senator Ale iak Sędzia sprawować się był powinien. przepraszam przezacną Palestrę, naypierwey iż chcąc zupełnie zachować Prawo, Nieprzysięgłey do wykona nia Przysięgi, pociągneliśmy y ieżeli czasem dla przyspieszenia Sprawiedliwości S. rozszerzaciem przydłuższym Spraw przeciągnieniem niedozwolity y zabawieniem co raz kolwiek podczas kan[c]zycznego Bogu dzięka Trybunału stać się Mogło Prawu przeciwnego od Sprawiedliwości S. zdrożnego, Niech tego Polska niepryiuzuy [?] Łaski w Nieudolny moiey powierzoney ręce ktore tak kierował zyczyłem sobie, aby wykonaniu Sprawiedliwości S. y zachowania Prawa przez teraznieyszy Trybunał Nas było teraznieyszemu zbudowaniem, a przytym Wiekom przykładem. Ale że zdanie Ludzkie przy przyzwoitey naturze Ludzkiey u tło mnoki w tak wielu oraz zroznych Woiewodztw y Ziem zgromadzonych Osobach, Niemogły bydz tak ziednoczone, aby nie były podzielone na Szkodliwe pożyteczne na zgubiące zbawienne nastę y dobre dla tego dziwic się bynaymniey nie trzeba będzie, ieżeliby Trybunał nasz y Dekreta Iego roznemu roznych podlegać miały Mniemaniu y Tłomaczeniu. Co by ie dnak zanaywięcksza do zachowania Prawa y wypełnienia poprzysiężonych Obowiązkow była przeszkoda y przyczyna: ieżeli Bog Dobrotliwy uzyczy zdrowia y czasu Wyiaśni[ć], to Polskiemu Światu czego m się z Codziennego nauczył do dobra czenia y podam Uwagi Moie, iako temu dostatecznie zabi rzec upraszaiąc aby ieżeli się zgadza zbawienne y dla dobra Rzeczypospolitego pożyteczne poprze ie y do skutku przywiedzie każdy według swego raczył przepomożenia.

A teraz zaczynam pożegnanie moie JWMści Xięz Prezydencie y kochany y Wielkiego zawsze nie tylko na tym Mieyscu ale y wszędzie

ale y wszędzie nietylko teraz ale y zawsze nietylko odemnie ale
y od wszystkich Szacunku y uszanowania Godny Kolego
Moy dziękuię za Pracowitą bez wszelkiego względu na zdro
wie y Fortunę w dosiedzeniu na tym tu Mieyscu Cierpli
wość, za przykładną w utrzymaniu Spraw wiary S. y Pra
wa żarliwość, bodayby my byli wszyscy zasiadaiący
na tym tu Mieyscu w twoie pilnie wpatrywali się w
postempki, y chwalebne śladem Cnot y Sumienności wy
znaczone przykłady wstempowali, pewnie by My byli
nigdy z drogi Sprawiedliwości nie zbłądzili, Mam Ja Mocną
y ugruntowaną w Bogu Nadzieię że pożegnawszy Cię tu
Na tym tu Mieyscu Namiestniczey J. K. Mci P. N. Mi
Zwierzchności pierwszy zaszczyt y Ozdobę Oraz Kochanego
Zacnego Kolegę y Sprawiedliwego Na znakomite Zasługi
nieporownane Cnoty y nieoszacowane Przymioty Twoie
Z względy K. P. Przy boku Jego Pańskim Między Zgromadzo
nemi y Całą Oyczyzną w krotce Cię powitać będę miał Ho
nor Oycami. Czego nam y Was JWW Duchowni y Swiet
cy tu wszcze przytomni Kolegowie dziękuiąc zastateczne
dotąd w pracy Publiczney tey Usługi pomoc, y do końca
dotrwanie oraz y za wszelką przyiaźń affekt y Ludzkość
Mnie świadczoną, upewniam że Miłey pamięci z wami
Społeczności żadna odległość Mieysca żadna zwłoka by
nay dłuższa Czasu y Myśli y Serca Mego nie wyrugują
pamięci iezelim zas miał zawsze zdania Moie z waszemi
łączyć, nieudolności to Moiey przypisać proszę albo y temu
żem Cię częstokroć Sam u Siebie zwyciężyć nie mogł iak mo
że bydź Sprawa Prawdą ani Sprawiedliwa albo też
przeciwnym Sposobem a nie prawna bo w Chrześciian
skim y katolickim Panstwie iaka iest Bogu dzięka
Polska nasza było było gorszące szkodliwe y podobne
zwyczaynych Machiawelach Księgą wyięte bez prawie
żeby się Prawo Sprawiedliwością nie zgadzało y raczey
na wymyślnych zasadzało Wybiegach niżeli Na

Sprawiedliwości

Sprawiedliwości ktore Bog Sam iest do tego, Smiele mowić Mo
zna zeby to był Czartowskiey na uwikłanie Sumnienia Sędziow
wymysł dla czego w takich Okolicznościach zawsze Mi się zdało
iż za Sprawiedliwością. Zegnam y Ciebie Przeswietne Ziem
stwo Lubelskie Dziękuię Ci za wszelką Przyiazn y Affekt Ske
teczną Wielu Okolicznosciach radę a iako Iednym y Wiernym
nay Celnieyszym Krolestwa Polskiego Zaszczytow iestes zło
zonym y Strażą tak oddaię się tę ktorą z Rąk Twoich przy
Początku Trybunału odebrałem Laskę Upraszam Cię usil
nie abys będąc oczywistym Sądow y Skrytości izby Naszey Sędzi
kiem Miarkuiąc y przenikaiąc doskonałe y zbawienne Taie
mnice w przyszłe Czasy Nieporownana przezornością Swoią
to co tylko Sprawiedliwość Swięta nadwątlić y zdrogi zwro
cić Może pilnie odwracać y oddalać raczył, daz Mi ufam
mocne rzetelne Swiadectwo że w Wielu Okazyach co przytru
dnieyszych Sprawach Twoiey Zbawienney zazywaiąc rady
czyniąc Co Mogłem Prawo Wypełniłem upewniam Cię
zas że w kazdym Czasie y na kazdym Mieyscu przytomne
zawsze powinney wdzięczności y rzeczywistey pełną obliga
cyi pamięcią zasługiwać Ci doznany obfice ludzkości y
łaskawego affektu Twego poki Dawca Życia udzieli Mi
go Nieomieszkam pomyslności y pomnożenie szczęścia
y Honorow Sprawiedliwości Ci należących pilnego Niezanie
bam przyłożyć Starania. Zegnam y Ciebie Przezacna Pale
stro Obfite prawdziwie godnych w prawa znaiomości y u
trzymaniu ludzie, Nasienie, dziękuię Ci tak za oswiadczenie
affektu y przychilności Twoiey ku Mnie y ku całemu Prze
swietnemu Trybunałowi, iako tez za pilne y przeswietne
y doskonałe pracowite w stawaniu na tym tu Mieyscu Spraw
Obiasnienie y Sprawiedliwości S. popieraniu Smiele Ci zas
zato ręczyć Mogę z poznanego wielu z Między Ciebie piękne
przymioty znakomitą doskonałosć przyzwoite dla zaszczytu

Oyczyzny

do Publiczney Przysługi Sposobności w pilnym zawsze mieć
będę baczeniu oraz w podaiących Okazyach każdemu
zacnego zgromadzenia przy pomocy Skuteczney Bożey
Swiadczyć Nieomieszkam Nigdy usługi. żegnam cię
Na koniec wszystkich tu przytomnych ktorzy się Spraw
Swoich doczekać Niemogli, y tych wszystkich ktorzy
się w teraznieyszym Sądzili Trybunale iako to
iescze wielu się znayduie Godnych Obywatelow
Oyczyzny tak Smiem ich upraszać iak nayusilnie
aby iak nayspilnieyszego przyłożyli Starania do
odwrocenia tego co rzetelney Sprawiedliwości iawno
iest przeszkodą bo iakom przy zagaieniu Trybunału
w Piotrkowie wyraził że Sprawiedliwością stoią
Mocnieyszą y gruntownieyszą Państwa, iak to dziś powta
rzam że dla niesprawiedliwości giną niszczeią Mu
szą biada tedy tym ktorzy iakim kolwiek Sposo
bem iawnym lub taiemnym Sprawiedliwość
Sądow Wszelakich zruszaiąc zguby Oyczyzny są
przyczyną day takim Sprawiedliwy Boże uznanie
niech się raczy nawrocić y zyiąc; day Następuią
cym na tymtu Mieyscu Sędziom Ducha Prawdy
Sprawiedliwości abyśmy wszyscy za Twoim Bło
gosławieństwem pod Sprawiedliwego Pobożnego
Mądrego Zacnego y Dobrego Państwa N.N. Au
gusta y Maryi panowaniem wesoło sobie za
ziemnie winszowali że za Ich Przykładem
Chwalebnym powodem Skutecznym Veritas
de Terra Nostra Orta est Misericordia et veri
tas obviaverunt sibi Justitia et Pax Osculatae
sunt.

Kopia Responsu JW Jmci Pana Tarła Wdy Sendomirskiego ad Deliberatorias 1746.

I List W Xmci Pana M. M. z Drezna de 17 Febru. datowany, y universał przed oddaleniem się zprzeze Majestatu Jego Z Pol skiey nasamym wyiezdzie publikowany przed oczyma maiąc, a naybardziey Oycowskich prac W Xmci P. M. M. ratylu iuz koło Dobra pospolitego napatrzywszy się Seymach, y ze wszystkich racyi, konjunktur przeszłych zważamy, y przeniknamy to dobrze miłościwy Panie. Quod non tua Te mo vent, sed publica damna y iako serce Jego miłości ku tey Oyczyznie pełne nad zerwaniem tylu Seymow prawdziwie dolere et angustari musi. Nad ktorym to Rzeplitey nieszczesciem ktoby y znas cięszko nieubolewał, pokazałby się, ze nie staro Polską Cnotą zaszczyca się, ale nową zarlepiony fortuną niewie y nieuzdzi co powinien Panu y Oyczyznie swoiey, y nierozumie tego ze zupadkiem Praw Swobod y wolności upasc et privatorum ambicye muszą, nen sentiunt se ipsos perire, dum perdunt Rempublicam.

Ale niedosyc miłościwy Panie narzekac super Turbatores pacis et tranquillitatis publicae do Oycowskiego starania y nie z komparowanego wzgledu W Xmci P. M. M. investigare et Cognoscere nalezy malorum authores y nie ochroniaiąc nikogo, kazac odkryc bez summienne Jch Praktyki, dla kto rych y dawnieysze Seymy y ten Ostatni zepsowany iako w Uniwersale W Xmci wyrazac raczysz. cedant vindictae pu blicae nawieczną Jch hanbę, a nazbawienne Seymow następu iących utrzymanie, y nauke Sercu Oycowskiemu W Xmci Niechay miłościwy Panie tak się dzieje w naszey Oyczyznie. niedzieie iakoś się trafia, często, ze incendiarii publici kryio mo ognia zapusciwszy sami potym nagwałt wołaią y na niewinnych mocno instiguią Crimen in aprico est nullus sed Criminis Author.

Alec

Ale niepodobna żebyś WKMc niemiał mieć sobie odkrytych vestigia tych bezbożnych Machynacyi, y machiawelskich prewrotow, kiedyś w Uniwersale swoim wyrazić kazał teformalia. Niedziwuiemy się zate postronnym machynacyom dziwuiemy się własnym tey Oyczyzny Synom że niektorzy urzędnicy wtaiemne z Cudzoziemskiemi Ludźmi rzazguły tey porazumienia, pokazawszy postać zgody, y ochotę do utrzymania Seymu, wyiawili się nakoniec że co inszego myśleli, czego inszego chcieli, a z czym inszym się naprzod oświadczyli.

Wierzemy z naygłębszą adoracyą Pańskim tym maiestatu słowom, że się wyiawili ci źli fałszywi, odrodni Oyczyzny Synowie. y będą pewnie Urodzeństwa upraszać WKMci ażebyś tych Proditores Patriae z Cudzoziemskich czyli domowych fakcyi Instrumenta wydać raczył, y onych iudicio surowszey poddał, nocet albowiem bonis qui parcit malis. A kiedy wyiawione będą venenatissima menstra śmiertelnemi Oyczyznę zarażaiące proiektami, ustawiczną diffidencyą inter maiestatem, et libertatem czyniące, kiedy innocentiis przywrocony będzie honor, y fałszywi surrores skrytego a niefundametalnego doniesienia straca appetyt, y nieuchybnie przy bliższym zawierzeniu Boskim przywroci się ta fama, iustitia et pax abinvicem se osculabuntur.

Accedet ta pewnych Ludzi y to solatium, że życia y fortuny ochotnie sakryfikować będą usłudze WKMci y publiczney kiedy odkryte, y wyiawione będą te nomina Reipublicae et venalia subiecta. Zatym honesti et boni Cives od suspicyi, y niesprawiedliwych Decyzyi, y niegodziwych Delatorow malignitatem obawiać się nie będą, y tak za szczęśliwego panowania optimi iusti et Pii Principis umilitym pokoiu Oyczyzna sprawiedliwość in suo robore, każdy bezpieczeństwem honoru, fortuny, y życia swego cieszyć się będzie, a skutki dobre tey rewarnia y rady nasze coronabuntur.

Ten ci to iest Naiaśnieyszy Panie nayskutecznieyszy sposob Seymu przyszłego utrzymania, ktory urgentissime suo Loco tempore, omni meliori modo promo

wowe

wowac y utrzymac kazdemu dobrze zyczącemu oyczyznie nalezy.
Niech się godzi y drugi namienie, szczerosci y uremosci prawdy, aby dystyngwowane w Rzeptey merita miały swoy wzgląd w klemencyi WKMci aby Primatialis dignitas primos et principales respectus miała w Dobroci Jego Panskiey tak w Ludziech iako y w promocyach y kiedy WKMc raczysz Condecoran Rzeptey post dolenda teraz et praepropera fata SP. nie odżałowanego Jmci Kardynała Biskupa Krakowskiego nominacyą Polaka na kardynalstwo, aby ten honor Dignitati, et praeminentiae Primatiali był przydany a zeby praeminencya purpury nie ubliżyła Dignitati Legati nati, primi Principis purpurato honori.
Tudziesz Lubo Iustitia Distributiva iest zupełnie w Rękach WKMci przecież supplikowac się należy, a zeby per templum meritorum przychodzilismy ad templum Honoris y zeby Miłosciwy Pan z Łaskawosci swoiey tam in Civilibus quam in militaribus dystyngwowana Capacitatem Ludzi Prudus honorem, zasługi Domow y Rzeptey w Woiewodztwach obserwowac raczył, przyimuiąc Łaskawie od woienney Rady Promocye ktore Panskim rozsądkiem uznasz nie interesowane zadney prywaty, ale ad decus et ornamentum Tronu Panskiego wybieraiąc bez noty godne y zgodne subiecta ad obsequia Publica
Dogodzi się hac ratione aequalitati status o ktorey utrzymamie iako Nayunizenicy WKMci PNM. Upraszamy aby wszystkich aequali iure Status rowno miał w Panskim Respekcie, rowno do pomocy y do Rady zazywał, ile rezyduiących ad latus secum Senatorow, bo kazdy z Nas Minister Status iest obowiązany przyimuiąc . . . averte.
Tak więc aequaliter wszytey według sistema tey Rzeptey zazyie do tey pomocy będąc zgodnie y całemi siłami facilius, et felicius do WKMci y Oyczyzny Naszey Dobra y Sławy razem cooperabimur, gdzie zas contra nie cały Ligę się gnie, niepospieszna, y nieszczesliwa podróz, y okręt nierownie naładowany, a ile ten ktory publicam vehit fortunam niebespieczynstwu podlegać musi.

Cięzszey in Libera Republica niemasz rany, iako kie
dy iedni nad drugiemi utuntur prepotentiâ y choćiaz
mogą fałszywie preferencyą y mocą się zaszczycać
że et Suprema Subsellia muszą im sub espelet Cun
ctis metum incuciunt iako by Supra leges byli ut
quod olijs non licent illis omnia licere videantur
Przez ich bowiem niegodziwe praktyki, przez rwania Sey
mików, przez ustawiczne ad libitum Deputatow y Posłow
premitur justitia et æqualitas, ktora fluctuabit do cza
su, ale non submergetur. Mamy Seym Exorbitanciarum
pactis Conventis nieśmiertelney Pamięci Nayiaśnieyszego
go Augusta II in casum zatkau Seymow zerwania na
takowe apekurowany gwałty y bezprawia, na ktore
to trudno generosæ menti non indolere. trudno tu nie
wspomnieć Summam vis legis w przeszłorocznym
Dekrecie Trybunalskim, in suppressione pœnæ publi
cæ bo non sentire mala non est hominis, non expri
mere, non est Civis liberi
Przerozność Pańska WKMci poprawić potrafi, co exorbi
ta Lugum wypadło y umiederować justos dolores Rze
czyposp. Animos Civium rownością, dla wszytkich Serca
Oycowskiego. Niechay tedy będą te dwa nayskutecznie
ysze sposoby utrzymania przyszłego Seymu.
Co zas ad materias obrad Seymowych przezornie do
tyczę w przeszłych Instrukcyach /WKMci wyrażone
media ad Conservationem interna et externa Secu
ritatis, Sufficientissime y Wojewodztwa /: ktore ra
dzą y znaią quod nos fata premunt, y co zbaw
czliwe może bydz konsekwencye :/ w Instrukcy
ach Posłom swoim daty rezolucye tak do Ru
skiey Weyska, iako y dla utrzymania Praw y swo
bod wolności swoich y żeby Konstytucya 1699
o początku Seymowania Sacrosancte obserwo
wana była y iakoz benedixit Pan Bog początkom Seymu przeszłego gdzie pozłączeni się były

Poseł

Poselskiey, niemogł nikt doskonaley, y oczywistey poka
zac innumera Reipublicae vulnera bardzo wszystkie po
trzebuiące medelam iako interpres Woli W.K.Mci JmćX.
Kanclerz W.K. w propozycyach od Tronu Stanom Rzeczypltey
podanych, wyliczył omnium subselliorum deffectus,
więc niewchodząc tu in enumerationem onychże upraszam
tylko W.K.Mci Aby tak Sama od Tronu Jego Propozy
cya była Woiewództwom communikowana, to tylko do
tczy wszy, aby non confundantur Jurisdictione, aby ministe
ria żadne drugim ministeryom officio authoritati, ac Decre
tis non derogent. O co supplikowac należy W.K.Mci aby s
te incidia considerowac raczył przed Seymem gdyż
y wszystkich Punktach otworzyła by się materya ktora
by Seym za trudnie mogła

Dla tego iako nayprędszego y Nayszczęśliwszego
votis omnium pożądanego W.K.Mci do Nas oycowskie
my przybycia

Ja zas z dozgonną ku Maiestatowi Jego submissyą
Łaskawey Protekcyi y Dobroczynności Jego siebie
y Dom moy rekommenduiąc, zostaię zupełnym
Respektu przyuważaniem &

Kopia Listu J.O. Xcia JMci Prymasa do Krola JMci

Nayiasnieyszy Krolu
Panie y Dobrodzieiu Moy Miłościwy

Nieporownanemi Wzorami, y niewystawionym nowissimo
exemplo Starania Waszey K.Mci dla Oyczyzny Naszey, iako
z głębokim adoruię Respektem, tak spodziewam się, że za
stłumione multo disordine przeszłego Seymu vota, et
desideria stochaiących Łaskawego Oyca Synow, Zelo et.
Authoritate

W.K.Mci in Spem erigentur meliorem

Niewątpię że iakoś W.K.Mc szczęśliwie zaczął od początku Panowania swego, tak wszytko Dysponować będziesz, aby Prawa Oyczyste ad pristinum reducantur Statum, y po dawnemu refloresceat Iustitia, a osobliwie aby Wiara Swięta utrzymywana była na Wielu miey scach upadaiąca, per molimina protegentia, Heretyckie Sekty, ktore Intumescenti ambitione, w Panstwie W.K.Mci co raz bardzey crescunt et dilatantur

Przyimiesz W.K.Mosc do Wielowładney Protekcyi swoiey gementem Clerum, o krzywdy Boskie y Kosciolne bo Fundacye, ktore od Nayiaśnieyszych Krolow, y Inszych pobożnych Fundatorow Kosciołom in perpetuum Prawami są obwarowane; teraz w Grodach y Trybunałach nulla permittente lege, ad medietatem reducuntur. Jest to Nayiaśnieyszy Panie Przeciwko Sprawiedliwosci y z post pozycyą Prawa, za co obawiam się ultionem Divinam na Całe Krolestwo

To tez Błogosławienstwa Boskiego sciągnąc niemoże, że gdy Dobra Duchowne są od wszelkich ciężarow wolne, co raz im nowe Imponuntur lubo ad stipendium, et Servitium Bellicum tylko Dobra Ziemskie Szlacheckie są obligowane

Niewspominam dla Molestey W.K.Mci wiele otym Statutow y Praw, lecz przynaymniey iedne konstytucyą, niech mi się wyrazi godzi 1635 Tytuło Ordynacya Krzepotey Dobr Ziemskich Dziedzicznych, ktorey te są expressa verba. Uważaiąc że stan Rycerski przy otrzymanych od Przodkow naszych Krolow Polskich y W.X.Lit. Prawach na Dobra Swoie Ziemskie Dziedziczne, wziął na się Obowiązek służby Woienney, ratione eorundem Bonorum, z ktorym przeciwko Naywiększym Niebespieczenstwom Pogańskim Piersiami swemi zasłaniał bespieczenstwo, Nie tylko Oyczyzny Swoiey, ale y Wszytkiego Chrześciaństwa, aby to tak wielkie Praesidium Kosciołowi Bożemu y Wierze Swiętey nieniszczało postanowiamy y wiecznemi

czasy mu chcemy, na nic Inszego tylko na chwałę Bozą y ta
tosz nie potrzeby. Dobra Dziedziczne ziemskie od Stanu Rycerskiego
ani Donacyami, ani Vendycyami, ani Sukcessyami, pod żadnym
kolwiek pretextem niemogą bydź alienowane, ani odrywane, ale
wiecznemi Czasy Maią bydź w rękach y Possessyi Stanu Rycer
skiego, na ktorych Samych forum a pana w Statutach de ex
peditione Bellica wyrażone zasięgaią. Z tego uważysz W.K.Mość
iak wielkie uciemiężenia cierpi Duchowienstwo, kiedy nie ma
iąc obowiązku do żadnych Expedycyi, y do expens Woiennych, doda
tko większych obstryngitur Podatkow niż Stan swiecki, y pod
pretextem Subsidy charitativi na raz tylko pozwolonego Contra o
mnem charitatem detinetur in hoc onere Solutionis; są to zaiste cu
niculi ad eradicandam religionem wprzod odiąć chleb kapłanom
aby ich niebyło, aby potym zniszczyć Fundacye ad placandam Ma
iestatem Divinam naznaczone Decorem Ecclesiae zniszczyć, a w
prowadziwszy abominationem Desolationis w Krolestwo całą
Oyczyznę subvertere. Za coż Nayiaśnieyszey Pani Maią wię
cey Podatki Duchowni aniżeli Swieccy Contribuere kiedy od nich
przez Prawo są uwolnieni, do Samych tylko Modlytw ex men
te Fundatorow tenentur. Stan zaś Rycerski ktoremu Pra
wo nadato Possessye pro obsequio Militari, zaczyż zaś od
danym Panu Bogu chlebem ma stipendiari. Jeżeli nie
wszystkim godziło się w starym Testamencie domowym
kapłanskim nawet dzieciom offiar kapłanom naznaczonych
pożywać, zacoż teraz do Dobr Panu Bogu poświęconych,
z tak wielkim appetytem cisną się maią in oppressy
onem Swieccy Ludzie. Wielkie ztąd niebłogosławieństwo
na Oyczyznę, y Familię Swoią zaciągaiący de Coelis. Oyczy
zna Nasza a Krolestwo W.K.Mści łatwo może plurimis abun
dare viribus, kiedy Nayprzod Boiaźn Bozą pre oculis Spra
wiedliwość w Sądach, ziednoczenie Serc, y Sentimentow w Radzie
emulacye oddaliwszy na Stronę, Staropolską pro Honore Dei żarli
wość reassumować będziemy. Nie wątpię Nayiaśnieyszy Panie
że stanąwszy in hoc perfectionis gradu, zapatrzywszy się na
obraz Virtutis, et gloriae, to iest na W.K.Mość sposob do ratunku

y ubespieczenia Naszego mieć będziemy. kiedy tez Pacta z postron=
nemi renovabuntur et in cum finem Konferencyi reasumentu,
Pax aeterna firmabitur. Aby zaś interna Pax asekurowa
na bydź mogła, poradzie W. K. Mci temu gdy poroznioną mię
dzy sobą Familię in funiculis charitatis do iedności pociąg
gnie z apomiarkowaniem Łaskiey Pańskiey y Miłości
wszytkich zarowno wiernie służących Oyczyźnie y W. K. Mci
kontentować będziesz. Aukcya Woyska iako iest Universali
voto wszytkich Woiewodztw upragniona, na obronę y Ozdobę Naszą
Lubo ieszcze Naradną Woyny niepotrzebuiemy, bo się iey zapano
wania W. K. Mci niespodziewamy. y tak kiedy te Media, kto
re iuz od wielu inszych, y odemnie samego proponowane były,
reasumentur, pewnie za Oycowskim Staraniem W. K. Mci in
unione animorum prosperabitur. y Authoritatem Trybu
nałow Koronnych zaliczes W. K. Mci na przyszłym Seymie
aby się nie bez prawnie nie działo dziwiwszy teraz W. K. Mci
przeyrzec, kiedy obaczysz ze się daleko gorzy dzieie, insurgente
aperta violentia przeciwko Prawom Oyczystym.
Te Sentimenta kiedy W. K. Mość przyiąć raczysz. Spo=
dziewać się będę, ze wszytko poydzie ad Vota W. K. Mci pro
communi bono. O co Pana Boga prosząc iestem z
Nayniszszą Submissyą

Kopia Listu JW. Pana Woiewody Inflanskiego, do Kła JMci 15 Marty 1746

Nigdy lepiey nieporownana W. K. Mci Dobroć zaka=
zać się nie mogła, iak w tym Czasie kiedy niewypoczą
wszy ieszcze sobie z domowych trudow, y kłopotow, Oyco
wskie starania, nie nam obraiaiąc, a cudną Opatrznością
potrzebom Naszym dogadzaiąc one ratować, a dla tego po
wszechną Radę zaciągać raczysz. Ztakowych Miłości zadat=
kow, y słodkie przyczyny, bespiecznie zakładam, za fun=
dament Pospolitego szczęścia, pomyślnieysze powodzenie,
y konserwacyą Czerstwego W. K. Mci Zdrowia. ktore aby Bog

Szczęśliwszy przymnażał, y utwierdzał, powszechne Wymagaią życzli wości. Żeby zaś przyszłe obrady nie zawodziły oczekiwania Pańskiego WXMci Nie zaszłoby w przód porozumienie między Sobą Strony dosie dno Bliżmiący prowadzić harmonii. Sa pierwey przez dezinteressowa nie, y zawiąż podufalości akredytowane osoby sposobione, tak wiey się udaią; kiedy WXMce pomiarkowanym ostrożnie takk swoich szafunkiem, oraz iednostaynym nad wszystkich względem szkodliwą niesforność do tey która bydź powinna Między stanami Rzeptey wy kinie z konfidencyi. Aukcya Woyska, czyli w przód obmyślenie fondamentalney y niezawodney płacy, że przed innemi potrzebami prym bierze, każdy przyzna ta iako Samym tylko Seymem stano wiona bydź Może, tak tym Wątpliwszym wydaie się Skutek, im trudniey Nie tylko zamachowi groźnego oręża wnigotowości zastawiać się, ale y blasku łudzącego Metallu chronić się Należy.

Extraordynaryiny Seym Dwu Niedzielny do tey Samey złożony potrzeby, zdałby się naypryzwoitszy, albo zezeliby nam kto tako wey zazdrościł obrady, trudniey by zaszkodził im popularnieyszą, a wszytkim Zbawienna była by Materya, tym Czasem nalaszczyznie apodobnie przykry od postronnych Propozycye, nie znalazły by mie sca, gdzie by do iedney tylko Instrukcyi stosowały się okoliczności; y choć byśmy z tych środków tyle zysku mieli, że się pośrzedz be dzie godziło, iak wstraszney y Niebespieczney zostaiemy sytu acyi; Atak własnym zagrzani interessem, za doskonałą y pod ufałą WXMci Manudukcyą, y bliższy uchronimy się zguby. y do dawnieyszey trafimy szczęśliwości; którys ażebyś WXMc był szczęsnym Authorem, y one wiekopomną sławą w udzięczney pa mięci swoim zostawił Następcom, Wszechmocna Niech dopo może Opatrzność. Co pokornym Wyrażiwszy Zdaniem, Sklaniam głowę pod Nogi Pańskie iako S.

Respons od JO. JMci Xdza Dembowskiego Bi skupa Płockiego do X. JMci:

Xięciem ktoby się znalazł w Oyczyznie Moiey a Krolestwie Waszey K. Mci P. N. M. komu by Oycowskie, ale nie przez

wane vicissitudine rerum W. K. Mci tayni bydź mogły, gdy
et indistans tak o nas myśleć raczysz, byśmy w miłey spo
koyności, y za tym ubespieczeniu zostawali pod słod
kim Jego Panowaniem. Dopiero z tym Wiekszych stara
nia tego doznaiemy dowodow, ile razy przytomny w Państwie
swym Majestat W. K. Mci Cooperaciq y przykładem dla Do
bra publicznego prawie. A że tak wielkie Solicitudines W. K. Mci
P. N. M. pożądanego skutku nieprzynoszą ubolewać nad
wszelkie nieszczeście przychodzi że wpośrodku niebespie
czenstwa, tak smiało zasypiamy.
Obieraiąc y teraz z głębokim Respektem w Liście Cyrkularnym
Continuationem starania Oycowskiego W. K. Mci P. N. M. około
Dobra Publicznego przy nayniższym za nie podziękowaniu Maje
statowi W. K. Mci P. N. M. wznosze wzdychanie do Nieba, aby
tak na Seymikach Przed Seymowych, iako y na Seymie
Nastepuiącym, ulgę Sercu Panskiemu W. K. Mci a Rzpltey
pożądany przyniosły skutek te nieustanne Solicitudines Jego.
A co się tycze Materyi ad deliberationes potrzebnych, iuż ię
przezornych Ministeriorum W. K. Mci Instrukcye dawniejsze
abunde wyraziły czego się nam strzedz, a o czym myśleć na
leży, osobliwie aby Rzplita, przez podwyższenie sił swo
jey Sytuacyi, a oraz w konsyderacyi postronnych postawic
mogła, w czym uniwersalne Rzpltey desiderium ustawi
cznemi przez poselstwa Instancyami od Woiewodztw repre
zentaf bo ktoż niewidzi: że to Vilipendium Nostri, y lepe
rcula ktore Nas circumdant niepochodzą tylko ex iner
tia statu, w iakim się Rplita znayduie bez sił, bez Rady,
bez Sposobow, a co naywieksza, w Rozerwaniu y Dissiden
cyach tym niebespiecznieyszych, im Skrytszych.
Jeszcze za życia S. P. Nayiaśnieyszego Oyca Waszey K. Mci Krola
y Pana Naszego, brata przed się Rplita miedza podwyższe
nia Woyska za staraniem Jego stanęło postanowienie
aby Woiewodztwa Ziemie y Powiaty podały Sposoby do

buku, Woyska, y aby z Instrukcyami przysyłały Kommissarzow Swoich z
Obmyśleniem fundi płacy nużawodney origendo Militia, aby żołnierz
maiąc pewnoy Zapłaty nie szukał iey sam, sobie practicato abusu
z uciśkiem Oyczyzny. Stanowi Nayiaśnieyszy Miłościwy Panie, przy
byli kommissarze od Woiewodz y według Instrukcey swoich znosili
ad invicem pokazane sposoby, oraz trutynowali y układali, sub
praesidentia S. P. Xcia JMci Prymasa Potockiego y uformowawszy
Resultatum, oraz ad communicationem et beneplacitum Statuum
Reypublicae na Seym odesłali z podpisem Prymasa.
Continuata w tym dalsza solicitudo pod Zdobkiem W.K.Mci Pano
waniem trutynowane Punkta na Sessyach Prowincyalnych
podczas Seymu ułożone proiekta, et ab invicem Prowincyi Reipu
blicae kommunikowane ale dotąd fato iniquo dla rozerwanych in
fructus Seymow, ad acceptationem Statuum Reipublicae przyyść
nie mogły. Życzyłbym zatym N.M. Krolu, aby te tak daleko
iuż uczynione passus w Instrukcyach na Seymiki remonstrowa
ne były Woiewodztwom in Ordine do Deliberacyi na Seymie
przyszłym, albo ieżli Woiewodztwa co lepszego podać mogą, a
by z tym Posłow swoich Instructos a Dobro Oyczyzny kochaiących
przysyłały przymocnym zaleceniu aby porządek Seymowania
utrzymywali. I w tym punkcie zawierają się siły, y sposoby, ale
co się tycze rozrożnienia y Dyssidencyi, dla ktorych Nayzdrow
sze upadaią Rady, tomią się Prawa, Seymy, się padaią, y wne
trzny periclitatur Pokoy, a Wrota ab extra do zguby Naszey rese
rantur, żeby Nayiaśnieyszy Krolu S. Mci Nay pierwey uprze
tnąc trzeba Zamilczeć nie mogą z Winney ku Majestato
wi W.K.Mci y Niepotrzey Wierności publicum Woiewodztw dolo
ris sensum Narzekaiących że Emulatye Domow Impositive
Posłow lub Deputatow swych pretenduią gdy dokazać nie
mogą Seymiki psuią, impune, a potym w Piotrkowie ad libi
tum Deputatow robią, ktorzy z takim Charakterem bez Ele
kcyi, z iaką przyczyną! quo tumultu stalla swe zasiadaią
iak się na adwersarzach swych cum discrimine Justitiae mszczą.

publico planctu indolent Wwodztwa, y obawiac się trzeba aby to przysztego Seymu Cursum nie trudniło tanquam gravis status Materia. Te by obstawała N. P. uprzedząc przed Seymem trzeba, a przynaymniey parare wczesnie remedia, kto reby status Reipublicae wziąć przed się mogły, y te abusus po wściągnąć na potym. Znaydzie WKMość pomoc w żarliwym sercu Oyca JMści Prymasa, nie tylko Majestat WKMci y u Inney Pańska przydaniu kredytu, y powagi, Znaydzie też szczere WKMość y Wiernych Utriusq status Senatorach Zelum non fucatum Boni Publici et tranquillitatis internae, ktorzy cum Solicitudinibus Paternis WKMci, łączyć się będą usilne sta rania swoie. Wszystko N. Panu śmiem naminiać W Intencyi uprzątnienia przyszłych Seymow trudności, ktore gdy amove buntur w Opatrzności Boskiey nadzieia że się skutkiem pożądanym Seymu cieszyć będziem mogli

Inne do Instrukcyi Materye znayduie dość przezornie w dawnieyszych Instrukcyach zebrane, ktore y teraz reassum mi mogą. ieżeli się zdać będzie WKMci tak wielą Materyi przyszłe obrady, abruere. Zaraz respons Moy y wyraznie w nim reflexye Supremo WKMci podaiąc Judicio, voto Princi pali koncze, aby Cię N. Krolu P. N. M. Dobrotliwy Bog konserwował iako naydłużey, expertem adversitatum, a iako nam Pana Dał Swiętego, Sprawiedliwego, Oyczy zne Nasze y Prawa Iey kochaiącego, y nic nam złego z Siebie nie myślącego tak y daley w tych że Sentymentach panować oraz fructu optato Curarum Regiarum Cie szyć się pozwolił. Zniżam przytym głowę Moię przed Majestatem WKMci y w Ucałowaniu Rąk Jego Pan skich znam się bydź dozgonnie.

Nayiaśnieyszego Majestatu WKMci P. N. M. Miłościwego

III.

Mowa JWJmli Pana Tarła Woiewody Sando=
mirskiego, w Senacie, przy Zaczęciu Seymu Gnia
na y Sierpa, JKMli P.N. Mu, oddana.

Już Nayiaśnieyszy Miłościwy Panie ze Szczęśliwego
WKMli Pana N. Miłościwego do Oyczyzny powrotu cie
kontentowanie Publiczne napełnione Narody, które tak mają
pro Suprema Felicitate przytomność WKMli amandi
et adorandi Principis, że proszę nieustannie aby
WKMli z Nayiaśnieyszą Krolową Jmlią y z Familią
swoią kontentował iak naydłużey, a gdyby można y
zawsze beatifica visione Oczy y Serca nasze.

Na dowod tego ku WKMli Uniwersalnego Senty
mentu Zgromadził się Zaraz Senat do Boku
WKMli P. Naszego Mu. Posłustwa a primis
Subsellus Koronny y WXLitewskiego nawstatede
napełnione Desiderijs Woiewodztw Jnstrukcyi.
Krajowych nieustanney WKMli w Oyczyznie Przyzney,
a Oraz z podziękowaniem za złożenie Seymu y za
Oycowskie WKMli pieczołowanie ze zwyczay Z.
ad Consulendum de Republica Quintes ze wiedzie
chcesz quae nos mala premunt, necessitates Populor,
głosy wolnego Narodu et vita poprzedzające Senatu.

Dzień dzisieyszy drugi od Szczęsnego Narodzenia WK.
Mli vere Augusti Secunda Dies kiedy mi się dostaie
dignum a Nativitate Coronâ et Coronatum intribus
Ordinibus adorare Caput.

Wyznay ia Miłościwy Panie, że masz WKMl.
wszystkie wlane Zrodła Boskiey y dystyngwowane
Łaski y Natury przymioty ktoremi pociągasz do Miło
ści ten wolny ku Sobie Narod Nadprzyrodzone wspa
niałości y wszelkich Jego Krolewskich dostoynatości,
Zalecz czyli nie pieśniey Szego Żadna przydać nie może Po
chwała. Zapatrywałem się y teraz z niezmiernym

skontentowaniem, przez kilka Miesięcy ustawiczney Usługi
moiey Super vera Troni Ornamenta y nad dobrem Oyczyzny
WKMci atteneyc na wysokiei rozsądek, na Szczerą Pobożność
zagotowy do Obligowania / Każdego Dobroć, y inne Cnoty.

Przy Pomyślałem sobie nieraz że pod tak dobrem Sprawie
dliwym, y kochanem Panem powinnibyśmy bydź wszyscy
Szczęśliwi, powinnaby bydź nasza nayszczęśliwsza Oyczyzna
Quot praeferunt vota tak przez usta godnego od izby
Poselskiey Marszałka iako przyczemsię mówiącyich
JchMciów Panów Senatorów Ante Thronum Kochanego
nam Pana tęcz One in Cumulum. Wiem Miłościwy Panie
że WKMć plenus gloria będąc nie ieździsz pochwał na
szych potrzebny y że znasz vitia adulantium.

Charakter też móy z Geniusza wolnego. przez
Lat kilkadziesiąt na Usługach Oyczyzny wypro
bowany nie iest Capax żebym miał czas sposobny. *
rady cetereuere assentatione aliqua abym miał zwodzić
Senatorskie Obowiązek, y Sumnienie moie, albo icse
przeciw myśli moiey et Contra rectae rationis dictamen
bo Bogu y WKMci chcę dotrzymać wiary.

Nie iestem Miłościwy Panie z tych ktorzy cię labus ho-
norant cor autem eorum Longe est a Te, zatym gdy rze
telnie od WKMci tak dobrego y wszelkich nay
celnieyszych Cnot pełnego Pana pragniemy y ży
czymy mówić trzeba dbać nie należy o żadne nie słu
szne / interpretacyę, Niechay Malevolorum, Conatus sło
maią, iako chcę zdania nasze ia intaminata fide co im przywa
inconspectu Ordinum mówić chcę, Ratio boni Publici co Ko
chaiące Pana y Oyczyznę dyktować będzie Serce.

A Nayprzód Miłościwy Życzy sobie tego y wznosi ręce do Nieba
y do Tronu WKMci cały Naród, aby my wszyscy upraszaiące
nayuniżeniey WKMci abyś nas wszystkich iako Owce
swe Dzieci znał za życzliwych y wszystkich sobie
równie wiernych do Maiestatu WKMci prawdziwie
przywiązanych Oyczyznie y WKMci Panu N Mu.
zawsze sprzyiaiących y dobrze życzących.

Ja neminem Nomino nisi qui ipse de se confiteri volu-
erit ale znayduią się tacy ktorzy WKMci Pana N Mu
wielu nas Sentymenta Charaktery y procedery złe y nie
sprawiedliwie odmalowywaią y tracą WKMci owo dla
wszystkich Poddanych / Oycowską ufność ktora zasłużyć sobie
się / zawsze Krolowie Polscy in Sinu Cuiuslibet Civis possi

Recte cum domino

Niemowię ia tego aby ci ktorzy odbieraią dystyngwowane Łaski WKMci nie mieli bydz godni respektow Panskich ale y drudzy ktorzy bene merent de Patria niech nie będą nie szczęśliwi w umysle y w Sercu WKMci, y zeby Sine nota życzę nie mieli bydz iednakowo wiernemi y życzliwemi połozoni,

Nieznosna to Nayiasnieyszy Panie y nieuleczona rana, na ktorą nie bolee y publicznie y prywatnie nie mozna że promocye y rady w kilku tylko składane bywaią osobach, pretereavana Nomina Senatus a przecież, ży inni rownie z drugiemi WKMci kochaią rownie służą chcą nie zaszczycyni Łaską y Fauorami Jego Panskiemi, a kochaiąc Pana znoszą cierpliwie amaritudines et asperaviarum y nie oddalaią się a via veritatis lubo kroki ich są opacznie złomaczone

Niemoże reputari pro Crimine kiedy kto przeciwko party kularnemu Osobom ma iakii resentyment, ani Seditiosus ani fakcyant bo w tym wolnem Narodzie iednemu tylko Panu Szarści nasze nachylać możemy y innym nad rownosc się wynoszącym in Aequali Republica podlegać intolerabile y tok to iest zrzodło diffidencyi y nieukontentowania pu blicznego, a pirwsze Votum aby WKMc życzliwosci przywięzanych ku Osobie swoiey zarownie Łaskawie do Serca Oycowskiego y konfidencyi przypuszczac raczył.

Drugie Votum nasze iest żesmy życzyli iuż od wielu lat widziec Nayiasnieyszych Krolewiczow Jmciow abysmy Solatia publica, et Regias Jch virtutes poznawac y adorowac mogli, aby y oni poznawali wolnego Narodu Geniusz y życzliwe ku Krwi Monarchow swoich Sentymenta.

Postwięc Jn Anno 1726, Słyszałem w tey tu Jzbie Godnego Ministra Szembeka Kanclerza Koronnego Sentyment, ktory w tey mowie swoim Publicznym do Nayiasnieyszego Oyca WKMci PNM. mowił. Oswiadcz iakie młodziusz Panie czego od Narodu Naszego zurodzonego ku Krwi swoiey affektu pragnąc mozesz aby Serca y affekta Civium ku Nayiasnieyszemu Domowi Twemu pociągnął y day poznac Solatia sua et Populo swemu, skonsolowana będzie RzPospolita że dobrze Dominum z Koniunkcyowana będzie y wszystkich ziednoczone mieć Życzyc będziesz kiedy chcąc wszystkich ziednoczone Umysły Serca dla wszystkich ziednostaynem będziesz, ktorzy in amo panuiąc przykładem Domu Jagielonskiego

re Populi wszystkie swoie pokładali nadzieie szczęśliwa przy tym Oyczyzna będzie bo WKMci. Życzę dobrze Domowi swemu a Dobro Oyczyzny o Cnoty o sprawiedliwość wszystkie o Zeli by starać się będziesz iakbyś w Imieniu swoim wielko wać miał.

Co ten Godny Minister Zaprobacyę wszystkich w tey Izbie zasiadł powtarzam y Ja Ex Candore do WKMci abyś mnij przez krew Nayzwyższych Cesarzow y Krolow przez Krew Jagiellońską, et merita per cara pignora odbierali skutki łaskawego nam wszystkim panowania WKMci PNMgo, Co iest drugie Votum dobrze Życzącego Oyczyznie y Imieniowi WKMci bo przyrodzone Domowi swemu Cnoty y sprawiedliwości si præsens venerantur de quo adorabit sta.

A iżeli przyidzie mowie de distributiva Justicia trudno nie wspomnieć dolenda fata pierwey Zmarłego JMci Pana Kasztellana Krakowskiego pierwszego Senatu Polskiego Meritis et Ordine Senatora a potym XcIa JMci Prymasa Korony Polskiey y WXLitt. Viri secundum cor Dei Cujus in Memoria in Benedictione erit y Zdoby swoiey y Imienia swego Oyczyznie a Partykularnie Domowi WKMci Zasłużonego wkrotkie XcIu JMci Numinatowi Prymasowi lubo nie przy toźmieni Supremum functionoris gradum mamy iednak przed Oczyma tak wyborne grona JMciów Biskupow WW. JmPanow Zasłużonych w Oyczyźnie set in venea Domini Milli bus przez WKMc electos lubo wiem że Juris Dei Destributiva Justicia przecież do Dobroci y łaskawości WKMci oddaie mi to abyś miał attencyę na wierne y życliwe Rady et ad vota populorum boc in Omni Magistratura Ecclesiastica Civili et militari senium et gradus honorum ponderantur.

Poniewasz bowiem Nayważnieyszy fundament szczęścia publicznego poległ na konfidencyi inter Magiestatem et Respublicam utwierdzi ty nayleprey. Respekt Pańskiego Zasłużonych vera virtute per gradus honorum Jakich utwierdzi łask y fawonow Pańskich equalis moderatio razem wtym Miłościwy Panie dare Gloriam nomini tuo ad seram posteritatem.

Dziękuię tez Moco WKMci PNMu Za konferowanie Kasztellanii Krakowskiey JMci Panu Hetmanowi WK. Itto Bij avis ad avisq Clarus Decanus Senatus Plenus Annorum et Meritorum meruit Sago et Toga te pierwsze in Republica fasces,

Tchociasz Złączone z Generałem Scorczyńskim indis duo neau Woiewodztwa nie Zamawiam iednak łaski Bożej.

statystę bo obiema Generatu naszego godnym Senatorom
y Wodzom Naszym życzę w niezamierzone lata zdrowia iako
nayleprzego ad Decus et ~~Ornamentum~~ Splendorum Oyczyzny których
iako y JmciPanow Hetmanow WXLit Za wszelkie około
Dobra Pospolitego starania, powinną oświadczam wdzięczność.
Nierozumiem tudziesz Nayiaśnieyszy MPanie aby przez
delikatność sumnienia swego wydzec po przysiężone prawa
de expectativis miał kiedy admittere iakowe deklaracyę
a zatym trzymam po wspaniałości Serca WKMci żadnej
uprzszam y upraszac będę Majestatu Jego y Stanów Rzeczypo
litey, ponieważ raczyłeś MPanie na Novum Diploma
stwierdzić utwierdziło dawne ani bez fundamentu stanowio
ne prawa skalterowane opacznemi relacyami Stany Rzeczypo
litey usiłowałeś WKMci sobie tudziesz przy podaniu ich
się wakansach wolne, że tak rzekę. Zostawiłeś Ręce.
Życzę zas Miłościwy Panie wszczerości szczerszych
umartem industriosa miec chciały subiecta Diffidentium in
ter Cives wynikaiącym zagrodziłeś drogę y apetyt łapa
nia wakansów po żyjących usrocyłeś reassumuiąc
Statuta Annorum 1433. za Władysława Jagiełła
1458. Za Kazimierza 3go 1503 Za Alexandra 1510 15.
38 Za Zygmunta tudziesz Konstytucyę 1550. Za Zygmun
ta Augusta 1563 et 1569 zatego y inne et specialiter
1736 na Seymie Pacificationis nic do nich nowego nie przy
daiąc bo te dosyć provide opisane czytamy.
Też MPanie circa Distributivam Justitiam Publiczne
desideria nasze które dobry y sprawiedliwy Panie
racz wrodzoną swoią wysłuchać Dobrocią et opisztrica
Sedium Suarum Sapientiam tak pomiarkować żeby
toż samo Jus Majestatis w Ręku WKMci złożone
dodawszy ~~większy~~ a większą zawsze wszystkich wiernych Poddanych
Jemu y Nayiaśnieyszemu Jego Domowi pozyskało
Miłość

Czwarte wotum całey Oyczyzny iest woli utrzymania sposobow Seymow. Wiemy że malorum nostrorum remedia są Seymy a że te często niedochodzą nie mogła rzecz pospolita znaleść salva libertate inszego sposobu tylko po dwoch zerwanych Seymach trzeci Seym & obstantium prawem et iure iurando ustanowił ktore sp. Nayiaśnieyszy Ociec WKMci P. N. Mgo. poprzysiągł.

Nie trzeba więc szukać sposobow ad evasionem status na zniesienie wolnego głosu ani o konfederacyach zamyślać ale mowię przy sprawie to iest każdego Posła y Senatora obligacya ieżeli iescze pewnimo Rptey tylko wiary Boże y ktorey by Seym niedoszedł supraszać będziemy WKMci aby raczył Prawa przyrzeczone, iako unum ad tot ruptorum comitiorum medelam do skutku przyprowadzić.

Jest iescze y na samych doszłych Seymach co należy pro Senatoria fide et libertate stanu Rptey ostrzedz za szczęśliwego Panowania WKMci P. N. Mgo Seym doszedł pacificationis do ktorego utrzymania przypuszczę et interesse publico y dla usługi WKMci P. N. Mgo szczerze contribuebam ale gorszy tem się potym kiedy po Seymie skonczonym drugi Seym Jmci Panowie Deputaci do Konstytucyi założyli y ten przez kilka niedziel kontynuował się.

Mowiłem zawsze oto y na przeszłych Seymach chociaż Deputatem do Konstytucyi pale że u mnie amor Patriae ratione valentior omni, złe z tego drugim Seymem pokazywałem konsequencye. Zatym mowię y teraz et solliciter praecaveo, aby ieżeli nay więcey dni curationibus ktore na inszych dawałem Seymach to przynaymniey pięć dni zupełne senatorskie według prawa aby dla nas sacro sancte zachowane były. Żeby sine ulla oppositione (że stany Rptey bo tez iubet nemo deputat salutem ex ubi) tychże ne ulla in futurum immutatione wszystkie Prawa były mogły commode czytane po piro wane y potym z podpisem Marszałka zaraz wydane a trzeciego dnia aby zaraz były podane do druku od tego fides publica et salus universorum dependet.

Piąte votum z strony publiczney materyi w propozycyach od WKMci wyrażonych na te teraz ... mowię że te iuż wszystkie propozycye rezelwowane są na przeszłym Seymie iuż zgodne postawały Bóg ieszcze życzył tym iż w Izbie Poselskiey przeczytać miasto prowincyalney Sessyi na ktorych zawsze iest

Daremna, et irreparabilis jactura temporis życzyłbym aby
ię tu raczey konsertowac in plenis ordinibus obaczyłby Stan
Rycerski złożyśmi legum Defensores y Senatu intami
fidem et żeluss poprzydieżone pro bono Publico Sentymenta
y radij urdziały offensorum pro utilitate Publica impavidos cza
su nato wszystkiego potrzeba. Daycie czas bo ten czas daie daie
życie Oyczyznie atak y Scyent szczęśliwie załatwe żymy.

Niepotrzeba zas godzin nato trawic aby potrzebę aukcyi Woy
ska y iakiego Stanow Rzpolitey pokazac widzi każdy tak
potrzebney ad Proportionem tak obszernego Krolestwa aity ale co
nay przod przed ustanowieniem, tych którzy liczyinie nam na
leży o fundusz Certum et Securum na aukcyą Woy
ska opatrzyć nam potrzeba ten zas bez odnowienia
nowych ustraccyi bez odnowienia Taryff znaleść się
niemoże. Zatym upraszam WWmci y Stanow Rzpltey
o generalne Kommissyą iaka iuż była Projektowana
y owyznaczenie skutecznych hoc fine po Woiewodztwach
komisyi do Taryff wszelkich rewizyi.

Przechod Woyska Moskiewskiego za Oycowskiem W.
K.Mci staraniem stał się wprowadzie bez szkody kraju
atoli że y powrotu tychże Woysk nieobhyonego spodziewać
się potrzeba żebyż przecie stał się to nietylko bez żadnego
uszczerbku ale y z Honorem Rzptey życzyłbym aby tak z przy
Jm Ciami PP. Posłami Cudzoziemskiemi, iako y z Jmci Panem
Posłem Rosyjskim reasumowane były konferencye na któ
rych marsz ten Moskiewskiego Woyska stanom Rzptey pro
obtinendo Reipublica consensu był propononowany y złamowany
certowany powinien.

Natychże konferencyach racz WKMĆ. P. N. M. powagą swo
ią skutecznie dopomódz aby Supremum Dominium Rzptey
w Xięstwie Kurlandskiem utrzymane było aby de electo
o eligendo Principe sama decidat Rzpta. aby formam Re
giminis tegoż Xiestwa przez tyle iuż lat suspendowane
Rzpta według swego prawa ustanowieła y bez dalszych
dilacyi żeby rząd onego do Naturalney swoiey wrócił się
należytt Sytuacyi Kommissya Gdanska aby była poprawiona
konferencya z Jmci Xiędzem Nuncyuszem aby reasumatur.

Żyi Mieyi Panie ad Decus et Ornamentum Tronu Tego Nay
iaśnieysze Panie y Znakomitszy [illegible] Familie Twoiey ktora
[illegible] pierwsze Jmplet Troni et Gloria Mundum Panuy szcze
śliwie y szczęśliwie Augustow Polskich y Rzymskich
przewyszay sławę lata y szczęśliwości.

August III z Bożey Łaski Krol Polski Wielki Xiąże Li
tewski Ruski Pruski Mazowiecki Żmudzki Kijowski
Wołyński Podolski Podlaski Jnflantski Smolenski Siewier
ski y Czerniechowski a Dziedziczny Xiąże Saski y Elektor.

Wszem wobec y każdemu zosobna komu otym wiedzieć
należy mianowicie Senatorom Dignitarzom Urzędnikom Zier
skim Grodzkim y wszystkiemu Rycerstwu
Woiewodz Ziemi Powia
tu uprzeymie y wiernie Nam miłym przyoffia
rowaniu Łaski Naszey Krolewskiey do wiadomości po
daiemy Uprzeymie y Wiernie nam mili.
Jeżeli kiedy mielizmy słuszne Przyczyny ubolewać nad
niepomyślnym rozeyściem Seymow nietylko że prace nasze
dy y starania usilnie ktoreżmy na Utrzymanie onych
wraz ze stanami Rzpltey łożyli daremne były ale bardziey
uważaiąc szkodliwe ztąd skutkami, temu skutki, zym się
cey Sprawuie w Nas Zal ostatniego Seymu nieszczęśliwa Oscu
sieznośc że potak pięknych przezt[...] ztym [...] wszy
stkie nasze y całey Oyczyzny z pełzły nadzieie nie znay
duiemy Przyzwitych słow do wyrażenia iak ciężko tym
zranione iest Oycowskie Serce nasze, ale iako doległwość ta nie
z żadnego własnego nam pochodzi względu bo wszystkie sprawy
y uczynki nasze onszego nigdy niemiały celu tylko dobro po
spolitego y szczęśliwość Państw od Boga nam powierzonych
tak niech każdy o niey z naszych mai sciey Poddanow
awedług swego sądzi Rumnienia ktore nikogo oszukać
nie zwykło od pierwszych bowiem panowania naszego porze

sprzysiania opactw y inne rezerwowane puncta od Rptey
aby iescze z kim sludowane były. miało bydz Pietnascie Opactw
z raz Dwanascie z tych Oliwskie y Stebdowskie supponuiący
ucheidzie innumerum endurendarum abbatiarum Concur
datum cum Curia Romana iescze non approbatum a tych
powrotu Jmli Xiędza Nuncyusza czekac potrzeba. Jchlow
Panow Postow Woyskowych y Rekommendowanych Jmli Pana
Strażnika Polnego desideria ad Jchlow PP. Hetmanow
y od Woyska pamięci WkMli PP Mego. rekommenduię.

Candide fateor że życzyłem sobie existimatione, meritorum Jmli
Pana Starosty Oliscimskiego a Posła pierwszego Generału
naszego. Kurczynskiego aby fasces Dyrekcyi gdyby Porcha Laskiey
ureku iego były ale że nondum hora venit Principibus Pla
cere cieśo wiek, się tym kontentuie że merita et capa
tas iego Universalem znaydzie plausum pro eqvanimita
te zas wstępowaniu iuż po trzeci raz laski Marszałkow
skiey. Respectowi go WkMli rekommenduię.

Winszuię Jmli P. Marszałkowi wyprobowanemu natalnie
we funkcyach y godnemu hanc regere spartam tera
zniey szym directionis fasces a Jmci Pana przeszłego Sey
mu Marszałka ktory trwaiący nadługie czasy Rptey ap
probacyą bene gessit Rem publicam Zasce WkMli oddaię
podobniesz y sukcessora godney pamięci Jmci Pana Rudzin
skiego Czesnika Chełmskiego.

Cokolwiek zatym mowiy Panie mowiłem żadnych, co mnie
ich niebuię się offensas. bo bez tego bydz niemoże quibus
inest boni publici cura.

Powtarzam zwiele tu w Senacie et extra Senatum Przytomno
mi, że nie sobie bardziey nie życzymy w życiu całkiem tego aby
WkMc raczył wszystkich nas uznać kontra malevolorum
molimina wolne, ku sobie życzliwe szczerze y prawdziwe, ku
Maiestatowi przywiązanie. Oczgdy WkMc. PP. My znay
uniżenie tym upraszam respektem przy tym gdyby aby nie
był inaczey tłomaczony poważe się odciać ulbycywskie WkMli
mei Reg nie spodziewaiąc się inszego cnim cnim WkMli
Pana wolnemu Panuiącego Standere Sentymentu tylko tego
ktory o Rptey Rzymskiey miał August Cesarz wmiano
wany Pater Patriæ in Civitate libera sensum et linguas dicit
esse liberas

[?]kow daiąc zoeby naszey przyszład należytego Prawa Po
słuszności [illegible] spodzialiżmy według opisanego Czasu Ordyna
ryine Seymy y Zwyczaiowe zawsze do dobrego skutku
Bali żmy się Pusilnosci, która nietylko nie nadwątplone
y nieostabione złosliwym wszystkich Zepsuciem Zostata
ale co raz więcsza y w samych przeciwnosciach wzmocz odbierata
rzeczywisć atoli Zapominaiąc dawnieyszego umartwienia przy
muszeni cześcizmy wyiawie y ogłoskie cięzmy zniewymownym Za
lem y podziwieniem natym ostatnim widzieli Seymie
Nie trzeba tu narzekac na nieprzyiazne fortuny kolezie więcey
nie zwyczaynie Ludzie niżeli ona ludzemi rządzi ani zwalac
inne na siebie znosic czasow lub rzeczy nigdy abowiem sposo
bnieyszy niebyło pory do Utrzymania Stałł potrzebnego
Seymiku dla dobra Oyczyzny y dla honoru Narodu należy
sprawiedliwosc wyznac nieszukaiąc dalszych przyczyn
które mogły do Zepsucia dawnieyszych Seymow całki
kształcie dal pochop ze teraźnieysza godna politowania
sytuacya Rptey wydaney na wszelkie niebespieczenstwa
bez obrony bez Rady zaniedbałey w nieporządku wewnętrz
nym żadnego prawie u Postronnych niemaiącey poważenia
iest szczegulnie Dziełem tych którzy wyzuwszy się ze
wszystkich Przymiotow prawdziwym Oyczyzny Synom
należących y złosci same narobiaiąc zawsze na przeszkodę
Dobrym stawiaia zamysłom a w tych uczynkach szpetne
chlubę y nieustydliwą znayduią pociechę. Toć to iest naysłabo
mieyszą ze iuż nie żadna Zagraniczna siła nie gniew y niena
nieprzyiacielski nie zazdrosc sąsiedzka ale sama Domowa
niezgoda y niepowednana zawziętosc gubie y niszczy Rplte.
A przecie byłoż co pożytecznieyszego dla Oyczyzny owrat
w niey podlegaiącego czaszey Inspicyi, iako proponowane
natym Seymie interessa które żeby sobie byt zdała którego
dobrze myslących przychylney łatwosci usiłowania, po
zadanego niebowiowat skutku czy niedosyć starano się Wyrok
snąc wszystkie rzetelne y nieumyslne przeszkody y mogł
że kto znalesc naymnieyszy y podobny pretext do zatrzy
mania całkiey kolwiek Materyi na którychby przyzwoitego
nie miano względu podac wątpliwosc którychby nierozstrzygnięno
y nierozstrzygano odezwał się przy sprawiedliwey racyi która
by powszechnego niepociągneła zezwolenia ale to wszystko.

w Ludziach same Zachwała rządzących się namietności Za
drey nieznalazła uwagi y owszem tym bardziey w ławzietey
trwaiąc złości części pod tym przywatnem Interessem [illegible]
przez nienawiść y zazdrość Zawsze niepowściągnione do
Zepsowania naylepszych rzeczy chęci tamowali nay
świątobliwsze Zamysły odrzucali nayzbawiennieysze Do
bru pospolitemu srzodki y własne Oyczyzne wyrodne Dzie
ci okrutne zabiiali reke Niedziw iednak że się im udało
że doszli celu przedsięwzięcia swego łatwiey albowiem iest
zrugnować Dom aniżeli go wystawie y prędzey się zdro.
wie zepsuie a niżeli naprawi ale ten sposob rządow, bydź za
wsze uwierzędkiw ktory oni do swoich uszczegulności przyzwoicie
cterwie interessow, ieżeli długo zażyty bydź może bez wszelkie-
go uszczerbku, y niepowetowaney szkody Rpltey, łatwo po:
miarkować. Zdolne są polityczne Postanowienia Ludzkiego
ciała Konstytucyi że wbudowi im Zaniedbane defekta,
tym bardziey się wkorzeniaią y coraz cięższe będąc do Ule
czynia, nakoniec Ludziom śmierć Państwom ostatnie
ruynę y Zupełne przynoszą wywrocenie. Niech nikt nie
mowi że niedoyście Przeszych Seymow żadney do tych czas
Rpltey nieuczyniło szkody kiedy Miłego wszyscy zaży
waiąc Pokoiu każdy w osobności swobodne y swoiemu
Narodowi przyzwoite prowadzi życie, y w tey powszechny
ciszy spokoynie pod własnem spoczywaiąc dachem zdaie
się bydź ze swego dosyć kontent stanu takowe rozumienie
na słabym barzo zasadzone fundamencie może do czasu za-
cmie mniey przezornych ale kto wszystkie pilnie uważy
okoliczności prętko pozna oszukanie. Należy zaiste nie
skończone Bogu zastępow oddać Dzięki, że Opatrznością
swoią wytęboskim to Krolestwo Zachował pokoiu y od
wszelkich Zasłonił przeciwności kiedy okoliczne kraie y
wszystkie prawie Europeyskie Państwa woiennym gorza
ły ogniem. Wyznaiemy z Osoby Naszey Ustawiczną Wszechmo
cności Jego wdzięczność że starania y usilności nasze dołoży
mania tego pokoiu łaskawie y skutecznie pobłogosławie
raczył. ale iako pewność tey nadalszy czas se ze ślliwości kto
może ubespieczyć że będzie długo nienaruszona y owszem
codzienne odmiany y natym świecie niespodziewane pote

z nych y nayprzednieyszych Państwo rewolucyi y niedosię
że daie przestrogi, aby się wcześnie nawszelkie przygoto
wać przypadki nie dopiero szukać sposobów do obrony
dziedy ie Nieprzyiaciel odeymie ani rąk wyciągnąć do ra
tunku, niepozwoli, natenczas żałować straconey Marnie
pory, narzekać na niezgodność, y niezgodę iuż będzie polła
się ale choćby nawet nic złego y niepomyślnego od postron
nych, obawiać się nieprzyszło, czego iednak bardziey życzyć
niżeli spodziewać się potrzeba. sam nieporządek wewnę
trzny, zaniedbało gospodarstwo, domowy upadek handlów,
zguba miast, niedostatek pieniędzy, tak wiele złych nałogów
przeciwko prawu y sprawiedliwości nie iest że to wszystko
osobliwszego względu godne, niepowinnoż to każdym prawdzi
wym Oyczyzny Synu szczerey wzbudzić chęci do utrzymania
Seymów, które według ustanowionych wtym Królestwie Rzą
dów iednym są naturalnym sposobem do skuteczney
poprawy, co z skutku wypadło do przywrócenia straconych Ozdob
zgoła do zupełnego uszczęśliwienia Państwa. y tenci szczególnie
mieliśmy cel obrad publicznych na ostatnim Seymie był,
to sprawiedliwa przyczyna do zepsucia onego? bynaymniey
ale zapamiętałość niektórych co w każdy okazyi naypożyte
cznieyszym zwykli zamysłom naydroższe rady, iak Lekar
stwa trucizną przyprawiwszy w śmiertelne przemienieta
napoie a potym ciż sami którzy tak drogie popełnili za
bóystwo, wstydu w oczach nie maiąc cieszą się ieszcze y chlubie
złego iak by sobie na dobrą zasłużyli sławę y znaynieszcze
go Oyczyznę wybawili nieszczęścia kiedy iuż na grożyeł zg
wała im sztukach y wynalaskach udawali się do niegodzi
wych o naszey osobie duspieiy ostrzygaiąc niby zmyślonych
życzliwości dobrze rozumieiących Posłów, iż ieżeli Seym
dogodzie Rplta y wolność wszelkim będzie niebespiecznym
stwie zesmy szkodliwe Narodowi temu y swobodom tego
naszym zas partykularnym Interessom pożyteczne. takie my
śli y natym Seymie do skutku ie przyprowadzić usiłowali
a oraz dopełniaiąc zbrodni swoich miary włożywszy na
nas tak szkaradną potwarz puścili ten głos na Powin
cyach Woiewództwach Ziemiach, y Powiatach, dla oma
mienia y na postrach żarliwych o prawa y prerogatywy
swoie obywatelów aby tym sposobym zrucili z siebie chan
bę zepsucia Seymu a nas przywiedli do straty tey miłości y
konfidencyi którą staraliśmy się dotych czas ustawicznie
Dobru Rzeczypospolitemu poświęcone pozyskać applikacyą y które nam
te zacne narody przysłanym, y Urodzonym ku Monarchom swoim

przywiązaniem

wstawione z należytę wspaniałe oświadczaić wdzięcznoscię ie-
mocne wyperswadowanemi iesteśmy o przekonaniu y doskonaley pr-
wszędzkiej uprzyimości y wierności waszych iż by naymnieyszy
wątpić nie możemy że takowym zwierzchu dla nas skrzywdza
wszy znacyom mieysca y wiary niedaie owszem ie z godnemy pr.
y zasłużone odrzucenie nagane ubliżaiemy słów dospra-
wiedliwienia się y pokazania niewinności Naszey maiąc inne
sposoby na zbicie tak obłudney y złośliwey napaści chcieycie
tylko przeyzrzyć y rostrząsnąć wszystkie nasze sprawy y uczyn-
ki od początku panowania aż do teraźnieyszego czasu upe-
wniamy że w nich naymnieyszego nie znaydziecie podobieństwa
na ktorym by tak wymyślona impostura iakokolwiek fun-
dować się mogła oprocz innych wspomnicie sobie na ięną tylko
okoliczność ktorą Państwo nasze Dziedziczne w tę ciężką wpro-
wadziła Woynę żeśmy nie tylko nie szukali w tym krolestwie
schronienia y pożytkow ale nawet prędko lubo z uszczerbkiem
własnych interessow skłoniliśmy się do pokoiu chcąc wszelkiego
uniknąć porozumienia iakobyśmy przedłużeniem tey woy-
ny mieli intencyą wciągnąć y wmieszać w nię także Rptą
*ktore są wiadome prawdziwey ku Narodowi Polskiemu Życzli-
wości y przywiązania skutki te nieomylnych myśli naszych
dowody z tych każdy sądzić y uważać może. iak niesłuszne bez
żadney przyczyny wytrzymuiemy udania więc że nie insze zato
przedsiębierzemy satysfakcyi dosyć nas broni czyste sumnienie y
mamy nadzieię że Autorowie tey niecnoty wstyd y chańbę
wszyscy odbiorą Żeby zaś uprzyimościom y wiernościom
Waszym wiadomo było iakim sposobem do zepsucia tego Sey-
mu przyszło rozumiemy że rzecz potrzebna odkryć iawnie
ktore okoliczności upadaniu y traktowaniu a specyalnieyszych
materyi wyraziliśmy naypierwey w Uniwersałach y Instrukcyach
naszych na Seymikach następnie zaś przed Seymem że lubo życzy-
liśmy zawsze przyczynienia Woyska Rptey nie tylko że potrze-
bne ale że y od wszystkich dawno pożądane iednak rzeczeliby się
zato uprzyimościom y Wiernościom Waszym pierwey zdalece.
y obmyślić fundusz do zapłaty Żołnierzowi przystaliśmy y na
to niechcące Naszego zdania tak uporczywie utrzymywać aby miało być.

nych przyięte odrzucaiąc proiekta ze wszystkiego starania pra-
ce y trudy Osoby naszey — — — y w większey nie równie ~~dobrze~~
liczbie dobrze myślących. Sposobów próżne zostały w tey nieszczęśli-
wey Rzplitey Sytuacyi, niechcąc żadnego do ratunku iey opuszczać
sposobu Zwołaliśmy zaraz przytomny Senat do rady y za zdaniem
iego przy powadze y mocy którą nam Prawo dało, rzucamy
na Los szczęścia nadzieie nasze a po rozeyściu Ordynaryinych
składamy Seym Extraordynaryiny dwóch Niedziel.

na Dzień

Seymik zaś przed Seymowy Uprzeymosciom y Wierno-ściom Waszym.

Widziemy bowiem tak gwałtowne tey Oyczyzny naszey po-
trzeby widziemy iż wszystkie prawie ostatniey nieszczęśliwo-
ści, znayduiąc się stopniach w których wszystkie niegdyś Pań-
stwa blisko przed swoim zostawały upadkiem iż ieżeli prędkiey
nie będzie miała pomocy niedbalstwem zamym nierządem y źle
zgodą zniszczeie y zginie. To prawda że ustawiczna takie
tu nieskutecznych zapędów pamiątka, zrażu by nas od podobnego
przedsięwzięcia y dopuszczenia rękę przywieść powinna gdybyśmy
tere dla dziedzictwu temu niemocnieysza u nas była niżeli dal
sza wszelakich trudności y przeciwności boiaźń gdybyśmy
powszechnego nierówno z własnem szanowali zdrowiem gdyby na
Skonnie wrodzona zacnego Narodu Polskiego do dobrego skłonność
y sposobność lepszey nam wszystkiem nieczyniła otuchy. A za-
tym w tak sprawiedliwości day Boże nieplonney ufności oddaie-
my wcale Uprzeymości y wierności waszych interessa y losy
tey Oyczyzny strapioney upewniaiąc że nieprzestaniemy z naszey
strony zadosyć uczynić przyiętym wraz z koroną y z ozdobami iey
obowiązkom ale raczey naypierwey uważać pilno takie osoby na
Posełstwo wybrać należy którym tak wielką rzecz całego Kró-
lestwa szczęście powierzyć maią, Niechay nie tudzież Uprzeymo-
ści y wierności Waszych ci którzy pożytkowie, uniepotrzebu,
lub wodmęcie mierząc, obawiać się aby im kiedy nieodięto sprawie-
dliwie nienależytych sposobów których dotąd na prywatniey swoy

żyć rozerwania powszechney zgody. Ogłoszone potym od Tro-
nu Naszego zgromadzonym Stanom Rpltey propozycye, nie in-
nego w sobie nie zawierały tylko prawdziwe oświadczenie czystych y
by naymniey nie interessowanych Intencyi naszych. y zcześliwy
żadney takowy nie mieli uczeniwie znalie którąby nam
samym nie publicznemu służyła sukcessyi. Dotrzymaliśmy
przez cały czas Seymowania danego słowa starając się wsze-
lkiemi Dobroci y powagi Królewskiey sposobami o przyprowadze-
nie do skutku tego wszystkiego do czego uniwersalna pokazywa-
ła się skłonność. Cieszyły nas wielce pierwsze dni Seymu kiedy Uro-
dzeni Posłowie powolniejszy z Senatu do Izby swoiey y zaprzągli się
się do istotney roboty. chwalebne chęci y przykładne iedności nay-
pryncypalniejsze zaczęli dzieło. Miarkując albowiem z doświad-
czenia że aktualna Aukcya Woyska też same co y na przeszłych
Seymach mogłaby znaleść trudności obrócili starania swoie do wy-
szukania wprzód dostatecznych, pewnych, y niezawodnych
sposobów którychby potym na podnieśienie kompletu tegoż Woy-
ska na postanowienie punktualney zaciężnemu Żołnierzowi pła-
cy, y na zrzucenie cięszkich y obrzydliwych Wolnemu Naro-
dowi dotąd trwaiących Podatków należycie zażyli. Nareszcie
skoniec Kommissya Ekonomiczna zdaiąc się być naylepsza y nay-
przyzwoitsza podany do niey proiekt zlecenie był examino-
wany y rozstrzygniony pilności. Lubo ci którzy niechcieli
Seymu, różne wynaydowali przeszkody, wybiegi y explikacye
dla wyciągania czasu obradom publicznym naznaczonego
nakoniec iednak musieli przyznać nieodbitą pominioney Kom-
missyi potrzebę albo ieżeli nieszczyrym to uczynili sercem
łatwo się dały wyiawieło przynaymniey nie maiąc słusznych
do oczywistego sprzeciwienia się racyi zezwolili na pozór aby tym
kształtem ustać mogli, co iescze zamyślali wziąć przy tym kilka
innych Proiektów, ściągaiących się do utwierdzenia spokoyności
wewnętrzney do zachowania wzaiemney między Stanami kon-
fidencyi, do utrzymania dobrey z Sąsiadami Przyiaźni. na kto-
re gdy uniwersalnalna zaszła zgoda. gdy niewiele iuż zosta-
wało Sroków do pożądaney mety natenczas złość sama postrze-
gły nieprzyiazne dla siebie koniunktury bliskiego doświadczy-
ma zdietła zasłonę pod którą swoie ukrywała skutki y iuż
widocznie bez wstydu dążące do końca rady w naylepszym zatrzy-
mała biegu nawstałek zazdrośni szczęścia własney Oyczyzny
Synowie także we wszystkich rzeczach sprawieli zamieszanie
nietylko coraz nowe ieden drugiem przeciwne czyniąc propozycye
ale zakończone iuż prawie psując dzieła y rezelwowane przez się za-

mych

Zysk z Publicznym, Zazywali, z uszczerbkiem Jest to y w mocy Uprzy-
mości y wierności, waszych naganiać y karać przeszłe Zabie-
gać dalszym podobnem występkom. Pokazuie Uprzymościom
y Wiernościom waszym nieodwłocznego potrzebuiąc opatrzenia
Rany swoie Oyczyzna woła ratunku niech że się go od własnych
synow dopusi niepodobna aby tak nieszczęśliwa coraz y niebespie-
cznieysza sytuacya nie sprawiła w Sercach Uprzymości y Wier-
ności waszych żalu y politowania, staraycie się przeto takich na
przyszły Seym obrać Posłow ktoryby nietylko wiadomoscią
Praw Rządow y gospodarstwa ale co iest naypierwsza czołe
podciwym Sumieniem y nieposzlakowaną o dobro pospolite Zarliwo-
ścią Zaszczyceni będąc prywatne Interessa y Zawziętości odrzu-
ciwszy nasame tylko wzgląd mieli Oyczyznę Daycie im do zrozu-
mienia że wam się sprawie y swych Zaszczytow swoich od was po-
winni rachunek, Wstrzyma to iednych od złych Zamysłow dru-
gim Serca ochoty doda że z tym większą usilnością około nie
Seymu pracować będą Zalecamy iesze Uprzymościom y Wierno-
ściom Waszym iako żywy w przeszłych wyrazili Uniwersa-
łach abyście myśleli o sposobie Zakonczenia Seymow, abyście
dotczyli Posłom w Instrukcyach zachowanie opisanego porzą-
dku Seymowania y nakoniec złączenie się z Izbą Senator-
ską według prawa.

Tym sposobem Zabieży się wszelkim inkonweniencyom a
żeby przygotowanym do ostatniego Dnia przyięcia do Sena-
tu y w Zamieszaniu ktorego natenczas złych skutkach y uni-
sonej prawie niepodobna żaden proiekt niewszedł do skon-
stytucyi ktoryby iednostaynie wszystkich stanow Rptey. nie
był przyięty, y stwierdzony zgodą na tym zawisł pomyślny
obrad publicznych skutek ktorego Uprzymości y wierności
wasze tak dawno pragniecie y my żarliwie życzymy y Uni-
wersał ten aby do wiadomości każdego doyść mogł po Grodach
Parafiach y mieyscach Zwyczaynych Publikować zlecamy

Dan. Dnia Miesiąca

Roku Pańskiego Panowania Naszego.

Senatorowie w Warszawie przytomni przy oświadczeniu winney y
naynizszey Submissyi, Krolowi Panu Swemu Miłościwemu zobligowani
y przywiązanych. Maiestatowi y Rptey wiary, niżey szczy Znayglębszym
Respektem podaią reprezentacyę.

1mo Jako z niewymownym Publicznym ukontentowaniem za Powro
tu JKMci do Polski uszyscy się cieszyli tak gdy teraz z nowym
umartwieniem, przychodzi im privari beata visione, Pana Swego, o
prasżaią iak nayuniżeniey aby JKMci wyperswadowany bydz ra
czył, że nieustannie y goraco caty Narod wygledaie znowu bedzie
przybycia JWKMci do Oyczyzny, z Nayiasnieyszą Panią Krolową
Jmością oraz z Naiadnieyszą Familią aby tak y Krolestwo
Jchmciow Rodzicielskich Serc przed oczami pociechy maiąc tusię
znami dłużey zabawieli, y nacyi cały poznania Krolewiczow
Jchmciow Szczęscia doznieśieli.

2do Ponieważ z Woli JKMci czego mu y Prawo y zdania Senatu
Consilij moc zestawiony ma przyście do Extraordynaryinego Sey
mu, więc te reflexye Supremo judicio JKMci PP. Senato
rowie przytomni ze wszelkim podaią respektem, że przed
Seymem potrzeba wyrzucić uprawdziwe y przeszłych y ostatnie
go niedoyscia przyczyny y one aszistrice ab alto JKMci Sapi
entia y Oycowską wprzod uprzątną Dobrocią.

3tio Aże universał wydany iest ktory nietylko tym Senatorom
ale y Ministrom samym niebył wiadomy. coż gdy z Dru
ku wyszedł tak iest w niektorych Punktach uszczypli
wym Proiektem skonceypowany że nietylko Oyczystych
Synow opaczną przed WKMcią involvit udaniem, ale co
iest sensibilis umawia u nas Polakow, iakoby z myśli oswiecono
bliwości JWKMci y Jntencyi ich, złośliwe myśli y inter
pretacye mieli a z tąd niech każdy zważy ieżeli takowy
sposob zjednać może konsyderacyę inter Maiestatem et
libertatem, ieżeli bardziey nie zagrodzi drogi od unionem
animorum, ieżeli do dalszych irrytacyi obydwa w Koronie
y w Litwie Narodow y do wruszenia tranquillitatis
Publicae nie pobudza. ieżeli nie wydaie naoko Predominium
iednych a poniżenie drugich rownie w tey Oyczyźnie Urodzo
nych y zasługuiących się ana ostatek ieżeli takowe zarzu
ty ktore winni nawinnych wkładaie Seym złożyc
mogą podobnieyszą Zatym Pokwola że ci ktorzy WK
Mci PP. Senatu takowe do Universału Puncta podały ciż
sami y przyszłemu Seymowi pomyślne nie życzą, ponk
cessu, gdy takowe zdaleka czynią do niego Preparatoria.

4to Prawda iest że niezgody rozdwoione, Rady nieporozumienie się które Zobopulney potrzebuią Konsyderacyi, trudność w Seymowaniu czynią, ale prawdziwa y iedyna racya która Dysyzyc.
zprawuie y Seymy psuie iednasz iest która y wszelkich nieszczęśliwości y nieukontentowania Publicznego, a ta iest że iedno nadrugich sobie rownych wynosząc się innym wszystkiem do serca do łaski, do Kredytu u WKMci PNMu, drugich taią y niegodziwie ich czernią, iako to cauntentis Uniwersału wydaie się iże Sami wszystkie dosiebie rady wszystkie po Woiewodztwach Dyzpozycye wszystkie do Honorow y Wakansow Promocye wszystkie Trybunałow y Kommissyi Dyrekcye w Koronie y w Litwie od siebie pociągaią tey wszystkie wszyscy maią opinij że Wakanse Urzędy Krolewszczyzny s[t]arże Woyskowe Prelaturij Duchowne przez ich tylko ręce idą rzey, iakoż w rzeczy Samey tak się dzieie zdąd po Seymikach gwałtowne Posłow obieranie nie tego chce szlachta ale kogo Oni imponunt, ztąd w Trybunałach nieznośnie Deputatow choć nieobranych Instrukcye, dobrze obranych Contumeliose expulsiones, ztąd sprawiedliwości uszczerbek ztąd krzywo przysięstwo ztąd Zamięszania, krzywd szlacheckich y nieukontentowania Ogolne.

5to Ztąd zaczne rożne Familie Utyskuią że choć do samego Krola Pana y naturalnego łaski dawny y udaią gdy to iednak uczynią mimo ~~od[illegible]~~ tych, ktorzy rzadkie preter duzą y nie tylko w Prozbach swych odrzuceni bywaią ale y opaczonym udaniem pod Pokrywką Zeli Magestatus zpetnie od malowani Zostaią ztąd Ministrowie Belli et Pacis widzą krzywdę swoie y Zależy sprawiedliwie że im insi wych urzędy y Prerogatywy upadaią ze Mieniączne Zołnierstwie niedobrowolane y Zasłużeni w Woysku y Rplicy non premiantur że Papiery do podpisu mi nawszy, swoy naturalny kanał nieniedzie przez kogo idą ztąd Senatorowie malowanemi y u Dworu y po Woiewodztwach widzą, ani potrzebnego kredytu do skutecznego Służenia W.KMci PNMu y Oyczyznie trzymać spo[sob]u niemaią. wszyscy zas ci przecież, [illegible] przecież na sobie niemaią ut /commendicent u [illegible] rownych Protekcya y rekomendacyą niechcąc y niemogąc dependować tylko od iednego Boga nam danego et liberis Sufragijs sobie Obranego Pana ktoremu pewnie takowa Sytuacya iakiey

się teraz zgadza, Rplta musi bydź tayna y znać często ze Mu ią utrzymywaią ci ktorzy do ucha W. Pa. dobre perde troszonem innych zabieraią, wszystko to WKMli bolesnie musi rownie w Wolney Rpltey Urodzonych Synow ktorych gdyż accusare licet quis innocens erit bez justyfikacyi zaś nikt justyfikować się niemoże poki go nie wydadzą Accusatores.

6to. Potrzebuią zatym satysfakcyi y te uniwersale niedyskretnem piorem niewiernych poddanych złożenie potwarzy iakoby oszczerliwych WKMli nato Oyczyzny Zamysłach, Pestow bene Sentientur podstrzegali y calumny powie wdzotwach przeciw Maiestatowi WKMli roznieswaią za rzut takiecieszki Mereatur investigationem, Dopominać się będą przeszli y przyszli na Seym Postowie, niewątpiąc się wszyscy Wierni Poddani WKMli Pa. Mu, bo iako o Dobroci iego Swiatu wiadomy szczesliwie. Korzystamy tako anathemat S. WKMli niepodlaszowane uradaeb iego asprawy w Oyczyzny zgodzaiace się akcye. Zle tłomaczyc waży się tym zgodzaiace się Akcye. Zle tłomaczyc uwazy się chcieliby to Sław pro crimine poczytano gdy na Praedomnium iedney Familij zalecamy się appelluiemy do Sprawiedliwości WKMli ne Ledil Maiestatis dum niepoczytać ale aby wedyt Dystynkcyą inter Praedominium Civile et Dominium Regale WKMli Pana Naszego Mgo.

Zta tedy explicacya Intencyi naszych aby uniesiony Universal obelżnym stylem zarzuty nie szkodziły nam własciwym w Sercu WKMli Smiałoc bierzemy Suplikować WKMli Pa. Mgo. omnisy wzglad WKMli ku nam wszystkich Dobroci WKMli Pa. Mgo. o niedanie wiary, albo do Urodzenia Prawdy Ludzmy w naszym, oraz ci iże sprawiedliwsze abyśmy od tasol y Kredytu Sercu Pana oddaleni nie zastawali, od Rescrip... kiole wszystkich społnie przypuszczani byli.

Dan. w Warszawie

cyskiego y ozdob Jego utrzymywanie y pomnożenie
równe z życiem deklaruiąc, ale to iest interessowa-
nych zamysłow y własnego a prywatnego dobra
osnowa y pokrycie, istność y własność Rzeczy nie-
iest przecię pokryta od oczu dobrze widzących y
rozsądku Ludzi żadną passyą nieraźemionych maią-
cych wiadomość y znaiomość y znaiomość Osob
charakteru y akcyi Ich, poznaią się Drzewa z li-
ściow y Owocow Ludzie z uczynkow ex operibus
cognoscimus Eos

Miałem iuż dawnieyszą od wmci Pana informa-
cyą o niedoszłeyo Seymu przyczynach y przyznam
się że powątpiwałem ażeby tak bezbożny y obmierz-
ły zerwowanego Seymu uczynek miał padać na
Te Osoby o ktorych mi wc Mci Pan donosiłeś, ale
kombinuiąc Pisma Uniwersału y punktow Memo-
ryału także Listu Jmci Pana Woiewody Sędomir-
skiego daie się rzecz iawnie poznać kto taki z tego
dzieła autor

Uniwersał dla wiadomości y przestrogi publiczney
wytyka postępki y uczynki szkodliwe, wywracaią-
ce uniwersalne Dobro niewymieniaiąc Osob.

Memoryał y List broni źle czyniących tłumi pra-
wdę obwinia y skarży niewinnych.

Te pisma pokazuią oczywistą niezgodę zazdrość y
Emulacyą a z tąd wypływaiące publiczne nieszczę-
ście bezprawia y niesprawiedliwości. Cała Rzecz po-
spolita y My Szlachta ponosimy w pomyślności y szczę-
ściu publicznym zawodow wiele, w Prawach y Pre-
rogatywach naszych uszczerbkow y krzywdy tol-
leramus nieznośnie obnażony Stan Rycerski le-

dwie

Kopia Listu pewnego Szlachcica do pewnego Przyiaciela pisaney Anno Dni 1749.

Wielkim Tygodniowym umartwieniu bez miley W MCi Pana zostaiąc korrespondencyi roznych byłem myśli y rozumiałem iż to pochodzi albo z oddalenia się Iego od Poczty albo ex pondere walnieyszych zabaw, aliści w tym rozmyslaniu y wątpliwościach będąc odbieram onustam roznemi wiadomościami literam Jego z przyłączonemi proźbami Uniwersału na Seym y punktow memoryi tu podanego J.O. JMci także JMci Pana Woiewody Sendomirskiego do JMci Pana Marszałka dworneyo pisaneyo, czytaiąc y rozważaiąc to wszystko a przywodząc sobie na pamięć nieszczęśliwą historyą wielkiey straty zacnego Senatora S.P. JMci Pana Tarła Woiewody Lubelskiego z podobneyoż pisma wynikłą ubolewać muszę nad tą nieszczęśliwością Rzeczypospolitey naszey w ktorey Teyo wielu zazdrość Diffidencya Pycha y ambicya wzięła gorę nad ludźmi y tak Ich uwikłała że w Passyach niepomiarkowanych pogrążeni y Siebie y Oyczyznę niewinną prowadzą do zamieszania y zguby. Zażywaiąc teyo obrotu roznych pretextow y kolorow wystawuią obrazki publicznego Dobra y niby z miłości ku Oyczyźnie Prawa wolności y rowności za cel y grunt swoich czynnach y Pismach kładą y popisuią się z gorliwością ku Panu oświadczaiąc żarliwość y miłość dla Oyczyzny poszanowanie Praw y Stanu Ry

cerskiego

dwie nie zewszystkiego. A ieżeli dobry y sprawie-
dliwy Krol Oycowską dobrocią y opatrznością pry=
watney Fortuny Szlachcica użyie y wystawi ie sub-
limius mocą y władzą od Prawa erigit infirma
ut confundat superba,

A coż za zazdrości nienawiści y krytyki ubliżaią-
ce często, y zniewazaiące Iura Majestatis Liber-
tatis et Aequalitatis y uwłaszczaiące samego Pańa
Boga, Woli y Prowidencyi, ktorego in manibus corda
Regum et Principum a ciż sami zazdrośni y źle
tłumaczący rossądzenie w dystrybutach J.K.Mci
sprawiedliwie y stanu Rycerskiego bonis Civi-
bus dobrotliwie sprzyiaiące gdyby się przeyrza-
li w sobie y poszli do początkow pierwszego wzro-
stu swoich teraz Praeminencyi Imion y Fami-
lij poznaliby oryginalną nikczemność y podło-
ść swoią czym byli czym są y co maią przyznali-
by że to wszystko z rąk Boskich dziło, Krolow Mo-
narchow Polskich, ktorym wolno zawse według
woli y serca swego dobierać ludzi, czynić y wy-
stawiać Kreatury upodobane. Tych była moc y
władza in antiquo Rzeczypospolitey Regimine-
brać ludzi zgodnych ab aratris ad Rostra, gdyby
czytali ci Primores y pisma Dzieiów Polskich
poznaliby y obaczyli w samych sobie iako Plasma-
tores et Primi Parentes Szlachectwa Ich nieżiśni-
byli; Oni ieszcze y plemienność Ich do czasu dzisie-
goś przyswiecą w Polszcze, a wiele iuż innych za
naszey pamięci obaliło się zacnych Osob Domow

y Familij

y Familij y wśmiertelnych pogrzebione popiołach
umarły náwieki świátu y Polszcze, á tych upadkow
przykładámi náuczeni, powinniby wyznawáć y wiel-
bić skryte y niedościgłe Sądow Boskich wyroki áni
się sprzećiwiáć woli Krolow y znieważáć wielowła-
dnośći Ich y przywiązánia do Osob sobie przywią-
zanych, do Osob y Ludzi Stánu Szlacheckiego lubo
mnieyszey Fortuny.
Zarzucáią sobie iedni drugim Civile Predominium przez
Promocye do rożnych Funkcyi y Urzędow przez utrzy-
mywanie Seymikow Trybunałow y promowowanie
Deputatow Marszałkow Postow Kommissarzow á uczy-
nić Tego chcą y to czynią tylko rożnym szczęściem
manierą y sposobem
Zarzucáią Crimina Status y z tąd publica damna
y scandala wnoszą z tąd nic złego Rzeczypospolitey Liber-
tati et Aequalitati wyniknąć nic szkodliwego y niebezpie-
cznego bydź y nástąpić może.
Promocye zawsze były praktykowáne y są práwem
pozwolone y obwárowáne miády Woiewodztwa y Ziemie
na Seymikach rekommendacye ubiegáli się Panowie
z poszánowániem szláchty proszęc o nie administeria.
Te Publiczne y prawne rekommendacye z dało się
Rzeczypospolitey przez Konstytucyą ziakim in pu=
blicum pożytkiem czyli uszczerbkiem niech iák kto chce
sądzi Práwo iednák wolności náturalney do Osob skłon=
ności y ludzkości w wolnym národzie práktykowáne
nienáruszone z ktorego wypływáią (czy iáko widziemy
rożnych Promocye.) żyanitá że Rzeczpospolita w Fun-
kcyach Marszałkowskich Trybunalskich przez kto-
re Korrekturę Trybunátu ále to ná ten czas kiedy
ieden Dom y Familia siebie á nie innych do niey

promowowal

promowali y utrzymywali czasem z krzywdą y aggrawacyą Szlachty, Promocye do Urzędow et ad Panem bene merentium są także w prawach y gdy w takim sprawiedliwi Panowie pomagali albo nieprzeszkadzali byłyby niezachowane nienaruszone Prawa y zasługi koronowane Civium y obserwowane konstytucye o Dystrybutach Urzędow Starostw o Miesiącach Żołnierskich y wszyscy byliby kontenci Szlachta ile pod tak sprawiedliwym Pobożnym a całe dobrym Panem.

Widzimy przez cały czas szczęśliwego Panowania teraźnieyszego na Seymach Trybunałach niejednego Domu y Familij Marszałkow widziemy promowowanych zaleconych własnemi cnotami miłością y kredytem in publico y nieprzysposobionym zasługami Sago et Toga znakomitemi.

Był niedawno godny Siestrzeniec Jmci Pana Woiewody Sendomirskiego znaczney Familij Lubomirskich byli z Rzewuskich Potockich Małachowskich Sługa skich, Łosiow Turskich y innych stanu Rycerskiego y Senatorskiego było wielu genere meritis rownych. Jest teraz godny y dobrze zasłużony Senator Sago et Toga clarus Kasztelan Czerski na Trybunale Lubelskim zaś w Trybunale Skarbowym Potocki Kraiczy koronny.

Żaden iednak z tych Marszałkow wraz Sędziow y Aktorem w swey sprawie z krzywdą publiczną Prawa y Rzeczypospolitey Processu nie formował iako teraźnieyszy Jmc Pan Woiewoda Sendomirski ktory został Marszałkiem Trybunału Radomskiego obciążył niesprawiedliwie Dekretem y Processem Sukcessorow S.P. Prebendowskiego Podskarbiego koronnego y Summą kilkukroć Sto Tysięcy nie będąc

wyplacanemu

wwydonaniu Posełstwa do Rzymu wyciągnął y odebrał. Słyszałem o to y WMCi Pana Samego y wielu innych utyskuiących wielu podobnych postępkách y processach Teyoż JMci Páná Woiewody Sendomirskiego iáko to z Xiążęciem Radziwiłem Hetmanem Litewskim z Xiążęciem Sanguszkiem Marszałkiem Litewskim z okkazyi Ordynacyi Ostrowskiey z JMcią Pánem Potockim Woiewodą Wołhynskim z Xiążętami Czartoryiskiemi z JMć PP. Poniatowskiemi niedáwno, y z własnemi swemi kolligatami y krewnemi, do teráźnieyszeyo pisma y listu teyo łącze moie zdánie cum prudenti Judicio WMci Páná y przyznaię że te Pisma plus livoris invidiae quam amoris et Studij in publicum máią.

Crimina Status od nieyo zarzucone niemáią żadnego pozoru y fundamentu iáko sam WeMci Pan sądzisz y obawiam się áżeby Druga Strona causam Honoris Calumnie y Processu o to nie formowała a crimina Status et Publica Damna rzetelniey y sprawiedliwiey nieobiáwiła et Equestrem Ordinem et Omne Status niepobudziła żywo y mocno, czynić y mowić o nie każdy bowiem wiedzący coś dzieie w Polszcze Oyczyzny y Dobro Iey kocháiący mowić powinien nie o te imaginowana predominacyą ále Essencyalnieysze krzywdy y bezprawiá iáko to osiągnienie woyska z iakiey potrzeby y z iakiego Práwá wzięte od Krola Milliony Rzeczy pospolitey per Pacta conventa deklarowane przez kogo Summa na legácyą Rzymską iákim práwem y sumnieniem wyciągnięta; Regimentu Łánowego iaka discipslina et dispositio zażywanie Teyoż Regimentu na prywatne usługi aggrawacyą kupcow

y Szlacht

y Szlachty na Somorach dla Cła Woiewodzkiego erogowanym wystawienie Novi Mayistratus et Aerarij Palatinalis czego od wieków niebywało. Do tego postępek świeży na Seymie przyszłym kiedy cała Rzeczpospolita ex motivis et necessitatibus publicis uchyliwszy Praw wszystkich y Przywileiow Cło generalne stanowiła; Myta zaś Komory Partykularne znosiła JmcPan Woiewoda Sędomirski przez Tranzakcyą sekretnie ułożoną Izbie Poselskiey y Senatorskiey niekommunikowaną Summę Czterdziesci Tysięcy złotych Polskich ze Skarbu Koronnego sobie do wypłacenia injuriose wymayał y niektore Osoby do podpisu proiektu szkodliwego y prawu przeciwnego przyprowadził y tak Ten instrument Actum prawdziwie scandalosum iako Ci co podpisali depleytanter invitis et inscijs ipsis z drugim proiektem niewiadomym złączył y podobno na obronę swoię mieć go y zażywać usiłuie y teraz Cło Woiewodzkie komu innemu y handlow publicznych nad słuszność wyciąga a sam według Prawa Cła należącego do Skarbu płacić unika y niewinnych kupcow grabie każe

A kiedy Posłowie y cała Izba Poselska et Totus fere Senatus o sprawiedliwe rachunki Podskarbiego Koronnego Urgentissime następowali y Posłowie Jus vetandi zażywaiąc domagali się Rachunkow ze wszystkich generalnie Prowentow publicznych zapomniawszy nexum przysięgi Senatorskiey zamiast avertendi et obviandi tak niesprawiedliwym rachunkom Tenże JmcPan Woiewoda Sędomirski rachunki arbitrarie przez Podskarbiego podane promowował y JmcPan Woiewoda Bracławski

zinnemi

zinnemi nieuważaiąc na Millionowe Szkody Rzeczy Pospolitey non attentis oppositionibus Posłow calcato Jure vetandi j: iako publiczny Manifest swiadczy pod pisał te Rachunki

Y taik Ci Jme zelantes niby o całość wolnosci y Prawa Rzeczpospolitą in Cardinalibus Juribus y na publicznych prowentach a Podskarbiego na reputacyi Sumnieniu y Dobrym mieniu dla włąsnych swych Awantarzow krzywdzą Podskarbiego rożnemi sposobami, do kapitulacyi niesprawiedliwych pobudzaią y sami z Tego Co Rzeczypospolitey należy profituią Jest wiele innych przyczyn y wystęmpkow instyguiących y pokazuiących że w tych Czynach y pismach y wwielu innych okkazyach pod pretextem Publicznego Dobra de Civili predominio utyskuiąc sami do niego ambitione aspiruią

A ktoż był dawniey okkazyą niedoszłych Seymow? ieżeli nie predominans passio et ambitio Butow kto zamieszania y konfuzyi publiczney et trusti jacturę Oyczyzny y Woyska, ieżeli nie uporczywa Emulacya, zazdrość y ambicya, kto przyczyną teraz zatrudnienia Seymow y niepomyślności Ich ieżeli nie taż sama Passya y zuchwałe domagiąnie się roznych Awantarzow Funduzi Urzędow Starostw y Jurium Communicativorum taiksze Interessow y rachunkow niesprawiedliwych Skarbu Koronnego Gdyby w Tych wszystkich certuiących niby o Dobro Oyczyzny było prawdziwe do niey a nie do swego Interessu przywiązanie gdyby wnich szczera była miłość wzgląd y lepsze poszanowanie Stanu Rycerskiego Prawa y Sprawiedliwości obserwaneya

nie bylyby

nibyliby tak skłonni y zuchwali do szkodliwey Emulacyi y zazdrości y inwidyi niewprowadzaliby siebie y drugich in Damnosos Actus, rectos et justos Cives famosis nieczerniliby scriptis dobrego y łaskawego Króla nieprzyzwoitemi skargami memoryałami niezarzucaliby bo to wszystko zmierza do zniewagi Prawa y własney konfuzyi; Są na to Seymy Seymiki Sądy Trybunały wolno tam mowić czynić y postępować według Prawa własney konfuzyą y publiczną krzywdę, ale memoryałami tykaiącemi Majestatem Libertatem et Æqualitatem opisywać żadne Prawo et Status Wolney Rzeczypospolitey nie permittit.

Proponuie wswoim Liście JMC Pan Woiewoda Sendomirski Seym Exorbitantiarum Przyznam się iż ta Propozycya y zdanie powinna mieć Uniwersalną approbacyą, bo tym sposobem cokolwiek ExOrbita Praw Oyczystych wypadła, co veram libertatem et æqualitatem znieważa, co Prawa y sprawiedliwość wywraca co do Emulacyi y Diffidencyi przyprowadza, co zamieszania y zgubę przynosi, poszłoby do Sądu całey Rzeczypospolitey byłyby przywrocone pieniądze y Prowenta publiczne kto co in Damnum Reipublicæ lub in Emolumentu Jey uczynił lub napisał albo wziął pokazało by się naysta-

pitaby

piłaby poprawa Jurisdykcyi Status Civilis a statu Militari byłaby dystynkcya Prawa libertatis & aequalitatis ac Justitiae byłyby odnowione Tytuły exotyczne y z Ich wynalazcami y pomnożycielami antiqua decora Regni et Nobilitatis zniważaiące poszłyby ad strictum examen et ad plena incompatibilitas in Militaribus et Civilibus y w tych záchowánie konstytucyi byłoby ostrzeżone, niemiałaby iedna Osoba dwoch lub trzech Cywilnych y Woyskowych Urzędow, Funkcyi álbo Starostw, lub Krolewszczyzn kilku, wszystkie stany y Jurysdykcye ad suam sphaeram y całe Krolestwo do lepszego Rządu y należytego porządku táк że ab extra y ab intra ubespieczenia doskonáłego byłoby przyprowadzone, kárá na złych dla dobrych nadgrodá byłáby wynaleziona y postanowiona. Jákim záś sposobem do tego przyśc y iák to utrzymywáć y zachowáć pod ták dobrym spráwiedliwym y łáskáwym Pánem należy z poprzysiężoney obligácyi Jmciom Panom Senatorom o tym mowić pisáć y rádzić á zápewne y czyny Ich będą przyiemne chwalebne y publico pożyteczne.

Jeżeli doczekámy Seymikow trzebá ażebyśmy oto wszyscy mowili y Krola nie przez memoryały prywatne bo to nefas et dedecus est ale przez Jnstrukcye y Poselstwa supplikowali

ażeby

ażeby potrzeby, prozby y żądania Stanu Rycerskiego Oycowską Dobrocią y przezornością przykładem chwalebnym Antecessorów swoich wspierał zaszczycał y utrzymywał et bonis Civibus nieubliżał sprawiedliwey nadgrody y szczodrobliwey łaski y Dobroci swoiey; Tym sposobem zachęcą się dobrzy ad benemerendum de Principe et Patria, ażli zuchwali y przewrotni postrzegą się y poprawią y lepiey czynić będą. WMci Pan in Statisticis doskonałym będąc et Arcanorum Regni et Status nostri dobrze wiadomym, komunikuy Publico swoich Sentymentów odkryi diffectus et vitia, Virtutes et Talenta Osób znajomych, nikomu nie pobłażaiąc y nikogo nieochraiąc y mnie partykularnie informuy, quæ vitanda et Qui metuendi Cives, a Ja będę się sposobił do wykonania Tego com moiey Oyczyznie y Dobru pospolitemu powinien.

Kopia Listu I. K. Mci do I. W. JMci Pana Kasztellana Krakowskiego Hetmana W[ie]lkiego Koronnego z Hubeszburga pisanego.

Tuszę że WMćPan zupełnie iesteś upewniony, że nie masz tak nic mocno interessuiącego Serca mego, iako całość y Spokoyność Krolestwa mego. Sądzę że WMćPan iak mię martwi to, co się teraz w Piotrkowie stało. A ponieważ przerwanie zupełne Sprawiedliwości złączone cum Animositate, ktora między pryncypalnemi w tym Narodzie panuie Domami, może żałosne sprowadzić konsekwencye. Obracam całą moię pilność ku Srodkom oddalenia ich. Przeto myslę podpisać Uniwersały na Nowe Seymiki Deputackie, ale żądam nayprzod pewności doyscia ich y Sobie na nich postąpienia według Prawa bez żadney wiolencyi. Co ażeby zbawienny wziąło skutek, aby Familie zazdrosne iedne drugim, zastarzałą tę nienawiść od Siebie odrzuciły y Szczerze się pogodziły, do czego Ja WMć Pana zagrzewam y żądam tego po WMćPanu na dowod Iego do mnie przywiązania y miłości dla Oyczyzny. Proszę Boga naostatek aby WMćPana Mćś Panie Kasztellanie Krakowski miał w Swoiey Swiętey Opiece.

Reskrypt na ten List od I. W. JMci Pana Kasztellana Krakowskiego Septima Novembris z Jozefowa pisanego.

Z nayglębszym Respektem y nayżywszą rekognicyą List W. K. Mći odebrałem Oycowskie Staranie Iego dla Dobra Krolestwa tego wbiiaią dobrym Patryotom tę Czułość, ktorą Rzeczpospolita wierna y do Swoich Krolow y Panow przywiązana Nayodlegleyszey wiekopomności oddawać będzie. Można Sobie łatwo wnosić, iak wiele W. K. Mć przez Swoię dobroć dla tey Rzeczypospolitey czuiesz Umartwienia ex emergenti eventu w Piotrkowie, co y Panstwom tym nie mnieysze Sprawuie nieukontentowanie. Przerwana Sprawiedliwosci Administracya, y niepociezsne ktore naturalnie z takowych przyczyn wypływaią konsekwencye, nie tak animositatem między Domami dowodzą, iako raczey oba-

lenie

obalenie y zruc[illegible]nie rownośći, ktora wtym Krolestwie zachowana bydz[illegible] powinna, iako osobliwie interessuiąca Stan Szlachecki, w ktorym wßyscy poddani W. K. Mći unanimiter z godnosci Urzędow y powinnośći concurrere do sposobow Dobro pospolite Utwierdzaiących y Serce W. K. Mći Kontentuiących, tak aby pełniąc wierną przysługę Majestatowi Iego, mieli to Sobie za Prawo, Honor y powinnosć, to zatym iest; gdyż Panie zeloxya żarliwośći dla dostoienstwa Osoby Iego Panskiey, a nie pretensyi Familij, ktorą wzrusza kray cały w łagodne y słodkie W. K. Mći rządy. To pewna że wtym Krolestwie dyssymulowano czas nie mały niektorym Osobom, uzurpowane we wßystkich prawie Magistraturach osobliwße rządzenie się, oraz Interessami tegoż Krolestwa władanie, gdzie po kilka razy umiano podeyść dobrą Wiarę, y łaskawe Serce W. K. Mći, imponendo nawet w wielu okolicznosciach samey Sprawiedliwośći wyliczenie, nie mała częsc Polskiey spodziewała się, że na koniec dyskrecya y moderacya przyprowadzi ią ad Orbitam rownosci tych, ktorzy ieżeli wynosić się cum Praejudicio chcą wspoł Braci swoich, lecz małą attencyą na tę Skromną cierpliwość sprawiwßy wcale przeciwne skutki oczekiwaniu powszechnemu przywiodła rzeczy do takowey Wiary z iakiey wyniknął upadek, tyle Seymow y zguba Trybunałow, przez co Nayostrożnieysze Prawa z swoich wypadały karbow, z zgorszeniem nie tylko Narodu Polskiego, ale y całey podobno Europy. W tym nineyszym przypadku bierzemy śmiałość odkryć W. K. Mći Oycu pospolitemu wßystkich przywiązanych Synow iego Rady z Rąk Iego wzywaiąc Praw pomocy. Rzuc Nayiaśnieyszy Panie wzgląd łaskawy na pokorne prozby nasze, a obiecuiemy Sobie, że W. K. Mć przez pozwolony Moment penetracyi swoiey, że wßystkich Narodow admirowaney, raczysz nam dobrotliwie użyczyć tey Konfidencyi, do ktorey się każdy ubiegać pragnie, drogę ktorą W. K. Mość bierzesz do przywrocenia Oyczyznie tych ozdob, z ktorych się obnażoną widzi myśląc podpisać Uniwersały na nowe Seymiki Deputackie, oświadcza co raz bardzey chęć W. K. Mći uczynienia Nas Szczesliwemi, gdyby nie reflexye ktore oczywiscie z tego Srodku wynikaią, trzymać powinny rezolucyą.

Przypadek.

Przypadek to iest Nowy, wcale nie praktykowany Okoli-
czności dotykaiąca wszystkie trzy Stany. A zatym sama tylko
Rzeczpospolita zgromadzona może się rozeznać y rozsądzić. Ży-
czę zatym z mieysca mego aby W. K. Mość zwołać raczył Ra-
dę Senatu Swego in ordine do Złożenia Seymu iaki się W. K.
Mci ex resultato tegoż Senatu podobać będzie. Trybunał
ktoryby był na Nowo w Czasie niezwyczaynym podniesio-
ny, nie mogłby zadosyć uczynić temu cokolwiek Porządek
Ordynaryiny przepisał. Zaczęcie wspomnionego Trybu-
nału przypadłoby właśnie pod ten Czas, kiedy się do Lubli-
na ta Iurisdykcya przenosić zwykła. Prowincya Wielko
Polska sądziłaby się ukrzywdzoną, y nie łatwo by znieść
mogła górę, ktorąby w tym pomiarkowaniu nad nię mia-
ła Mało Polska. Marszałek Trybunalski nie rościągałby
Iurisdykcyi Swoiey nad obiema Prowincyami, ktorych
Interes iest ieszcze większy nad wspomnioną prerogaty-
wę, ktore tego Roku sądzić się miały upadły. Wszakże ten
Rok ani następuiący nie mogłby poprawić porządku w tey
mierze rozerwanego, a ten iest sam przez się prawem wy-
raźnym. Te przyczyny ktore są W. K. Mci rozsądzić Zii
raczysz, wzniecałyby kwestye Stan Szlachecki prowa-
dzące do kontrowersyi pro & contra umysł Republikantow
posądzaiący y rozsądny przykładow y Zwyczaiow ekscepcyo-
nalnych lub przypadkowych nieskłaniałyby do iakich
kolwiek Skutkow, te Seymiki y Prawa wyraźnego w tym
a nie innym dniu naznaczone na ktorych znaydowałyby
by się trudne y dotkliwe ad discutiendum Materye, z kto-
rych Naywiększa sam Trybunał gdzie się tyle bez Prawa Nie-
sprawiedliwości, krzywoprzysięstw wkradło, y tak często =
przez moc układanych Subiektow oraz innych Przestęp-
kow, ktoreby trzeba całe poprawić. Mowię Nayiaśnieyszy
Panie z tą wolnością, ktorą mi W. K. Mość pozwoliłeś w Liście
Swoim, ia Człowiek iuż dni pełen, y w krotce gotow oddać
rachunek, że wszystkich Spraw moich Krolowi nad Krol-
mi. Tam gdzie idzie do przywiązania dostoieństwa W. K.

Mci

Mći Majestatu, oraz o istotne dowody Domu mego zawsze Krolom
w stałey wdzięczności niepoślakowanego oraz wspoł Bracią me-
mi dobrymi Synami tey Oyczyzny nieodbiegaliśmy poczciwych
Usług w każdym Czasie, teraz iuż Ja się Sam ku Ziemi nachyla-
ięc pragnę wesprzeć tę Oyczyznę nie tylko Radą, ale tym cokol-
wiek miałbym u Siebie nayzacownieyszego. Mam mocne przed-
sięwzięcie łożyć ostatek Sił moich y wszystko porzucić, aby W.
K. Mość rozeznał łaskawie że my wszyscy dobrzy Patryotowie
y Sługi W. K. Mći nie mamy innego Interessu, ani Celu nad ten
abyśmy widzieli W. K. Mość iako Naydługo letniey nam spokoy-
nie panuiącego, y te w tey Oyczyznie rowność zachowuiącego,
ktora iest Strażą wolności. Daleki iestem od szukania wynie-
sienia się nad innych, pragnąc raczey widzieć wszystkich in
Qualitate, aby każdy trzymaiąc się w swoim obrzędzie dosyć
czynił powinnościom Urzędu swego, ktorym Prawa Oyczy-
ste dobrze położyły y porządnie opisały granice, a W. K. Mość
przyrzekłeś nam w całości utrzymać ie. Doskonałość y prze-
zorność Jego Pańska godna całemu Swiatu udzielać się po-
nas raczey z tych dowodow, że to ani Animositas, ani zazdrość
[: wzgląd niski y podły sprawuie:] lecz dosyć Uczynić ~~nie~~ Pra-
wom Oyczystym. Sam W. K. Mość ~~iestes~~ [illegible] dostatecznie ukoić Skar-
gi y żale nasze, ktore Rzeczpospolita od tylu lat ponosi, nie
iest to zadawniona nienawiść, ktora by między Domami pa-
nowała lecz umysł wkrzewiony, ktory teraz powinność y
Czułość Senatorską wzbudza we mnie y na wielki innych po-
chopy ktore były u mnie ustawą Praw, Postępkow y Życia ca-
łego. Sprawiedliwość ktora przy innych przymiotach wielkich
Panowania godnych wielki wstawia Charakter W. K. Mći. Spo-
dziewam się że mu przyprowadzi na myśl moie Usługi przy-
wiązania do W. K. Mći, y moie usiłowania w utrzymaniu tey
Oyczyzny w Spokoyności w tych trudnych y dotkliwych Kon-
iunkturach, widzieć zawsze we mnie będziesz tęż samę żarli-
wość, ktorey teraz Nayiaśnieyszy Panie wyciągasz po mnie, nie
mogę iey dostatecznie oświadczyć chocbym niezliczone dowody
dla W. K. Mći y dla całey Rzeczypospolitey, ktorey wszystko

powinniśmy.

powinnismy. Nie iestem chciwy prozney chwały, ani szukam przy Swiadectwie Wiary, ktore prawdzie oddaię, rosciągać moy lub Domu moiego kredyt z ubliżeniem innych Urodzeniem rownych, poniewaz to co mogę nie czynię więcey com powinien. Skłaniam Głowę moię u Nog W. K. Mći znaiąc się bydz z głębokim y nieporuszonym Respektem.

Anno Dni 1750. z Warszawy

Proiekt do Korrektury Trybunału podany.

Lubo Ustawa Trybunału Głownego Koronnego nietylko dawnieyszym Prawem y Konstytucyami lecz insuper ostatnią Korrekturą 1726. na Seymie Grodzinskim iest dostatecznie opisana, że iednak Vicissitudo tempor. et Corruptela mor. postpositis Legibus Privator. Ausu et ambitu wszystkie te zbawienne postanowienia susą deg wywraca et e Cardinibus regularney Obserwy wytrąca, y iakoby niechcąc mieć Sprawiedliwosci w Krolestwie, bez ktorey wszystkie Państwa y Krolestwa ani trwać ani subsistere mogą, prawie oneż a sua Sede propellit, iako to novissime stało się w Piotrkowie, że tenże Trybunał Koronny inaudito et inpracticato Exemplo evanuit, tak dalece że tałnącym Swiętey Sprawiedliwosci et cum lacrimis wołaiącym non erat qui frangeret Panem w zgubionych fortunach. Więc gdy tak Oyczyzna Nasza będąc sine Armis ab extra sine Consilio, ab intra po rozerwanych irrito Conatu Seymach Ordynaryinnych a naostatek sine Administratione Justitiae w ostatnim upadku zostaie, y z tąd nayleżey potrzebuie ratunku. Przeto biorą się media extraordinaria do salwowania przy złożeniu od JKMci Pana Naszego Miłosciwego Seymu extraordynaryinego ad hanc Solam et unicam Materiam ustanowienia nieprzerwanie Sprawiedliwosci, y poprawy tego co względem tey Exorbitancyi wypadło, do czego niżey wyrażony podaie się

PROIEKT

Do korrektury Trybunału.

Amo Deputatów

+

1mo Deputatow na Seymikach obieranie iako iest sufficien:
ter Prawem opisane y Czas naznaczony w Poniedziałek
post Fm Nativitatis B.V. Mariae w każdym Roku tak in
Termino praefixo per Legem ziechawszy się Ziemia:
nie każdego Województwa y Ziemie ante Omnia Mar:
szałka Seymikowego Pluralitate Votor: non obstan:
te quavis Contradictione contra Actum: uti in Convul:
sionem Legis positivae: obrać powinni.

2do Po obraniu Marszałka primus in Ordine czyli Sena:
tor czyli Urzędnik zaydujący Seymik ma podać 4.
Kandydatow tam gdzie dwoch obieraią Deputatow,
tam zaś gdzie ieden eligitur Deputat dwoch Kandy:
datow, a z tych nominowanych y pozwolonych do Kan:
dydacyi ktory będzie miał Pluralitatem Votor: sine
omni Contradictione ma być obrany Deputatem
y temuż lub tym ma być Laudum Electionis wyda
ne z podpisem Senatora Marszałka Seymiku
Deputackiego Sześciu Urzędnikow lub in defectu Sze:
ściu Szlachty.

3tio Dla uspokojenia zaś tumultow y rożnych inkon:
weniencyi circa Juramentum Deputatow w Pio:
trkowie in antecessum praktykowanych maią być
naznaczeni co dwie lecie z Seymu lub też Senatus
Consilio in Casu niedoyścia Seymu Senatorowie
ktorzy na dni trzy lub więcey prout videbit przed
Zaczęciem Trybunału do Piotrkowa ziechać maią y
wraz z Ziemstwem Sieradzkim verificabunt Electio:
Prezydenta y Viceprezydenta a potey weryfikowa:
ney in Conjunctione Assistentia każdego Deputata Se:
cundum Turnum cognoscent Lauda et attestata,
tudziesz Oppositiones Manifestationes contra Actu
vel Personas Kondemnaty et quovis Juris nexus
examinabunt dla tego na ten Termin powinni compa:
re, Opponentes y przed destynowanemi Senatorami
Ziemstwem Sieradzkim tudziesz Prezydentem Obje:
ctiones verificare alias sub Nullitate earundem uti
extra tempus ieżeliby ktory nieziechał lub Manife:
stu albo Kondemnaty nieweryfikował albo pro:
dukował. Ci tedy Senatorowie Ziemstwo y Prezy:

dent

dent verificatis verificandis et Cognitis cognoscendis będą zaraz odbierać Przysięgę od Deputatów juxta Durnum Województw albo też komu obstabit legitima Causa nieprzypuszczać aby przy zasiadaniu Deputatów y przystępowaniu do Elekcyi Marszałków sposobem w Prawie opisanym y dotychczas praktykowanym żadney niebyło kontrowersyi, ieżeliby iednak kto był ukrzywdzonym niesłusznie per non admissionem do Przysięgi może po Elekcyi Marszałka rozsądzić się pod Laską z Stroną opponuiącą się y potym przed Ziemstwem przysiądz. Z tey zaś Przysięgi Deputatów mogą być wyięte te słowa Jakom się niestarał etc. żeby nie pobudzić iednych in periculum krzywoprzysięstwa, a drugich non arcendo od starania się.

4to Ad arcendos vero tumultus przy Elekcyi Marszałków y Przysiędze Deputatów reassumowane maią być dawnieysze Konstytucye aby circa hunc Actum nieznaydowali Ministrowie belli et pacis utriusq Gentis Marszałkowie Trybunału Lubelskiego Regimentarze Partyi ney ulla Militia Ludzi Woyskowych Komputowych a to sub rigore poenar Legibus Regni descriptar ad Instantiam Instigatoris Reg:

5to Zabiegaiąc różnym inkonweniencyom praktykowanych Korrupcyi aut ex egestate albo z łakomstwa pochodzących potrzeba aby byli Deputaci Salariati ex Aerario Publico ut Qui Publico serviunt publico stipendio alant. Do tegoby prodesset Zniesienie Kommissyi Radomskiey y obrócenie tych Pensyi które biorą Kommissarze ad Salariandos Deputatos Trybunału et insuper żeby każde Województwo na swoiego Deputata dało po Cztery Tysiące tedyby znaleźli się żeby się podzieli ale honeste et frugaliter

przez

przez cały czas Deputatow in Mensa Communi przy tym z tey Jmportaty iedna Strona Piotrkowa y Lublina Miast mogłaby być wyreparowana sumptu Publico pro Commoditate Rezydencyi Deputatow z Woiewodztw y Kapitut.

6to Sprawy zaś ktore się sądziły na Kommissyi Radomskiey też same sądziłyby się oddzielnie w Trybunale Koronnym dawszy im czas od Trzewodni Niedzieli aż do Zielonych Swiątek dla expedyowania tego wszystkiego co do Kommissyi Skarbowey Rzeczypospolita referowała, ile gdy Sprawy Zołnierskie ktore vel maxime de Stipendijs intercedunt tudziesz Causae Fisci niemogą moram pati.

7mo Przysięga Deputatow aby była powtorna znie siona ponieważ iest okazyą zaciągnienia większego gniewu Boskiego per reiterationem krzywoprzysięstwa ale et reassumat Lex de Corrupto et Corrumpente ad Jnstantiam Cujusvis Nobilis ale Sprawy aby sądzone były przy początkach Kadencyi Seymow ordynaryinych ante Omnes Causas alias per Delegatos ex Senatu et Equestri Ordine z każdey Prowincyi po dwoch iednak y w Trybunale może instituti Judicium et peccans contra Legem et Juramentum może abjudicari a Functione.

8vo Adjudicata Skrzynkowe w Trybunałach maią aequaliter dispartiri między Deputatow Swieckich actu pracuiących dempta ex hac Contingenti parte Expensarum na Swiece Papier etc tudziesz na Woznych y Jnstygatorow ktorych Numerus Prawem być powinien wyznaczony.

9no Ponieważ in vanum Leges condunt, ieżeli non observant, a zatym aby Decreta Trybunalskie firmam sui miały Executionem należałoby aby Causae Castrenes quatuor Articulor sine ulla

motione

motione et Evocatione w Grodach sądzone były także
Ziemstwa aby po wszystkich Województwach były posta:
nowione Pluralitate Votor. w których to Ziemstwach
aby Sprawy każdey Województwa sądzone były et nonni:
si post definitivam Sententiam w Ziemstwie aby Appel:
lationes et motiones do Trybunału były pozwolone
et in Casu niesprawiedliwie ferowanego Dekretu w
Ziemstwach lub alijs subselijs Minoribus aby non Par:
tem pro Officio alle ipsum Officium Judicium pœnale
zostało.

Imo Contra Decreta Tribunalitia aby tylko raz de novi:
ter iść się godziło a pozwolone vim Legis Sapienti:
am poniewaz y Ci każdy według swego zdania a
nie według Konstytucyi wyrażoney Explicuie inter:
pretuie uti fomitem et incertum litigior. kassować
by należało. Dwa zas Dekreta conformia w iedney
Sprawie maią mieć vim Legis Sapientiam
perpetuitatis y ktoby się ważył takowe Dekreta
wzruszać ma być w Trybunale karani pœnis con:
tra Convulsiones Decror. Statutis.

IImo Grodowi Starostowie pro facienda Executione De:
cror. Tribunalitior. według dawnego Prawa ma:
ią albo sami in Persona albo per Officiales suos
zieżdżać etiam adhibito forti brahio militari Ludzi
Łanowych tam kędy niemaią aliunde Custodiam
Militarem a gdyby się Strona Jure Victa Exeku:
cyi sprzeciwiała albo moc mocy opponowała ma
być karana pœna Infamiæ a gdyby iakie zaboy:
stwo in Conflictu rebellij Prawu z Strony sprzeciwia:
iące się intercederet ma być pro invindicabili de:
klarowane ani Starosta lub Officium eius execu:
toriale niema za to w żadnym Sądzie lub w Try:
bunale odpowiadać neq ulli pœnalitati subjacere
y owszem temerarie sprzeciwiaiących się ma być
pro Infami deklarowany.

IIImo Assystencya służących Deputackich Lege po:
winna

winna być Circumscripta tak żeby Deputat więcey
niemiał pro Commoditate sua nad trzech lub Czterech
Ludzi ktorzyby Loffy swoie miesięczne ex Arario Publi:
co quo ad Solum Victum brali przez to by praecluderetur
Via ambitioni niepotrzebnym na assystencyą stratom
cum dispendio własnych fortun et aequalitas między ro:
wnemi Sędziami zachowanaby została. Ciż Deputaci
distinctiva nosiliby Signa byłoby to z większym usta
nowieniem ad Distinctionem Powagi Trybunału
per modum Orderow stante Functione.

13tio Że zaś quantitas Deputatow ze wszystkich razem
Ziem y Województw gdyby miały wszędzie doyść
Seymiki magis obesset quam prodesset accelera:
cyi Swiętey Sprawiedliwosci propter extenuatio:
nem Czasu w dawaniu Sentencyi więc zdałoby się
aby alternative Deputaci obierani byli to iest kie:
dy się Województwa Wielgopolskie sądzą aby przy
Lasce Małopolskiey Prowincyi tylko z Małopolski
Deputaci obierani byli. Vicissim przy Lasce Wielgopol:
skiey aby z samey Wielgopolski Deputaci obiera:
ni byli przez to zabiegłoby się favoribus, practica:
tionibus acceptioni Personar. przez znajomość y
Konfidencyą a zaś minor quantitas Deputatow
siłaby dopomogła accelerationi Spraw w Regestrach

14to Na Deputatow Duchownych taż sama Cyrkumskry:
cya służyćby mogła co y na Swieckich excepto żeby
ze wszystkich Kapituł corocznie bywali ponieważ
Jch niewiele Ci zaś Deputaci Duchowni każdy po
dwa Tysiące do wspolney Kassy z Swieckiemi powinni
comportare. Wygode zas Stołu, Stancyi y dla Ludzi
similem aby miał iako y Swiecki Deputat.

15to Do Stołu zaś Deputackiego nikt niema należeć y
mieścić się tylko sami Deputaci z ktorych ieżeliby
ktory propter Negotia privata a nie dla zerwania
Kompletu miał abesse ani Stołu ani Loffy na Lu:
dzi swoich pretendere będzie mogł ani powinien

Mowa JW Jmci Pana Kanclerza W. Koronne:
go na Senatus Consilium w Warszawie
d. 27. Augusti A. 1750. miana.

Otworzycie iż Panie, Zamknięte przez Zerwany Sey
usta nasze, aby przynaymniey Senat o potrzebach Ru-
bliczmych mowił, y bez rady, bez sprawiedliwosci
Zostaiącą Oyczyznę ratowat, ale twoia to Nayias-
nieyszy Panie szczegulnie Robota nie nasza, radź
o Oyczyznie, Widziemy Oczywiscie Stanu Ryczer-
skiego do Senatu do nas Ministrow niekon=
fidencyą, a zatym co do Dobra pospolitego sug=
gerię, mowic o tym, Zaraz to wszystko Opa=
czney podlega Interpretacyi, y Sentymenta na-
sze iakoby w Zastaw iakis pusczone idą pod=
Censurę. Jedyna Życzliwość ku Majestatowi
twemu Zostaie w Całosci, a także wpostaci Oyca
troskliwskie prowadzisz Rządy, Gdzie Monarcha
Oycem Poddani Synami iestcze tam dla kraju
wielka Została szczęsliwość. Pielęgnuiesz N. Pa=
nie Pokoy w tym Krolestwie podźwigniene
wszelkiego stanu do Boga nieściągać będę na
Osobę Twoią y Całą Nay: Familyą błogosławień-
stwa, y o tym wspaniała myśl twoia dalsze
utrzymywać będzie całego kraju szczęscie. Juta=
iąca się przez Cały rok sprawiedliwość gdyby Zno-
wu do dawnego niemiałasię wrocić siedliska,
wyrugowani z swoich własności iedni Obywa-
tele, drudzy w dalekiey perspektywie Zapatruią-
cy się na substancye swoie przełomani Papyr
rzucilibysię do gwałtownych wratowaniu się
sposobow, tam dopiero powstałe burze, pro-
wadziłyby iednego na wschod drugiego na Za-
chod trzeciego na połnoc;
Wziąc Senatowi w opiekę Trybunały niekonfiden-
cya stanu Rycerskiego, o ktorey wyzey namieni=
tem, doda

Dowa trudnosci nieułatwi, y toprawo ktore się ściąga do Hetmana y Ministrow Status pociągai będzie z większym Skrupułem, lubo niepotrzebnym do całego Senatu, Życzę Jednak aby Jchmć Xięży Biskupow przytomności, ktorych Pasterska Zwyczayna Obligacya prowadzi do iedności, choć we dwoch Osobach z swoiey ochoty przy Reassumpcyi Trybunału moderowała Passye, a Ziemstwo Sieradzkie miałoby wolność wtenczas według Prawa Sobie postąpić, Inkursye kup swawolnych Haydamakow siła pogranicznych Województwach Szkod, Rabunkow narobiły, ale przezorności Wkmci P: N: mitt: przez wyiednanie surowych Ordynansow do Kommendanta Kijowskiego przy Zmocnieniu Partyi Ukrainskiey przez wielką część uspokoiła, ale żeby napotym ciż Łotrowie niebrali Gory przy rozkazie Wkmci, my Ministrowie możemy ułożyć plantę spełna mocnym Rossyiskim Postem iako w Sąmsiedzkich Granicach bespieczeństwo zrobić, żeby wnasze niewpadali, a wnaszych Wodzowie Koronni podobne ustanowią, y tak przy kommunikacyi ułożenia Posterunkow Kray tamten uwalnie, Sądow pogranicznych ułożenie z determinacyą mieysca y czasu barzo potrzebne. Starostow pogranicznych Obligacya wstawieniu Ludzi według prawa aby do skutku przyjść mogła Jmć Pan Instygator Koronny zapozwie, Dekret Sądow Wkmci P: N: mitt: assessorskich przymusi, Skarb Koronny obowiązany dawnymi dyspozycyami musi sobie wytchnąć, ale kiedy nowa przez Poselstwo Hana Jmci przybyła Expensa dawnych tylko wypłacenie możesię przypomnieć, iako to na Bruki Miasta Warszawy na

ułżenie

116

ulżenie Pogłownego miasta krakowa y Elbląga,
Dokonczenie Zamku Warszawskiego y Krakowskiego.
O Liberacyę Xcia Jmci Kurlandskiego aby z Dobroci
WkMci Serca była powtórzona Instancya Śmiem
Supplikowaċ Pana moiego która tym potrzebniey-
sza im nierząd w tey Prowincyi gwałtowniey
wyciąga. Trzeci Punkt Nayiaśnieyszy Panie
nie na Papierze ale na sercach naszych wy-
ryty wdzięczności ku tak Dobrotliwemu Pa-
nu Za wszelkie w publicznych potrzebach Sta-
ranie, y tak wielką w pracach Cierpliwość, ale
w tey mierze, że każdego niemowa, ale akcya
explikowaċ powinna, ia moie Zamykam usta.

Kopia Responsu danego na List JKMci, JWJmci Pana Potockiego Kasztelana krakowskiego Hetmana Wgo Koronnego. dnia 31. Augusta Rku 1750. z Jozefowa.

Na List WKMci, P: N: Mittwo w podroży z głębokim
Respektem odebrany u 22 Currentis niemogłem odpisaċ
z przyczyny Chiragryczney affekcyi, którey bol odiął
mi sposobność zażycia pióra. Scielęsię iednak do nog
Pańskich z przeproszeniem pokornym za opoznienie
moie. Znayduiąc zaś cokolwiek ulgi z nayniższą
Submissyą explikuięsię cum sensu meo. Raczysz
mnie WKMci P.N: Mittwe łaskawie uwiadamiaċ, że Re-
giment Zanowcy Konferowałeś Jmćiu kossowskiemu
Podskarbiemu Nadwornemu koronnemu, y Żądasz
po mnie ażebym forsztelacyą favore Jego wydał.
Pozwolisz mi WKMci wypełnić obowiązek moy,
ktory

który mnie przez przysięgę przymuska mowić. że do
Wakansow Żołnierskich a tym barziey Regimento-
wych powinni być obrani nietylko w tym rzemie-
śle zasłużeni ale y dobrze wiadomi y przez Expery-
encyę dostatecznie nauczeni Ludzie. JmPu Podskar-
biemu nadwornemu koronnemu nieubliżam, co się
tycze nabytych in Toga przymiotow, nieznam
iednak żadnych in Marte Dzieł w Jmu Mu mym Panu
y nikt mu tego przypisać, ani on sobie przywłaszczyć
niemoże. Dlaczego Rzplita chcąc ażeby Munia Żoł-
nierskie Competenter per Distributionem Nayiaś-
nieyszych Krolow rozdawane były Rekomendacyę
Osob na Hetmanow włożyła, y WKMci P.N. Miłły
Dobroczynnego na moie prozby y reprezentacye
niechcicy ubliżać względu y baczenia. Wszakże
Nayiaśnieyszy Panie nawet y w nayabsolutnieyszych
Panstwach znayduią mieysce rekomendacye Kom-
menderuiących woyskami. Ja zaś w pokorney Sub-
missyi niosę ię do Akceptacyi Panskiey z prawa
pozwolonego sobie, Supplikuię WKMci P.N. Miłło:
ażebyś wydany JmPu Podskarbiemu Nadwornemu
Koronnemu Patent z wyżey wyrażonych przyczyn Re-
wokować raczył, a wspomniony Regiment Łano-
wy, ktorego iest z tylu Praw publicznych po ty-
lekroć razy powierzonych destynacya w Obozach
y przy fortecach zostawać, oddać raczył, z tych ie-
dnemu, ktorzy maią dawnieysze Patenta iesz-
cze od S.P. Nayiaśn. Oyca WKMci P.N. Miłło: wyda-
ne na Regimenta do tey Piechoty, lub też sztab-
ne Officyerow, ktoremu się zda WKMci P.N.M. w tym
Regimencie zasłużonemu. Jeżeli zaś moie re-
prezentacye, ktore ex nexu Juramenti czynię
niebędą przyięte, iakom się zwykł konformo-
wać do woli WKMci niebędzie się w tey mierze
sprzeciwiać

sprzeciwiał. Niechiedzie JmP. Podskarbi Nadworny koronny do Regimentu do Kamienca znaydzie na tamtym mieyscu swoię forsztelacyą. Initiabitur w swoich początkach Służby Cudzoziemskiey wcale mu niewiadomey. y naiwyższ tego czego wyciąga Professya Żołnierska, ponieważ nie do brania Prowentow, ale do czynienia Służby trzeba ażeby mieli Regimenty Chefow swoich Ztąd nietylko dla WKMci P.N.Mił.o y całey Rzpltey Debitum będzie obsequium, ale też y honor że pod Znaiomemi Dziełł Rycerskich zostawać będą Regimenta. Inaczey nierozumiem, iakby JP. Podskarbi Nadworny koron. miał się brać do niego niewiadomy wcale Trybu Żołnierskiego. Ta zaś Piechota Łanowa, ktorą rzeczplita A.o 1725. mianuie quondam być robur Millitiae y do Obozowych usług iest naypotrzebnieysza Żąda ażeby miała między innemi Chefa nayświadomszego, y nayznakomitszego powinności swoiey. Ścielę się z głęboką Adoracyą.

A.o 1750. die 5ta 8bris w Piotrkowie na Reassumpcyi Trybunału z mową miał Kruszkowski Niemiec ignota Persona

Jako widzę że Confuso Ordine turbatur facies przez utaione Emulacye, ktore nietylko publicznym Obradom spełzłego Seymu uczyniły Obstaculum przez niepraktykowaną Senatu do Izby poselskiey Intrygę ale y teraz chwa tysię wydai przez uzurpacyą pod bokiem Trybunału absolutney władzy Prymassowskiey. Był ten odgłos w Wdztwach, że repente indies fama promulgowaney o Imprezie

konfederacyi

konfideracyi Xcia Prymasa, Rozumiałbym
Że natym Gradusie postanowiony Prymas
iako drugi vice Rex Nukat ea quae ad pacem
sunt a niemieszał tranquillitatem publi:
cam. Prezentowało się nadniu wczorayszym
dystyngwowane Ministerium koronne motivo
czyli favore JKmci które lubo extra praxim
Że iednak eo fine natym stawiło mieyscu
aby iusta media administrandae justitiae
nam pokazało. Więc iako powinną Oświad:
czam Obligacyą, tak pomyślnego przy Manu:
dukuiąc Ich w Obradach wastych Życzę Sukcesu.

Inducta Sprawy JPana Kołaczkowskiego Oyca przeciwko Synowi przez WJPana Józefa Wyganowskiego komornika Wscho-wskiego miana Aº 1750 w Piotrkowie.

Napierwszy Oztus niegodziwey niezbożney Akcyi
wspomniałem sobie słowa Ewangeliey. Tradet autem
Frater fratrem in mortem et Pater filium et insurgent
Filij in Parentes et morte eos afficient, y pomyśliłem
sobie czyli iuż ten czas nadszedł, który ostatni kres
swiata et Consumationem przeznaczac bedzie. Starych
Praw Volumina rewolwowac wolno, iak surowie,
iak Tyrańsko srożą na Oycobóystwo, przecięż Je-
den mowi: Adversus Parricidas nullis Legibus
satis Supplicij Latum est, neq ab ipsis Legislatori:
bus excogitari potest. Z dawnych Legislatorow Solon
nullam poenam statuit in Parricidas, ratus Ne-
minem detestabilem fore, qui eam id facturum pu-
taret. Jeżeli tamte wieki Żyiące bez Boga, niema:
iące Cognitionem primae Causae tak konsyderowały
Causas secundas według propagacyi Narodu Ludz:
kiego; Coż w tych wiekach Żyiący, nie tylko swiatłem

rozumu

Rozumu rządzącym się ale y Swiatłem wiary, Przykazań Boskich y Ludzkich rządzeni! Znalazł się taki Syn od natury wyrodek Progenies Viperarum, ktory z wolnością na Oyca swego Zycie, podnieść rękę. Sława Oyca w Zgodzie, oto się na Syna Karty, Ten Oyciec Zewsi Woyciechowa, w ktorey mieszka przyiechał na kondescencyę granicznę wsi Skorek Nazwaney, w ten czas Syn bezbożny wziąwszy Za Zonę Helenę Kowalską odebraty Obsiadł wies Woyciechowo bez woli Oyca. Powraca Oyciec przybrawszy Przyiaciol skolligowanych, Chce do Dworu, Syn zamknąwszy się w nim niepuszcza, y strzela, Zaden z Przyiaciol nienaciera. Oyciec idzie sam do Drzwi Zamkniętych mowi do Syna, Otworz Pietrze, Syn odpowiada nienachodz Oycze bo sobie niewierzę, Oyciec mowi Otworz Pietrze polecam ci Oyciec, nienachodz odpowiada Syn bo strzelę, Oyciec mowi, strzelay kiedy chcesz, wysłuchał bezbożny Rozkaz strzelił, nie chybił Oyca, Oyciec na Ziemię upadł, terra Cicatricem et Vestigium attentowanego Oycobóystwa prezentuie. W tym punkcie przypominam sobie Historyę, Syn od urodzenia Latt dwadzieścia [illegible] niemowiący, gdy widział na Zycie Oycowskie godzącego Nieprzyiaciela Zerwawszy usty ięzyka przyrodzony związek Zawołał. Pater est ne feri. Gdy by nie u Bernardynow ale tu przy stole stał ten Syn Oycobóystwa, spytałbym go się po duchownemu, Jezeli też w ten moment gdy miał bezbożny wykonać umysł, Lumen rationis swiatło rozumu przyrodzonego Jezeli Prawo Boskie y Ludzkie Sumnienie y łaska P. Boga concurreny et Connumitans przez Instynkt wewnętrzny nie wołała na niego, Pater est ne feri! Teraz się Justyfikuie Syn z Oycobóystwa, Ze do wsi macierzyńskiey y fortuny wiachał. Ze Oyciec Zyie Parricida est qui

Cupiditate

Cupiditate Haereditatis Longiorem Vitam Patris fert aegre. Qui maledixerit Patri et Matri morte moriatur, qui Cogitaverit adversus Patrem peccati reus Omni tempore in Patrem (: Exodi :) Pretendencie powtorney Inkwizycyi Syn y kondescensyi na Grunt Woyciechowo a dlaczego, Zeby Oyca dobit, bo ktory prawo natury y Boskie odrzucił, tym bardziey Ziemskie Peccator Cum venerit In profundum Contemnit. In Accessorio chciały Syn dowiedziec, czy iest sprawiedliwosc w Przeszwiezbnym Sądzie Zatrzyma Beneficium powtornych Inkwizycyi Oyca dobyie iezeli Amputabitur Recedet od kompaxyi &c.
(: Dekret Czytany Grodz Kaliski. :)

Obiecta Fabricatio przez Syna.

Kryminat kryminatem exkuzuie, ubit na Zdrowiu Oyca, Zabiia y na honorze eo ipso Parricida, Oyciec Syna Sądzi niemoze Racya wieksza miłosc Oyca ku Dzieciom niżeli Econtra, Oyciec na Syna kryminat może Instyngować Syn Econtra na Oyca niemoże bo byt eo ipso Parricida Utut niech będzie fabrykacya nullum a Patre scellus Comitti potest, quod sit Parricidio Vindicandum &c.

Kopia Responsu Jwjmci Pana Małachowskiego Kanclerza W. K. na list do Krola Jmci pisany od Jmci Pana Kasztellana krakowsk. Hetmana W. koron. 12 7bris 1750.

Po odebranym od Wmm Pana Responsie J. K. mci Spodziewałem sie do tąd że Jm Pan Podskarbi Nadworny koronny będzie promułgowany w woysku wedlug Patentu swego iako Pułkownik y Cheff Lanowego Regimentu, ale że iescze niepszyszła wiadomosc o tym, Z rozkazu Panskiego mam honor te kilka Liter wyrazić.

wyrazić. Naypierw WmmPan piszesz do Nayiaś...
po Remonstracyach swoich że ieżeli wola będzie n...
nie omieszkasz forsztellowac JPana Podskarbiego N. Kor...
według patentu J.Kmci w woysku czekał o tym uwia-
domienia, a poniewasz niemasz; kazał mi o tym pisać
do WmPana. Nie chodzi JKmci o Osobę JmPana Pod
skarbiego N.K. ale chodzi aby Jus Regium in Collatione
Beneficiorum tam in civilibus quam in militaribus
nieupadło, bo Królowi Jmci wiązszy łaski które
może dać ad Libitum, gdyby mu to było umknięto
niemiałby w czym pokazać majestatem. WmPan
uczyniłes z siebie remonstracyę przeczytawszy ię JKmć
kiedy nieodmienił Intencyi swoich nil superest,
tylko Explere Voluntatem Nayiaśn. Pana bo in
Jure Regis. Słyszałem na racyę WmmPana replikę;
że JmPan Podskarbi w woysku Cudzoziemskim
niesłużył; iest więcey Pułkownikow takich co w
woysku Cudzoziemskim niesłużyli, a z tym wszyst-
kim niemieli oppozycyi, y ta była odpowiedź;
Zaś Rekomendacya Hetmańska daie motiva
do Otrzymania Łaski królewskiey ale nieprzymu-
sza, bo alias Jus Regium in Collatione Szarż
Woyskowych, byłoby non Regium, ale jus He-
tmana; y JKmć. nie dawałby Zołnierskich pa-
tentow ale tylko podpisywałby Rekomendacye
Hetmańskie y takby Król był subjectus Batawie,
Coż Prawo Królowi w moc dało nie Hetmanowi,
więc Rekomendacya Hetmańska niemoże tollere
Jus Regium; Z tych tedy Okolicznosci, rozumiem
że WmmPan nieomieszkasz pokazać, że cum
Summo Respectu przyimiesz signatas Gratias
Principis.

principiis tego życzę nie tylko iak minister, ale iak przywiązany sercem do Wmm Pana, gdyby Wmm Pan odbierał od Króla JMci Ordynanse iść za Granicę na Zaczepkę Sąsiadów et his similia, excusowałbyś się Prawem y byłaby res populanda, y nikt by za złe nie miał ale tu Prawo przy Królu, więc trudno się temu sprzeciwiać kiedy in manibus Regis dać komu się podoba chyba by Rekomendacya Hetmańska była za kim inszym z wyż wyrażonych racyi; Ja tedy koniec kładę z nieskończoną Obserwancyą dice.

Opisanie Czterech Części Roku

Bogday żeś przepadł w Piekło z Atheistą
Ty który mówisz, że Bóg nie iest Panem
Ni Stworcą Rzeczy, a któż oczywistą
Machinę Świata oblał Oceanem!
Kto Słońce, Miesiąc, Planety w swym Biegu
Kommenderował, kto Gwiazdy w Szeregu!
Powiedz kto Słońcu wschód ranny naznaczył.
Kto czas wieczorny w Zachodzie zamierzył
Kto xiężyc pełny w części przeinaczył
Kto ośiom mile gwiazd dzielnym wymierzył
Kto mleczną drogę, kto czystą Jutrzenkę
Kto w świetną przybrał Firmament sukienkę,
Kto w ślicznych cieniach malowaną wstęgę
Kształtnie rozwinął rozpostarł w obłoku
Kto w niey w potopie zawiązał przysięgę
Kto ią z przymierzem prezentował oku
Kto wniky twardniste humory porusza
Spytać się kto trzeba Atheusza
Kto mgły przez siła w subtelney wilgoci
przesiewać kazał, kto kropliste Rosy
Podzielił w grana iak Słodkie Talkie
Wszak te obiedwie z iedney płyną fosy
Kto im dał różność choć się razem rodzą
Rosy ożywią, mgły często zaszkodzą.

Ktora=

Kto na powietrzu podstępował Chmury
w Grubych Bałwanach pełnych dżdżu y Śniegu
Kto z Lodów twarde ukował marmury
Kto bystrym rzekom kurs tamuie w biegu
Kto z iedney matni deszcz wraz z śniegiem sypie
Pytam się Ciebie mądry Arystypie
Ktoryż Monarcha windował Armaty
Z kulami z prochy w obłoki wiożące
Bomby, Kartacze, Ogniste Granaty
Z zimnemi Grady, pioruny gorące
Ktoż ten cud świata wystawił kosztownie
mieć na Powietrzu Cekauzy prochownie?
Choć mi wiek dawny Nemroda przypomni
Ktory wystawił pyszne Piramidy
Niech Milliony wypysane wspomni
Tyłko dla gustu swey Semiramidy
Coż gdy Ogrody Kniey y Sadzawki
wnet spadły, boteż były dla zabawki
Bog zaś od wieków niemaiąc początku
Dopieroż końca, z ktorym wszystko ginie
Co postanowił wszechmocnym porządku
Nic nie upadło w niebieskiey machinie
Toż Słońce, Xiężyc, Gwiazdy wbiegu rządnym
Dopiero koniec wezmą nad nim sądnym
A tak cokolwiek nasz Rozum dysputie
Co oko widzi, co zmysły przywodzą
To nas do większey wiary Animuie
Że wszystkie rzeczy od tego pochodzą
Co Świat, co niebo, Ziemie, Kreatury
Stworzył, ten pewnym iest dawco natury.
Ciebie uczony Arystotelesie
Nie myślę w moiey naśladować pracy
Żal mi że Chrysyp użyć nadno niesie
Wolę to umieć, co umieią żacy
Niż z Filozofem tonąć przy uporze
A potym z głupim wiecney chodzić sforze.

Ani się myślę

Ani się myśl tępi z tey przyczyny
Zawinąwszy na wart kręcącey się wody
Dość wierzę że Bóg Stwórca iest iedyny
Wszak nie zliczone pokazał dowody
Niesłusznie się pytasz! Boga znaią Stwórcę rzeki
Nie znaiący zgubne rzemieślne opieki
Rzeczesz bluźnierco, że natura sama
y Ziemia matką wszystkich rzeczy zgoła
Że ta zrodziła Ewę y Adama
Przeklętyś w zdaniu bez wstydu bez czoła
Pokaż Authora zkąd natura wyszła
Zaczynać wolą y rozkazem przyszła
Aboś znaie Stwórcem z piekielnych waporow
Z siarki Saletry, z drzewa y ze smoły
Gdzie się obrocisz tam pełno fetorow
przecz przed tobą zamknięte kościoły
Wszyscy ci przyznaią głosem iednostaynym
Żeś się powinien zwać Wartowskim taynem
A zaż Bóg w tobie samym nie cudowny
Przewrotny Draygo! Gruby Heretyku
Dawszy ci członkom, bydlętom nierowny
Kształt ciała wolność, nie wyiesz natyku
Dał wieczną duszę dał imie Człowieka
Niewdzięczne dzieło od Stworcy wieka
Powiedzcie czasy, kto wami kieruie
Zkąd regularność swoich biegow macie
Kto Prawodawca wasz kto wam panuie
Komu posłuszny hołd corok dawanie
Kto wiosnę Lato, Jesień, Zimę oddał
Pod wasze rządy y poddaństwo poddał
Powiedzcie głośno niech słyszy świat cały
Że Bóg wasz Stwórca wszystkiego oczywisty
Że niebo, ziemię, słowa Jego dały
Zamknicie gębę Hydrze siedmiogłowistey
Żeby przestała o tym więcey bredzie
Czego się będzie w piekle wiecznie wstydzie
Ja w rowność z żadnym uczonym nie wchodzę
Boiąc się porwać na słońce z motyką
Po ziemi kiedy nie po niebie chodzę
Nie się pochwalić mogę z tą praktyką
Żebym wiedziała czego dowcip chciwy
Z Astrologiczney doyrzy Perspektywy, Dosyć to.

Dosyć to będzie na mey Rozum podły
Niepotrafiwszy Gwiazd na niebie liczyć
Przynaymniey w Lesie Dęby, Sosny, Jodły
Rachować, w tey się arytmetyce ćwiczyć
Ale na Ziemi Bóg dał widzieć oku
Chwalić go Zaczną w czterech częściach Roku

Pierwsza Część Roku WIOSNA
wydaiąca się w dziecinnym y niewinnym wieku

O Złoty wieku w postaci dziecinney
Wiosno wesoła! ty się wdzięcznie śmieiesz
Wszystko twey wyidzie płochości niewinney
Czy chłodem dmuchasz, czyli ciepłem grzeiesz
Wolno ci iak dziecku dla swoiey Zabawki
Dziś urodzone straszyć śniegiem trawki
Przecie choć straszysz nie czynisz szkody
Nie skrzepłym Zimnem, nie przykrym gorącem
Przyiemna pora, czas miły Czas młody
Ma swą umowę z powietrzem y Słońcem
Wie kiedy zagrzać, wie kiedy ochłodzić
Ma sposób, starość orzeźwić odmłodzić
Zakowaną y ściśnioną Ziemię
Od tęgich mrozów uwalniasz z niewoli
Jak córka matki kochaiąca plemię
Kaydany zimne rozpuściła powoli
Potym zaś bliższym ogniem gdy dosadzi
Z lodowey wieży więźnia wyprowadzi
A po tyrańskiey Zimowey opiece
Pozwalasz Ziemi odetchnąć swobodnie
Ta otworzywszy ciepłych duchów piece
Skosiałe Role rozwala wygodnie
Im częstsze tchnienie z ust swych rozpościera
wszystko rodzi a nie umiera
Choć się zasępisz choć płaczem rozkwilisz
Nieprzykro patrzeć na twoie grymasy
Spragnioną Matkę swemi łzy posilisz
Ucieszysz Pola, łąki, kwiaty, Lasy.
Y ludziom Żywiołom pożytek przynosisz
gdy perłowemi wody często rosisz

Gdy słodka

Wspłtwórz możesz zwać się Monarchinią
Ktora corocznie barwy wszystkim daiesz
Czego Cesarze Krolowie niecżynią
Tyś chętna wdatku nikomu nie taiesz
Tyż wiesz co komu zakwartał należy
Nikt o zapłatę z supliką niebieży
Zielone Lasy w Cieniach rożmaitych
Z pięknych kolorow Liberyę maią
Inne na Brzoskach, inne w gaiach krytych
Inne nadrzewkach niskich gust wydaią
Inne na Buku, grabinie y Sośnie
Inne na Dębie, który sto latt rośnie
Innoś zieloność tąkim nazna czyła
Jedwabne trawy dausty im zapłaszcze
Nie żnemi kwiaty iak cacka upstrzyła
Z temi się Zefir bawiąc, skrzydłem głaszcze
Te też wtaiemnie, iak zdzieckiem igraią
Jedne się wznoszą a drugie zniżaią
Dopieroż kwiatom, ziołom ogrodowym
Obacz iak piękne sprawiła Sukienki
Trudno opisać, ni Apellesowym
Pędzlem malować ich kolorow wdzięki
Niech się Paryskich Fabryk materya
Wstydzi, w nich Jedwab wkłębek zwija
Któryż Krol, Xiąże, Senator bogaty
Codzienną stroi wpurpurową togę
Odmienia rożne na festyny szaty
Pod lepszych znowu zażywa nadrogę
Kwiaty ogrodne przyiedziemney gali
W Purpurze chodzą, ktey, co ią raz widziali.
Cieszysz Flora że piękne partery
Kędy do tego wszystkich wabią oczy
Chodząc po między gałony kwatery
Każdy kwiat z pączka ledwie nie wyskoczy
Do swey Bogini a iak słonce błyśnie
Jensę do ręki on do piersi ciśnie

Płaszcz

Ptaszą z rozlicznych głosy słychać w gaiach
Też niektóre ściełą, że miejsca szukaią
Te iuż spokoyne siedzą na iaiach
Te zaś choć ślepe z domków wyglądaią
Temu matka niesie muszkę, temu mrówkę
Ten pyszczkiem prosi, że nachyla główkę
Żadne próżnować nie chce w czasie drogim
Każde się stara mieć z pisklat pociechę
Choć tego dziecin, iest w domku ubogim
Przecie ich bronią, sławom nosie w strzechy
Kukułka pragnąc potomstwa to robi
Z przymusem mamkę dzieciom przysposobi
To słowik wdzięczne przemieniany wszystkim tonie
Pozyta echu, które chętnie niesie
Przyiemny koncert porankowey rosie
Słychać go w łożach, słychać w ciemnym lesie
A gdzie strumyczek szemrząc płynie wązki
Pieszcze skrzydełka skocząc wzdłuż gałązki
W lasach cienistych w puszczach knieiach borze
Słychać ryk zwierząt, szelest wszystkich biegów
Jak skoro z świtem stanie iasne zorze
Co żywo z swoich wyłasza się nalegów
Zaspać nie myśli swoiey powinności
Oddaie naturze przypłodek z miłości
W krotce z ukrytych łożysk wiodą młodzież
Łanie, ielonki, a sarny koźlęta
Nie żyią nietroszczą matki o ich odzież
Lwica w podnażzie prowadzi szczenięta
Każde się chlubi z przymnożenia rodu
Wiernie pilnuiąc wydanego płodu
Gadzin podziemnych z okropnego lochu
Dobytych mnóstwo w różności postawach
Uyźrzesz robactwo gminami iak prochu
W odmienne centki skropione po skórach
Ta wąż z chęcią pozbyie przestarzałey sukni
Z bolem zarzuca w nowey się kwitnie

Gospodarz

ospodarz pilny w Zasiewie Zimowym
Zniecierpliwoscią upatruie Swiatu
Wypiega w pole chce w Krok ciesyc swym
Zyskiem co w ziemi schowat depozytu
Zniemyslną wrozkę wymowiłyz chodzi
Ze mu liciem ziarnek, sto kłosow urodzi

Uwaza ieśli posiane pszenice
bespiecznie swoie rozcietaią brody
Zagon niebrodzi z brodą ogranicz
Boiuz to sobie wyjmowili z przody
Aby gdzie tylko gole znadę zawi
tam brodą nozem, Cyrynę nadstawi

Z Sadow gdzie szczepiem Ulice sadzone
nadziecia fruktow wiesi daie obfitych
Gdzie nie tylko z tych wypełnie strzezone
Lecz z Lesnych będzie zysk w drzewach okrytych
Z tey formy więdzie kwiat natura cztonka
tak pigwa rodzi iako lesna ptonka

Tak z dzikich pniakow laterosl wynika
Tym że zaszcepem na swiat się dobywa
Jak szczepowo tylko ta wprost rod wytyka
Szczepione zrazu często, rozne z ktory we
Predzey z chropawych nie krzesanych kłocow
Doczeka chłopek rzeczystych owocow

Nimfa Pomona ktora Sadom sprzyja
Drzewa rodzayne ma oddane sobie
Z krzywymi się nożem iak Cygan uwija
Te zebelkow struże, z tych mchy sio e skrobie
Nie tu po suchym ze krzywatym drzewie
Młodych y gładkich trzeba tey krolewnie

Wiosna tu Panią wiosna czasem władnie
Młodosci tu same w żywey mieszka porze
Mieysce tu niema śmierć w starych kradnie
Nikt tu w żałobnym nie postoi worze
Codzien w moment na Włosi Libetyny
Wenus z Lucyną zapraszaią w krzyny

Juz wyjdz[illegible]

Już wszelki żywiot, Człowiek, ptak, Zwierz, Ryby
Kontent wiosenney miłey ciepłey chwili
Już aspekt nieba gdy go grzeie Ryba
Gdzie się w krotce przymrozkom wypili
Jeśli pomocy nie będzie od lata
Zginie, kwiat, strączek, ogurek, sałata

Wszechmocny w słowie wszechmocnieyszy w czynach
W niebieskim domu Gospodarz przezorny
Myśląc o Ludziach, ptastwie, Ryb, zwierzętynach
Złożył Rok z czterech części, zgodny sforny
Bywa wiosna lata, Jesien zimie były
powolne, a w tym stworzeniom służyły

Część druga LATO

Kiedy czas wiosna nieuchyli kroku
posłuszny włodarz wielkorządcy swemu
Wie że Pan biegły ma wszystko na oku
Cokolwiek czyni, ciągnie ku dobremu
Oko opatrzne wdzięczności nas uczy
nie tylko ziemia ale cały świat tuczy

Czas iest poddany pod Pańskie rozkazy
w punkcie ustąpi pola wiosna latu
Każe malować Cerery obrazy
w wieńcu żytnego y pszennego kwiatu
Sierp w ręce prawey w lewey snop piastuie
pod nogą kosa z grabiami czatuie

Drugi wprowadza obraz Faetona
A ten swe czoła z Zaina woźnili
Rządząc kwadrygę gdzie druga wiadoma
pełnie szczęściu y toru lektyki
Sam w złotey szacie stroyny staromodnie
nad twoią promieni ani rzuce przychodnie

Jak prędko nowi zawitali goście
A z niemi Auster skoro ciepłem chuchnie
Wszystko się z ziemi dobywa y rośnie
Zgłodniały Dutacz iuż nie szuka kuchnie
Gdyż w Lasach polach gdzie nogę powlecze
W dziedzinie smaży gotuie y piecze.

W Borach,

W Borach poziemki, Czernice, maliny
Ubogo w Barwy okrywaią Ziemie
Grzyb, Smarz, Rydz, maslak, oddaie daniny
Że iey wnętrznosci nosiły ich plemie
Wdzięcznosci urodzona wspolnączymi składki
Upstrzyć potatai, odziai gołą matkę.
Trawy z kwiatami, kosy gołą płytkie
Jestzesię coraz ostrzą twardym głazem
Żeby posinai lub niewinnie wszystkie
Martwe na placu połozyć zarazem
Y iuż na zwiędłe choć bezzębney Babie
Pożyczą z zębow swoich twarde grabie
Zboża rożnego niespostrzeżane niwy
Febus z pochodnią obchodzi do koła
Coraz im zbliżaiąc pod Sierzp każe grzywy
Lud pospolity do roboty woła
By ięczmien z kłosem niewpadł przed Susza
Gdy mu się wąsy iuż przestałe kruszą.
Tylko co wyszedł ten mandat od Tronu
Co żywo biegnie iak woysko na czaty
Każde się schyli do swego Zagonu
Matka podeprze drągiem z dziećmi chaty
Te co przy piersi mizerną dziecinę
Bierze na plecy Zwiąższy w płachcinę
Gdzie okiem rzucisz pełne pola ludzi
Y niby mrowki sam to tam biegaią
Nie ich ta praca niegnębi nietrudzi
Chociaż się przy niey wody napiiaią
Oprocz że z tych dwuch wszystkich Podstarosta
Grzbiet leniwemu karbaczem ochłosta
Cieszy czas żniwa Ubogiego chłopka
Niedba że słonce go piecze y smaży
Coraz podnosi związanego snopka
probuiąc iesli cięszki wiele waży
Z kąd ma przegnęty k opatrznosci nieba
Że z żoną dziećmi będzie miał dosc chleba

Juz się

Już się też kosy, sierpy przytępiły
iuż tylko sciernie stoią na kształt stteżei
Ledwie by młoda kuropatwy skryły
przepiorkę widać gdzie padnie skąd leci
Chrusciel umyka chyłkiem zdięty strachem
Bieżęsię zdrady pod słomianym dachem
Widać z daleka karocę złocistą
Blaskiem słonecznym otoczoną wkoło
Czy sferę czyli kometę ognistą
Lwy afrykanskie prowadzą wesoło
Wstrząsaiąc grzywy znak daią pokoie
Że Panią chleba wiozą a nie boią
Spostrzeżaią coraz tę machinę bliżey
Z iasnych obłoków iuż ku ziemi mierzy
I gdy iuż stanąć niepotrafi niżey
Tylko piorunow Jupiter uderzy
Ile zas razy zagrzmi i zabłyśnie
Tyle Rak z swego ardentu ciśnie
Lud przestraszony będąc w takim huku
Iak zwierz pierzchliwy od strzelby ucieka
Ieden rozumie że wziął strzałę z łuku
Drugi ratunku ogłuszony czeka
Trzeci iakby go wyprowadził z łaźni
Spotniał do nitki od dziwnej boiaźni
Skoro ta burza ustępi z hałasem
Firmament kolor szafirowy bierze
Boginy złotym przepasana pasem
Pod baldachimem siedzi w pięknej cerze
Wkłosianym wieńcu niebieskiey roboty
Promienistey wszędzie aspystwie złoty
W Rownicach woz swoy tryumfalny stawia
Gdzie niezliczone snopkow wszędzie stoią
Rzecze łagodnie niech się nie obawia
Nikt, żem tu grzmotem y swiatłoscią swoią
przyszła, gdyż to Bogini należy dziedzicznie
Z nieba na ziemię schodzić pompatycznie

Chleba dawczy

Rzecz: chcieliście wiedzieć moie Jmię
Jesienią Jestem; przychodzę z przestrogą
Bądźcie gotowi być przeciw Zimie
Wszak wiecie, że iest oppressorką srogą
Straszka Katmuzy, kozaky Tatary
Jak ta wyprzątnie ze stodół obszary
Więc moiey rady posłuchay co żywo
Składayie woły zaieżdżaycie w pola
Bądźcie szczęśliwie zażyli żniwo
Zabierzcie ~~[illegible]~~ zboża niech zostanie rola
Z kolczym ostem w krzakach głogi tarki
Zostawcie przecie dla przyszłey szafarki
Na koniec wino zwinnie, frukta z sadów
Jarzyny proste wonnieyszy z kwiatami
Sprzątnąć z ogrodów oddaie iż do składów
Dziczka pochowai potnosie z wiązami
Do sklepów piwnie do pomarańczarnie
Niech wszystko spieszy niechay hurmem garnie
Z niecierpliwością czeka ludzi mnóstwo
Końca przestrogi Jesieni przezorney
Każdemu chodzi o zewcie ubóstwo
Padnie iey do nóg w postawie pokorney
Dziękując iako dobrey matki dzieci
Każdy nie bieży do domu lecz leci.
Ochotnie chłopstwo, i gdy wszystkie
Nie potrzeba ich naganiać przywodzie
Pędzą bez szyku y ostrego porządku
pod zwierzchnością, ani myślą w chodzie
Pan sobie każdy kiedy wolność dana
Zabierai w międlach w kopach zboża siana
Wlot na obory Cerery uderzą
Pną obory zewsząd attakuią
Ostremi wiedzy ztąd y owąd mierzą
Póki do gruntu stanów nie zruynuią
Znaydziesz tam kiedyś orać z Bakałarzem
Zamiast oręża chodzą z kałamarzem

Jakowięcky

lebo Sławetną Jestem waszey rzeczy
Miłości mię na Swiat przeciw wam przywiodła
edla Chciwości, Zebrania pieniędzy
Leczby was bieda z Domow nie wybiedła
Prawem rąk waszych Naywyższy postrzęsie
gdy go będziecie z serca Chwalić chęci.
A teraz Snopow pełne pola roty
Znoście wprzody gromadnie wdziesiątki
Z nich układając pod liczbę namioty
dla Zachowania Praw Boskich pamiątki
Była w Jemu należy Danina
Zeńcię oddane od was dziesięcine
To mowiąc Obłok mądry na kształt rzeczy
Okrył Boginię y iuż z oczu niknie
Gmin to postrzegszy, płacze wołaięcy
Kto tylko może iak naygłośniey krzyknie
Zmiłuy się Pani niechcey nas tak Smucić
Byś niemiała za Rok znowu wrocić

Część trzecia JESIEŃ.

Kiedy iuż swoią powinność odbyło
Kochane Lato iuż zdaie kommendę
Co przez dwanaście niedziel zarobiło
Puszcza w Jesieni Intraty w arendę
A kto kontraktem sobie obwaruie.
Że w Rok też same niemylnie złowie
Czeka Poddaństwo dzierżawczyney nowey
Ciekawi wiedzie komu ich poddano
Krolowi służyć, będziem czy krolowey
Czy na pańszczyznę chodzić każą rano
Ktoż kolwiek taki, Pana trzeba słuchać
czy drzwiami skrzypać, czy w prożny wer dmu: p:chać
Przestaną mowić kiedy Panna mężna
wchodzi; na ktorey wstępcy Patrzą przyiście
Wspaniałey minie Bogini, czy Xiężna
Głowę iey winne opasało Liście
Kosz Fruktow niesie rożnego rodzaiu
Grona wszytkie trzyma wszytkiego kraiu.

Rzecz

Jako wiązki z Pola zdobyte Ładowne
Uchodzą śpieszno w otwarte Stodoły
Będzie dać z tego podatek pogłówne
Będziesz dzielić, czym z Żydem na poły
Szlachta Karczemną maiąc ochotę
Gdy wiezie Spiżui pełną Zboża flotę
Frukt wszelki który Osadzon nadrzewie
W czasie doyrzały iuż nabył rumieńcu
Ten zaś naysmaczniey co zaszkodził Ewie
Wstydzi się iako Panna młoda w wieńcu
Lub gdyby go kto w tę y ową Stronę
policzkiem zelżył, tak zaś na czerwone
Jakoż ma czego wstydać się y płonąć
Będąc do grzechu pierwszego powodem
Dla niego wpiekle przyszło wszystkim tonąć
Trucizną węża y śmiertelnym miodem
Jabłko zaprawione więc ciała y duszy
Szkodzące, kto go zakazane ruszy,
Przeklęty Ewce y niedotykany
w którym śmierć swoię mieszkanie zawarła
Czemu nie Adam więcey ukarany
Nad Ewę tylko, ogryzkiem u gardła
Wszak Adam tymże szatańskim zamachem
Zwiedziony dotknieniem smakiem y zapachem
Niechże przynaymniey te karę odniesie
Jabłko by żadne, nim pastuch potrząsał
Czy w Sadzie w szczepie, czyli z płonki w Lesie
Ogryzek rznął boki mu okąsał
Które spaśniechce: więc bez polityki
Zażyje nań wolno żerdzi czyli tyki.
Ale nie tylko się temu dostało
Co kary godne, wpadły więc grube
Bo iuż nadrzewie mało zostało
Ewy niewiasty trzęsą ich zakuły
Niewinne Gruszki y włoskie Orzechy
Strzęsli obili, a za cudze grzechy

Już się też

Jużby też o tym w Jesieni nie śniło
ni dołożono w iey uniwersale
Co respuszczowe pospolstwo zmyśliło
Czy zbuntowane, słuchać niechce cale,
poznały jeśli co będą w rozruchu
gdy ich oskubli z ostatniego puchu

Owce co wierne swych wiążą gbury
Z własney sukienki obstrzygą obnażą
Ostre nożyce drzymnią do skury
Jeszcze im za to cicho leżeć każą
Głupie bydlątko uwolnienia pragnie
Oddaie wełnę, skurę, mleko Jagnię

Czy tak należy pszczółki miodorodne
traktować, które nie czynią szkody
Kwiatem z kwiat żyją, i że lubią głodne
Kropelki żadnego nie piją prócz wody
Zacoż ich pracę, zabrać psować burzyć
Nakoniec z ściany chatypki wykurzyć!

Mizerny Robak słodkie robi plastry
Sam kwiatkiem ziółkiem apetyt odbywa
Karmi takiemi słodkie chałastry
Spustoszenie jego, porzuca pokrywa
Kiedy gospodarz miód z plastrami bierze
Niechże wszystko odda ku pańskiey ofierze.

Uczyćby nam się gnuśnym należało
Od pracowitych pszczół cnoty pożytku
Robić na słodkie niebo martwe ciało
Odpocząć skromnie bez wygody zbytku
Cierpliwie znosić, ubóstwo bol troski
Stanie za świat to przed Bożemi zawodki:

Na górach winnych gdzie nie doyrzeć wierzchu
tam ludzie na kształt kóz dzikich po Tatrach
Muszą biegać do samego zmierzchu
Na przykrym zimnie y na ostrych wiatrach
Grona trzymając bioszą się nadzieią
Że choć po ciężkiey wina ich rozgrzeią

Noszą ne

Noszą na Sżtbiecie napełnione kosze
wrzucaią w kadzie dorodne Iagody
Zwiędłe zaś w prasy wsypuią potrosze
Niewie chłop wtenczas coż ży na piie wody
Moszczu w brod wina gdy go nogą tłoczy
kiedy chce zęby wąsy brodę moczy

Szczęśliwe Gory szczęśliwe winnice
Z ktorych Pan obrał trunek do wieczerzy
przemienił wino w krew swoiey krynice
Częstuie wszystkich kto tylko w to wierzy
Osłodzi Panie nawoż krew twą chłepcze
Ten coś go uczynił on cię nogą depcze

O zacny Trunku szanowania godny
Raczey nie trunkiem lecz się zwać lekarstwem
bo kto na ciele chory kto na duszy głodny
Uleczy się kto się nie bawi obżarstwem
Otrzyma takowe gusta w twym napoju
gdy w nim nie zbytności czerpaią iak w zdroju

Już prożne pola Ogrody winnice
Już brać nie masz co, puste iak po woynie
Ale też pełne stodoły winnice
Bog niechay tego da zażyć spokoynie
Stworzeniu swoiemu ktorym ma opiekę
Za to wdzięczny się od nas wszystkich człeka

Część czwarta. Zima.

O trapna zimo dzika nieużyta
nikt się z twoiego przybycia nie cieszy
każdy cię srogą macochą przywita
Ani otworzyć bramy nie pospieszy
y owszem Gumno spichlerz z ogrodziełem
Zamkną iakoby przed nieprzyiacielem

Nazwą cię skąpą łakomą obżartą
Spytaią czemuś blada? stara? krzywa?
Ze wszystkich ozdob obraną obdartą!
Na cieple schodzi na zimnie nie zbywa
Komin ci Oycem faierka zaś matką
Kożuch dobrodziey a zapiecek chatką

Nazwą cię Jestże

Nalwą cię ieśliże owym chudym wołem
Którego we śnie Faraon obaczył
Ten siedmiu żadł tłustych y z rogami społem
Potym siedmioletni głód w Egipcie znaczył
To ż samo znaczą one niskie kłosy
Ze zbożem nawet poradły stokłosy
Rzekną: przeto ś próżniaczko nikczemna
Do nas trafiła z wystrawionym brzuchem
Co wiodna Lato y iesień przyiemna
przesposobiły dostyszałaś uchem
Więc taka furya przychodzisz z hałasem
z cepem z siekierą, z postronkiem, zapasem
Przychodzisz z worem próżnym na bujsko
pieniedzy niesiesz raczey brać masz wolą
Zmiotłasz tylko ujiaszą a rzesko
Snopki cię w ozdy wpełnych brogach kolą
Gdzieś była kiedy robiono zasiewy
Gotowe zboża garniesz zmiatasz plewy
Nie zbłądzi tobie bydź ale w jaskini
Cżyli na pustej gdzie mieszka zwierz dziki
Niechby cię Alpes w swey zamknęła skrzyni
Gdzieby nie znali takiey dobrodziki
Siedź w antypodach z leśnymi satyry
U nas dla siebie nie znaydziesz kwatery
Już mi cię też żal miła stara pani
Słysząc tak grube z tobą przywitanie
Każdy przeżywa to taie tygani
Wymawia obiad wieczerzą śniadanie
Jeśliże nikt dotąd nie dał chleba kromki
przecie rachuie jarzyny, ułomki.
Niechże cię kto chce iako chce traktuie
Ja tobie sama pochwały przypiszę
Coś dobrego w twoych rządach znaydzie
wyiawię, y tym słemrzących uciszę
Tymi zaprawię twoiasz wspomnienie
Żebyś mi codzien paliła w kominku
Zimo poważna bo wdoyrzałym wieku
przychodzisz do nas z rostropnym porządkiem
Czego młodemu niedostaie człeku
Poprawisz szczerze Hoczeniem rozsądkiem
Kto się przez Lato wpolach lasach włóczył
Zawsze go rząd w domu przebywać przyuczył.

wRysthiley

estae cy poszły wsie miasta y Zamki
Idyby się twoiey niebano wszyscy
Okien Drzwi Klucow, nawet do drzwi Klamki
niktby niezrobił stałby dom odkryty
Chłop w lada budzie podpartey ożogiem
Byle noc przebył chcie nogi za progiem
Ty podrożnego ostomet bez wolu
Z wygodę wyplesz na dwuch drewnach krzyżowych
Nie płaci myta nie czeka przewozu
Na to Zwina swych Szkapiąt Leniwych
Gdzie chce obroci wszędzie ma trakt prosty
Kiedyś na wodach zmurowała mosty
Ty w swym dworze maiąc ozimminy
wszelką chcesz dla nich wygodę uczynić
Z czystych ie puchow okrywasz pierzyny
By się niemiała wiosna z czego winić
Żes pomroziła wschodzące nasiona
Więc z niego co wielkich niewidzie Zagona
Ty w lasach piękne piramidy stawisz
Po drzewach pniakach kutry lodowate
Temi iadących oczy zastanawiasz
Patrzące na Brzozy na Swierki brodate
Ktore się pysznią iako drogim sprzętem
Gdyby okryty szklącym dyamentem
Ty mieciesz swe mrozy wilgotne humory
Wyciągasz trawisz z łąk zdrowe powietrze
Z Ziemnego Lochu Szkodliwe wapory
Twoia moc suszy y w iedno niezetrze
Trzeźwość się w Ludziach ociężałych mnoży
Kto botow nie ma Kożucha nie włoży
Skracam pochwałę ostatni wierszykiem
Boiąc się kary od tych co gościowi
W Deszcz pożyczaią z chęcią Oponczę
Drogę pokazac rozkazą Słowowi
Boy ia Zimie nawzesne noclegi
Jadący w Moskwę pożycza telegi.

Cm wiosnie

Com wiośnie Latu Jesieni y Zimie
Przyznała tyś iest początkiem y końcem
Tych rzeczy, niechże chwalę twoie Imię
y to cokolwiek stworzyłeś pod Słońcem
Tyś Bóg, Tyś Rządca, Tyś Dawca natury
Znać cię powinny mądre kreatury
Ja proch nóg twoich sercem czysty myślą
wierzę wyznawam to, coś wierzyć kazał
Przeklęte głowy, które fałsze kryślą
y ten co ięzyk swoy Bluźnierstwem zmazał
Uymuiąc Bogu, cześć, tego też czeka
Że w piekle iak pies, twoy honor odszczeka

Na pierwszą Krescencyą Wołhynską w Dwoygu Xiążątkach przed Zniwy narodzonemi.

Znak to pierwszości kiedy przed Zniwy
Dwoiste kłosy pokazuią niwy
Xiążęcą niwę Ceres zasiewała
w Trzydziestu funtach dwa kłosy wydała.
Cud to istny y rzecz niesłychana
wszakże podobno ziemia obiecana
Niebyła nigdy w takie zboża płodna
większey wołhynska nad nię chwały godna
Zbiera kłos który na Boża roli
Co pochodzi to z wszechmocnego woli
Rad Bóg miłey y cnotliwey Żonie
Gdy syna za kłos przyniosła mu w plonie
Dwanaście Snopków widział Józef we śnie
Że mu pokłony oddawały wcześnie
Teraz na iawie widzim Snopów parę
Co adoruią przed żniwem Barbarę
Błogosław Panie takowe zasiewy
Z których się rodzą pszenice nie plewy
Niech Bóg Opatrzny z swey niebieskiey rosy
Wigorem rzeźwi dwa rosnące kłosy.

Z Drezna d. 30. Xbris A° 1745to.

Zkąd orta haec tempestas w Saxonij, graphice opisuię:
Gdy Krol JMć pod ostatnią bytnośći swoią w War-
szawie /: uwiedziony obiecaniem sobie dania
trzech Xięstw w Szląsku :/ wszedł w Alianse z Kro-
lową Jeymćią Węgierską y dał ięy in Auxilium
N° 25000. woyska, tym samym movit był tem
w Krolu JMći Pruskim, że zaraz Xiąże JMć Dessau
w 25000. woyska ordynował nad Granicę Saską
które stanęło o puł trzecie tylko mile od Lipska.
Krol JMć nasz obviando Grrapcyi odciągnął z Czech
woysko swoie /: tam tylko 6000 zostawiwszy :/
y złączywszy wszystko przyszło 40000. wybra-
nego woyska postawił pod Lipskiem, y dał
Kommendę JMć Panu Graffowi Rutowskiemu /:
bo Xiąże JMć Weissenfels oziemble od Dwora po os-
tatniey w Czechach pod Trautenau nieszczęśliwey
Bataliy bywszy przyięty, podziękował był za-
Kommendę :/ tam tedy pod Lipskiem owo nasze
woysko barzo mocne porobiło szance tak dale-
ce, iże sto tysięcy woyska nieprzyiacielskiego nie-
mogłoby mu było szkodzić. Co widząc Krol JMć
Pruski pisał do Krola JMći naszego Listow 4.
pretenduiące się z nim widzieć y ustną mieć Kon-
ferencyą. te Listy /: ut fertur :/ nie dochodziły Krola
JMći aż piąty przez prywatną Osobę Ordynowany
doszedł, ale ex Consilio Krol JMć odpisał że się wi-
dzieć z Krolem Pruskim JMćią nie może; his
stantibus Xiąże JMć Dessau zaczął sztuki Zoł-
nierskiey umknąć się o mill dwie od granicy
do Hale, y tam około niey ne bys na zimowe kwa-
tery rozlokować woysko, ale tak że w godzin 24
mogłoby do kupy ściągnąć, nasze zas woyska w-
złączywszy bespieczne o mill 5. 6. y 8. od Lipska
były, tylko na granicy został JmP. Gnał Sy-
bilski na Furwahcie z Pułkiem Rudnickiego

y

y Ułana, tudzież JW. Gnał Renard w 4 Regime
w Lipsku. Interea na ów manifest Króla JMci Pru- zo
skiey wypowano tu Remanifest Eruditissimus Ger-
minis; Nasz minister Polski nie chciał go wydawać
in Publicum, ale praevaluerunt Alia Consilia, czym
tym bardziey był zirrytowany Król JMci Pruski. Item
Woyska Austryackiego z nad Rhenu ciągnącego się
wyszło w Saxoniey 12000, a woyska Krula JMci Pru-
skiego wyciągnęły z Czech rozłokowały się w Ślą-
sku chcąc spokoynie przezimować. Item Xiążę JMci
Karol chcąc go inquietować, usiłował wnijść
w Śląsk y tak w Łużacyą naszą wszedł Saską
d. 21. 9bris, ale Król JMci Pruski wcześniey o tey
Intencyi maiąc wiadomość przybieżał nagle z
Berlina, y skupił woysko swoie, gdy tedy z
Woyska naszego Saskiego Auxiliarnego 3. Re-
gimenty Konne y ieden pieszy Xcia Gothy stanę-
ły we wsi Hennersdorff w Łużacyi niedaleko
Gerlitz, tak d. 23 9bris nagle przyszło woyska
Pruskiego 16000: y znieśli owe Regimenty pod
Kommendą Gnała Buchnera będące, osobliwie
z piechoty padło na 1000 ludzi, y zaraz Prusacy
weszli do Gerlitz zabrali magazyn nasz y Austry-
aków oraz z Łużacyi wypędzili do Czech Austryac.
woysko, bijąc uchodzących aż do Zittau, gdzie się
Pułkom Berystauskiego y Cirilizenskiego Gna-
cznie dostało. Interea Król JMci Pruski posłał
kilka Regimentów Xcia Dessau z ordynansem
aby uderzył na naszą Partyą pod Lipskiem stoją-
cą, która była rozwłoczona, Gnał Rybiński y
Renard daią znać że woysko pruskie skupia się
pod Halą, z Drezna daią im Ordynans aby Regi-
menty które bliżey Drezna stoią ściągały się pod
Drezno, a Gnał Renard żeby się bronił w szan-
cach pod Lipskiem. Ten ściągnąwszy oko sześciu
Tysięcy woyska oparł się w szancach, ale gdy

Xże Dessau

pey, staramsię tym pilniey oznaymić o tym JWmu Mu Panu
Zupewnieniem o moiey weneraciy dla Jego Osoby iż jes[tem]
ukontentowany, Znalazszy w tym swiętym wyrażeniu Dobro-
naszego Augusta czcigodnego y Nayiaśnieyszego Pana, Awan-
taż Kosztowny nowego obowiązku, który mnie zobliguie
tym mocniey do uszczęśliwienia miłey Oyczyzny. Mieysce
dystyngwowane które JWmu Mu Pan zasiadasz w Rzeczy po-
spolitey, iako też Jego łaska dla mnie y Respekt, niedałby mi
czekać aż dotąd z oznaymieniem tego Ewentu, gdybym zaraz
nie rozdział, iż powinienem zatrzymać tę powinność, dokąd
nie otrzymam, podeklarowaney przysięgłe, prawa do szarży,
którą się widzę uhonorowanym. Teraz widząc się iuż uprzedzo-
nym wielą szczęśliwościami w tym punkcie, niepowinienem
dłużey odkładać wykonania obligaciy wimney Z tey przyczy-
ny JWmu Mu Panu, y spodziewam się że JWm Pan zechcesz
być ukontentowany Z tey okaziy, której zażywam,
Zwyczajem gdzie indziey praktykowanym, na satysfakcyą
Swiadectwa o moiey dobrey woli y żarliwosci którą mam
do usług J. K. Mći y Oyczyzny. Suppplikuię przytym mo-
sciwy Panie kontynuować zawsze dla mnie kosztowną
przyiaźń z sukkursem swey pomocy y zdrowych Rad,
y być na rewanż wyperswadowanym, iż każda sytuacya
w ktorey się znaydować zdołam, animować mnie nanowo
będzie do czynienia dowodow zupełney moiey wdzięczno-
ści y szczeroty Sentymentow ufundowanych na Estyma-
ciy nadystyngwowaney, z którą mam honor być

Monseigneur

De Votre Excellence

Le tres humble et tres
obeissant serviteur

Ale. Brühl

[illegible] Dessau więcey iuż w 30 tysięcy nagle wpadł y naypierwiey Gnatta Sybilskiego spłoszył, broniące się Renard kilka godzin w Szańcach musiał iuney ustąpić, a Xże Imć Dessau wszedł we otwarte Lipsko, Krul zaś Imć Pruski z drugą Strony przyszedł aż do Bautzen y przysłał do Króla Imci naszego koniecznie pretendując się widzieć y traktaty ofiaruiąc, oraz oświadczaiąc się żeby był w Saxonię nie wszedł, gdyby woysko Austryackie także nie weszło było, przymuszony tedy iest Nieprzyiaciela swego słuchać, trudno tego żadnego żadnych racyi y maxym Krol Imć nasz nie akceptował widzenia się y Traktatow, y ouztem ultima gbrz wyiachał do Pragi a Królewiczowie Ichmć Starsi do Nirymbergu. his stantibus całe woysko nasze z 46. tysięcy złożone tudzież owe 12000 Austryakow y Xże Imć Karol we kilka tysięcy rozpręż się pod Drezno uforty fikowane, Krol zaś Imć Pruski przyszedł aż do Kenigsbryku: na stym na podiazdach Mielsce[?] się bo JP. Gnatt Sybilski bił, y odebrał pułtrzeciey pary kotłow srebrnych, y 3 Sztandary, y Pułkownik Szedowski kilka razy profitował, ale Xże Imć Dessau następował z całą strong[?] naszze woysko y 12000 Austryakow, zastąpili mu drogę o mile stąd od Drezna pod wsią Kepelsdorff nazwaną. Interea dwiema Gudzinami przed Batalią Krul Imć Pruski

Kopia Listu do JW. W. W. L. od JOśm P. Grafa Brühla ę 30 Aprilis Aº 1752

Monseigneur.

JOśnie W. Mć. Uczyniwszy mi niedawno łaskę, approbuiącą pozwolenie traktowania y konwencyi z Xięciem Imcią Lubomirskim o Szarżę Generalstwa Attyleryi Koronney:

Copia Manifestu sub d 24 8bris Zaniesionego

w Grodnie

Stanąwszy osobiście przed Urzędem y Aktami Grodzkiemi Grodzinskiemi JW Jmć Pan Kazimierz Morski z Wdztwa Rawskiego z Ziemi Sochaczewskiey na Seym Walny teraznieyszy obrany Poseł nayprzod przed Bogiem y Swiatem że nieżadnym prywatnym Interessem uwiedziony lecz pure amore ductus Manifestuie się a to wtym iż insistendo Prawu Pospolitemu o porządku Seymowania 1690 postanowionemu zaraz na powitanie Nayiaśnieyszego Krola Jmci gdy o przymawianie się ad Pacta Conventa przez kilka Seymow zatamowane doproszali się tylko pośrednemu z Prowincyi głos dany a dla każdego Prawem obwarowany y ten w propozycyach swoich pożądanego nieodebrał Skutku, także ad tenorem tey konstytucyi wzwyż wyrażoney Resultata Senatus Consilii w Izbie Senatorskiey nieczytane y podług konstytucyi 1607 Senatorowie ad Latus Nayiaś. Pana po przeczytaney od Tronu Propozycyi naznaczeni niezostali po powrocie do Izby Poselskiey wyrazili w głosach swoich wtych punktach ad tenorem Iurium Cardinalium Seymowania oraz desideria swoie podług Instrukcyi od Woiewodztw danych na fundamencie konstytucyi 1641 1717 1736 o Redukcyą Gwardyi nad komput Prawem postanowioney in Regno znayduiącey się oddanie pierwsze Woyskowe Autoramentu Cudzoziemskiego Cudzoziemcow y Dyssydentow zaszczycaiące o Dyspozycye Dobr Ekonomicznych Zupp Solnych w ręku Dyssydeńskich zostaiące aby ad tenorem pomienionych konstytucyi że publiczne żądania do skuteczney roboty przyść mogły iako też Poczty koronne y Litewskie Dyspozycye w ktorey wszystkie Arcana Status zawieraią się w ręku Rodowitego Szlachcica in fide orthodoxa zostawać mogła przez JWJmci Pana Marszałka Upraszali y tasz Circa Liberum Veto activitatem dalszych konstytucyi zatamowali dopominaiąc się JWW Ministrow to iest Pieczętarzow krzywdy w pieczętowaniu Przywilejow contra mentem Legis u JWW Marszałkow zaniedbaney attendencyi nad komput Gwardyi Saskiey konstytucyi 1665 iako u JWW Podskarbich utriusq Gentis że Ekonomie y Zuppy Cudzoziemcami y Dyssydentami są osadzone że zaś wzwyż wyrażone Punkta podług Instrukcyi od Woiewodztw wniesione pomyslney zupełnie ad mentem Prawa nieodebrały rezolucyi y owszem wzamiast ustanowienia pożądaney inter Status konfidencyi bardziey ią zwrotowano mieszaiąc do tego etiam Extraneos cum summo praejudicio intami natae Fidei Dobrze zasłużonych y wniwczym nienotowanych

w tey Rzeczypospolitey Senatorow obawiaiąc się tedy ex his omni praemissis aby natym Seymie non sit pejor medicina morbo, kiedy nie na nim readintegracya Jurium Cardinalium od ktorych Salus publica cale odrzucono podane Posłom w Instrukcyach Desideria, tłumiono ktore bydź powinny pro Basi, et fundamento gerendorum et tractandorum na Seymach Negotiorum do utwierdzenia potrzebney inter Status konfidencyi do utrzymania Parte Sanguinea Antecessorum Libertatis do Umocnienia inter Majestatem et Libertatem nay gruntownieyszey apprime potrzebney poufałosci kiedy te wszystkie tak gwałtowne Rzeczypospolitey Desideria et iustissima petita abrogantur et vilipenduntur praecavendo indemnitati et integritati publicae Conservationis Jurium et praerogativorum omnium Ordinum quomodocunq et per quemcunq laesarum restit activitatem ulteriorem Seymowania et de nullitate Seymu teraźnieyszego quam Solennissime manifestuie się Salva praesentis Manifestationis auctione v diminutione pleno in robore reservata et praecustodita

Kazimierz z Morska Morski Poseł Ziemi Sochaczewskiey

Dyaryusz Seymu Ordynaryinego Anno Dñi 1752do w Grodnie odprawionego Synoptice zebrany wedlug alternaty

Die 2da Octobris

Za Uniwersałami JKMci determinuiącemi czas obradom publicznym Zaczął się Seym teraźnieyszy tym sposobem. Zrana o godzinie dziewiąty ruszył się JkMość z Zamku in Assistentia Procerum utriusq Gentis tudziesz Ich MMPP Posłow do Kościoła Farnego na Wotywę de Spiritu S., ktorą miał czytaną JmX Dembowski Biskup Płocki Nominat Kuiawski, Kazanie zaś JmcX Kolentay Kanonik Wilenski super Thema Unum est necessarium założywszy na fundament. iż zgoda y iedność w pierwszym powinna bydź respekcie, a prywaty wszelkie należy mieć w despekcie. Z kąd animował disertissimo eloquio do tey pożądaney iedności wywodząc że iako w Niebie iedność uszczęśliwia Obywatelow tamteyszych, tak y Stany Rzeczypospolitey spodziewać się mogą doskonałego szczęścia w Obradach swoich, ieżeli amplectentur unionem et c. Po skonczonym nabożenstwie powrocił in eadem Assistentia JkMość do Zamku ktorego odprowadziwszy Ich MMPP Posłowie. Zeszli się do Izby swoiey Poselskiey, gdzie post aliquot temporis intervallum, ktore privatis było dane colloquiis gdy zasiedli mieysca swoie. Zaczął mowić przy podniesieniu Laski JmćP Sieminski Referendarz

ronny Marszałek Seymu przeszłego ordynaryinego ten sens:
[illegible]dac należy powinne y naypierwsze P. Bogu w Troycy iedy
[illegible]u dzięki że Rzplitą naszę od tylu lat bez rady, y ist dostate-
cznych będącą w mitym do tych czas pokoju zachowac raczył. Na-
leży przytym złożyc tributum wierney rekognicyi y nayniższego
podziękowania JK Mci Pu Miłosciwemu ktory przy słodkim pieczoło-
waniu inter bonam malamq przemiiaiących czasow sortem provide
wszelkim zabiegał przypadkom, pozwalaiąc insuper cieszyc nie szczę-
sliwosciq poznania y adorowania Nayiasnieyszych Krolewicow
JchMciow. A że w ręku Jego Laska Marszałkowska była sterilis
żadnego in publicum nieprzyniosszy pożytku, więc pragnął ią oddac
w szczęsliwsze y Godnieysze ręce, maiąc nadzieię iż ta pożądana
transplantatio ukontentuie obficie expectationem publicam. Et eo
fine chciał dac głos do Nominacyi Marszałka Xięstwu
Oswiecimskiemu, ale prosił o głos JmcPan Tyzenhau Poseł
Wilenski, ktory gdy mu in passivitate niebył dany, odezwał
się interlocutorie: Że iako alternata Seymu przypada teraz
dla Prowincyi Litewskiey tak należy, aby Xięstwo Za-
czynato Thurnum do Nominacyi Marszałka. Odpowie-
dział JMćP Sołtyk Chorąży Lubelski Poseł Oswiecim-
ski iż żadną miarą niemoże pozwolic tey krzywdy uczynio-
ney Woiewodztwu Krakowskiemu y z nim złączonemu
Xięstwu Oswiecimskiemu ktore iest in ordine pierwsze Ru-
szyli się zatym wszyscy z Mieysc swoich y wtarszy prywa-
tnie tę Materyą iak znowu zasiedli, zaczął Thurnum
wspomniony JmćP Sołtyk Poseł Oswiecimski podaiąc do
Laski JmćPana Massalskiego Starostę Grodzkiego. Szły potym
porządkiem głosy nieprzerwanie tak fortunnie y iednostay-
nie, iż w trzech circiter godzinach nemine contradicente
stanął Marszałkiem tenże JmćP Starosta Grodzinski Po-
skonczonych głosach oddawał disertissime Laskę JmćPan
Siemienski Referendarz koronny excurrendo in Elogia
JmćP Marszałka nowo obranego, oraz życząc aby ta
Laska ktora do tych czas była tamquam sterile lignum w
ręku Jego, przesadzona teraz do szczęsliwey ręki przynio-
sła optatos dla Oyczyzny fructus. Post haec nastąpił
zwyczayny Jurament, po ktorym wykonanym odebrawszy
do rąk swoich Laskę, y zasiadszy na mieyscu swoim JmćPan
Marszałek dziękował faventissime JchMMPP Po-
słom, że go suffragiis tey Izby admovere raczyli, wy-
rażaiąc iż lubo iest impar tanti oneri, pragnie iednak
applikowac się y akkomodowac iak naydoskonaley ad

vota publica. Chciał zaraz JmcP Marszałek po skonczonym
swoim Ordynowac ex Provincijs JchMMPP Posłow do JkMci
denunciatione o Elekcyi Marszałka ale Niektorzy JchMMoblocuti
alloquendo, że nadniu iutrzeyszym powinna subsequi ta denun
cyacya. Tandem ruszywszy się z mięsc swoich y rozmowiwszy
gdy demum zanedli nastąpiła delegacya do Majestatu cum tali
denunciatione, ktorą zaraz expedyowawszy powrocili do Jzby
JchMMci Delegati. Z tych pierwszy Xiąże JMc Radziwił Pod
czaszy Litewski czynił relacyą Jż Jego kMosc mile przyiął
wiadomosc o Obraniu JmciP Marszałka, y iako się cieszy z tak
pięknych y pomyslnych początkow Seymowania tak życzy
eandem prosperitatem w dalszych obradach oczekuiąc otwar
tym do powitania Sercem. His expeditis Solwowana iest Sessya
in Crastinum na godzinę dziewiątą

Die 8tia Octobris

Po Zagaieniu dzisiayszey Sessyi przez JmciP Marszałka
nastąpiły według Zwyczaiu Rugi przy ktorych niebyło tylko iedna
kondemnata iest prezentowana przeciwko JmcP Roscisżewskiemu
Posłowi Woiewodztwa Płockiego. Post hæc concertatum et con
clusum przystąpic do układania rekomendacyi ex occasione waku
iącey ad præsens Pieczęci wielkiey WXLitewskiego, niżeli tedy
przystąpiono do pomienionych rekomendacyi wszczeła się kłutnia kto
ma zaczynac Thurnum, bo Prowincya Litewska mocno się natym zasa
dziła Że iako Seym teraznieyszy iest z alternaty WXLitt y
pod Laską onegoż tak powinno Woiewodztwo Wilenskie pier
wszy miec głos a to na fundamencie obwarowaney prawem
między Woiewodztwami Krakowskim Poznanskim y Wilenskim
alternaty. E converso JchMMPP Posłowie Oswiecimscy obydwa
fortiter stawali y bronili Że ta kwestya niepowinna induci, ponieważ
Woiewodztwo Krakowskie iest indubitanter in ordine pierwsze
bo lubo nadmieniona między Woiewodami alternata zachodzi
ale między Woiewodztwami iey nie masz. Dowodzili insuper iż
Woiewoda Krakowski nie iest pierwszy ale drugi Senator Woie
wodztwa Krakowskiego, ktory z pierwszemi Woiewodztwa Poznan
skiego y Wilenskiego Senatorami ma alternatę. Kasztelan zas
Krakowski iako pierwszy iest Senator y z nikim nie ma alternaty, tak
per consequens Woiewodztwo Krakowskie do nieyże nie należy. Tan
dem po długich pro et contra dysputach condescenderunt
JchMMPP Litewscy Posłowie præcustodiendo sobie szczegul
nie aby napisany był proiekt do konstytucyi obiasniaiącey też
alternatę do zabieżenia rodzącym się niepotrzebnie w tey Jzbie
kłotniom. Zaczął tedy thurnum recommendationum JmcPan

[...]set Oswiecimski a potim consequenter wedtug porządku szty
[...]tory rekomenduiące do Pieczęci W X Litt Xcia Imci Podkancle
[...]go Litt do Pieczęci mnieyszey Litt JmciP Sapiehy Woiewody
Podlaskiego, tączono przytym y inne rekomendacye Domow y
Osob zasłużonych, ktorych wielka iest pharrago. Interim nie mogąc za
konczyc przerzeczonych rekomendacyi dla spozniónego czasu solwowa
na iest Sessya in Crastinum na godzinę cżwartą ad continuatio
nem thurnu

Die 4ta Octobris

Zagaiaiąc dzisieyszą Sessyą JmciP Marszałek że iako na dniu
wczorayszym iest zatrzymany thurnus recommendationum, tak ad
continuationem onegoż dał głos Woiewodztwu Bracławskiemu
szty zatym głosy spokoine z rekomendacyami aż do zakonczenia.
Po ktorym dopominali się Ich MMPP Posłowie aby przerzeczone
rekomendacye były czytane w Izbie publicznie, y lubo niektorzy Ich
Mosc nato zrazu nieporwalali allegendo iż dari powinna plena
fides JmP Marszałkowi iednak zgodzili się. Czytane potym
były nadmienione rekomendacye y gdy przy innych wspomniono o
Ich MMP Unrugach powstał zaraz fremitus iż żadney onich
mencyi w Izbie niebyło a więcey ieszcze urodziło się dyskursow
gdy nadmieniono intereasdem recommendationes Ich MMPP Gene
ratow Artyleryi koronney y W X Litt oderwali się Skorzew
ski Wielunski y Chodecki Bracławski Posłowie mowiąc
ferventius iż ta Izba nie miała ani ma intencyi rekomendować
Cudzoziemcow. Movit to zaraz wszystkich z mieysc y powoli utat
wiali tę materyą. Tandem zasiadszy życzył JmP Marszałek
accedere ad ulteriora praeliminaria Seymu to iest do powitania
JkMci Czemu lubo contradicebatur, zanosili iednak Ich MM
PP Posłowie koronni y Litewscy prekustodycye et vel maxime
aby w Senacie wolny mieli głos przymowieniu się ad Pacta con
venta et eo fine chcieli mieć assekuracyą od JmciP Marszałka
ktory oswiadczył się iż przy wolnym głosie etiam cum dispendio
zdrowia y życia stawać gotow. Po zasztey zatym uniwersalney
zgodzie ruszyli się wszyscy y pośli do Izby Senatorskiey
gdzie zastawszy Krola Jmci na Tronie siedzącego w przyto
mnosci Senatu witał disertissimo sermone JmP Marszałek wyra
żaiąc iż wolny Narod stawaiąc przed Panem swoim składa wier
nosci y życzliwosci swoiey ofiary do ktorey go non servile iugum ale
sama prowadzi propensya. Wywodził mile y słodkie JkMosc
życząc w pozne wieki z drogiego zażywania pokoiu życzył
aby JkMosc żyiąc w pozne wieki z Nayiasnieyszą Familią
ktorą z wielką szczęsliwoscią dla wszystkich ogłądaw

w czasie teraznieyszym dostaie się mogł clare Jura Quiritibu[s]
Po skonczoney mowie sli wszyscy zacząwszy od JMcPana Mars[załka]
Ich MMPP Posłowie juxta ordinem suum do pocałowania ręki [JK]
Mci et hoc expeditio solwowana iest Sessya in Crastinum na
godzinę dziewiątą do Senatu

Die 6ta Octobris

O godzinie blisko dziewiątey iak prędko zasiadł na Tronie JKMość
tak dany był głos JMciP Marszałkowi Poselskiemu który przewia
Maiestatu Panskiego adoratione wyraził iż in virtute zamieszonych
w Izbie Poselskiey prekustodycyi supplikuie JKMci aby IchM
MMPP Posłowie wolny meli głos bez żadnego tamowania do przystąpienia się ad Pacta conventa: Potym głosie odezwał się
JMPan Czerny Poseł Oswiecimski wyrażaiąc iż ieżeliby
Przeswietny Senat miał podawać y rekomendować Cudzoziem-
cow do Indygenatu albo nobilitacyi tedy wczesnie ostrzega
iż do niczego przystąpić nie zechce. Toż samo intulit JMcP Ty-
zenhaus Poseł Wilenski. Czytane potym były Pacta conventa
przez JMciX Wołłowicza Sekretarza WXLit. po skończe-
niu tych czytał JWJMcP Kanclerz W koronny propozycye
od Tronu. których te są essentialia 1mo Oswiadczenie
JKMci iż przez wszystek czas panowania swego iedynie do tego
obracał swoie starania, aby to krolestwo od upałow woiennych
było dalekie y owszem aby mitym cieszące się pokoiem brało się do
sposobow uczynienia wewnętrznego u siebie porządku iż-
czy y teraz aby ta Oyczyzna w dobrey z postronnemi żyiąc
Harmonii do Cudzych nie tączyła się Interessow 2do Zmocnie-
nie sił Rzplitey lubo było pożądane voto universali etc
sine na znaczona komissya ułożyła była proiekt do wynalazku
regularney płacy, gdy iednak do skutku nie przyszła, obawiasię
JKMość aby ta materya wyczerpnąwszy czas rady innym potrzebom
publicznym nie zastępowała fatalnie 3tio Kommissya do Gor Olkus-
kich y innych szukania minerałow dla zbogacenia kraiu uznaie
JKMość potrzebną. Tudziesz aby Stany Rzplitey o monecie w
kraiu cursum suum maiącey z porownaniem monety kraiow są-
siedzkich proiekt ułożyli ze wszelkich zaleca konsyderacyi
4to W Trybunale Radomskim zasiadaiących ze Senatu Se-
dziow zmnieyszona liczba wyciąga nowego prawa pośiłku
5to WW Podskarbowie oboyga narodow obiasnić potra-
fią iakim sposobem skarby większą przynieść mogą

[illegible]om importacya 6to Czas Iesienny do Seymowania, ponie
[illegible] y zdrowiu szkodzi y w podrożach dalekich przynosi niewygo
więc Żąda JK Mość aby Stany Rzplitey inny czas wygodniey
szy Seymom Ordynaryinym naznaczeli 7mo Reassumpcya konfe
rencyi z Ministrami postronnemi aby subsequatur urgentibus multis
necessitatibus przypomina JKMć Stanom Rptey 8vo Ustanowienie
Sądow pogranicznych y kadencyi Sądzenia y porządku dla predszey
Sprawiedliwosci nie odwłocznie na tym Seymie potrzebuie decyzyi 9no
O konserwacyi Miast y Rzemiesnikow aby Stany Rptey myslity
tudziesz Exofficio po wszystkich Miastach były zniesione łomo
Zagęszczone w Sądach inkonweniencye potrzebuią Stanow Rptey
niemałey cyrkumspekcyi. Do tey propozycyi przyłączone były pie
kne reflexye, prowadzące do zgody y iednosci, po ktorych prze
czytaniu Solwowana iest Sessya in Crastinum na godzinę dziewiątą

Die 6ta Octobris

Zaczynaiąc dzisiayszą Sessyą w pułdo Dziewiąty in praesentia Maje
statis dany był głos JMP Marszałkowi Poselskiemu, ktory wyraził
iż konformuiąc do Prawa składa swoie rekomendacye Izba Poselska
do Tronu Panskiego, et praecipue przy wakuiącey od praesens Pieczęci
WXLitt do ktorey nomine tey Izby rekomendował Xcia JMci
Podkanclerzego Litt a po nim do mnieyszey Pieczęci JMP Woie
Wodę Podlaskiego Dziękował przytym za konferowanie Ka
sztelanij Krakowskiey JMP Poniatowskiemu przy podkwatach
wysokich zasług Jego, tudziesz za rozdanie Buław godnymy zasłu
żonym in Toga et Sago ludziom. Czytał deinceps zakonnotowane
od Izby Poselskiey rekommendacyi Zasłużonych Domow y Osob
między ktoremi wspomniał JchMMPP Generałow Artyleryi Korona
y WXLitt. nadmienił przytym iż reassummowanie Sądow
Kurlandzkich byłoby incunctanter potrzebne z niektorych okolicno
sci, iako y reassumpcya konferencyi z Ministrami Postronnemi a
osobliwie zas z Postem Rossyyskim. Potym głosie oderwał się
JMP Bystry Regent Skarbu Litt wnosząc iż między rekom
mendacyami niebył czytany JMP Woiewoda Mazowiecki y aby
ta rekommendacya non intermittatur instabat. Submutulit JMP
Orzeszko Poseł Pinski aby JMP Marszałek całą Izbę rekommendo
wał Poselską JKMci, dokładaiąc, iż wszyscy sobie się rownisła
chta. Za ucisżeniem się zatym odpowiedział od Tronu JMP Pod
kanclerzy Litt wyrazaiąc iż wakuiąca Pieczęć W Litt. z szczo
drobliwych łask Panskich JKMci Szafowania oddana iedne
mu będzie ex bene meritis. Innych zas rekommendacye Domow
y Osob desideria JKMci przy podaiących się sposobach Okazy
ach ukontentować pragnie. Chciał był zabrać głos JMP

Swidzynski Poseł Bracławski in puncto przymowienia się ad
venta, ale dany był JMciP Sapieże Woiewodzicowi Mścisławsk
Posłowi Brzescianskiemu, ktory disertissimo sermone składaiąc Pieczęć
Litt: wywodził zasługi ś.p. JMP Kanclerza W Litt. iako in hoc
nisterio Zachowuiąc wierność ku Majestatowi niepoślakowaną oraz
przy usługach JkMci y Oyczyznie Życiem zapieczętował. Po odda
niu Zatym Pieczęci W Litt: do rąk JkMci wokowat do niey od
Tronu JMP Mniszek Marszałek Nadworny Koronny JMP
Podkanclerzego WXLitt. ktory odebrawszy tę Pieczęć y ucałowa
wszy rękę Pańską zasiadł mieysce swoie. Post hac wokowany był
od Tronu przez tegoż JMciP. Marszałka Nadworniego Koronnego
do Pieczęci mnieyszey Litt. JMP Sapieha Woiewoda Podlaski ktory
similiter odebrawszy Pieczęć mnieyszą Litt: przy pocałowaniu ręki
Pańskiey a oraz zwyczayny in præsentia Majestatis wykonawszy
Jurament poszedł siedzieć na mieysce swoie. Obydwa potym z mieysc
swoich wprzod Xże JMci Kanclerz a potym JMP Podkanclerzy Litt.
wyrazili iż JkMość Pan nasz miłościwy konsekruiąc dzień iutrzey
szy na podziękowanie P. Bogu tudziesz publiczney wszystkich
radości, z okazyi Narodzin swoich roskazał solwować Sessyą na Ponie
działek na godzinę dziewiątą

Sobota y Niedziela vacant

Kontynuacya Dyaryuszu Seymowego 1792

Die 9no Octobris

Po zagaioney Sessyi w Senatorskiey Izbie dany głos JMciP Chołeckie
mu Woyskiemu y Posłowi Bracławskiemu po nim JMciPanu Kar
wowskiemu Posłowi Wiskiemu potym JMPanu Tyzenhauzowi Chorąże
mu y Posłowi Wilenskiemu Pierwszy z tych przymawiał się ad Pacta
conventa y aby circa Legem obserwowane były upraszał. Drudzy
zaś po przywitaniu Nayiaśnieyszego Pana Zalecali rekommendowanych
przez JMPana Marszałka Seymowego. Na ostatek JMP Marszałek
Seymowy przypominał niektorych opuszczonych JchMMciow rekommen
dacye tandem solwowany Sessya in Crastinum

Die 10 Octobris

Do zagaioney Sessyi przystąpiła Izba ad vota Senatorow y zaczął ex Thr
no Xiążę JM Prymas ten domawiał się o clturszą rezydencyą Pańską
w Polszcze Żydowski podatek aby był in toto płacony a protekcya
generalna Żydom dla Kapitałow aby dana była po nim Xiąże
Krakowski Przemyski Chełminski Biskupi wotowali do propozycyi JkMci
utwierdzenie Sprawiedliwości y Wiary Swiętey wykorzenienie z kra
iu Philipowcow Zniesienie Żydowskich Handlow dla wsparcia podu
padłych Miast Życzyli y na tych Limitowana Sessya

Die 11 Octobris

Wotowali Xiąże Woiewoda Wilenski Hetman W W X Liters
kiego Kasztelan Wilenski Hetman Polny Litt Wda Kaliski Wda

...Płocki – Starosta Żmudzki, Xiążę Wojewoda
...ki Wda Podolski Hetman Polny koronny Wda Bełski Xiążę
...Wda Nowogrodzki – Ci akceptując propozycye podane od Tronu swo
...m zdaniem Miar iednakowych w całym Państwie postanowienia życzyli,
...Opaci Legacye proprio sumptu odprawowali rekommendowanych rekomnen
dowali Fortec pogranicznych zmocnienie Hetmani zalecali Zatym sol
wowana Sessya

Die 12 Octobris

Woiewoda Płocki Wda Witebski z podziękowaniem za Woiewodztwo
ostatni Kasztelan Bełski Bracławski dziękował za kasztelanią
Podlaską Brzeski Litt Bracławski y Inflancki Kasztelanowie
wotowali w głosach swoich wyrażaiąc aby starostowie pogranicznι
Kozaków starodawnych dla obrony Woiewodztw tamecznych
trzymali zniesienie Ceł partykularnych utwierdzenie Generalnych radzili
Praw nowych wiele stanowić nieżyczyli ale dawnieysze obostrzyć y
ad rigorem przyprowadzić żądali o częstszą rezydencyą intra
Regnum Nayiaśnieyszego Pana Upraszali Solwowana Sessya

Die 13 Octobris

Po zagajoney Sessyi Zaczeli wota swoie Ministrowie, anaypierw JMć
P Kanclerz W koronny Życzył korrektury Trybunału w Deputackiey
Przysiędze odmienienie punktu iakom się nie starał. Utwierdzenie powagi
JK Mci w Deputatach Namiesniczey ktorey Palestra stanowić y powa
żać niema Zwyczaiu Xiążę Kanclerz Litewski na tym seymie
Życzył postanowić Prawo aby Woiewodztwa wysadzali Kommissa
rzow do proiektowania Aukcyi Woyska y one aby aż Kommissarze
na seymie. trzech Antekomicyalnych Postow do Instrukcyi podawali
żeby przyszłych tym proiektem niezatrudniać seymow JMP
Podkanclerzy Litewski z innemi swoie zdanie konferował JMP
Podskarbi Koronny Aukcyą skarbu przez zniesienie Ceł partyku
larnych y Protekcyi tak wszystkich pokazywał Litewski toż samo
wnosił y zdanie przed sobą mowiących Weteranow approbował
JMP Marszałek Nadworni Koronny stare Prawo obwarować Życzył
Ale Ciechonemsky niektorzy Postowie znaydowali się w gornych
Senatu oknach Ich MMPP Oswiecimscy dopomnieli aby wyszli zaraz
y więcey tego nieczynili ec iest przeciwko Prawu in instanti
ustąpić musieli Solwowana Sessya

Die 14 Octobris

Po zagajoney Sessyi w Izbie Senatorskiey dana Audyencya Postom
Obojga Narodow Woyskowym utriusq authoramenti od Koron
mowił JMP Szumlanski Pułkownik z Znaku Pancernego doma
wiaiąc się według instrukcyi swoiey aby Kommissya Radomska
niewdawała się w sprawy Zołnierskie ktorych sądzenia mają
zupełną moc Hetmani rekommendowali zasłużonych w Woysku
łasce JK Mci od Woyska Litewskiego mowił JMP Baranowicz

Pułkownik Ślusarski y instrukcyi swoiey domawiał się aby na to
ach Gospodarze nanem suplementowali Żołnierzy oraz o Miesiące
nierskie Nayiaśnieyszemu Panu supplikował odebrali Korony
koronne Litwa przez Litt Kanclerzów od Tronu rezolucyą ...
z upewnieniem Miesięcy Żołnierskich ale też y w każdey okazyi ...
droblliwey JK Mci dobroczynnosci y przystąpili do pocałowania ręki Pańskiey
Nastąpiła niżey przysięga wyrażonych z Senatu Deputatów do konstytucyi
JMPan Marszałek Seymowy pożegnał Nayiaśnieyszego Pana y cały
Senat wrócił się do swoiey Izby Poselskiey w którey po zagaieniu za
raz solwowana Sessya na Poniedziałek. Do konstytucyi naznaczeni
Biskup Kuiawski Bełski Płocki Woiewodowie Kasztelan Brzeski
Litewski. Do Skarbu Koronnego Xiąże Biskup Krakowski Płoc
ki Bracławski Woiewodowie Kasztelan Trocki. Do Artyleryi Koronney
Biskup Chełmiński Kaliski Ruski Mścisławski Woiewodo
wie Do Skarbu Litewskiego Woiewoda Witebski Kasztelan
Bełski

Die 15ta Octobris

JMPan Marszałek zagaił Sessyą y animował Izbę ut super unione
succurrant necessitatibus Oyczyzny do nominacyi y przystąpienia Depu
tatów do Konstytucyi czy iest zgoda pytał się ale Uprasza zaraz
JMPan Chojecki Poseł Bracławski na nominacyą nie pozwalał ale
Upraszał aby wprzód JMPan Marszałek adeat Majestatem po
rezolucyą na proponowane punkta aby Dyssydenci ab officiis Żupp
Solnych y Poczt amoveantur a Nacyonalistom aby dane były Ministro
wie Cudzoziemscy do spraw Oyczystych aby się nie wdawali Wa
kanse aby rozdane były ante omnia iak prawo mieć chce aby Prawa
nowego nie stanowić ale dawne utwierdzać y obserwować. Z tey okoli
czności wielu Posłów zabierało Głosy perswadując JMci Panu
Bracławskiemu ut condescendat ad unionem ale gdy te sine fructu
były solwowana Sessya na propozycyach JMP Bracławskiego JMPan
Poseł Oświecimski Czerny Upraszał JMP Marszałka aby circa
Auditum Regis promocyą Kanonizacyi B Jana Kantego y kune
gundy protekcyi JK Mci zalecił

Die 16 Octobris

Do zagajoney Sessyi JMP Marszałek ad clenderia JMP Bra
cławskiego przyniósł od Tronu rezolucyą że JK Mość nie odwła
czną po Ekonomiach kaze indagacyą et amovere Dyssydentów
ab officiis. Do tey uczynioney JMP Bracławskiego dopominał
się aby JK Mć per Diploma deklarował ewakuacyą Regimen
tów Saskich uszczerbek przechodami wielom czyniących y znaw
aby JMP Marszałek adeat Majestatem żądał w czym
odebrawszy upewnienie JMP Marszałka pozwolił na
nominacyą. Czytał tedy JMP Marszałek Depu
tatów y znaczył z małey Polski JMP Łotyszka

...o Lubelskiego Posta Oswięcimskiego JmP Siemienskie
Referendarza koronnego Posta Halickiego z Wielkiey Polski
JmP Kossowskiego Podskarbiego Nadworniego koronnego Posta
Brzeskiego kujawskiego JmP Zboinskiego Pułkownika Artyle
ryi koronney Posta Dobrzynskiego z Litwy JmP Slizena
Podkoniuszego Litewskiego JmP Zabiełę Marszałka y Posta
kowinskiego ktory zaraz adimpleverunt Juramentum quo peracto
naznaczył do Artyleryi koronney Skarbow utriusq Gentis Kom
missarzow y solwował Sessyą

Die 17 Octobris

JmP Pan Marszałek po zagajoney Sessyi donosł JmP Panu Bra
cławskiemu powtorną od Tronu rezolucyą że do Ekonomij Sam
borskiey naznaczy kommissyą in ordine przez ktorą Dyssydenci odmie
nieni a Nacyonaliste osadzeni będą in officijs oprocz [illegible] rozdaniu
Wakansow upewnił że Saskie Regimenta non excedunt numerum
Lege constitutum remonstrował od ktorych ieżeli ktokolwiek
iaką ponosłby krzywdę zadonieseniem komendzie dostateczną
otrzyma Satysfakcyą. Ale JmP Bracławski Chorecki Lubo
się uspokoił kollega iego JmP Swidzynski non persistendo
na tey deklaracyi zatamował cursum Consiliorum głosow niepo
zwoliwszy ktore zabierało wielu Postow perswaduiąc JmP
Bracławskiemu ustępować ale gdy go zobligować nie mogli sol
wowana Sessya

Die 18 Octobris

Zagaił Sessyą JmP Marszałek y ad progressum Consiliorum ani
mował Izbę ale JmPan Swidzinski Poseł Bracławski zabrawszy
głos pomnożenie Wiary Swiętey przez oddalenie Dyssydentow ab
officijs Regni pokazywał deklarował do niczego nieprzystąpić poki
w rozdaniu Wakansow lex scripta Anni 1648 non adimpleretur
Wniosł y to że ci wszyscy ktorzy mu recessum perswadowali pra
wo potłumić chcą. Dożali się y także progressum Seymowania
Do tegoż zdania JmPan Rawski Swidzinski y Podhaccerski
Morski przywiązali się y także progressum Seymowania tamowali
et aditum Mtis perswadowali ale przeciwnie JmPan Wilski Wil
czewski aditum ad manifestatem zatamował y nie pozwolał y w tych
kwestyach solwowana Sessya

Die 19 octobris

Po zagaieniu Sessyi gdy nieznaydował się w Izbie JmPan Swidzinski
Poseł Bracławski unanimi voto Collegij zaszedł Assensus aby posłać
po niego ktory przyszedłszy do Izby o nieodmiennym y nie poruszonym
zdaniu swoim wszystkich upewnił następne głosy perswaduiące
recessum ale gdy te nieskonwinkowały [illegible] Posłowie
y mocno go obligowali tedy wziął JmPan Bracławski ad
deliberandum solwowana Sessya

Actum Petricoviæ in Judicijs Ordinarijs Generalibus Tribunalis Regni Feria Tertia post Festum S. Francisci Confessoris proxima Anno Domini Millesimo Septingentesimo Quinquagesimo Secundo.

Inter Instigatorem Judicij praesentis Gnosum Antonium Michałowski, ex Debito Officij sui Causam promoventem Act. Personaliter ejusq Delatores Mgcum Stanislaum de Ruche Łazy Rostkał Młodzianowski Castellanid Lubaczovien Cohortis Loricatae Ill: Mgci Mareschalci Supremi Regni Vexilliferu in Lecto egritudinis decumbentem, tum Gnosum Antonium Rawa Pawroński Act. et Termino Facto Cittum per P. Pawroński Suo et Mgci Młodzianowski Castellanid Lubaczovien Nomine Personaliter, Mgcos Andream Sulerzycki Rothmagistrum Sae Rae Majestatis, Hyacinthum Bębnowski, Pincerna Raven et P. Josephum Sulerzycki Vexilliferu ejusd Cohortis Fratrem Germanum ejusd Mgci Sulerzycki, N. Trzciński Subdapiferu Sochaczovien Choiecki Cittos et Act. per P. Dionisiu Przeciszewski atq Gnosos Kraszewskie, fratres Wyganowski Rothmagistrum Sae Rae Majestatis, Ingenuum Skroński et alios Termino Facto Cittos et Act. per eund Judicium Terrestre Siradien Contemptum Legum Violatamq Securitatē et Authorithatem, Publicam vindicantes Indicentes et Act. plter, Perillustrem et Reverendissimum Mathiam Mostowski, Metropolitanum Gnesnen Cathedralem Plocen Canonicum Petricovien Praepositum atq Admodum Reverendum Franciscum Wechner Vicarium ejusd Ecclesiae Indicen et Act. per Admodum Rndum Wechner Suo et ejusdem Perillustris Canonici Gnesnen et Praepositi Petricoviensis Nomine Personaliter. Judicium Praesens Ordinarium Generale Tribunalis Regni Petricovien decidendo Propositiones Partium ad Judicium praesens editas, Controversijs earundem Exauditis Combinatisq earunq actorati

bus

tibus Inquisitionem expediendam tam sup Propositiones
[illegible] quam alias Circumstantias Enormis facti et Violentiarū
[illegible] nec Suo Coram Judicio praevia Testium Si Pars aliqua
[illegible] Termino Tacto adcitatione, educendam adinvenit, et
quoniam utraq satisfaciendo Decreto Judicij sui Interrogatoria
Conscripserunt Conscripta manibus Suis Subscripta porrexerunt
Testes induxerunt, Inquisitiones queq Pars Duodecem Testibq
expediverunt, proinde Satisfactione per easdē adinventa Addit
Ministerialis Partibus utriusq ad Pronunciandam Sup incor:
ruptionem Testium Rotham, idq instantanee, praestitit G.
Rawa Pawłowski praestitit quoq et Mfcus Chyacinthus Be:
bnowski Pincerna Raven Decernit inductio Testium induxe:
runt et expeditis Partis utriusq Srutinijs et ijs in tam exe:
crabili Opere ex Omni genere Seria delliberatione Cunctatis
Quandoquidem Mfcus Andreas Sulerzycki Rothmagister
Sae Rae Majestatis et Reipublicae functionem Judicis De:
putati Una Cum Mfco Chyacintho Bebnowski ex Palatinatu
Raven ambiendo in tempore Lege praescripto Nempe die
hesterna Sub actu Ceptae Jurisdictionis Judicij Terrestris
Siradien Sine excipiendos ab utroq Collegio Illustrium
Judicum Deputatorum Juramentorum in Venerando Sa:
crario Parochiali Petricovien ex praeviso electionis suae obsta:
culo, Conjurato perniciosi belli Actu Condescendendo in
Mfcum quoq Młodzianowski Castellanidē Lubaczovien
Nexu Sanguinis Mfcae de Blendowskie Boska nunc
Sulerzycka ejusq Primi Voti Filio ad Transactiones re:
habitionemq Bonorum Rokitnica, Boscianok assisten:
tem Juramento ejus Obstare Nitentem in Corde Acerba
servando molimina, Spiritualibus terminatis Secularium
Illustrium Judicum Deputator Nempe incliti Palatinatus Sra:
dien Calissien durantibus Juramentis Coq Mfco Młodzia:
nowski Mensam Judicij Terrestris Cum documentis praeten:
sam functionem retondentibus appropinquando sed veri:
tate furorem pariente mox Mfco Rothmagistro in retru:
sionem Sua Cum turba Sequaci Vehementi impetu asse:
quendo, Ibidq meminisse fas sit Inter Colluctantia Verba,
Rationibus deficientibus in furorem exardescens socijs suis
Spirantibus Martem quodam Signo informatis, Spratis
Liminibus Sacris Publica Securitate transgressa Legis

Judicij Personarumq Spirituali, Senatorio, aliarumq dig
tum Charactere Insignitarum in Republica emeritat[illegible]
Sae Rae Justitiae Sedem Congregatar authorithate [illegible]
cum Mfcis Josepho Sulerzycki Vexillifero levioris ar[illegible]
ra, Trzinski Pocillatore Ciechanovien Joanne Bebnowski
Wyganowski Rothmagistro Josepho Choiecki Comprincipa:
libus tum Gnosis Rapacki Skrzyński, Bielicki, Pruski,
Szawlowski, Complicibus, Strictis, vibratis gladijs hunc
in Mfcum Mlodzianowski, Conatu fermè Neronico, ad inter
nectionem irruisse aliquoties in Caput et faciem lethaliter
cruenta manu Violentissimo Studio, Sine Compassione
proximi, in Loco ecclesiastico tot Sancitis Regni munito
vulnerasse, cumq Mfcu Castellanid ferocem Ictus, vitaeq
Ultimum evadendo periculum, praesidium primo in Au:
thorithate Judicij Terrestris Siradien Legibus adhibita
deinde in Dignitate Senatoria Ill: Mfci Palatini Maso:
viae, quaerentem, ad Latus ejus Aufugientem et ictibus
Sibi injectis, Sanguine Spumantem, et Languentem in
Scamno Cadentem implacabili furore, Crudeli saevitia
diversimode Nulla prorsus habita Palatinatus dignitate
et interpositis frameasse, non modoq praesumptu adver:
sarium, Verum et alias dignas Personas diversimode
perturbasse, haecq funesta in Theatro Reipublicae Scena
peracta tam Mfco Acto Cruore ejus Spumante quam alijs
Dignissimis Personis, Sanguine ejus Conspersis sed
quod maximum Ipsius Creatoris habitaculo hac caeder
caede polluto, Ecclesiaeq Baptisterio et Scamnis Confra:
ctis tam Scandaloso a Seculis, impracticato Ausu,
fine servandae salutis deficiente securitate cum Consecato
Mfco Castellanida, e Templo hoc in motu fermè omnes mi:
grandos, Coegisse Judicioq Terrestri ad Continuanda Jura:
menta, ex Coemeterio revertente et procedente, eoq in passu
eoq Mfco Sulerzycki Juramentum a se, et ejus functionis
Collega Ante Suum Turnum aliosq Palatinatus, Sub discrimi
ne expediendum praetendente, et eo fine Crucem Unâ, alte:
ra Dextra frameam non tamen jam evaginatam tenente
ejusmodi Juramentum suo quidem Loco sed his ex operibus

…cyusza Astronoma Prophetia De Successoribus Au… …ti Tercij Poloniarum Regis.

Na mieyscu iego nastąpi Dobry Łaskawy y spokoyne Xią… żę ale ten obrany chociasz z Krolewskim Imieniem y wła… dzę panowac będzie niewiem iednak czymby za żywota swego nie będzie koronowany.

Po nim przyidzie władza Krolewska Do Zołnierza ktory… ę okrutnie Rządzie będzie iako człowiek Dziki, Tyran Obłu… dny y nigdy nie zmiękczony.

Tego iak się zbędzie Polska Rzeczpospolita Pani Krole… i twym tym władnąc będzie ktora chociasz słusznie będzie urządzita żyie iednak iey szczęśliwe zbytkiem z okrucieństwem Krolestwo zarazi szczęśliwsza iedna k… iey Gubernacyia będzie na koniec niż było z początku.

O Brandeburczyku.

Vexilla tanget, sed Fata Crudelia Planget,
Dum semel Austris vitam Consumet in Claustris
Miser peribit in Undis Dum summa miser et profudi;

…gestis immerito emunxipse, perindeq Leges Dei et Regni Conte… …ipse, suis cum Satellitibus, palpabiliter elicit. Itaq Iudicium praesens, Ordinarium Generale Tribunalis Regni Petricovien… …statutis Regni et quidem Serenissimi Casimiri Magni dein… de Joannis Albrakhi Millesimi Quadringentesimi Nonage… …simi Sexti Sigismundi 1507mi tum 1539ni in extractio… …ne gladij et vulneratione Coram Rege, et Judicio de Securitate Conventuum Violatoribusq eorumq adeuntibus et redeuntibus de extinctione Candelae tum Constitutionibus Regni de Securita… …te Judiciorum Tribunalitiorum, A1616ti Numerosum Coetum Personarum adeuntibus, Judicio praesecendentibus 1726ti Cum reassumpta Lege, 1669ni Duella et Tumultus Vetante 1576ti 1616ti de Securitate Ecclesiarum Vallatis Similes praesentis Actus Cooperatores, poena Criminalis debere subire, Obloquen… …tibus innixum, Quantum Spectat Inseum Sulerzycki vi Jura… …menti Functione Deputalitia nitentem quoniam Commissum notabile Crimen Emunctivum praecluvit Juramentu proinde Transgressorem nullomodo simul posse Defensorem et executo… …rem Legis esse Sentenciat, et prout enorme Scelus, Legi et Patri…

abominosissimum ipso facto ejusmodi Distinctum ho...
deturpat, abjicit facitque indignum, Judicium quoque et Cognit...
Actuum haractere Gasu Judicis Deputati Laudo et Juram...
ejus non obstante Ipsum privat et Abjudicat, Quia vero eju...
modi functio ex Natura facti Criminatori Competere non po
terat, et pro sufficienti pœna respectu grandioris facti abju
dicatio reputari non valet. Contra vero Deum et Leges Patriæ
commissa peccata in Regno Orthodoxo graviorem merent
multtam, Proinde in pleniorem Satisfactionem et Anciliati
onem Legis offensæ, ut Stabiliat Justitia Regnum Paxque vige
at, Interne eundem Sulerzycki Rothmagistrum, cum ejus
Principalibus Sequacibus, testimonijs Convictis Josepho Sule
rzycki, vesillifero Fratre ejus Przeinski Pocillatore Sochacevi
en. Josepho Chocieski Joanne Bebnowski Wyganowski Roth
magistro, uti licentiosos Securitatis Publicæ Pupillæ libertatis
Convulsores et Perduelles Loci Sacri Violatores ex Justo Impe
rio Legis, præsen in exemplum futuris, horrenda et abomina
bilis Actionis in memoriam seculis atque Pœna præsens sit Cete
ris metus pro Infamibus declarat hosque exitiales Conatus quos
Superum offensa, horribile fatum, damnosum nefas, dolenda
Clades, Patriæque Leges incusant, ratioque permovet Status, Publica
Injuria damnat, clamatque vindictam, Casibus Similibus Oppedi
endo vias, tranquillitati Cunctorum Studendo omnino non ali
ter nisi morte expiandos Judicat, et licet rigidiorem merent
pœnam ad mitiores Clementia Condescendit et uti Gladio teme
rarie bellantes, eodem Genere decollandos Judicium arbitrat.
et ad Convictionem Partem Instigantem in eam Rotham Qui per
nefas præfatum et Crimine Commisso Suprascripti inculpati
mortis Sunt rei, cum Sex testibus Genere Similibus admittit
et addit Ministerialis ad Juramentum, præstiterunt G. Anto
nius Rawa Ławronski, Antonius Michałowski Antonius
Szczepanowski, Albertus Tomaszewski, Stanislaus Bogniew
Antonius Kosinski, Josephus Kamocki eo attento hunc
Andream Sulerzycki Rothmagistrum Sub Custodia manen
tem Instantanee pro Executione indilata per ministrum
Justitiæ peragenda ad officium Castrense Petricovien. remittit.

vero fratrem ejus Josephum Sulerzycki Trcinski, Josephu
cki Wyganowski, Joannem Bebnowski in Personalitate non
stentes ubi reperiri poterint captivandos et Coram quovis
Officio etiam villano simili Genere mortis trucidandos demandat.
Quo Spectat G.G. Bawtewski, Rapacki, Skrzynski, Bielicki,
Pruski, eorundem tumultuum Complices, et Coadjutores, et hac Coa:
donatione, et tumultus excitatione, evaginatione frameearum
licet qua Principales puniri debeant, Inquisitionibus tamen
in Vulneratione adeo Ipsos non Incubantibus Criminalem
pœnam et Legis gratia indulgentem Semicriminales non posse
evadere sentenciat, injungendo quatenus quisque eorum turrim
Inferiorem Castri Petricovien hunc et ab actu praesenti in Sex
Septimanis proximis ingrediantur; ejusque sessionem in Fundo
sine Intermissione, per spatium Unius Anni et Sex Septima:
narum Continuent, et expleant, et in egressu de turri quisque
eorum Vadium Capitaneale Duplex Parti Mgco Mrodzianow:
ski, Judicio vero Suo in Instanti Solvant, Respectu quoque viola:
tionis Loci Sacri, Caussatorumque damnorum hac ex Complicita:
te Perillustri Reverendissimo Mostowski Praeposito Metropoli:
tano, et Cathedrali Plocen Canonico Praelato Petricovien seu
ejus Plenipotenti in eod Trno egressus itid quisque per Vadi:
um Capitaneale Duplex Judicio vero per medium in instanti
irremissibiliter enumerent et facturi sunt. Quo ad Sessionem
Turris sub pœna Banitionis perpetuae distinctim suo in Ca:
stro loco et tempore quo ad Satisfactionem Partibus circa Mani:
festationes, Coram Officijs et Actis Castren Suprascriptis Petrico:
vien. Quo vero ad pœnalitatem Judicio provenien sub seorsiva
pœna Banitionis ex Regestro pœnalium publicanda. Quo spe:
ctat Mgcu Bebnowski Pincernam Rawen ex Complicitate et assi:
stentia Violenter emuncto, juramento non posse pretendere
functionem potius ab ea in praesenti Judicio removibilem cen:
set. Nihil tamen ejus honori actus hos obesse, sentenciat.
Inquisitiones autem obsigillandas, et in Archivo Terrestri
Siradien manendas declarat.
Mgcus Zaremba Judex Terrestris Siradien Suo et alio:
rum Nomine Contra praejudicia Legi a Nonnullis Personis
Status Spiritualis Manifestat in Cro Petricovien 1752.
Actum in Castro Petricoviensi Feria Quinta in Crasti:
no Festi Sanctae Annae Matris Gloriosissimae Virgi:
nis Mariae Anno Domini Millesimo Septingente:
simo Quinquagesimo Secundo.

Ad Officium Actaq presen Castren Capit. Petricovien Perso-
liter venien Mcus Simon Zaremba Judex Terrestris Sira-
dien Palatinatus violatam authoritatem Legum Regni
per evocationem a Nonnullis Perillibus tum Admodum
Reverendis Status Spiritualis ad Jus Forum Spirituale in
Causis ex dispositione Legum Foro huic Incompetentibus Con-
civiu Regni et Specialiter Incliti Paltus Siradien Carens
alimento, dum non tantu Processibus Vexatorijs respectu
Decimar et Census veru et Censuris Ecclesiasticis innocue in
Foro Spirituali incompetenti atterit, a loco et Foro competen-
tibus Justificatione propriae Injuriae ad praesens se injuri-
antes referen reservatas Providendo authoritati Legis eam-
dem et praecipue Statuto Regni Millesimi Quadringente-
simi Trigesimi Tertij tum Constitutionibus Annorum
Millesimi Sexcentesimi Septuagesimi Octavi, Millesi-
mi Sexcentesimi Trigesimi Quinti, et Millesimi Sexcen-
tesimi Septuagesimi Forum Responsionis Respectu Deci-
mar Solubilium Officij Castren, manipularium Judicij Terre-
stris Jam vero respectu Census et Nexus Ipsos Recognoscen
Inscriptiones disponit Constituentium, tam Sui quam ali-
orum Omnium Concivium Injuriator pro quor rathihabiti-
one presen Cavet, Contra nonnullos Perillustres et Admo
Reverendos Status Spiritualis et Particular Cont. Peril-
lustrem Admdm Rdm Krajewski Scholasticum et Officiale
Velborien Se manifestantem Respectu Decimae et Censu
ad Officium Illustrissimi Consistorij Lovicien innocue sa-
tisfactione pro more debite Oblata, Evocatoriae provocante
fulmineas Ecclae atterentem, licet teste tremendo Numine
et Scrutatore hic fulmina innocue ferox incompetenti
injecta, Forum Conscientiae minime gravare Vident
Omni itaq Rndissimo Statui Spirituali pro Religiosita-
te et pietate Manifestanti imbuta exhibita reverentia,
Contra eos Causas respectu Decimar tum alias Causas
pure Terres, ut pote Censuales Testamentor etiam
noncupativor Lege Universali Cassator, Extraditionis
Subditor, respectu Fundor Agror aliasq foro Spi-
rituali incompetenter promoventes tum officia Judi-
cialia Spiritualia Contra Manifestas Leges et Contra

...cato [illegible]ibla Regni in Causis Censuum non verendo pa...
...Evocationibus Sancitas Legibus Regni dictantibus in
...Judicijs Spiritualibus justo merito interrogari debitas
...ninime Se Se ad Illustrissimos Loci Ordinarios Suos uti Le-
...gum Regni Statores, integritateq; earundem rigidos Servatores
referendo Causas easdem Suum ad Judicium trahere praesumunt
Censuris Ecclesiasticis Evocatorie afferunt non attentis fori
exceptionibus Causas easdem nulliter decernunt Compositiones
Quietationes antiquiores invertere et attentare non eru-
bescunt in Causis Divortiorum Judicio Spirituali incumben-
tibus Contra Mentem Statuti Regni respectu Dotis Statu-
unt, Proinde Manifestans Se et alios per hos Legis abusus
et praejudicia laesos et gravatos Sentiens Intuitu praemissorum
ac aliorum omnium praejudiciorum Contra Mentem Legis attenta-
torum tum de Insubsistentia et Invaliditate quorumvis Decre-
torum Evocatorie in Judicijs Spiritualibus Emanatorum uti
non a Competenti Judice prolatorum Constitutione qua
Supra Millesimi Sexcentesimi Trigesimi Quinti pro
nullis Declaratorum ac Quantis acceptatione non admissis
Justificationibus metu Excommunicationis tolleratur Nec
non Omnium Transactionum Nullitate cum praejudicio Ter-
tij in avulsionem Fundi Terris intercedentium respectu
paenas Intuitu Evocationis promeritas ac Litis expen-
sas in praemissis Negotijs Causatorum et Causandarum refu-
sionis repetitione Cum reservata Salva meliorationis
vel actionis manifestationis authoritateq; Legum his abusi-
bus Variatam Cum alijs manutentionum Foro et Loco
Competentibus Declarat.

Kopia Listu w Responsie J.K. Mci od WJMci Pana
Kanclerza W.K. danego d. 17 Marca 1753 z Francu-
skiego na Polski przetłomaczonego.

Odebrałem List W.K. Mci z Wielką ile być może Weneracyą
w którym adorowałem uprzedzaiące nas Sentymenta Jego
oraz wyrazaiące Starania Oycowskie W.K. Mci dla kon-
serwowania nam tey wewnętrzney spokoyności które
iest periodem szczęśliwego W.K. Mci Panowania. Ale pobo-
żność Duchownego Stanu niebędąc sekundowana głoszeniu święty-
-tych Kanonach Jm ku bliźniemu opisanym, Lata okazyą

rozroznienia się Stanowi Szlacheckiemu, ktory nie więcey niepe-
dzie iako przy służących sobie utrzymać się konstytucyach. Ustalenie
Jego dawno odnowione są przez Skargę od Stanu Duchownego [illegible]
dane. Jezeli Xże JMci Prymas zwiększa niżeliby powinien [illegible]
chwytło się Interessow to w niezgody niebędzie mocy zatrzymać iedne
przeciwko drugiey wiolencyą. Nie sama to tylko Województwa Mazowie-
ckiego y Płockiego Szlachta swoy pokazuie ressentyment, wszystkie
Województwa toż samo myślą. Łatwiey iest Xiu JMci Prymaso-
wi usmierzyć swoie choller, aniżeli całe Krolestwo do tego przy-
prowadzić ażeby odmieniło Sentymenta swoie w takiey zwłaszcza spra-
wie gdzie ułożone z konsensem Biskupow Konstytucye mowią za
Szlachtą ktorych Intencye nie są dla pomieszania spokoyności, ale
szczegulnie tylko utrzymania Praw swoich. Wierności ktora powinie-
nem W.K.Mci kaze mi tu przyłączyć iedne refleksyą iż ieżeli Stan
Duchowny taką sobie zwierzchność w Sądach swoich przywłaszczać
będzie W.K.Mci znaydzie w kródce taki Stan ktory zwierzchno-
ści nad poświęconą Jego Osobą pretendować będzie. Ja iestem tenże
sam ktorym zapobiegować życie moie dla powagi Krolewskiey ni-
gdy tego niecierpię, ażeby kto drugi Krolował z W.K.Mcią
ile możności moiey będzie Nayiaśnieyszy Krolu przyłożę starania
ażeby ułagodzić roziątrzone animusze, ale na to nigdy niepo-
zwolę ażeby podzielona była powaga W.K.Mci. Bog dopomoże
ktora nam wenerować każe a Ja z tą żarliwością ggtą Respu-
bliki

COPIE

August III z Bożey Łaski Krol Polski, Wielki Xiąże Lite-
wski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kiiowski, Wołyński,
Podolski, Podlaski, Inflantski, Smoleński, Siewierski, y Czer-
niechowski, a dziedziczny Xiąże Saski y Elektor

Wielmożnemu Franciszkowi Bielinskiemu Marszałkowi W. Koronne-
mu uprzeymie nam miłemu łaskę Naszę Krolewską. Wielmożny uprze-
ymie nam miły. Z zaszłych w Woiewodztwie Mazowieckim y Płockim
między Swieckim y Duchownym Stanem rożnicach y prawnych w
Trybunale Processach, iak ciężka bydź musi uszom y Sercu nasze-
mu wiadomość. Łatwo to uprzeymość Wasza pomiarkuiesz z tego
ktore więc mamy erga Religionis ac Regionis bonum przywiązania
Zaczym po uprzeymości Waszey dobrotliwie żądamy, ażebyś w tam-
tych Woiewodztwach dystyngować się Honorem, kredytem y zna-
cznemi osiadłościami dystyngwować się też osobliwszą ku zgodzie
y iedności publiczney y ku usilnym pragnieniom naszym attencyą
ktora przychylnie ieszcze pokazać, albo przez wspomnionych szczęśliwe
rożności ugodzenie, albo przynaymniey przez cierpliwe zaszłych Pro-
cessow zawieszenie aż do Naszego w Granice powrotu. Gdzie my na
ten czas skutecznych ad reconciliandas partes zażyiemy sposo-
bow. Dobrego przy tym Uprzeymości Waszey przy ofiarowaniu
Łask Naszych od Pana Boga życzemy zdrowia Dat w Dreznie 3

RESPONS

[illegible]cieyszy Miłosciwy Krolu Panie Moy Miłosciwy
Wielkie przedziwna w swoich sprawach Providencya ktora
się nad Oyczyzna moia tym widoczniey obiawia, że położeni będą
między przeciwnemi Wierze S. a Naymocnieyszemi prawie Swia
ta Monarchami, za tym stoiąc w porzodku zwyciężaiącego wszel
kie siły nasze niebespieczenstwa, stoiąc bez obrony raczey, bez
obrony oczy ustawicznie na kelku zguby nachyleni do Niey y
iuż dotykaiący się upadku przecież stoiemy y stać będziemy
niepoty poki kres czasu wiekowania ludzkie, ale poki nasze
pochodzące od Boga wyznaczaią wyroki, Stoiemy obnaże=
ni z wszelkich naturalnych do utrzymania się sposobow, wspie
raiąca nas wszechmocnie ramieniem W. K. M^ci P. N. M. Provi=
dencya, ktora lub przez skryte ścieszki Sądow swoich oddala
potrzebam Naszym W. K. M^ci. przez co oraz zastania załoba
ocey umyślaiąc im widzenia ukochania swego Osobę Jego Pan
ską przecież znowu tak sporządza y rządzi affektami W. K. M^ci
iż we wszystkich potrzebach we wszystkich naszych okolicznosciach
zastaiemy staranie Jego przytomne, iż uznaiemy zwykle
tak dzielącego serce y myśli z Oyczyzna naszą, iakoby się w
niey toż całe Serce y myśli w oddaleniu swoim zostawał.
Zastaiemy tę przytomnosć Panską iako zawsze, tak w teraznie[y]
szych między Duchownym y Swieckim Stanem rozmnożo[nych]
prawnych Processach, kiedy iako się tylko wzmagać poczęły,
zaraz W. K. M^ci donosić mi raczysz Listem swoim Wolą y Obowiązek
swoy, abym y Ja z strony moiey do umiarkowania tych rozni
do zatrzymania w biegu zostaiących Processow, mbonego przyło
żył starania, obiecuiąc iako Wiary S. Obronca y Protektor Praw,
za przybyciem swoim sprawiedliwe przez powagę swoie wszy
tkiego umiarkowanie. Widziemy przez to osobliwszą troskliwość
W. K. M^ci aby zaraz w swoich początkach zatrzymować niebe
spieczenstwo, niedopuszczaiąc tych, ktore za sobą pociągaią kon
sekwencyi aby w iskrze upaść ogien, ktora często bywa na
siennym ziarnem wielkiego pożaru. Niechay tę przyrodzoną
dobroć, niech tak wielką Opiekę nagradza Ten, ktory tylko sam
nagradzać może Bog, niechay ią sławią wszystkie następuiące
wieki nieustannie życzę, oraz do wynikaiącego z niey tak
potrzebnego tak zbawiennego przedsięwzięcia iako kazdy powi=
nien, tak Ja wszelkie moie stosować będę usiłowania. Stoso=
wać będę ile możnosci nietylko przez posłuszenstwo Roska=
zom W. K. M^ci ktorym Wolą moię moię poddaię, ale oraz
z własnych moich Intencyi, albowiem iako cokolwiek do tego
czyniłem, czynię naturalnie musiałem y czynić iako Minister

y prawowierny Katolik powinienem, tak swiad
nikoiącym skrytosci serca Bogiem, y protestuie, wobec
Majestatu W. K. Mci iż nigdy innego przed sobą niemiałem ce[lu]
ko ubespieczenie Wiary S. Całość Praw y zmocnienie iednosci między Sta
nem Duchownym y Swieckim.
Naypierwiey Nayłaskawszy Panie nie pierwszy Ja odezwałem się pra
wnie o Ewokacyą. Od naydawnieyszych czasow trafiały się w Gro
dach, Ziemstwach, Trybunałach Sprawy o też Ewokacyą. Poszedłem
tedy torem drugich, lubo oprocz tego dosyć widocznie Prawo pokazu
ie drogę którędy która sprawa sądzić się powinna. Pewna iest, że wiele
z Jchmciow Duchownych allegacia rażąca iż w szczególności Sprawom
o Dziesięciny Konstytucye naznaczaiące Sąd Swiecki niewyraża
ią, zniesienia statutu, ale wzaiem przyrodzona iest y generalna
wszystkim Narodom Prawa Reguła, że posledniejsze postanowie
nia znoszą tym samym pierwsze, gdy są pierwszym przeci
wne, naturalne także Prawo na którym y wspomnione Konstytucye
iż ci bydź powinni do sądzenia bliższemi którzy są Fundatorami
et Juris datores, ani tego Duchowni przez wzgląd na wdzięczność
przeczyć powinni. Nadostatek niemasz w tych Sądach żadnego dla
Jchmciow Duchownych niebespieczenstwa, w których z Pobożności
Rzeczypospolitey mała z Kapitul swoich Deputatow Sędziow, często
liczniejszych niż Swieckich, y rowną z Deputatami Swieckiemi
liczbę Xięży.
Udałem się więc tą którą Prawo wyznaczyło drogą, nad wszelkie cza
kom się mogł miarkować spodziewanie, pozwany będąc ze wszystkich
Dobr moich w Xięstwie Mazowieckim leżących, pozwani razem
ze mną wszyscy Ziemianie Powiatu Garwolinskiego, Wielu z innych
Powiatow Ziemi Czerskiey, wielu z Ziemie Liwskiey, pozwani by
lismy o Dziesięciny Stołu Biskupiego do Konsystorza tego, który
od tegoż dependuie Biskupa. Niech mnie sądzi Nayważsza Spra
wiedliwość W. K. Mci iezeli przy krzywdzie Prawa, niebyło razem
iawnego niebespieczenstwa Sprawy. Czyli niemusiałem bronic for
tuny, y czyli miałem się zostać bez Honoru, iakobym przy protekcyi
Praw niezdolny cale zostawał do zaszczycenia Sprawiedliwości y Obrony
własney, odstępuiąc oraz Ziemianow do pomocy mnie wzywaiących,
y wzaiem pomoc mi swoię ofiaruiących. Niechay y niesprawiedliwa
czyia sądzi iezeli niższe Naturalna każdemu Rzeczy uderzenia, y ieze
li nie iest naturalna obrona, y wszelkich do niey zażycie sposobow.
Musiałem tedy nayprzod czynić com czynił, powinienem był o
raz czynić iako Minister obligowany do straży Praw, y obowiązany
przysięgą. Odwracam to, cokolwiek bym szkodliwego wiedział. Na to
słowa przysięgi mojey, podług ktorey lubo by mi może bydź czynienie
moiey odpowiadać, rachunek mnie y Sąd Boski nie minie do ktorego

...zam Należy mi więc koniecznie utrzymować
... wiele w rożnych punktach naruszonych, a z kto-
...y zrywaiących się Seymach szczegulna nam zostaie
podpora. Należy mi zastawiać się dalszemu Zwierzchności Duchowney
y Świeckiey mieszaniu, gdyż by zatym nastąpiło nieuchybne wszy-
stkich Interessow zamieszanie, z tego wzruszenia bespieczenstwa
wewnętrznego, ktora znowu wzrusza bespieczenstwo zewnętrzne
ile zważaiąc, że się to w tym czasie w tak nieszczęśliwey Sytua-
cyi dzieie naszey, kiedy przeciwko wiszącym nad nami niebespie-
czenstwom służy nam się prawie wielności potrzeba, przeciwnie
zaś oprocz zadawnionego między Duchownemi y Świeckiemi roz-
iątrzenia, porozniotsze są dla większego nieszczęścia między so-
bą Obywatelow serca y daleko rozdzielone umysły. Należy
mi w szczegulności zastawiać się Ewokacyom, znaiąc że się
wielka wszystkim z publiczną szkodą dzieie krzywda prze
wychodzące ustawicznie do Nuncyatury, a z tey znowu do
Rzymu Sprawy, gdyż tam sądzeni iesteśmy od Ludzi
Praw, Interessow okoliczności Naszych niewiadomych, z wielką
przez nader długi Process expensą z kąd pieniądze nigdy po-
wrotu niemaią tych zaś spraw zmnieyszona liczba bydź niemoże
tylko przez niedopuszczanie Ewokacyi do Konsystarzow, z
z ktorych przez ewokacye tak daleko wychodzą.
Czyniąc co do wierności Ministra należy, czyniłem znowu
iako prawowierny Katolik, zastawiaiąc się tey krzywdzie
ktora iest uszczerbkiem w samey Wierze. Przestępowanie za
ograniczenie Praw, nieumiarkowanie zarywana władza, roz-
szerzanie się bez zamierzenia wszelkiego kresu, rozjątrzanie
krzywdami zobopolne, pospieszanie do Klątew, y łatwość w
używaniu tych te były pobudki, te iedyne przyczyny, iako wszy-
scy zgadzaią się Historycy w wszystkich Państwach od Ko-
ściola odszczepionych zepsucia Wiary. Niech od tego Pan
zastępow broni Oyczyznę ~~Naszę~~, iednak ieżeli wczesne wszel-
kich okoliczności nienastąpi umiarkowanie obawiać się uprze-
dzić należy tego nayostatnieyszego bo Dusze gubiącego nieszczęścia,
albowiem wysokość im większa tym upadku bliższa, obszerność
im daley zasięga tym do utrzymania trudnieysza, wielkość
zbytnia iest ruyną sobie, y wszelkie naczynie gdy się przepeł-
ni rozlewać się musi. Dopieroż obeyrzawszy się na okolice
Swiata, y uważywszy iako w tym ~~[illegible]~~ czasie tym wiele zastąpiło
Pogaństwo, iako w wielu Państwach zgubiona iak w drugich
zesłabiona Wiara, tak że się twierdzić może, iż nigdzie tako u
nas nie zostaie mocnieysza, uważywszy iako nieprzyiacznemi Wie-

rze S. otoczeni Sąsiadami, naywiększe to samych Jchmciów Du-
wnych powinno bydź staranie, ażeby przez szczodliwość spr[...]
która iest Duchem Cnót przez pobudki przykładu, y Miłości [...] na-
śladuiąca z Stanem Świeckim zmocnili się iednością. Jest [...] albo
W. K. Mci przedsięwzięta do tego końca Intencya, prawdziwie dzieło
Królewskie y naypierwey Pobożności Jego przyzwoite.
Te zamysły, takowe Intencye, takowe prawnych processów pobudki mo-
ie, które świadczą w się dzieie od naydawnieyszych wiernie światy cza-
sów. Nie żadna animositas, albo prywatna nienawiść, albowiem rządzi-
łem się zawsze sumnieniem nie passya, nie żadne podłe przedsięwzię-
cie naymnieyszey uymy powagi, władzy, lub Duchownych dochodów
Owszem gdyby Ich takową w prawach swoich ponosili, albo odległą za-
mierzoną mieli krzywdę, zrównym bym przy Ich stronie stanął
usiłowaniem, świadkiem Bóg mściciel obłudy. Żądam szczegulnie z
strony moiey, ażeby wszyscy utrzymowali się w obrębie Prawa, przez
co Jchmci Duchowni byliby nierównie mocnieysi, daleko więcey usza-
nowani, y niewzruszona Wiara. Sprawiedliwość sama y potrzeba
powszechna kieruie Intencyami y processem moim, iednak y takowe
przedsięwzięcia, chociaż by równy ominuty bystrey rzece bieg, ieże-
liby konieczna Wola była W. K. J. Mci zatrzymałe te do szczęśliwe-
go Jego którego ta potrzeba wyciąga niezbyt dalekiego Pańskie-
go przybycia do Państ swoich dysponowany iestem.
Ale nie Ja sam między ukrzywdzonemi nie Ja sam w Processach pra-
wnych, zatym ani tylko do mnie należy, ani od moiey skłonności
zawisło, który w Rzpltey nie iestem więcey iako ieden człowiek łaską W. K.
Mci przez Ministerium zaszczyciony. Licznieyszych y trudnieyszych
daleko trzeba się spodziewać Processów w Trybunale Lubelskim, gdyż
w Prowincyi Małopolskiey przez cały wiek moy naywięcey narzeka-
tem się uskarżaiących na krzywdy y utyskuiących na uciążenie. Sa-
mo Woiewództwo Krakowskie ieszcze w Roku 1695. wielkie swoie
w Instrukcyi na Seym wyraziło skargi. Życzyłbym zatym Mi-
łościwy Panie, abyś W. K. Mci w podobnych iako do mnie raczył
napisać terminach do Jchmciów Biskupów y Senatorów Świeckich
teyże Prowincyi, ażeby pierwsi z strony Duchownych, drudzy z stro-
ny Świeckich, swoie prawne Processa ułatwili rostropnością. Życzył-
bym Miłościwy Panie, napisać do Trybunałów tak teraźnieyszego
iako potym następuiącego, ażeby zachodzące aż do tąd Ewokacye
znosząc mitigowali ile Prawo pozwoli sprawiedliwości rygor, wstrzy-
muiąc ten na Tych, którzy by się potym do tychże przeciw Prawu po-
rywali Ewokacyi, a to ażeby łatwiey y prędzey rzeczy do uspoko-
ienia y do przyzwoitego przyyść mogły końca. Rozumiem z osobna po-
trzebne bydź zalecenia od K. Mci wszystkim XX. Biskupom, aby li
Konsystarze swoie obowiązali, żeby wszelkie na Fundamencie wyra-
żonego Prawa wniesione Excepcye Fori przyimowali, y takowe Sprawy

[illegible]twoiego Sądu odsyłali, ile że wpatrzywszy się w dalsze cza:
[illegible]tliwsze są daleko Cwotancye Stanowi Duchownemu niż Świe:
ckiemu, a te gdy ustaną same przez się mogą bydź o Cwotancye
[illegible] rzeczy. Co zaś iescze do uspokoienia y do potrzeby
publicznego zostaie Interessu włożenie Powagi WKMci do Oy:
ca Świętego: a iako do Państwa swoie pożądane WKMci nastąpi
przyjście były z obudwuch stron sama była przedsięwzięta z
uwagą konsekwencyi Sprawiedliwość, łatwo nastąpi wieczna
z dawna pożądana między Stanem Duchownym y Świeckim
iedność, y wieczne Wiary S. utwierdzenie.
Niech to będzie pierwszemi w tey okoliczności dowodami, praw:
dziwego y ochotnego mego Woli Pańskiey posłuszeństwa
niech będzie dowodem nie inszych moich tylko zawsze do
dobrego y owszem iak nayszczęśliwszego końca zmie:
rzaiących Intencyi. Które przed Powagą Maiestatu W:
KMci oświadczywszy z nayglębszą tego zostawam We:
neracyą

WKMci S. P. Mści Wierna Rada obowiązany y Nayniż. Sługa

Respons Króla Pruskiego Toruńczanom. 6

Ani wam się godzi, ani Nas zdobi wdzierać się w powo:
one dyspozycye Cudzego Rządu owszem zabiegać Wam Na:
leży żebyście albo Króla, albo Rzeczypospolitey którym
wszystkim powinniście bydź posłuszni Sobie nie obrazili,
wprawdzie należałoby się ta za Wami wnieść Instancyą
ale y te mniey potrzebna bydź sądziemy w takiey rze:
czy która będąc Prawem wsparta żadney nie cierpi prze:
ciwności, Ja że w Rezydencyi Berlińskiey pozwoliłem wy:
stawić Kościół dla Papistów, iak wy Swiecie, y Króle:
stwim go przyozdobił Sumptem Całemu to Wiadomo
Świata y Wszystko z moiey dzieie się woli y Upodoba:
nia. Wy do tegoż Stosuiąc się przykładu, Króla Wassego
pokornie proście żeby chciał to samo uczynić, ale ieżeli
to zgadza się z Stanem y Prawami Królestwa, iest to
kwestya której rezolwować niemogę. Jako żem wyżey
namieniłem tak y teraz mówię z Apostołem Bądźcie po:
słuszni Panom Waszym Świeckim, żebyście później tego nie:
żałowali, pamiętaiąc na ów Straszny Przykład który
się niegdyś u Was ziścił. Co inszego by było gdyby Re:
ligii Opprymowano Obrządków waszych wam niedo:
zwalano was samych prześladowano, ale gdy nie

Z tego

tego wszystkiego niema żadney Waszemi upomin... na dać pomoc Zwierzchności pod którą zostaiecie ... wam podlegać trzeba dali zaś ani od kogo in... się niespodziewać, a do tey Rezolucyi y przestrzeg... ować się szczerze Wam życzemy.

Fryderyk Krol Pruski.

Actum Petricoviae in Judicijs Ordinarijs Generalibus Tribunalis Regni Anno Dni Millesimo Septingentesimo quinquagesimo quinto. 1755. in Decembri.

Judicium damna Partium vitando, ulterioresq[ue] ratione discrepantiae in Sententia per suum Subjudicem et Notarium Terrestres Calisien[ses] cum Judice Terrestri Calisien[si] factae, controversias dirimendo, ne similes exoriantur disceptationes, legalitate harum Sententiarum et Actus Condescen[sionis] supra resoluta extensam, supra Eisdem Magnificis Subjudice et Notario cum suo Judice discrepantibus poenalitatem discutiendo; Licet quidem Cassatio Sententiae praedictorum Magnificorum Subjudicis et Notarij Terrestrium Calisien[sium] ex Eo quod Judices Terrestres non pluralitate Causas concludunt, sed circa Solummet Judicum decisio a Semper manet, praetenditur. Verum quoniam Statuta Regni et Leges de Potestate et Authoritate Judicum Terrestrium Condita per Judicium suum mature revisa, etquidem Statutum Casimiri Anni 1360. Quod Judex et Subjudex Rege in Terram adveniente teneantur Regis ad Cursum venire et Judicare; Item Statutum Vladislai Anni 1423. Quod Judices et Subjudices Proprijs in Personis Judicijs praesidere tenebunt, Deniq[ue] Statutum Joannis Adalberti Anni 1496. Quod Judex Subjudex et Notarius quater in Anno judicent et hi tres Judicijs

et Terris

[illegible]rnis Intresse teneantur. Tumquoq Statutum [illegible]issimi Joannis Adalberti. Quod Notarius cum [C]ommendarijs pro Cmetone profugo et Bonorum Exem[p]ptione in absentia Judicis et Subjudicis judica[bi]bit. Item Statutum Vladislai Jagielonis Si[=]gismundi Augusti 2di Notarij Terres per se in Judicijs assideant. Demum Statutum Ca[=]simiri Magni Ani 1369. Titulo Siquis argu[=]erit Sententiam Notarij Trris ad extremum in Ejsdem Statutis Rotha Juramenti Subju[=]dicis Judicis et Notarij Una eademqz forma, quia juste Secundum Deum Jus scriptum Judicabo exarata parem et aequalem judican[=]di et decidendi enarrat his tribus Judicio assidentibus Judicibus et quod plus Notario et Judicio consulat, permissam potestatem ac exinde pluralitate utterum etiam in Su[=]premo Subselio practicata decidendas de[=]notant Causas. Proinde hac prahabita Le[=]gum Consideratione In quovis Judicio Trri Ju[=]dicium Tribunalitium Causas pluralitate vo[=]terum decidendas arbitratur, et exinde non posse Partem Actus Indescensorialis Mrorum Sub[=]judicis et Notarij Terrum Calisiens Cassatio[=]nem pretendere Sententiat

Actum in Curia Regia Varsaviensi Sabbatho post Festum Sancti Franci[=]sci Confessoris proximo Anno Domini Millesimo, Septingentesimo, Quinqua[=]gesimo, Octavo.

Ad Officium et Acta presens Castrens Capitaneali Varsaviens per[=]veniens Illtris Mgcus Podhorski Judex Castrens Trembovlens

pro Comitiis Rni Gnalibus Varsavien. ex Palati atu Volhyn[illegible]
Electus Nuntius eidem officiis et Actis psens manifestationem [illegible]
Polonico Idiomate contra Actum Comitiorum Gnalium Rni inter[illegible]
rum sistendo ulteriorem eorundem Activitatem factam et scriptam
manuq[ue] ejusdem propria subscriptam tenoris sequentis.
Pod Sumnienie, ktore Bogu iawne, y z ktorego Jemu samemu ra-
chowac sie mamy, stawiam przed Swiatem y Oyczyzną moią:
iz będąc z Przeswietnego Wdztwa Wołynskiego obrany Posłem
na Seym teraznieyszy walny szesc niedzielny Warszawski,
wszystkie myśli y usiłowanie moie do tego kierowałem końca,
ktory zbawienny dla Oyczyzny, nie tylko z przepisaney Instruk-
cyi mnie daney, ale tez z utajney ku niey miłosci widziec mo-
głem. Nie było pod cieniem wdaniu moim Dobro powszechne, że
należało koniecznie uzbroic dla Rzpltey pożądaną y usilnie
potrzebną Aukcyą Woyska, dla utrzymania wewnętrznego y
zewnętrznego niebespieczeństwa, a oraz dla mocnieyszey
u Postronnych Narodow Konsyderacyi, u ktorych w małym po-
ważeniu z uymą y szkodą słowy Poselskiey nienawistne y
krytyczne trzymaią nas czasy. Widziałem y to dosyc iawnie,
że przez wnętrzne około pożądaney y regularnieyszey w Try-
bunałach y innych Subselliach sprawiedliwosci opatrzenie się,
przez potrzebne inkonweniencyom y Obrazie Pana Boga zabieże-
nie, należało ubespieczyc, Rzplta szła y ta na Cel y widok nieu-
chronna potrzeba, azeby przez przyprowadzenie Recessu w Interessie
Ordynacyi Ostrogskiey niezwyczaynemi bo z zadumieniem
publicznym zaszłemi Tranzakcyami inwolwowanym, do pu-
bliczney przez Seym rezolucyi poruszniona między Stanami
restaurowac y ugruntowac Konfidencya. Należało koniecznie
Lege tuenda obmyslic sposob pozbycia się z kraiow Rzpltey
zagraniczney w Srebrze y Złocie monety, azeby falszami
swemi, et currentia interni valoris niezaraziły daley, iak dotych-
czas nie bez szkody Rzpltey zaraziły. Wymagała y to publi-
czna potrzeba, przymuszała miłosc y szacunek swobod oyczy-
stych, azeby y Głos wolny, ktory żadnym niepowinien podpadac
interpretacyom, a dopiero vetom na teraznieyszym Seymie
iak naymocnieyszym ubespieczył się warunkiem. Należało
żeby delikatna Prerogatywa Equalitatis, lubo dosyc pierwszemi
y licznemi Sacrosancte opisana Prawami, w naymocnieyszey
zostawała Konsyderacyi, azeby practicato za Przodkow naszych

[illegible]empto gar[illegible] się do niey przez Cnoty, Zasługi, Fortun, Krwie, y życia za Rzpltą hazardy, nie dysza do nabycia tego szacowne[go] Kleynotu, tylko przez Seym przyięcie y zezwolenie Stanow Rzpltey przyzwoita /: tak Prawa mieć chcą :/ przychodzi się droga. Były y inne w rozumie y pamięci moiey do uszczęśliwienia Rzpltey sciągaiące się materye, iako to postanowienie Oeconomiae Internae, reassumowanie Legis sumptuariae, ustabilitowanie Ceł y Podatkow consumentiae. Ale gdy między Sąsiedzkiemi, y Nam przez rożne Traktaty y dopiero skoligowanemi Europae Potencyami od Lat dwoch zaczęta Woyna, okropne rozlania Krwie przynosząc Nam wiadomości, nieczyni Nas y Granic Naszych od przechodow swoich wolnemi, ubezpieczenie securitatis Internae et Externae, ktora iest iako Prawo mieć chce początkiem y Duszą stanowienia Prawa bez naruszenia się prowidowane bydź niemoże. Gdy Nayiaśnieyszy Krol JMć Nayłaskawszy Ociec y Pan nasz Mitt.o pieczołowite dla Dobra Naszego czyniąc starania w Stanie zatemney sytuacyi Państw Naszych Dziedzicznych ad providendam Securitatem Nostram, żadney contribuere w tym czasie nieszczęśliwy nie może rady. Gdy Ewakuacya Woyska ad mentem Instrukcyi, nie tylko mego Wdztwa, ale y wszystkich prawie Wdztw, Ziem, y Powiatow odemnie stricta, do innych Postow Jurata Fide przyiętych, pro primo Objecto, na Seym teraznieyszy położona y zalecona nastąpić niemoże. Nam zaś inter propinqua Arma, stanowić Prawa nie tylko iest rzecz niebespieczna, ale y według dawnych przykładow niegodzi się. Kiedy y to nie bez zgorszenia w Wolnym Narodzie, y nie bez boiazni troskliwych Konsekwencyi, że Głos wolny poniżono, y nad niego in Officina Legum nieostrożnie, czyli nierozmyślnie, pluralitatem wniesiono: kiedy nayde likatnieysza in Aequalitate sentiendi et consulendi Potestas, a bardziey Capacitas, edukowanych Osob Intrudzyami narażać się zdaie. Więc zabiegaiąc tak całości powszechnego Pokoiu, iako też zaszczycaiąc się nayszacownieyszą in Libertate Sentiendi et monendi Prerogatywą, iże to wszystko dotąd w nienaruszeniu Opatrzności Boska y Dobroć naylepszego z Monarchow Pana y Krola Naszego piastować y utrzymować raczy. Ochraniaiąc się przytym, azebysmy z ktorey strony

nie pociągnęli na Oyczyznę Fati adversi iram. Manifestuię się contra Actum Seymu teraźnieyszego, iako słowne w Izbie Poselskiey liberi veto mocą stiti, tak teraz Manifes[illegible] ulteriorem [illegible] sisto, Activitatem, ani Izby więcey przywracać Deklaruię, y o tym Stany Rzpltey upewniam. Dan w Warszawie d. 5. Obris 1758. A. Mikołay Podhorski, Sędzia Grodzki Trembowelski. Poseł na Seym Walny Warszawski, z Województwa Wołyńskiego manu propria in Parata Copia porrexit.

Mowa Jegomości Pana Wazgirda, Deputata Województwa Brockiego y Trybunału W. X. Littº Posła do Króla Jmci w Warszawie in Januario 1759mo A.

Ile pierwszym swoim Prawodawcom za taki pożyteczne Dobru pospolitemu Ustanowienie, tyle W. K. Mci P. N. Miłł. za mocne y nienaruszone utrzymanie winien będąc Trybunał Główny W. X. Littº, iako nayglębszą przed Majestatem W. K. Mci składa podziękę;

Jeżeli bowiem przez lat dwadzieścia kilka z osobliwszym dla narodu swego zaszczytem, każde głównego Trybunału W. X. Littº koło, Imieniem Wielkiego Augusta, y dobroczynnego Oycowskiego Serca, W. K. Mci chlubiło się, dowodami, dopiero słów dostatecznych niewynayduie do oświadczenia zupełney chluby, y ukontentowania, które odnosi z łaski W. K. Mci, widząc się w swoiey doskonałey powadze, wielowładną W. K. Mci utrzymaney ręką, w tym właśnie nayniebezpiecznieyszym czasie, gdy mu wolność w ustanowieniu, swobodę w wydaniu sprawiedliwych wyroków mocą wydrzeć chciała dufaiąca w siły, uciemiężliwa dla niższych wyniosłość.

Widziałeś zwykłym twym Nayiaśnieyszy Panie przeyrzeniem, co cierpiała y co miała cierpieć Strożowie Prawa swoboda, boś sam Miły Panie wcześną temu wszystkiemu zabiegł opatrznością. Dopiero masz w nas oczywistych różney Trybunału Fortuny, y przez ustawiczną przytomność, y przez powtorzone na Deputackim Urzędzie dla Oyczyzny usługi, nieprzenaiętych Swiadków, y Serc Trybunalskiego Koła Tłumaczów, którzy wszyscy

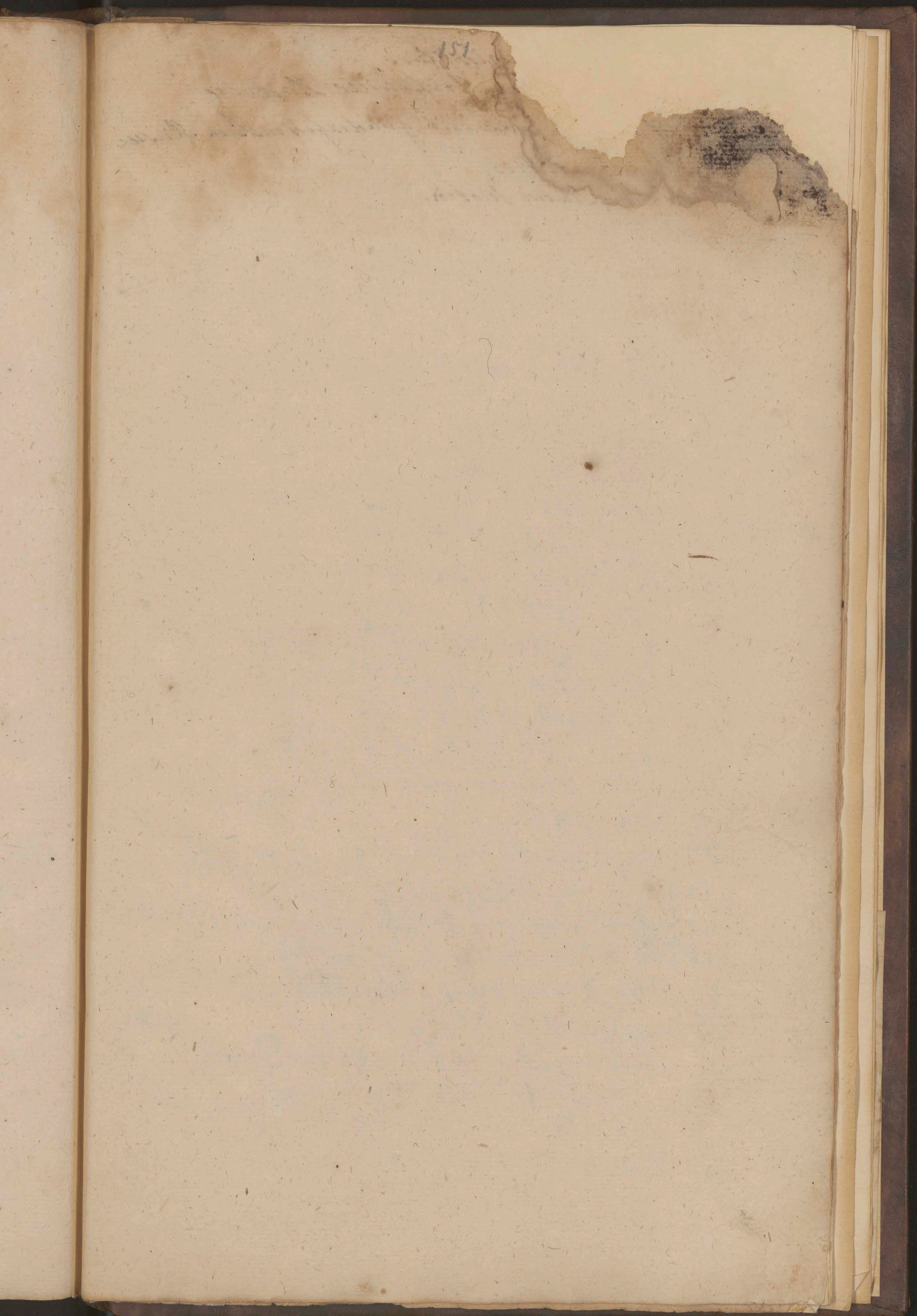
[illegible] ym Majestatu W.K.Mci uszanowaniem,
do [illegible] Jego Pa[illegible]ia przychylnoscią pobudzeni, y nowe dla
Sądow z Ramienia W.K.Mci odprawiaiących się, y przy-
szłymi wiele bespieczenstwa odważaią się doprasząc do-
broczynnosci, ażebys nam Nayiasnieyszy Panie ubespieczył
raczył w pokoiu ustanowiony, y samym tylko Pokoiem ży-
iący Trybunał, bo ieżeli między dzwiękiem broni milczą
Prawa, niech w samym odrażaiących się Trybunału począt-
kach Zołnierz nam niestawa nad Głową z Orężem, ani
rzecz przystoyna, aby w drzwiach samych Swiątnicy
Sprawiedliwosci, gęste kto zuchwale stanowił straże.

Niech Mci Kroku, y woienna Trąba nie brzmi nam
w uszach, w tym samym mieyscu, gdzie same tylko
pod hasłem Imienia W.K.Mci do Prawa ma się ogła-
szac wołanie, niech dawno zachowana między Obozem,
y Trybunałem będzie rożnosc, y pod Sądową Izbą
nikt nierozbiia Namiotow, a gdy z W.K.Mci ramienia
Ziemskie z swoiey Natury rostrząsamy sprawy, nikt
sobie do onych że podobney niech nieprzywłaszcza wła-
dzy, niech bez prawney niepodlegamy Jurysdykcyi.

Ten zaś co godnie umie wyrażac na sobie samey
W.K.Mci Namiestniczą wyrażac Osobę, y Jego dotąd nie
nagannie piastuie w Trybunale W.X.Litt. powagę
JW Jmc Pan Fleming Podskarbi W.W.X.Litt. mąż
pilnym Praw Oyczystych przestrzeganiem, niespraco-
waną oraz ustawicznoscią wielce zaszczycony, ażeby za
Życzliwe Ku W.K.Mci y całey Oyczyznie w tym Mar-
szałkowskim Urzędzie usługi względ Panski z osobli-
woscią mogł ziednac iak nayusilniey W.K.Mci
polecamy.

Trudno głębokim opuscic milczeniem, nie tylko
Oyczyznie ale całemu Swiatu dystyngwowane zasługi
JW Jmci Pana Kasztelana Wilenskiego Hetmana Polne-
go W.X.Litt., J.O. Xia Jmci Kanclerza W.X.Litt. JW.

Jmci Pana Podkanclerzego W. X. Litt.º J[illegible] [illegible]ferer[illegible]
W. X. Litt.º ktorzy gdy ku W. K. Mci y [illegible]yznie [illegible]
sprawiedliwych sentymentow okazuią się rzetelnoscią, tym
tyskawsze szczodrobliwosci Panskiey niech doznaią względy.
Pobudza nas przytym osobliwsza wymagaiąca Prawem
sprawiedliwosci wzmiankę, wszelkich czci godnych Kollegow w tym
że Trybunale zasługa JW. JmPana Oskierki Marszałka Skar-
bowego, tudziesz Jchmciow XXiu Ukolskiego Marszałka Ducho-
wnego, Pana Pisarza W. X. Litt.º Deputata Kowinskiego, niewąt-
pie bowiem Miłosciwy Panie że iako mieli honor zaszczy-
cac się podiętą dla Oyczyzny pracą, nie załuiąc zdrowia y
Fortuny, tak będą mieli szczęscie szczycic się przed oyczy-
stym Narodem Łaską W. K. Mci, ktorey y nas samych od-
daiąc uprzeymie życzymy Panuy nam Nayiasnieyszy
Panie, w Pokoju iak naydłużey, iak nayszczęsliwiey.

...rieptus.
...o, Jonkowice Zadrice
...a 6ta p... Invocavit quadragesimalem Rusiei
...now et Alia bona granities
6ta Inter Sarnow et Rusia motio.

...óżnych Polskich y
...Bibliotcki w Iełnie
...no Do... .1.50

	Kśięga
Historya Torunska W	1mo
Historya Krola Stanisława	2do
Odrobiny Cudow Matki Boskiey Częstoch.	3tio
Skarb wielki Obrazu Gidelskiego	4to
Peregrynacya Radziwilla	5to
Atheny nowe Xięg dwie	6to
Flores Exemplorum	7mo
Kanapiusz W.	8vo
Paradisus Animæ	9no
Officium Beatæ Virginis Mariæ W.	10mo
Historya o S. Janie Nepomucenie	11mo
Reguła Processus Granicialis Paciorkowskiego	12.
Konstytucye z Przywileiami Xięga wielka	13.
Inwentarz Konstytucyi do tey Xięgi	14.
Promptuarium Legum Constitutionum	15.
Statut Regni Poloniæ	16.
Zadowski we Correctura Ani 1726	17.
Geografia uniwersalna Lubinskiego	18.
Kożuchowski W.	19.
Woyna z Kozakami, Tatary, z Moskwą, Szwedami, Węgry	20.
Skład Ekonomiy większey	21.
Skład Ekonomiy mnieyszey	22.
Ozdoba Ceremoniy Kościoła	23.
Historya Szwedzka	24.
Rozmowy Artexessa z Ewandrem	25.
Series Vitæ Ordinis Paulinorum	26.
Pastor fido	27.
Rozmowy Duszy z Bogiem	28.

Continuacya teg[o]

Directorium Devotionis -
Vita S: Stanislai Kostka -
Historya Starego y novego Testamentu - 31.
Kwestye Polityczne - - - - - - 32.
Historye rozne pobozne bez Tytułu - - 33.
Nabozenstwo ó S: Ianie nepomucenie - 34.
Compendium Lekarstw końskich - - 35.
Ogrod Duchowny - - - - - - - - 36.
Reflexye Duchowne - - - - - - - 37.
Septenna ó S: Vincentym ferrerym - - 38
Nabożenstwo o Sercu Jezusowym - - 39
Dcluiu Ziemi Włoskiey - - - - - - 40.
Uwagi do stanu iakiego, Zabieraiącego - 41.
Tabella iuris Prudentiæ in 8vo. - - - 42.
Rythmy Niewieskiego wierszem polskim opisane - - - - - - - - 43.
Stoł mądrosci - - - - - - - - - 44.
Droga bita do Nieba - - - - - - - 45.
Artymetyka - - - - - - - - - - 46.
Polak sensat w Liscie - - - - - - 47
Xiężka o Zywiczney wodzie - - - 48.
Moneta według kurrencyi - - - - - 49
Informacya Bractwa S: Francyszka - - 50.
Konfraternia Matki Boskiey na Jasney Gurze - 51.
Praktyka Gospodarska - - - - - - 52.
Woz do Nieba - - - - - - - - - 53.
Droga Krzyżowa - - - - - - - - 54.
Ksiązka modlitew nabożnych w srebne klauzury oprawna - - - - - - - 55.
Sukcessya Xiąząt - - - - - - - - 56.
Xiązka Nabożna o S: Ianie Nepomucenie - 57.

ja dalsza.

Darzyków politycznych. 5. - - N.	58.
Darzy Duniczewskiego dwa. 2. - - N.	59.
Naygnia Sędziów Ziem. Sieradz. Anni 1747.	60.
Informacya o Szczepach, Drzewach, Ogroda włoskiego - - - - - - - - - - -	61.
Historya Wanzeliusza pisana - - - -	62.
Książka pisana Infirmitatis humanae praesidium - - - - - - - - -	63.
16 Manusskryptów In varys materys. 6. - -	64.
Telemak Polski - - - - - - - - - - - N.	65.

M. Siemianowski Contra
In Cro Sochacoviensi Feria 4ta pt ...
Legum Anno 1757.

M. Bielowski Nomine Mci Walewski Contra
Siemianowski manifestatur. Feria 5ta pt Dcam
Invocavit Quadragesimalem in Cro Petricovi-
ensi A:D 1757.

M. Alexander Walewski contra M. Siemianowski
manifestat Feria 4ta pt Fm S. Petri in Vin
culis. in Cro Petricoviensi AD. 1757.

...ya A.D: 1550 liberum Szlachci
...szcz, Domy y Spikrze kupic w Miastach
...skich salvis oneribus Reipublicae.

Granities Inter Osspowa, Swiba WB ad Wcirupow,
ac Donaborow w Grodzie Wilenskim
Fa 2da Post Fm S. Lucae Evangelistae anno 1613.

WB
Internodni 1750. Radolinska Podkomorzanka
Wschowska poszła za Mąż za JP. Garczynskiego
Woiewodzica Poznanskiego a potym został Kapelanem Kaspyrskim. Którego Żonie a Siostrze Swoiey
JmP. Stanowie Radolinscy p Complanationem naznaczy-
li y Zapłacili ex Paterna Substantia ad equalem
portionem WB Braci Pięciu a Siostra Jedna.
WB Da Komplanacya Nec Tempore może bydź
potrzebna. Braciom moim a Moy Dzieciom moim
ad mentem Decreti Inter Magnificos Walewskich et
Szymcinowskich w Trybunale Piotrkowskim.

manu

Gdy się podało